

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ŞEYHÜ'L-İSLÂM MİNKARÎ-ZÂDE YAHYA EFENDİ'NİN
NIKÂH AKDİ/EVLİLİK İLE İLGİLİ FETVÂLARI

BÜNYAMİN KARADÖL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2006

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ŞEYHÜ'L-İSLÂM MİNKARÎ-ZÂDE YAHYA EFENDİ'NİN
NİKÂH AKDİ/EVLİLİK İLE İLGİLİ FETVÂLARI

Bünyamin KARADÖL

Danışman: Prof. Dr. Nâsi ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2006

ÖZET

ŞEYHÜ'L-İSLÂM MİNKARÎ-ZÂDE YAHYA EFENDİ'NİN NİKÂH AKDİ/EVLİLİK İLE İLGİLİ FETVÂLARI

Bünyamin KARADÖL

Yüksek Lisans Tezi: Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nasi ASLAN

Kasım – 2006, 155 Sayfa

Bu tez XVII. yy Osmanlı şeyhülislâmlarından olan Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin aile hukuku ile ilgili fetvâlarının bir bölümü olan evlilik ile ilgili fetvâlarının günümüz Türkçesine çevrilmesini, onun fetva verirken izlediği metodu, en çok kullanmış olduğu kaynakları ve bu dönemde en çok karşılaşılan problemleri açıklamayı amaçlamaktadır.

Araştırma, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü araştırmanın konusunu, amacını, yöntemini açıklamayı amaçlamaktadır. Birinci bölüm, Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin hayatını ve eserlerini kısaca tanıtmayı ayrıca, Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin evlilik ile ilgili fetvâlarının tahlillerinin yapılmasını amaçlamaktadır.

İkinci bölümde, Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin nikâh akdi ile ilgili fetvâlarının Osmanlıca olan kısımları transkribe edilmiş, Arapça olan fetvâların açıklamalarını içeren bölümler de tercüme edilmiştir. Bu bölüm, Kitâbu'n-Nikâh, Kitâbu'r-Rızâ fi'l-Muharremât, Bâbu'l-Mehr, Mâ-li'z-Zevce ve'z-Zevce en yef'alâ, Fi'l-Cehâz ve Mesâilu'n-Neseb fi'l-İstîlâd konularından oluşmaktadır.

Araştırmanın sonuç bölümünde Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin fetva verirken izlediği yöntem, en çok kullandığı kaynaklar ve bu dönemde en fazla karşılaşılan problemlerin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Minkarî-zâde Yahya Efendi, Nikâh, Radâ', Mehr, Neseb, Cehâz

ABSTRACT

ŞEYHÜ'L-İSLÂM MİNKARÎ-ZÂDE YAHYA EFENDİ'S FATWAS THAT CONCERNED WITH MARRIAGE AGREEMENT

Bünyamin KARADÖL

Master Degree Thesis, the Department of the Basic Islamic Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Nasi ASLAN

November – 2006, 155 Pages

Minkarî-zâde Yahya Efendi is a seyhulislam of Ottoman in 17 th century.

This thesis aims to translate the fatwas to Turkish which are related to marriage agreement and constituted some parts of Minkarî-zâde Yahya Efendi's fatwas that are related to family laws. Furthermore, the method, that he follows when he gives fatwa, aims explanation the sources which he uses mostly and the problems that were encountered in this period of time.

The research consist of one introduction and two parts. Introduction part aims the subject of this research, the purpose and expression of the method. The first section aims Minkarizade Yahya's life and presentation of his works briefly. Besides it aims to make analysis of the fatwas which is related to marriage agreement.

In the second part, the parts of Minkarî-zâde Yahya's fatwas written in Ottoman Turkish that are related to marriage agreement were translated to Turkish. Furthermore, the parts included with explanations of fatwas that are written in Arabic were translated to Turkish. This part consists of Kitâbu'n-Nikâh, Kitâbu'r-Rızâ fi'l-Muharemât, Bâbu'l-Mehr, Mâ-li'z-Zevc ve'z-Zevce en Yef'alâ, Fi'l-Cehâz ve Mesâilu'n-Neseb fi'l-Istîlâd.

In conclusion part of the research, The method, that Mimkarî-zade Yahya follows when he gives fatwa, aims to put forward the sources which he uses mostly and the problems that were encountered in this period of time.

Key words: Minkarî-zade Yahya Efendi, marriage, radâ', Mehr, Neseb, Cehâz.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	IV

GİRİŞ

1. Konu.....	1
2. Amaç.....	1
3. Yöntem.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

MİNKARÎ-ZÂDE YAHYA EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı.....	3
1.2. Eserleri.....	4
1.3. Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin Evlilikle ilgili Fetvalarının Tahlîli.....	4
1.3.1. Evlilik ve Neticeleri.....	5
1.3.1.1. Velâyet.....	5
1.3.1.1.1. Velâyet Hakkı.....	6
1.3.1.1.2. Velî İzinsiz Nikâh.....	6
1.3.1.1.3. Nikahta Amme Velâyeti.....	9
1.3.1.1.4. Büluğ Muhayyerliği.....	10
1.3.1.2. Nikâhta Vekâlet.....	12
1.3.1.2.1. Fudûlînin Akdi.....	13
1.3.1.2.2. Şartlı Nikâh Akdi.....	14
1.3.1.3. Nikâhta Denklik (Kefâet).....	15
1.3.1.4. Evlenme Engelleri.....	16
1.3.1.4.1. Devamlı Evlenme Engelleri.....	17
1.3.1.4.1.1. Evlilikten Kaynaklanan Akrabalık.....	17
1.3.1.4.1.2. Süt Akrabalığı.....	19
1.3.1.4.2. Geçici Evlenme Engelleri.....	22

1.3.1.4.2.1. Üç Talâkla Boşama.....	22
1.3.1.4.2.2. Din Farkı.....	24
1.3.1.5. Muteberlik Bakımından Evlilik Çeşitleri.....	25
1.3.1.5.1. Sahih Nikah Akdi.....	26
1.3.1.5.2. Fâsid Nikah Akdi.....	27
1.3.1.6. Evliliğin Neticeleri.....	28
1.3.1.6.1. Mehir.....	29
1.3.1.6.1.1. Mehr-i Müeccelin Ödenmesi.....	29
1.3.1.6.1.2. Müeccel Mehrin Ödenmesinde Paranın Değer Kaybının Dikkate Alınması.....	32
1.3.1.6.1.3. Mehrin Miktarı Konusunda Yaşanan İhtilâflar.....	34
1.3.1.6.1.4. Fesih Sebebi Olarak Eksik Mehir.....	36
1.3.1.6.2. Karı-Koca Hakları.....	38
1.3.1.6.2.1. Kadının Akrabalarını Ziyaret Hakkı.....	38
1.3.1.6.2.2. Kadının Meseken Hakkı.....	39
1.3.1.6.2.3. Çeyiz.....	41
1.3.2. Doğum ve Neticeleri.....	42
1.3.2.1. Neseb.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

MİNKARİZÂDE YAHYA EFENDİ’NİN EVLİLİK İLE İLGİLİ FETVÂLARI

2.1. Kitâbu’n-Nikâh.....	50
2.2. Kitâbu’r-Rızâ‘ Fi’l-Muharremât.....	70
2.3. Bâbu’l-Mehr.....	84
2.4. Mâ-Li’z-Zevce ve’z-Zevce en Yef‘alâ.....	99
2.5. Fi’l-Cehâz.....	104
2.6. Mesâilu’n-Neseb fi’l-İstîlâd.....	106
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	121

ÖNSÖZ

İslâm dîni, doğuşundan bugüne kadar her dönemde insanların dinî ve sosyal yaşamını ve toplumsal hayatın devamını sağlayan kuralları içerisinde barındıran bir dindir. Hz. Peygamber döneminde dinî hükümler ilâhî kaynaklı olup vahiy yoluyla bildirilen hükümler Hz. Peygamber tarafından açıklanarak uygulamaya konulmuştur. Ancak bu dönemden sonra İslâm topraklarının genişlemesi ve yeni medeniyetlerle karşılaşılması, yeni meselelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan yeni problemler tâbîîn ve sonraki dönemlerde sistemli bir şekilde ele alınarak bu meselelere çözümler üretilmiş bu da İslâm fıkhnın gelişmesini temin etmiştir.

İbâdeti, muâmelâtı, ahlâki kuralları, iktisâdî ve ictimâî ilişkileri düzenleyen fıkıh, birçok milletin bir arada yaşadığı İslâm toplumunu bir arada tutan, toplumun bütünlüğünü sağlayan bir müessesedir. İslâm toplumunda birçok milletin bir arada yaşaması sebebiyle birden fazla hukuk sisteminin kullanıldığı akla gelse de tüm toplumu içine alan bir tek hukuk sisteminin geçerli olduğu, yargılamada diğer dinlere mensup olan kişiler için kendi dinlerinin hükümleri ile birlikte örflerinin de dikkate alındığı görülmektedir. Bunu en belirgin şekilde gözlemleyebileceğimiz dönem de Osmanlı İmparatorluğu dönemidir.

Osmanlılarda toplumsal hayatı düzenleyen hukuk kurallarının ana kaynakları, İslâm hukuku ve örfî hukuktur. Toplumun bütününe kapsayan hukuk kurallarının çoğunluğunu örfî hukuk ve kanunnameler teşkil etmektedir. Şahsî hukuk alanında ise fıkıh ve fetvâ kitaplarının kanun hükmünde olduğunu söylemek mümkündür. Üzerinde inceleme yaptığımız eser de bu döneme ait bir fetvâ kitabıdır.

Bu çalışmada inceleyeceğimiz eser XVII. asırda Osmanlı İmparatorluğunda şeyhülislâm olarak görev yapan Minkrî-zâde Yahya Efendi tarafından kaleme alınmıştır. Eser Fetâvâ-yı Yahya Efendi ya da Fetâvâ-yı Minkrî-zâde isimleriyle bilinmektedir. Eserde inceleyeceğimiz esas bölüm Yahya Efendini'nin aile hukuku ile ilgili fetvâlarının bir bölümü olan evlilik ile ilgili fetvâlarıdır. Bu çalışmayı seçmemizin esas nedeni, XVII. yüzyılda Osmanlı Devletinde yaşamakta olan insanların dinî ve sosyal yaşayışlarına, aile içi ilişkilerine, toplumun Müslüman olan kesimiyle değişik din ve milletlere mensup olan kişiler arasındaki ilişkilerin ne şekilde cereyan ettiğine ışık tutacağını düşünmemizdir. Ayrıca bizi bu çalışmaya yönelten diğer önemli bir neden de bu konunun daha önce çalışılmamış olmasıdır.

Araştırmamızın giriş bölümünde tezin konusu, amacı ve kapsamı açıklanacaktır. Bunun yanı sıra çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Minkrî-zâde Yahya Efendi'nin hayatı, eserleri Osmanlı şeyhülislâmları arasındaki yeri açıklanarak, aile huku ile

ilgili olan evlilik hakkındaki fetvâlarının tahlîli yapılacaktır. İkinci bölümde ise Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin nikâh akdi ile ilgili meseleler hakkındaki fetvaları eserin aslına bağlı kalınarak anlam kaymalarını önlemek amacıyla Türkçeye çevrilerek müellifin öğrencisi tarafından kaleme alınan Arapça açıklamalar da Türkçeye tercüme edilecektir. Değerlendirme-sonuç bölümünde Yahya Efendi'nin fetva verirken izlediği yöntem ve en çok kullandığı kaynaklar belirtilecektir.

Bu çalışmada konunun seçimi ve çerçevesinin tayininden tamamlanmasına kadar yapıcı ve yol gösterici ikaz ve alâkalarıyla yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Nasi ASLAN ve çalışma boyunca yardımlarını ve bilgi birikimini esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Hayri KAPLAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Hamit DİKMEN'e en samimi teşekkürlerimi sunarım.

Bünyamin KARADÖL

Adana-2006

KISALTMALAR

s.	: Sayfa
c.	: Cilt
TDV	: Türkiye Diyânet Vakfı
DİA	: Diyânet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
yy	: Yüzyıl
H.z.	: Hazreti
SAV	: Sallallâhu Aleyhi Ve Sellem
h.	: Hicrî
m.	: Milâdî
b.	: İbn
Haz.	: Hazırlayan
ty.	: Tarih yok
a.g.e.	: Adı geçen eser
H.A.K	: Hukuk-ı Aile Kararnamesi
md.	: Madde
bkz.	: Bakınız
Çev:	: Çeviren
Yay.	: Yayınları
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
r.a.	: Radiyallahu Anh
ö.	: ölüm tarihi

GİRİŞ

1. Konu

Osmanlı hukuk sistemi incelendiğinde adliye teşkilâtının ve yargı sisteminin tam anlamıyla düzenli bir şekilde işlediği ve bu sistemin işleyişi içerisinde en önemli unsurun fetvalar ve fetva kitapları olduğu bilinmektedir. Osmanlılarda yargılama ve hüküm verme yetkisi önceleri padişah tarafından atanan kadılar tarafından yürütülmekteydi. Atanan bu kadılar aynı zamanda bulundukları bölgelerin en önde gelen fetva makamlarıydı. Yavuz Sultan Selim zamanında şeyhülislâmlık makamının ihdas edilmesiyle fetva işleri bu makama tahsîs edilmiştir.

Osmanlılarda hukukun her sahasında yani amme ve şahsî hukuk alanında başvurulacak kaynaklar bağlayıcı kanun ve kaidelerdir. Bu devirde amme hukuku sahasında İslâmî esasların yanında örf, âdet ve kanunnamelerin, hususi hukuk sahasında ise fıkıh ve fetva kitaplarının kanun mesâbesinde olduğunu söylemek mümkündür.

Bu bağlamda, çalışmamızın ana konusu, 1662 yılından sonra on bir yıl şeyhülislâmlık görevini yürüten Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin, Fetâvâ-yı Yahya Efendi adıyla bilinen ve onun fetvâlarını içeren eserin aile hukuku ile ilgili fetvalarının bir bölümü olan evlilik hakkındaki fetvâları olacaktır. Kitâbu'n-nikâh bölümüyle başlayıp Mesâilu'n-neseb fi'l-istîlâd'la sona eren bu bölümde, transkribe edeceğimiz diğer konuları da; Bâbu'r-radâ fi'l-muharremât, Bâbu'l-mehr, Mâ li'z-zevc ve'z-zevce en yefalâ, fi'l-cehâz şeklinde sıralayabiliriz. Ayrıca meseleler hakkında Arapça olarak yapılan açıklamaların da Türkçeye tercüme edilmesi ve verilen fetvaların tahlillerinin yapılması çalışmamızın ana hatlarını oluşturmaktadır.

Bu eserin İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde iki farklı nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar Esad Efendi (No:1088) ve Hamidiye (No:601) diye bilinmektedir. Bu nüshalardan Hamidiye nüshasının daha okunaklı ve tashîh edilmiş olması sebebiyle biz çalışmamızda bu nüshayı esas aldık. Ayrıca diğer nüshada Arapça açıklamalar da yer almamaktadır. Bu da, bu kısımların Yahya Efendi'nin öğrencisi tarafından kaleme alındığı bilgisini doğrulamaktadır.

2. Amaç

XVII. yy.'da, Osmanlı Devletinin yargı sisteminde, amme ve husûsî hukuk sahalarında verilen hükümlerin kaynakları ve fetvaların bu husustaki rolü hakkında bilgi edinmek

araştırmamızın esas amacını teşkil etmektedir. Bununla birlikte, İslâm hukukunun yanı sıra örfî hukukun hüküm tahsîsindeki rolü de ortaya konacaktır.

Bizi bu çalışmaya sevk eden esas âmil, konunun daha önce araştırılmamış olması ve bu sahada yeterli araştırma yapılmamasıdır. Ayrıca bu araştırmamızda XVII. yy.'da Osmanlı Devletinin toplumsal yapısı, insanların sosyal yaşayışları ve bu sosyal yapı içerisinde insan ilişkilerinde en çok karşılaşılan problemler de belirlenecektir.

3. Yöntem

Üç bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünde eserin yazarı Minkarî-zâde Yahyâ Efendi'nin hayatı ve eserleri ve Osmanlı şeyhü'l-islâmları arasındaki yeri hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın birinci bölümünde Yahya Efendi'nin evlilik ile ilgili fetvâlarının tahlîline yer verilecektir. İkinci bölümde ise eserdeki aile hukûku ile ilgili fetvâlarının bir bölümü olan evlilik ile ilgili bölüm Türkçeye çevrilecektir.

Bu çalışmamıza konu olan Fetâvâ-yı Yahya Efendi adlı eserin, kaleme alındığı dönem itibariyle kullanılan dilin farklı olması sebebiyle ilk olarak, aile hukuku ile ilgili bölümlerinden olan evlilik ile ilgili fetvâlar transkribe edilerek eserde yer alan Arapça bölümler de dipnotlar halinde tercüme edilecektir. Dipnot olarak kaydedeceğimiz bölümler, eserin müellifi Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin öğrencisi, Atâullah Mehmed Efendi'nin meseleler hakkında yapmış olduğu açıklamaları ve Yahya Efendi'nin fetvâları verirken yararlandığı kaynakları içermektedir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise Osmanlılarda yargı-fetvâ ilişkisi ele alınarak fetvâların ve fetvâ kitaplarının yargılamadaki yeri hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca eserde yer alan fetvâlardan kesitler alınarak Yahya Efendi'nin meseleler hakkında verdiği fetvâlar, fetvâ verirken izlediği yöntem ve en çok kullandığı kaynaklar da belirlenecektir. Çalışmamızın sonunda eserde incelemiş olduğumuz bölümün orijinal metnini de ek olarak verdik.

BÖLÜM I

MINKARİZÂDE YAHYA EFENDİ’NİN HYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Minkarizâde Yahya Efendi, Mekke kadısı iken vefat eden Alanyalı Ömer Efendi’nin oğludur.¹ Babasının, İbrâhim Paşa-yı Atık Medresesi müderrisi olduğu sırada, h. 1018/m.1609 yılında doğdu.² Önce Aziz Mahmud Hüdâyî’den Kur’an dersleri aldı. Daha sonra Kiçi Mehmet Efendi, eniştesi Veli Efendi ve Abdurrahim Efendi’den ilim tahsîl etti. Şeyhülislâm Hoca-zâde Esad Efendi’den mülâzim oldu.³

Kırk akçeli medresede mâzul iken Şevvâl 1046’de (Mart 1637) hariç derecesiyle Kürkçübaşı, Şevvâl 1049’da (Şubat 1640) Emre Hoca, Zilkâde 1050’de (Şubat 1641) Hadım Hasan Paşa, Rabiülevvel 1051’de (Haziran 1641) Şeyhülislâm Zekeriya Efendi, Zilkâde 1053’te (Ocak 1644) Sahn-ı Semân, Safer 1054’te (Nisan 1644) Pîrî Mehmed Paşa, Recep 1055’te (Nisan 1645) İstanbul Siyavuş Paşa Sultan, Recep 1056’da (Ağustos 1646) Yavuz Sultan Selim ve Muharrem 1058’de (Şubat 1648) Süleymâniye Medreselerine müderris oldu. Müderrislik görevinden sonra bir süre çeşitli şehirlerde kadılık görevini yürüttü. Muharrem 1059’da (Şubat 1649) ilk olarak Mekke kadılığına, iki yıl sonra da Şâban 1062’de (Temmuz 1652) Kâhire kadılığına getirildi.⁴ Daha sonra rahatsızlığı sebebiyle ayrıldığı Kahire kadılığına Safer 1066 (Aralık 1655) ve Cemâziyelâhir 1067’de (Mart-Nisan 1657) tekrar atandı. Rabiülevvel 1069’da (Aralık 1658) mümeyyiz-i ulemâ tayin edildi.

Recep 1069’da (Nisan 1659) İstanbul kadılığına atandı,⁵ ancak bu görevde altı ay kaldı. Hastalığı sebebiyle bu görevden de ayrılmak zorunda kaldı. Cemâziyelâhir 1072’de (Şubat 1662) Rumeli kazaskeri oldu.⁶ Bu görevde iken, 9 Rabiülâhir 1073’te (21 Kasım 1662) Divân-ı Hümâyûn toplantısı sonrasında şeyhülislâm tayin edildi.⁷ On bir yıl süren şeyhülislâmlığı döneminde IV. Mehmed’in takdirini kazanmış ve bundan dolayı ondan çeşitli hediyeler almıştır. Minkarizâde Yahya Efendi şeyhülislâm olduktan sonra Rumeli kadılıklarının gelir durumunu, derecelerindeki aksaklıkları dikkate alarak yeni bir düzenleme

1. Mehmet İpşirli, “Minkarî-zâde Yahya Efendi”, *DİA*, TDV Yay. Ankara 2003, c. 30, s. 114.

2. Muhibbî, *Hulâsâtü’l-Eser*, Neşr. Dâru’l-Kitâbi’l-İslâmî, Kâhire ty., s. 439.

3. Muhibbî, *a.g.e.* s. 439.

4. Şeyhî Mehmed Efendi, *Vakâyî’u’l-Fudalâ* (Şakâik-i Nu’mâniye ve Zeyilleri içerisinde), (Haz: Abdülkadir Özcan), Çağrı Yay. İstanbul 1989, c. 1, s. 477

5. Şeyhî Mehmed Efendi, *a.g.e.* s. 478

6. Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukûku İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1967, s. 466

7. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi III*. TTK Yay., Ankara 1989, s. 478

yapılmasını Rumeli Kazaskeri Abdulkadir Sinânî Efendi'ye bildirdi ve 1078'de(1667)bu düzenleme yapıldı. Şeyhülislâmlığının son yıllarında hastalandı ve bu sebeple çok defa padişahın seferlerinde ve av dolayısıyla gittiği yerlerde ona refâkat edemedi.⁸ Hastalığı ilerleyip sağ tarafının felç olması sebebiyle üç ay kadar fetvâ veremeyince Ankaravî Mehmed Emin Efendi'ye nâib olarak fetvâ hazırlama görevi verildi.⁹ Bir yıl sonra da hastalığının artması sebebiyle 15 Zilkâde 1084'te (21 Şubat 1674) azledildi. Azledildikten sonra kendisine 500'ü evkaf ve 500'ü de cizye olmak üzere 1000 akçelik emekli maaşı bağlanarak Beşiktaş'taki yalısında oturmasına izin verildi. Zilkâde 1088'de (Ocak 1678) vefât etti.¹⁰

Minkarizâde Yahya Efendi faziletli, dürüst, kemal sahibi, vakur, iyiliksever ve değerli bir âlimdi.¹¹

1.2. Eserleri

En önemli eseri Fetevâ-yı Yahya Efendi'dir. Bu eserin İstanbul kütüphanelerinde birkaç nüshasının var olduğu bilinmektedir. Bu eserin yanı sıra Minkarizâde Yahya Efendi'nin kaleme almış olduğu risâleleri de mevcuttur. Ayrıca bazı Kur'an ayetlerini tefsir etmiş bunun yanı sıra bazı eserlere hâşiyeler yazmıştır. Bunların arasında Risâle fî kavlihi te'âlâ millete ebküm İbrâhim, Hâşiye ale'l-Âdâbi'l-Adûdiyye, el-İttibâ' fî Mes'eleti'l-istimâ' ve Beydâvî tefsirine yazdığı hâşiyeler¹² sayılabilir.

1.3. Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin Evlilik ile İlgili Fetvâlarının Tahlîli

Araştırmamıza konu olan bu eseri incelememizin ana gayesi, onun transkribe edilerek herkes tarafından okunabilmesini sağlamaktır. Ancak bunun tek başına yeterli olmaması sebebiyle eserde yer alan fetvaları, eserin kaleme alındığı dönemde aile hukuku ile ilgili ortaya çıkan sorunların ve bu sorunlara bulunan çözümlerin anlaşılmasını kolaylaştıracığı düşüncesiyle tahlil etmemiz daha uygun olacaktır.

Eserde yer alan fetvalar, belirli bir sistem içerisinde yazılmadığından dolayı bunları halen mevcut olan İslam hukuku kitaplarından da faydalanarak belirli bir sisteme göre ele almaya çalışacağız. Bu bölümde ele alacağımız fetvaları, evlilik ve neticeleri ana başlığı altında velâyet, velayet hakkı, veli izni, nikahta amme velayeti, bülüğ muhayyerliği, nikahta

8. Mehmet İpşirli, Minkarî-zâde Yahya Efendi, *a.g.e.*, c. 30, s. 114

9. www.osmanlimedeniyeti.com/osmanli_seyhulislamlari

10. Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.* s. 466

11. İsmâil Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 479

12. Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.* s. 466

vekalet, fudulinin akdi, şartlı nikah akdi, nikahta denklik, evlenme engelleri, muteberlik bakımından evlilik çeşitleri, evliliklerin neticeleri ve doğum neticeleri şeklinde sıralayabiliriz.

Tahlil edeceğimiz ilk konu başlığı evlilikte velâyet olacaktır. Esasen velâyetten daha önce ehliyet, küçüklerin ve büyüklerin evliliği gibi konuların olmasına karşın velâyet konusu bu iki konuyu da kapsadığından dolayı tahlillerimize bu şekilde başlayacağız.

1.3.1. Evlilik ve Neticeleri

1.3.1.1. Velâyet

Velayet, reşid durumdaki bir kişinin, kâsır (eda ehliyetine haiz olmayan) birinin, şahsî ve mali işlerini yürütmesidir.¹³ İslâm aile hukukuna göre velâyet, eksik ehliyetli ve ehliyetsizlerin bir yakını tarafından rızaları alınarak ya da alınmaksızın evlendirme yetkisidir.¹⁴ Bu tariflerden de anlaşılacağı gibi velayet küçük yaşta olanları (ehliyetsizler) ve eksik ehliyetli olan kimseleri kapsamaktadır. Şu halde bülûğ çağına ermiş olan kişiler tam ehliyetlidirler ve veli olan kişi tam ehliyete haiz olan kimseleri onların izni olmadan evlendiremez. Bu husus şu meselde, babanın, bülûğ çağına ermiş olan oğlunu ondan habersiz olarak evlendirmesi ve daha sonra erkek çocuğun buna rıza göstermemesi durumunda nikâhın bâtıl olacağı¹⁵ şeklinde hükme bağlanmaktadır.

Hanefî mezhebine göre bülûğ çağına erdikten sonra velisi (babası) tarafından, kendisinin izni olmadan evlendirilen erkek çocuk, bu evliliği onaylamazsa evlilik batıdır.¹⁶ Mesele hakkında verilen fetva da bu yöndedir.

Konuyla alakalı bir başka meselede babanın bâliğ olmuş kızını onun izni olmadan zorla evlendiremeyeceği hükme bağlanmaktadır.

Velâyetin zorlayıcı olup olmaması hususunda mezhepler arasında farklı ölçütler tesbit edilmiştir. Bir başka ifâdeyle zorlayıcı velâyetin sebebi Hanefîlere göre küçüklük, Şafiîlere göre bekâret, Mâlikîlere göre her ikisidir.¹⁷ Buna göre Hanefî mezhebinde kızın bülûğ çağına ermesinden itibaren zorlayıcı velâyet söz konusu değildir. Şu halde baba bâliğ olan kızını, onun izni olmadan, istemediği biriyle zorla evlendiremez.

13. Vehbe Zuhaylî, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, (Çev: Ahmet Efe), Risale Yay., İstanbul 1994, c. X, s. 70.

14. M. Akif Aydın, Aile Hayatı, *TDV İlmihal*, DİVANTAŞ Yay., İstanbul 1999, c. II, s. 211.

15. Bkz. 1 no'lu mesele.

16. M. Akif Aydın, *İslâm Osmanlı Aile Hukuku*, MÜİFV Yay. İstanbul 1985, s. 24

17. Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 47.

1.3.1.1.1. Velâyet Hakkı

Velâyet hakkı, velayet altında bulunan kimseyi evlendirme yetkisine sahip olan akrabaları ifade etmektedir. Hangi akrabaların bu guruba girdiğine gelince, hukukçuların çoğunluğuna göre bu guruba dahil olanlar asabe olan akrabalarlardır. Ancak, asabenin velayette öncelik sırası tartışmalı olsa da Hanefilere göre; bu sıra mirasta olduğu gibidir.¹⁸ Buradaki sıralamanın önemi önce gelen bir veli varken sonraki velinin velayeti altındaki kişiyi evlendirme yetkisinin olmamasıdır.

Konuyla ilgili meselede, küçük yaştaki bir kızın velâyet hakkının öncelikli olarak baba tarafından olan akrabalarına ait olduğu ve onu bu akrabalarının dışında bir kişinin onlardan izinsiz evlendiremeyeceği vurgulanmaktadır.¹⁹

Hanefî mezhebîne göre küçük yaştaki bir kızın velâyet hakkı baba tarafından olan yakın akrabalarındandır. Şayet baba tarafından akrabası yoksa bu durumda velâyet hakkı anne tarafından olan akrabalarına verilmektedir. Küçük yaştaki bir kızı velisinin izni olmadan başka bir kişi evlendirirse bu nikahın sahîh olması da velînin onayına bağlanmaktadır. Veli nikâhı kabul edip etmemekte muhayyerdir. Şâyet velî nikâhı kabul etmezse nikâh geçersiz olur. Bu şekilde gerçekleştirilen nikâh akdine İslâm hukuku literatüründe fudûlî akdi denir.²⁰

Diğer meselede, velâyet konusunda, küçük yaştaki kızın velâyetinin annesine mi yoksa kız kardeşine mi ait olduğu hakkındaki soruya, kızın annesinin velâyetinde kız kardeşten daha önce geleceği hükmü verilmektedir.²¹

Yukarıda da belirttiğimiz gibi küçük yaştaki bir çocuğun velâyet hakkı ilk olarak baba tarafından olan akrabalarındandır. Baba tarafından akraba yok ise velâyet annenindir. Velâyet sıralamasında anne, kız kardeşinden önce gelir.

1.3.1.1.2. Velî İzinsiz Nikah

Küçük yaştaki kişilerin velilerinin izni olmadan evlenemeyecekleri, bülüğ çağındaki erkeklerin veli izni olmadan evlenebilecekleri fukahanın ittifakıyla sabittir.²² Ancak bülüğ çağındaki kızın veli izni olmadan evlenmesinin muteber olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre; bülüğ çağındaki kızlar velilerinin izni olmadan evlenebilirler. İmam Şafii ve Malik'e göre; bu şekilde bir nikah akdinin yapılması caiz değildir.

18. Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, Nesil Yay., İstanbul 1991, c. I, s. 250.

19. Bkz. 3 ve 4 no'lu meseleler.

20. Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku* 3, Ensar Neşr. İstanbul 1999, s. 128.

21. Bkz. 47 no'lu mesele.

22. Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, Nesil Yay., İstanbul 1991, c. I, s. 248.

Konuyla ilgili olarak eserde yer alan ilk meselede, köle olan bir kişinin, sahibinin izni olmadan evlenmesi halinde nikâhın geçersiz olduğu ancak sahibin daha sonra nikâhtan haberdar olduğunda kölesini azad etmesi durumunda evliliğin geçerli olacağı hükme bağlanmaktadır.²³

Bu dönemdeki Hanefî mezhebi uygulaması bir kölenin sahibinin izni olmadan evlenmesi halinde bu evliliğin geçersiz olduğu yönündedir. Ancak sahip böyle bir evlilikten haberdar olduğunda köleyi azad ederse nikâh geçerlilik kazanmaktadır. Çünkü kişi köleyken onun hakkındaki tasarruflar sahibine aittir. Köle hür olduğunda ise kendisi hakkındaki bu tasarruflar ona aittir.

Bir diğer meselede, bülüğ çağına ermemiş olan bir kızın velîsinin izni olmadan evlenmesi durumunda, velî izin vermeden kız ölürse kocasının ona vâris olmayacağı belirtilmektedir.²⁴

Küçük yaşta olan kız kendisini velîsinin izni olmadan evlendirirse bu evliliğin geçerliliği velînin iznine bağlıdır. Şayet velî izin vermeden kız ya da erkek ölürse biri diğerine vâris olamaz. Çünkü veraset sahih olan evliliğin bir sonucudur.²⁵

Burada konu edilen iki meselede, baliğ olmuş bir kızın kendisini, uygun bir mehir ve ona denk olan bir kişiyle evlendirmesi durumunda, velîsinin nikâhı kabul etmeyerek onları ayıramayacağı ancak kızın evlendiği kişinin ona denk olmaması durumunda, şâyet bu evlilikten bir çocuk sahibi olmamışlar ise velînin onları ayırabileceği hükmü yer almaktadır.²⁶

Hanefî mezhebine göre bülüğa ermiş olan kızlar kendi rızalarıyla velîlerinin izni olmaksızın evlenebilirler (İmam Muhammed nikâhta velî iznini de gerekli görmektedir). Böyle bir durumda da velî bu nikâhı feshettiremez. Ancak kızın evlendiği kişinin ona denk olmaması durumunda velî bu nikâhı feshettirebilir. Bu dönemde nikâhta velî izninin aranmasına rağmen, izinsiz olarak vukû bulan nikâhların feshine hükmedilmemesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte, Hanefî mezhebine göre kefâet yani denklik (bazı durumlar hariç) nikâhın lüzum şartıdır. Eğer nikâhta bu şarta uyulmamışsa yukarıda da belirttiğimiz gibi velîlerin bu durumu hakime götürerek nikâhı feshettirme hakları vardır. Ancak bu fesih çocuk doğuncaya kadar mümkün olmaktadır.²⁷ Hüküm de bu yöndedir.

23. Bkz. 7 no'lu mesele.

24. Bkz. 9 no'lu mesele.

25. M. Akif Aydın, *a.g.e.*, s. 29

26. Bkz. 8 ve 10 no'lu meseleler.

27. M. Akif Aydın, *a.g.e.*, s. 22

Velâyet konusuyla ilgili bir diğer meselede de, bâliğ olduğu halde babası tarafından evlendirilen bir kızın bu nikâhı kabul etmemesi durumunda nikâhın batıl olacağı vurgulanmaktadır.²⁸

Hanefî mezhebine göre bülüğa ermiş olan erkek ve kızlar tam ehliyetlidir. Bu sebeple bülüğa ermiş olan erkek ve kızlar istedikleri kişiyle evlenebilirler. Şu halde babası tarafından evlendirilen baliğ kız bu nikâhı kabul etmeyip reddetme yetkisine sahiptir.

Bir diğer meselede, babası tarafından evlendirilen küçük yaştaki kızın, bâliğ olduğunda kocasından ayrılamayacağı belirtilmektedir.²⁹

Küçük yaşta baba ve dede tarafından evlendirilen kız ve erkeğin baliğ olduktan sonra nikâhı feshettirme hakları yoktur. Ancak baba ve dede dışındaki velîleri tarafından evlendirilen erkek ve kız bâliğ olduklarında evliliğe razı olmazlarsa nikâhı hakime feshettirebilirler.

Bir diğer meselede, küçük yaştaki bir kızın velîsinin izni olmadan kendisine denk biriyle mehr-i misliyle evlenmesi durumunda nikâhın geçersiz olacağı belirtilmektedir.

Küçük yaştaki kız veya erkeğin yapmış olduğu akid geçerli değildir. Hanefî mezhebine göre kız çocuğunun kendi başına nikâh akdi yapabilmesi için bülüğ çağına ermesi gerekir. Kız bâliğ olduktan sonra kendine denk olan biriyle velîsinin izni olmadan evlenebilir.

Veli izni ile alakalı bir diğer örnekte, dokuz yaşını tamamlamış iri görünüşlü olan bir kızın, hayız görüp baliğa olduğunu dile getirmesinden sonra şahitler huzurunda, kendisine denk biriyle mehr-i misil ile evlenmesi halinde velîsi olan ninesinin izni olmadığını söyleyerek bu nikâhı feshettiremeyeceği vurgulanmaktadır.³⁰

Hanefî mezhebine göre kız çocukları en az, dokuz yaşını tamamladıklarında evlenip çocuk sahibi olmaya elverişli duruma gelirlerse (hayız görürlerse) bâliğ sayılırlar. Bâliğ olan kızlar, şâyet kendilerine denk biriyle evlenirlerse velîlerinin nikâhı feshettirme hakları yoktur.

Diğer bir örnekte, bülüğ çağına ermiş olan (velisi olmayan) bir kızın, evlenmesi durumunda kadı, izninin olmadığını söylese de nikâhın sahih olacağı belirtilmektedir.³¹

Hanefî mezhebine göre akıllı ve bâliğ olan kız kendi istediği biriyle velîsinin izni olmadan evlenebilir. Bâliğ olan kız velîsinin izni olmadan evlenebildiğine göre, velîsinin olmaması durumunda kâdının iznine de ihtiyacı yoktur.

28. Bkz. 12 no'lu mesele.

29. Bkz. 18 no'lu mesele.

30. Bkz. 77 no'lu mesele.

31. Bkz. 79 no'lu mesele.

Konuyla ilgili bir başka meselede, bir kişinin ölümcül hastalığı esnasında küçük yaştaki kızını şahitler huzurunda biriyle evlendirmesi halinde nikâhın geçerli olacağı hükmüne yer verilmektedir.³²

Hastalık, hüküm ehliyetini ortadan kaldırmaz. Zira kişi hastalığı esnasında akıl ve temyiz melekelerini kaybetmemiştir. Bundan dolayı hastanın nikâhı, boşanması, tasarrufları ve ibâdeti geçerlidir. Örneğin, bir kişi hasta iken küçük yaştaki kızını mehrini belirleyerek, şahitler huzurunda evlendirse ve sonra ölse, bu kişinin yapmış olduğu nikâh geçerliliğini yitirmez ve diğer velîler de bu nikâha itiraz edemezler.

1.3.1.1.3. Nikâhta Amme Velâyeti

Akrabalardan velî bulunmadığı durumlarda velayet hakkı ammeye intikal eder.³³ Ammeye intikal eden evlenme velayetinin temsilcisi kadıdır. Buna rağmen hakkın kötüye kullanılabileceği ihtimalinden dolayı hakimın velisi bulunduğu kadını veya kızı kendisine, usul ve furûuna nikahlayamaz.

Konuyla ilgili meselede, bir kasabada küçük yaştaki kızları evlendirme yetkisi olan bir kadı, hiçbir akrabası olmayan küçük yaştaki bir kızı ona denk olan bir kişiyle evlendirmesi ve evlilik gerçekleştikten sonra duhûl olmadan kocanın ölmesi durumunda kızın kocasına mirasçı olacağı belirtilmektedir.³⁴

Küçük yaştaki kızın velâyeti ilk olarak baba tarafından olan akrabalarına aittir. Eğer baba tarafından akrabaları yoksa o zaman velâyeti anne tarafından olan akrabalarına aittir. Şâyet kızın kimsesi yoksa, velâyeti bulunduğu beldenin kadısına aittir.

Bir diğer meselede kadının kimsesi olmayan bir kızı ona denk olmayan biriyle evlendirmesi durumunda nikâhın sahîh olmayacağı hükmü verilmektedir.³⁵

Baba veya dede küçük yaştaki kızı kendisine denk olmayan biriyle evlendirebilirler. Bu hususta onlardan başka hiç kimse yetkili değildir. Şu halde kadı da kimsesi olmayan küçük yaştaki kızı ona denk olmayan biriyle evlendiremez.

Konuyla ilgili diğer meselede, küçük yaştaki kızın velîsi yanında değil iken beldenin kadısının kızı mehr-i misliyle ona denk biriyle velînin izni olmadan evlendirdikten sonra velî izin vermeden kızın ölmesi durumunda kocanın ona vâris olamayacağı belirtilmektedir.³⁶

32. Bkz. 58 no'lu mesele.

33. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 251.

34. Bkz. 26 no'lu mesele.

35. Bkz. 32 no'lu mesele.

36. Bkz. 48 no'lu mesele.

Ebû Hanîfe'ye göre; küçük kızın velîsi olduğu sürece kadının onun üzerinde velâyet hakkı yoktur. Diğer alimlerin bazılarına göre de kızın baba tarafından akrabası olduğu sürece kâdı velî olamaz. Şu halde kâdı küçük olan bir kızı velîsi olmadığı halde evlendirir ise, bu nikâh fâsid olur. Zirâ nikâhın gerçekleşmesi velînin iznine bağlıdır. Velî izin vermez ise ya da izin vermeden kız ya da erkek ölürse biri diğerine vâris olamaz. Çünkü fâsid nikâh akdi duhûl gerçekleşmemiş ise hiçbir sonuç doğurmaz.³⁷

Bir diğer meselede, küçük yaştaki kızın velîsinin ğaybet-i munkatı'la kaybolması ve bulunduğu yerin bilinmemesi nedeniyle, beldenin kadısının kızı mehr-i misliyle ona denk olan biriyle evlendirdikten sonra, velînin onları ayıramayacağı hükme bağlanmaktadır.³⁸

Kızın en yakın olan akrabası gaybet-i munkatı' ile kaybolmuşsa bu durumda kızın velâyeti diğer akrabasına geçer. Ancak kızın başka akrabası yok ise bu durumda velâyet kâdınındır. Kâdı, kızı ona denk biriyle evlendirirse, kızın akrabası döndüğünde onları ayıramaz.

1.3.1.1.4. Büluğ Muhayyerliği

Büluğ muhayyerliği, velîleri tarafından küçük yaşlarda evlendirilen kişilerin büluğ çağına erdikleri zaman, istemedikleri nikâh akidlerini hakime giderek feshettirmeleridir.³⁹ Ancak Hanefî mezhebine göre, baba ve dedeleri tarafından küçük yaşlarda evlendirilen kişilerin böyle bir hakkı yoktur. Baba ve dede dışında başka velîler tarafından evlendirilen kız ve erkek, büluğa erince hakime başvurarak nikâhlarını feshettirebilirler. Bununla birlikte, bu evlilik hakim feshine kadar bütün muteber sonuçlarını doğurur.

Büluğ muhayyerliği ile ilgili meseleleri ve fetvaları incelediğimizde eserin kaleme alındığı dönemde konuyla ilgili uygulamanın da bu şekilde olduğu gözlenmektedir. Örneğin, bir kişi küçük yaştaki kızını dindar bir kişi olduğu zannıyla bir adamla evlendirse ve daha sonra adamın alkolik olduğu ortaya çıksa, kızın babası ve ailesi içki içmeyen salih kimseler ise ve kız da bu evliliğe rıza göstermezse büluğa erdikten sonra duhul gerçekleşmeden nikâhı hakime feshettirebilir.⁴⁰ Bu örnekte de görüldüğü gibi küçük yaştaki kızlar babaları tarafından kendilerine denk olmayan bir kişiyle denk zannıyla evlendirilirlerse kızların, büluğa erdikten sonra nikâhı hakime feshettirebilecekleri hükme bağlanmıştır. Şu halde, baba ve dede

37. Bkz. M. Akif Aydın, *a.g.e.* s. 27

38. Bkz. 44 no'lu mesele.

39. M. Akif Aydın, *a.g.e.* s. 26.

40. Bkz. 19 no'lu mesele.

tarafından evlendirilen küçük yaştaki kız ve erkek bazı durumlarda istemedikleri nikâhı feshettirebilmektedirler.

Bir diğer meselede, annesi tarafından kendisine denk olan biriyle emsali olan mehirle evlendirilen küçük kız çocuğunun bülüğa erdikten sonra nikâhı hakime feshettirebileceği belirtilmektedir.⁴¹

Hanefi mezhebine göre, bülüğa ermemiş olan küçük kız çocuğu babası veya dedesi dışında başka bir velî tarafından evlendirilirse, kız bülüğ çağına geldiğinde isterse nikâhı hakime feshettirebilir. Ancak bu fesih kararını yalnızca hakim verebilir.

Konuyla ilgili bir başka örnekte, ninesi tarafından evlendirilen küçük yaştaki bir erkeğin baliğ olmadan ölmesi halinde karısının ona varis olacağı hükmü yer almaktadır.⁴²

Küçük yaştaki kız ve erkek baba veya dede dışında başka bir velî tarafından evlendirilmişler ise her ikisi de bâliğ olduktan sonra muhayyerdirler. İsterlerse nikâhı feshettirebilirler ve isterlerse evliliği sürdürebilirler. Bununla birlikte yukarıda da belirtildiği gibi bâliğ olmadan önce onlardan biri ölürse diğeri ona vâris olur. Zira fesih kararına kadar, yapılan bu evlilik, evliliğin doğuracağı tüm neticelerini geçerli kılmaktadır.

Eserde yer alan bir başka meselede, Küçük yaştaki bir kızın, annesi tarafından kendisine denk biriyle mehr-i misille evlendirilmesi ve kızın baliğ olduktan hemen sonra bu evlilik hakkında kabul veya reddettiğine dair bir şey söylemezse daha sonra bu nikâhı hıyar-ı bülüğla feshettiremeyeceği hükme bağlanmaktadır.⁴³

Daha önce de belirttiğimiz gibi, küçük yaştaki bir kız baba veya dede dışında başka bir velî tarafından evlendirilirse bâliğ olduktan sonra nikâhı feshettirebilir. Ancak kız bâliğ olduğunda nikâhı hemen feshettirmez ise daha sonra bunu gerçekleştiremez. Çünkü bâliğ olduğu anda fesih yoluna gitmediğinden dolayı nikâhı onaylamış olur. Böylelikle bülüğ muhayyerliği de ortadan kalkar.

Bülüğ muhayyerliği ile ilgili son meselede, velisinin izni olmadan bir diğer akrabası tarafından evlendirilen küçük yaştaki bir kızın, duhul gerçekleştikten sonra baliğ olduğunda birkaç gün nikâhı kabul veya reddettiğine dair bir şey söylemese ve evliliğe rıza gösterdiğine delâlet eden bir davranışta da bulunmasa dahi daha sonra evliliği hakime feshettirebileceği hükme bağlanmaktadır.⁴⁴

Küçük yaştaki (baba ve dede dışında) velileri tarafından evlendirilen şahıslar daha sonra baliğ olduklarında nikâhı feshettirme hakkına sahiptirler. Aynı şekilde küçük yaştaki babası

41. Bkz. 30 no'lu mesele.

42. Bkz. 61 no'lu mesele.

43. Bkz. 69 no'lu mesele.

44. Bkz. 101 no'lu mesele.

dışında başka bir velî tarafından evlendirilen kız, duhûl gerçekleştikten sonra kocasının yanında bâliğ olduğunda, evliliği kabul ettiğini beyan etmezse daha sonra hakime nikâhı feshettirme hakkına sahiptir. Şu halde, kadının dul olması sebebiyle, irade beyanında bulunmayıp sessiz kalması, evliliğe razı olduğu şeklinde değerlendirilmemektedir.

Bir diğer fetvada, ninesinden başka kimsesi olmayan küçük yaştaki bir erkek çocuğu, küçük yaştaki bir kızla velisinin izniyle evlendirdikten sonra, erkeğin, baliğ olduğunda nikâhı hakime feshettirebileceği belirtilmektedir.⁴⁵

Yukarıda geçen meselelerde de görüldüğü üzere, buluş muhayyerliği haklarını kullanarak nikâhı genelde kızların fesih yoluna gittiği bilinse de zaman zaman erkek çocuklarının da bu yola başvurduğu görülmektedir.

1.3.1.2. Nikahta Vekâlet

İslam hukuku, evlenmede vekâleti kabul etmektedir. Vekâlet, bizzat nikah akdi yapabilme ehliyetine sahip olan kişilerin bu yetkilerini bir vekil vasıtasıyla kullanabilmeleridir. Hem erkek hem de kadın vekalet verdikleri birer veli aracılığıyla evlenebilirler.⁴⁶ Vekillerin yapmış olduğu nikah akitleri, tarafların yaptığı akitler gibi sonuçlar doğurur. Bu konuyla ilgili fetvaları üç bölümde inceleyeceğiz.

Konuyla ilgili ilk meselede, bir kadın, annesinden başka velisi olmayan bir kızı evlendirmek için onu vekil tayin etmesini istemekte ve anne de sen bilirsin dedikten sonra kadın vekil tayin edildiği düşüncesiyle kızı evlendirse, kızın annesi bu nikâha rıza göstermediğini dile getirirse nikâhı feshedebileceği hükme bağlanmaktadır.⁴⁷

Vekâlet; bir kişinin kendisinin yerine başkasını tayin etmesi demektir. Vekâlet veren kişi bu işi sarîh lafızlarla yapmalıdır. Burada geçen “sen bilirsin” lafzı vekâlet için açık bir ifâde olmadığından dolayı nikâh için izin olarak değerlendirilmemektedir.

Nikâhta vekil tayini ile ilgili bir diğer meselede bir kadının kendisini yirmi bin akçe mehir ile evlendirmesi için bir vekil tayin etmesi ve vekilin de kadını bu miktardan daha az bir mehirle evlendirmesi sonucu kadının nikâhı onaylamayarak reddedebileceği belirtilmektedir.⁴⁸

Esasen fudûlînin nikâhında, nikâhın geçerli olması, vekâlet veren kişinin iznine bağlıdır. Vekalet veren kişi onaylarsa nikâh geçerli, onaylamazsa geçersizdir.

45. Bkz. 107 no’lu mesele.

46. Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku*, Yediveren Yay., Konya 2002, s. 32.

47. Bkz. 13 no’lu mesele.

48. Bkz. 27 no’lu mesele.

Bir diğ er meselede bir kişi büluğ çağına ermiş olan kızını bir kişiyle evlendirdikten sonra kızın fud  len evlendiğı kişi ona mehri için bir miktar mal gönderse ve kız da bunu kabul ederse yapılan nikâha cevaz vermiş sayılmaktadır.⁴⁹

Vekil tayin edilen kişinin yapmış olduğu nikâh akdi vekâlet veren kişinin izniyle veya onayıyla geçerlilik kazanır. Vekâlet veren kişi baba olsa da büluğ çağına gelmiş olan kızın nikâh akdini kendisinin onaylaması gerekir. Kızın, karşı tarafın, kendisine mehri için göndermiş olduğu para veya malı alıp kabul etmesi nikâhı da onaylamış olduğu anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, verilen fetvayı incelediğimizde dönemde mehir olarak para dışında çeşitli malların da kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğ er meselede, baliğ olmuş bir kız bir erkekle mehr-i mislinden daha az bir mehirle evlenirse, kızın akrabalarının adamdan mehri tamamlamasını isteyebileceklerini aksi takdirde kızı adamdan ayırabilecekleri hükmü yer almaktadır.⁵⁰

Hanefî mezhebine göre, kız evlendiğinde mehri noksan olarak verilmiş ise akrabaları nikaha itiraz edebilirler. Bu durumda noksan olan mehir tamamlanmalıdır. Aksi halde akrabalar kızı adamdan ayırabilirler.

1.3.1.2.1. Fud   nin Akdi

Veli ve vekil olmayan üçüncü bir kişinin taraflardan birinin adına yaptığı nikah akdidir. Bu türden olan nikah akitleri, ilgili tarafın izni ile sıhhat kazanırlar.⁵¹

Konuyla alakalı meselede, anne, küçük yaştaki kızını, kızın amcasının izni olmadan mehr-i misliyle ona denk olan biriyle evlendirdikten sonra, veli (amca) nikâhı feshetmediğı halde, kız baliğ olduğunda nikâha razı olsa, velînin daha sonra nikâhı feshedemeyeceğı hükme bağlanmaktadır.

Hanefî mezhebine göre, fud   nin akdi, yetkili olan kişinin iznine bağlıdır. Yetkili kişi izin verirse nikâh geçerli olur. Küçük yaştaki kız annesi tarafından, kızın amcasının izni ile evlendirilirse, bu durumda amcanın nikâhı feshetme yetkisi yoktur. Ancak amcanın izni alınmadan kız annesi tarafından evlendirilirse, kız bâliğ olup nikâhı onaylayıncaya kadar nikâh dondurulur. Kız bâliğ olduktan sonra nikâha rıza gösterirse akit geçerlilik kazanmaktadır.

Fud   nin akdi ile ilgili diğ er meselede, vekil tayin edilen kişinin akdi gerçekleştirdikten sonra kendisini vekil olarak atayan kişiye, yapmış olduğu akdi haber

49. Bkz. 36 no'lu mesele.

50. Bkz. 120 no'lu mesele.

51. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 267.

verdiğinde, bu kişinin akdi kabul veya reddine dair herhangi bir cevap vermeden ölmesi halinde nikâhın geçerlilik kazanmayacağı ve bundan dolayı kadının ölen kişinin mirasından faydalanamayacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte, bu kişi akid kendisine haber verildiğinde sessiz kalırsa ve kadın bunu akdi kabul etmesi olarak değerlendirerek mirasından pay alırsa, adamın diğer vereselerinin bu malı ondan geri alabilecekleri hükme bağlanmaktadır.⁵²

Fudûlînin yapmış olduğu nikâh akdinin geçerliliği adına tasarrufta bulunduğu kişinin bu evlîliği onaylaması şartına bağlıdır. Diğer taraftan ilgili kişi nikâhı onayladığını telâffuz etmelidir. Kendisine akdin yapıldığı haberi geldiğinde onayladığına dair bir söz söylemeyip suskun kalırsa nikâh gerçekleşmiş olmaz. Şarta bağlı olan nikâh akdinde şart (icazet) gerçekleşmezse nikâh fasit olur. Şayet fasid nikâh akdinde duhûl gerçekleşmemiş ise evliliğin hiçbir sonucu olmayacağı için taraflardan biri diğerine vâris olamaz.

1.3.1.2.2. Şartlı Nikâh Akdi

Nikah esnasında tarafların ileri sürdükleri şartlarla akdedilen nikaha şartlı nikah akdi denir. Bu tür nikah akitlerinde ileri sürülen şartlar, riayet edilmesi gerekli olan ve gerekli olmayan şartlar olarak üç gruptur.⁵³

İlgili meselede, bir kadın, bir kişiyi, kendisiyle evlenecek olan kişinin, onun üzerine bir cariyeye evlenmeyeceğine yemin etmesi şartıyla, kendisini evlendirmesi için bir kişiyi vekil tayin eder ancak vekil şart yerine gelmeden kadını evlendirirse bu durumda kadının nikâhı kabul etmeyebileceği hükme bağlanmaktadır.⁵⁴

Hanefî mezhebine göre; nikâhta ileri sürülen şart riayet edilmesi gerekli olan şartlardan ise şartlı vekâlet sahihtir. Burada olduğu gibi kadın kocasının kendisinin üzerine bir cariyeye evlenmemesi şartıyla vekîl tayin ederek kendisini evlendirebilir ve vekil de bu şartın dışına çıkamaz. Vekil bu şartın dışına çıkarsa kadın nikâhı kabul etmeyebilir. Bununla birlikte koca evlendikten sonra bu şarta riâyet etmez ise nikâh bâtıl olur. Vekilin akdinde dikkati çeken diğer bir husus ise vekîl tayin eden kişi yapılan nikâhı, hiçbir sebep olmaksızın reddedememektedir.

52. Bkz. 92 ve 93 no'lu meseleler.

53. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 271.

54. Bkz. 41 no'lu mesele.

1.3.1.3. Nikâhta Denklik (Kefâet)

İslâm hukuku literatüründe denklik (kefâet), evlenecek kişiler arasında dini, iktisadi ve sosyal bakımlardan tarafların seviyeleri arasında belli bir yakınlığın varlığı anlamında kullanılmaktadır.⁵⁵

Nikâh akdinde denklik hususu incelendiğinde, gerçekten de denklik, hem bizzat evlenecekler için hem de onların aileleri için kaynaşmayı ve ülfeti daha çabuk temin edecek daha da önemlisi bunu sürekli kılacak bir unsurdur. Bundan dolayı fakihler, kendi dönemlerinin şartları içinde eşlerin hangi yönlerden denk olmaları gerektiği üzerinde hassasiyetle durmuşlardır. Günümüz açısından meseleye baktığımızda, şu üç noktada denklik aranacağı kanaatindeyiz. a- Dindarlık, b- İyi ahlak sahibi olmak, c- Ekonomik ve sosyo-kültürel seviye yakınlığı.⁵⁶ Bununla birlikte, her mezhebin denklik konusunda belirlemiş olduğu bir kriter vardır. Araştırma yaptığımız eserin kaleme alındığı dönemde, evlilikte denklik konusunda, aşağıdaki fetvalarda da görüleceği gibi Hanefi mezhebi uygulamasında altı noktada denklik arandığı gözlenebilmektedir. Bu denklik unsurları hukuk-ı aile kararnamesiyle ikiye indirilmiştir.⁵⁷ Şunu da belirtmemiz gerekir ki, evlenmede denklik, kadında değil erkekte aranır. Erkek kendisine denk olmayan bir kadınla evlenebilir. Fakat kadın kendisine denk olmayan bir erkekle evlenemez. Şâyet evlenecek olursa velînin akdi feshetme hakkı vardır. Ancak kadın hamile kalmış ise velînin bu hakkı da düşer.

Denklikle ilgili ilk meselede, babanın kötü seçim yapan ve kötü bir kişiliğe sahip olması halinde kızını ona denk olmayan biriyle evlendirirse, akdin sahih olmayacağı belirtilmektedir.⁵⁸

Daha önce geçen velâyet bölümünde, baba veya dedenin küçük yaştaki bir kızı ona denk olmayan biriyle evlendirebileceği belirtilmişti. Ancak kızın babası kötü seçim yapmasıyla tanınan bir kişi ise ve akid de baskı neticesinde olmuş ise kızın bu evlilikten zarar görmesi muhtemel olduğundan dolayı bu nikâh akdi sahih değildir. Görüldüğü gibi küçük yaştaki kız ve erkeğin velâyeti öncelikle babaya ait olmasına rağmen, babanın velâyetinin daha da önemlisi, kendi çocuğu üzerindeki tasarruflarının sorgulanması dikkat çekicidir. Şu halde, küçük yaştaki çocukların velâyeti hususunda babaya geniş haklar tanıyan İslâm dini, babayı da kontrol altında tutarak, küçük çocukların uğrayabileceği haksızlıkları da önlemeyi amaçlamıştır.

55. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 40

56. Ahmet Yaman, *a.g.e.* s. 40

57. Bkz. *H.A.K.* md. 45

58. Bkz. 15 no'lu mesele.

Bir diğ er meselede, baba, büluğ çağına ermiş olan kızını, onun izniyle evlendirdikten sonra babanın, kocanın kıza denk olmadığını ileri sürerek nikâhı feshettiremeyeceği vurgulanmaktadır.⁵⁹

Kadın, bir erkekle denk olup olmadıkları hususunda herhangi bir konuşma yapılmaksızın evlenirse nikâhtan sonra denk olmadıkları ortaya çıksa da bu şartı  ne sürerek nikâhı feshettiremez.

Denklikle alakalı bir diğ er örnekte, Zengin olan bir adamın b luğ a ermiş olan kızının kendisinin izni olmadan, mehir ve nafakasını karşılayamayacak kadar fakir olan biriyle evlenmesi durumunda, babanın nikâhı feshettirebileceği hükme bağlanmaktadır.⁶⁰

Hanefî mezhebine göre evlilikte altı noktada denklik şartı aranır: Soy, Müslüman olmak, dindar olmak, hürriyet, servet ve sanat. Bu noktalardan birinde kadına denk olmayan erkek ona denk (k f v) sayılmaz. şâyet bâliğ olan bir kız babasının izni olmadan bu noktalardan birinde kendisine denk olmayan biriyle evlenirse, kızın babası onları hakim kararıyla ayırabilir.⁶¹

Bir başka meselede, h r olan bir kadınla evlenen bir adamın, karısından sonra onun cariyesiyle evlenmesinin caiz olmadığı belirtilmektedir.⁶²

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Hanefî mezhebine göre; k le olan bir kadın, h r olan bir kadın üzerine nikâhlanamaz. Zira, karı-koca arasında denklik şartı arandığı gibi, aynı kişinin nik hlandığı iki kadın arasında da denklik şartı aranmaktadır.

Bir diğ er meselede, sâlih ve âlim bir kişinin kızının şarap müptelası ve cahil olan bir adama denk olamayacağı hükmü yer almaktadır.⁶³

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Hanefi mezhebine göre altı noktada denklik şartı aranmaktadır. Bu noktalardan biri de dindarlıktır. Fetvada da alkol bağımlısı olmak denklik açısından olumsuz bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir.

1.3.1.4. Evlenme Engelleri

İslam hukukunda evliliğe mani olan durumlar, sürekli ve geçici engeller olmak üzere iki ana bölüme ayrılır. Sürekli olan evlenme engellerini, kan akrabalığı, evlilikten kaynaklan akrabalık, süt akrabalığı şeklinde sıralayabiliriz. Geçici, yani ortadan kalkması imk n

59. Bkz. 14 no'lu mesele.

60. Bkz. 55 no'lu mesele.

61. M. Akif Aydın, *a.g.e.* s. 27.

62. Bkz. 60 no'lu mesele.

63. Bkz. 104. no'lu mesele.

dahilinde olan (muvaakkat) evlenme manileri de din farkı, üç kere boşama, beşinci kadın, başkasının eşi, iki hısımla birden evlenmek olmak üzere beş kısımdır.⁶⁴

1. 3.1.4.1. Devamlı Evlenme Engelleri

Bu engelleri yukarıda da belirttiğimiz gibi kan akrabalığı, evlenmeden kaynaklanan akrabalık ve süt akrabalığı şeklinde üç kısma ayrılmaktadır. Eserde yer alan fetvalarda kan akrabalığı ile ilgili fetvalar evlenmeden kaynaklanan akrabalık iç içe yer aldığı için bu bölümü iki bölümde tahlil edeceğiz.

1.3.1.4.1.1.Evlilikten Kaynaklanan Akrabalık

Bir kişinin evlenmesi yasak olan akrabalar dört kısımdır. Bunlar: Usulün eşleri (babanın ya da babanın babasının eşleri), furûun eşleri (çocukların eşleri), karının usulü (eşin anne babası...) ve karının furûudur. Ayrıca Hanefi mezhebine göre, evlilik dışı ilişki yani zina da evlilik gibi bir evlenme engeli doğurmaktadır (hurmet-i musahara).⁶⁵

Koynuyla ilgili ilk örnekte, bir kişinin evlendiği kızın annesiyle daha önce zina ettiğini ikrar etmesi halinde eşinden ayrılmasının gerekli olduğu hükmü yer almaktadır.

Ebû Hanife'ye göre; zînâ aynen evlilik gibi sıhrî hısımlık bağı oluşturur (hurmet-i musâhara). Çünkü nikâh cinsî temas demektir ve bunun meşrû ya da gayr-ı meşrû bir yolla olması arasında bir fark yoktur. Bir kişinin evlenmeden önce karısının annesiyle zina etmesi sıhrî hısımlık bağı oluşturduğundan dolayı karısı adama haram olmaktadır. Adamın karısının annesiyle zina ettiğini ikrar etmesi, daha sonra bunu inkâr etse ya da şaka yaptığını söylese de, hurmet-i musâhara doğurmaktadır.⁶⁶ Çünkü (müellife göre) haramın sübutu zararın vuku bulmasına bağlı değildir. Zira böyle bir ikrâr, aile fertlerinin arasına fitne sokacak ve onları bunalıma sürükleyebilecek bir fiildir. Kanaatimizce, kişinin daha sonra bunu söylediğini inkâr etmesi ya da şaka yaptığını söylemesi halinde haramlığın yine de sabit olacağı görüşü mübalağalıdır. Şâyet böyle bir olayda hurmetin sübutunun gerçekleştiği kabul edilirse, bir adamın eşinin annesine küfretmesi de haramlığın sabit olmasına yeterli bir sebep olarak gösterilebilir. Evet ilk bakışta, kocayı böyle bir fiilden alıkoyacak, caydırıcı bir engel olarak görülmesine rağmen, bir kişiyi, kazara söylemiş olduğu bir sözden dolayı, bedelini hayat boyu ödemeye mahkum etmek İslâm hukukunun ruhuna uygun olmasa gerektir.

64. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 262

65. www.darulerkam.de/İslamfikhiansiklopedisi.

66. www.darulerkam.de/İslamfikhiansiklopedisi.

Bir diğer örnekte, bir adam birlikte olduğu cariyesinin kız kardeşini satın aldığı anda ilk onlardan birini kendine haram kılmadıkça diğeriyle birlikte olamayacağı belirtilmektedir.⁶⁷

İki kız kardeşi aynı nikâhta birleştirmek haram kılınmıştır. Aynı şekilde bir kişi satın aldığı iki kız kardeşten biriyle cima ettikten sonra cima ettiği kız ona haram olmadıkça diğer kız kardeşle birlikte olamaz.

Diğer meselede, bir adam, şehvet halinde olan bir kadının elini tutarken cinsel organının hareketlenmesi durumunda, adamın kadının kızıyla evlenmesinin caiz olmayacağı hükmü yer almaktadır.⁶⁸

Bir önceki sayfada hurmet-i musahara hakkında yaptığımız açıklamalar bu mesele için de geçerlidir. Zira Hanefî mezhebinin bu konudaki kriterlerine rağmen okşamayla dahi haramlığın gerçekleşmesi hükmü mübalağalıdır.

Aynı hususla ilgili diğer bir örnekte de, bir kadının kocasının diğer karısından olan oğlunun altını değiştirirken çocuğun cinsel organını şehvetle okşarsa kadının kocasına haram olacağı hükme bağlanmaktadır.⁶⁹ Bu meselede de kadının bir bebeği okşaması sonucunda hurmetin gerçekleştiği yönündeki fetvanın sebebini anlamak mümkün değildir. Fetva ile ilgili olarak eserde yer alan açıklamada taraflardan birinin şehvetli olmasının ya da şehvetin biri tarafından hissedilmesinin yeterli olduğu ve bu nedenle kadının adama haram olacağı belirtilmektedir. Ancak bir bebeğin ilişkide taraf olarak değerlendirilmesini hukuki bir çerçeveye oturtmak mümkün değildir.

Evliliğe engel olan durumlarla ilgili bir diğer örnekte, bir adam bir kızla evlenip halvet-i sahiha gerçekleştikten sonra duhul gerçekleşmeden kızı boşarsa daha sonra adamın kızın annesiyle evlenemeyeceği hükme bağlanmaktadır.⁷⁰

Aralarında evlenmeden doğan akrabalık (karâbet-i musâhera) bulunan şu dört grupta, bu akrabalık ölüm veya boşanma ile sona ermediği için sonsuza dek evlenilemez. Usulün eşleri, fûru'un eşleri (gelinler), hanımın usulü (kayın valide ve nineler), hanımın fûru'u bu dört gruptan ilk üçünde haramlığın gerçekleşmesi için sadece nikah akdinin yapılmış olması yeterlidir. Dördüncüde ise duhulün gerçekleşmiş olması gerekir. Yukarıdaki fetvada bahsi geçen durum hanımın usulü ile ilgilidir. Yani bir kişi evlendiği kızıdan boşanmadan önce cinsel ilişkide bulunmuş olsa da olmasa da karısının annesiyle evlenemez.⁷¹ Ancak son grupta yer alan hanımın fûru'u (üvey kızlar) hususunda haramlığın sübutu için adamın evlendiği

67. Bkz. 131 no'lu mesele.

68. Bkz. 146 no'lu mesele.

69. Bkz. 148 no'lu mesele.

70. Bkz. 136 no'lu mesele.

71. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 34

kadınla cinsel ilişkide bulunması şarttır. Bununla ilgili olarak eserde yer alan, adam bir kadınla evlendikten sonra onunla birlikte olmadan kadının ölmesi durumunda, adamın ölen kadının kızıyla evlenebileceği fetvası⁷² örnek olarak gösterilebilir. Cinsel ilişki gerçekleşmişse haramlık sabit olur. Örneğin;

Bir adamın evlendikten sonra birlikte olduğu karısının diğer kocasından olan oğlunun kızıyla evlenmesi caiz değildir.⁷³

Bir başka meselede, bir adamın ölen karısının kırk yaşında olan annesiyle aynı evde yaşamasının caiz olmayacağı belirtilmektedir.⁷⁴

Esasen adamın ölen karısının annesiyle aynı evde yaşaması haram değildir. Çünkü aralarındaki akrabalık bağı ölümle ya da boşama ile sona ermez. Ancak burada birlikte yaşamalarının caiz olmayacağı hükmü haramlıktan dolayı değil, adamın kaynanasının yaşının genç olması sebebiyle toplumda bir infial ve fitneye sebep olacağı düşüncesidir. Şu halde verilen hüküm, fıkıh usulü ilminde mesâlih-i mürselenin bir türü olarak nitelendirilen sedd-i zerayî⁷⁵ yani kötülüğe götüren yolların kapatılması ilkesine dayanmaktadır.

1.3.1.4.1.2. Süt Akrabalığı

Çocukla annesi dışında ona süt veren kadın ve akrabaları arasında meydana gelen akrabalıktır. Bu tür akrabalık miras hakkı doğurmasa da kan ve sıhrî akrabalık gibi bir evlenme engeli doğurmaktadır.⁷⁶ Süt akrabalığı nedeniyle evlenilmesi yasak olanlar şunlardır: Sütten olan usûl, fûrû, süt anne ve babanın nesep ve sütten olan fûrûu, süt dede ve ninenin sadece çocukları, süt usulün eşleri, süt fûruun eşleri, eşin sütten olan usul ve fûrûu. Bu son durumda koca için fûrûun haram olmasında zıfâf şarttır.⁷⁷

Alimlerin çoğunluğuna göre süt akrabalık nedeniyle haramlığın gerçekleşmesi için süt emmenin ilk iki yaş içerisinde gerçekleşmesi gerekir.⁷⁸ Ebû Hanife ve Mâlik'e göre, sütün az veya çok olması arasında fark yoktur. İmam Şafii ise beş doyurucu ve fasılalı emişin şart olduğunu ileri sürmektedir.

72. Bkz. 142 no'lu mesele.

73. Bkz. 152 no'lu mesele.

74. Bkz. 191 no'lu mesele.

75. Zeküyyiddin Şaban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, (Çev: İ. Kâfi Dönmez), TDV Yay., Ankara 2001, s. 206.

76. M. Akif Aydın, a.g.e., s. 28.

77. M. Akif Aydın, a.g.e., s. 28.

78. Mustafa Said el-Hinn, *İslâm Hukukunda Yöntem Tartışmaları*, (Çev: Halit Ünal), Rey Yayıncılık, Kayseri 1993, s. 443.

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalar ışığında eserde yar alan meseleleri incelediğimizde bunlara verilen fetvaların Hanefi mezhebinin uygulamasıyla paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Konuyla ilgili ilk fetvada, bir kişinin süt babasının birlikte olup azat ettiği cariyesiyle evlenmesinin caiz olmadığı hükme bağlanmaktadır.⁷⁹

Bu meselede iki husus dikkati çekmektedir. Birincisi cimanın sıhri hısımlık bağı (hurmet-i musahara) oluşturmastır. İkincisi de süt akrabalığından dolayı hurmetin gerçekleşmesidir. Süt babanın birlikte olduğu kadın eşi gibi değerlendirilmekte ve süt babanın eşlerinin haram olduğu gibi onun birlikte olduğu kişiler de çocuğa haramdır. Hanefî mezhebi uygulaması da bu yöndedir.⁸⁰

Bir diğer meselede, bir kadının cariyesi ondan, yedi yaşında iken süt emmiş olsa ve daha sonra kadın cariyesini oğluna hediye etse, bu durumda kadının oğlunun cariyeyle birlikte olabileceği belirtilmektedir.⁸¹

İslam hukukçularının çoğunluğuna göre çocuğun ilk iki yaşında iken emdiği süt, süt akrabalığını doğurur. Çocuğun iki yaşından, yani Kur'an'da bildirilen süt emme süresinden⁸² sonra emmesi halinden süt akrabalığı oluşmayacağından dolayı süt veren kadının çocuklarının emen kişiyle evlenmesinde bir sakınca yoktur.

Süt akrabalığı ile ilgili diğer meselede, bir kadın, bir adamın çocuğunu süt emme süresinde emzirse de adamın süt veren kadının kızıyla evlenebileceği belirtilmektedir.⁸³

Hanefi mezhebine göre bir adam çocuğunun süt kız kardeşiyle evlenebilir. Çünkü bu durumda süt akrabalığından dolayı bir haram olma durumu söz konusu değildir.⁸⁴

Başka bir fetvada da, bir kadının süt emme süresi içinde kendi kızını ve bir başka kadının kızını emzirdikten sonra dört sene içerisinde doğan oğlunu, emzirdiği kızla evlendirmesinin haram olduğu hükme bağlanmaktadır.⁸⁵

Bir kadın başka birinin kızını emzirdiğinde onun süt annesi olur. Süt akrabalığı hasıl olduktan sonra süt annenin usul ve fûru tüm erkek akrabalarının emzirmiş olduğu kızla evlenmesi haramdır.

Bir başka fetvada, küçük bir kız süt verme süresinin tamamlanmasından daha önce süttten kesilip başka yiyeceklerle beslendiği sırada başka bir kadının bu kızı emzirmesi halinde

79. Bkz. 128 no'lu mesele.

80. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, c. 1, s. 260.

81. Bkz. 133 no'lu mesele.

82. Bkz. Bakara, 2/233.

83. Bkz. 139 no'lu mesele.

84. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 260.

85. Bkz. 197 no'lu mesele.

süt akrabalığının sabit olacağı belirtilmektedir.⁸⁶

Süt verme fiili ayette belirtilen süt verme süresi içerisinde gerçekleşmiş ise çocuk bu sürede süt dışında başka şeylerle besleniyorsa olsa da süt akrabalığı sabit olur.

Süt akrabalığı konusuyla ilgili fetvaların bazılarında esasen akrabalığın sabit olmamasına rağmen, akrabalığa dair bir ihtimal olması sebebiyle bu durumdaki kişilerin ayrılmasının ya da evlenmemelerinin daha uygun olacağı yönünde hükümler verildiği gözlenmektedir. Örneğin şu fetvada; bir adamın karısının üzerine tekrar evlenmek istediği sırada, karısının adamın evlenmek istediği kızı emzirdiğini ikrar etmesi durumunda süt akrabalığının sabit olmayacağı ancak bu fiilden kaçınmanın daha uygun olacağı hükme bağlanmaktadır.⁸⁷

Bir diğer meselede, bir adam bir kadınla evlendikten sonra başka bir kadın evlenen adam ve kadını süt verme süresi içinde emzirdiğini söylese de evlenen kişilerin ayrılmasının gerekli olmadığı ancak süt verdiğini söyleyen kadının adil olması halinde ayrılmasının daha evlâ olduğu belirtilmektedir.⁸⁸ Esasen bu iki meselede süt akrabalığın sabit olmamasının nedeni sadece bir tek kadının ikrarının muteber sayılmamasıdır. Ancak süt verdiğini söyleyen kadın adil değil ise bu hiçbir sonuç doğurmaz. Şunu da belirtmek gerekir ki, aynı hususla ilgili meseleleri incelediğimizde süt akrabalığına şahitlik eden kişi ya da kişilerin adil olmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır. Zira fetvalardan birinde şahitlik eden iki erkek ve ya bir erkek iki kadın olsa da bu kişilerin şahitliklerine itibar edilebilmesi için onların adil kimseler olmaları şartı aranmaktadır.⁸⁹ Bu konuda şahitlik yapan kişilerin adil olmaları şartı bu durumun kötü amaçla kullanılmasını önlemek içindir. Zira bazı kişiler evlenen çifti ayırmak için böyle bir yola başvurabilirler. Esasen ayet-i kerimede⁹⁰ bildirildiği gibi iki erkek ya da bir erkek iki kadının şahitliği muteberdir. Ancak fetvada, amacının dışında bir sonucu elde etmeye vasıta olabileceği ihtimalinden dolayı şahitlik yapacakların adil kimseler olması şartı getirilmiştir. Eserde yer alan, bir adam bir kadınla evlendikten sonra iki adam gelerek bir kadının evlenen kişiler süt verme süresinde emzirdiğine şahitlik etseler ve bu kişiler adil kimselerden ise süt akrabalığın sabit olacağı hakkındaki fetva⁹¹ şahitlerde aranan adil olma özelliğinin önemine işaret etmektedir.

86. Bkz. 204 no'lu mesele.

87. Bkz. 201 no'lu mesele.

88. Bkz. 202 no'lu mesele.

89. Bkz. 227 no'lu mesele.

90. Bkz. Bakara, 2/282.

91. Bkz. 232 no'lu mesele.

Başka bir meselede, bir kadın süt verme süresi içinde arkadaşının kızını, arkadaşı da süt verme süresi içinde onun oğlunu emzirse, her iki kadının süt verdikleri çocuklardan önce doğan kız ve erkek çocuklarının karşılıklı evlenmesinin caiz olduğu hükmü yer almaktadır.⁹²

Bu meselede, erkek çocuğu olan bir kadınla kız çocuğu olan bir kadın karşılıklı olarak çocuklara süt vermektedirler. Konuyu İslam hukuku çerçevesinde değerlendirecek olursak, esasen kıza süt veren kadının oğlu diğer kadının hiçbir kızıyla evlenemez. Aynı şekilde erkek çocuğa süt veren kadının kızı da diğer kadının hiçbir oğluyla evlenemez. Ancak iki kadının da süt verdikleri çocuklar dışındaki diğer çocukları karşılıklı olarak evlenebilirler.

Bir başka meselede, bir kadının kocasının sebep olduğu sütle bir kızı emzirmesi halinde o kızın kocasına haram olacağı zikredilmektedir.⁹³ Hanefî mezhebine göre, bir adam, karısının, kendisinin sebep olduğu sütle (lebenü'l-fahl) emzirdiği kızla evlenemez. Ancak bu adam süt kızının kız kardeşiyle evlenebilir.⁹⁴

Süt akrabalığındaki önemli hususlardan biride, süt emen çocuğun süt babasının birlikte olduğu başka bir kadınla evlenememesidir. Çünkü babanın birlikte olduğu kadın Hanefî mezhebine göre, çocuğun annesi gibidir. Zira sıhrî akrabalık bağı evlilikle olduğu gibi zina ile de gerçekleşmiş olur. Bu duruma, bir adamın, süt babasının birlikte olduğu bir kadınla evlenmesinin caiz olmayacağını⁹⁵ vurgulayan fetva örnek olarak gösterilebilir.

1.3.1.4.2. Geçici (Muvakkat) Evlenme Engelleri

Geçici evlenme engelleri, ortadan kalkması imkan dahilinde olan evlenme engelleridir. Bunları üç talakla boşama ve din farkı olmak üzere iki bölümde tahlil edeceğiz.

1.3.1.4.2.1. Üç Talakla Boşama

İslâm'da aile, kadın ve erkeğin nikâh bağı ile bir araya gelerek oluşturdukları mukaddes bir kurumdur. Nikah ile kadın kocasına üç manevi bağla bağlıdır. Şâyet koca karısını üç kez boşayarak bu bağları tamamen koparırsa, koca bu mukaddes kurumu hafife aldığı ve kadının onuruyla oynadığı için bundan sonra koca karısına dönemez. Kur'an-ı Kerim bu durumu "...ve üçüncü kez boşarsa, artık onu bir başkası nikâhlayıncaya kadar ona dönemez."⁹⁶ şeklinde hükme bağlamaktadır. Yani bir adam karısını üç kez boşarsa kadın ondan iddet bekler ve iddeti sona erdikten sonra başka biriyle evlenir. Kadın ikinci kocasıyla

92. Bkz. 210 no'lu mesele.

93. Bkz. 219 no'lu mesele.

94. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 260.

95. Bkz. 233 no'lu mesele.

96. Bakara 2/230

cinsel ilişki yaşadıktan sonra, günün birinde onunla da anlaşmazlık yaşayarak boşanırlarsa kadın ilk kocasıyla tekrar evlenebilir.

Ancak insanlar her işe bir hile buldukları gibi buna da bulmuşlar ve karısını üç talâkla boşayan bir adamın ona tekrar dönmeyi istemesi halinde, üçüncü bir kişiyle anlaşarak, evlendikten sonra hemen boşaması şartıyla kadını bu üçüncü kişiye nikâhlamak gibi çirkin bir yol seçmişlerdir. İşte bu olaya, İslâm hukuku literatüründe hülle, bu fiili gerçekleştiren ikinci kocaya da muhallil denir. Hanefi mezhebi dışında diğer mezhep alimleri bu fiilin çirkin ve lanetlenmiş bir fiil olduğunu bundan dolayı hiçbir hüküm ifade etmeyeceğini ve bu yolla kadının ilk kocasına helal olmayacağını söylemişlerdir.⁹⁷ Hanefilere göre ise bu yolla kadın birinci kocasına helâl olur.

Hülle konusu ile ilgili olarak eserde yer alan meselelere ve fetvalara baktığımızda aslen bir hile olan hülle fiilinin de hile yoluyla gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır. Aşağıdaki örnekte de bu durum açıkça gözlenmektedir.

Bu meselede, kocası tarafından üç talâkla boşanmış olan kadının tekrar kocasıyla evlenebilmesi için hülle hususunda bir hileye başvurulmaktadır. Şöyle ki: Koca bir köle satın alarak boşamış olduğu karısıyla evlendirmekte ve daha sonra da köleyi kadına hediye ederek nikâhı bâtil hale getirmektedir⁹⁸ (Zira sahip kölesiyle evlenemez). Hüllenin yani helalleştirme fiilinin bir hile haline getirilmesinin yanı sıra hülle için dahi hileye başvurulması, boşama fiilinin caydırıcılığını da ortadan kaldırmaktadır. Bu dönemde hülle fiiliyle çok sık karşılaşılması da bunun açık bir göstergesidir.

Bir başka meselede, kocası tarafından üç talakla boşanmış olan bir kadın hülle yapmak için iddeti sona erdikten sonra başka bir adamla evlenir. Kadın ikinci kocasıyla halveti sahîhada bulunduktan sonra duhul gerçekleşmeden ikinci koca onu boşarsa kadının ilk kocası ile evlenmesinin helal olmayacağı hükmü yer almaktadır.⁹⁹

Hülle ile ilgili açıklamalarımızda da belirttiğimiz gibi, kocası tarafından üç talâkla boşanmış olan bir kadın başka bir adamla evlenip onunla birlikte olduktan sonra ikinci kocası onu boşar veya ölürse birinci kocasıyla evlenebilir. Şayet ikinci kocasıyla evlendikten sonra birlikte olmadan ondan ayrılırsa ilk kocasıyla evlenemez.

Bir diğer meselede, bir adamın, karısını bair talakla boşadıktan sonra onunla iddeti içerisinde tekrar evlenebileceği belirtilmektedir.¹⁰⁰

97. www.darulerkam.de/islamfikhiansiklopedisi

98. Bkz. 25 no'lu mesele.

99. Bkz. 31 no'lu mesele.

100. Bkz. 53 no'lu mesele.

Esasen bu mesele boşama ile ilgili olmasına rağmen bu bölümde zikredildiğinden dolayı, tahlîlini burada yapmak daha uygun olacaktır. Burada karısını baîn bir talâkla boşan kişinin karısıyla iddeti içerisinde evlenebileceği hükme bağlanmaktadır. Hanefî mezhebine göre; bir adam karısını üç talâk dışında baîn bir talâkla boşarsa onunla iddeti içerisinde veya iddetinden sonra tekrar evlenebilir. Hüküm de bu yöndedir.

Hulle ile ilgili bir başka meselede, Bir adamın, karısını iki kez baîn talâkla boşadıktan sonra tekrar evlenip onunla mehri üzerine hul' olması durumunda, hulle yapılmaksızın karısıyla tekrar evlenemeyeceği vurgulanmaktadır.¹⁰¹

Burada bahsi geçen hul' ya da muhâla'a, boşama hakkı olmayan kadının, bir anlaşmazlık nedeniyle bir bedel karşılığında evlilik bağından kurtulması demektir.¹⁰² Muhâla'a, Hanefî mezhebine göre baîn bir talâk sayılmaktadır. Bundan dolayı bir adam karısını iki kez boşadıktan sonra onunla muhâla'a yaparsa üçüncü talâk gerçekleşmiş olur ve adamın kadınla tekrar evlenebilmesi için kadının başka bir adamla evlenerek boşanması gerekir. Genel olarak eserde yer alan, üç talâk ile boşama ile ilgili fetvaların hepsinde hulle yapılmasının gerekliliğinin dile getirildiği gözlenmektedir.

Bir diğer fetvada, bir adam birlikte olduğu karısını boşadıktan sonra iddeti içerisinde tekrar onunla evlense ve daha sonra yine boşasa ve iddeti içerisinde onunla tekrar evlense ve üçüncü kez yine boşasa bu durumda hulle gerçekleşmeden adamın kadınla tekrar evlenemeyeceği hükmü yer almaktadır.¹⁰³

Daha önce de belirttiğimiz gibi kocası tarafından boşanmış olan bir kadın iddeti içerisinde kocası dışında başka biriyle evlenemez. Kadının iddeti içerisinde sadece kocasıyla yapmış olduğu nikâh akdi geçerlidir. Kocanın kadını bu şekilde iki kez boşayıp tekrar evlendikten sonra üçüncü kez boşaması durumunda kadın başka bir adamla sahîh bir nikâh akdi ile evlenip cimâ etmedikçe adam onunla tekrar evlenemez.

1.3.1.4.2.2. Din Farkı

Müslüman bir erkeğin ehli kitap olmayan gayr-ı müslim bir kadınla evlenmesi dinen haram kılınmıştır. Müslüman kadın ise ehl-i kitap ya da başka dinden olan kişilerle evlenmesi haramdır. Bu konuyu birkaç örnek fetva üzerinde inceleyelim.

Konuyla ilgili ilk fetvada, zimmî olan bir adamın karısı Müslüman olduğunda adama da İslam arz olduğunda Müslüman olursa aralarındaki nikahın geçerli olduğu ve tekrar bir

101. Bkz. 172 no'lu mesele.

102. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 311.

103. Bkz. 189 no'lu mesele.

nikah akdine ihtiyaç olmadığı belirtilmektedir.¹⁰⁴ Müslüman bir kadının ehli kitap olan bir adamla evlenmesi dinen mümkün değildir. Esasen bu durum İslam hukukçularının sedd-i zerayi gereği verdikleri bir hükümdür. Adam ve kadın hristiyan olarak evlenebilirler. Ancak kadın Müslüman olduktan sonra adam Müslüman olmazsa derhal ayrılmaları gerekir. Zira bu durum geçici olan bir evlenme engeli teşkil etmektedir. Şayet adam da Müslüman olursa evlilik engeli ortadan kalkar ve yapmış oldukları nikah akdi geçerlidir.

Bir diğer meselede, zımmî olan bir adamın hristiyan olan karısı Müslüman olduktan sonra başka bir belde olduğu için adama İslam'a girmesi teklifi yapılamadığından dolayı kadın başka bir adamla evlendiğinde ilk kocası gelerek Müslüman olursa onları ayırabileceği belirtilmektedir.¹⁰⁵ Şâyet adamın bulunduğu yer bilinmiyor ve bundan dolayı adama Müslüman olması teklifi yapılamıyorsa bu durumda hakim kadını kocasından ayırabilir. Ancak adam döndüğünde Müslüman olursa karısını ikinci kocasından ayırabilir.

Bir diğer meselede, Müslüman olan bir adam hristiyan olan karısını boşadıktan sonra kadının iddeti sona erdiğinde kadının zımmî biriyle evlenebileceği hükmü yer almaktadır.¹⁰⁶ Müslüman olan bir kişi hristiyan olan karısını boşadığında kadın iddet beklerken zımmî veya Müslüman olan başka bir adam onunla evlenemez. Kadının iddeti bittikten sonra zımmî biriyle evlenmesi için iddetinin bitmesinin beklenmesinin nedeni Müslüman neslinin korunmasıdır.¹⁰⁷

Bir diğer meselede, Yahudi olan bir adam yine Yahudi olan bir kadınla mehirsiz olarak evlendikten sonra cinsel ilişki gerçekleşmeden adamın ölmesi halinde kadının hakim kararıyla adamın terekesinden mehr-i mislini alabileceği hükmü yer almaktadır.¹⁰⁸ Akit esnasında mehir konuşulmamış ise cinsel ilişki gerçekleşmeden adam ölür veya kadını boşar ise bu durumda kadın mehr-i mislini almaya hak kazanır.

1.3.1.5. Muteberlik Bakımından Evlilik Çeşitleri

Muteberlik bakımından evlilik sahih, fasid, batıl ve mevkuf olmak üzere dört çeşittir. Bu bölümle ilgili fetvaları sahih ve fasid nikah akdi olmak üzere iki bölümde inceleyeceğiz.

104. Bkz. 2 no'lu mesele.

105. Bkz. 21 no'lu mesele.

106. Bkz. 85 no'lu mesele.

107. www.darulerkam.de/islamfikhiansiklopedisi

108. Bkz. 260 no'lu mesele.

1.3.1.5.1. Sahih Nikah Akdi

Sıhhat ve in'ikad şartlarını taşıyan nikah akdi sahihtir. Bununla birlikte mevkuf nikah ilgili tarafın kabulü ile, gayr-ı lazım nikah ise fesih hakkının kullanılmaması ile sıhhat kazanır.¹⁰⁹

Nikâh akdininin sahih olması için gerekli olan en önemli husus karşılıklı irade beyanı ve şahitlerdir. İrade beyanı karşılıklı sarîh lafızlarla yapılmalıdır. Lafızlardan kastedilen, tarafların irade beyanında bulunmaları ve bu beyanda kullanılan sözlerdir. Tarafların geçerli bir irade beyanında bulunmalarından bahsedebilmek için, onların birbirlerinin sözlerini işitmeleri ve bu sözlerden nikâh akdinin kastedildiğini anlamaları ve birbirlerine uygun bir icab ve kabulde bulunmaları gerekmektedir.¹¹⁰ Bu noktada, irade beyanında kullanılan kelimelerin sarîh ve kinayeli olup olmaması noktasında mezhepler arasında farklılıklar vardır. Hanefîlere göre, nikâh ve tezvîc gibi sarîh kelimelerle nikâh akdedildiği gibi, hibe, temlik, sadaka ve alım-satım için kullanılan kelimelerle de evlenme kastolunarak nikâh akdedilebilir. Şâfîi ve Hanbeliler ise nikâh ve tezvîc gibi sarîh lafızların dışındaki kelimelerle nikâhın akdedilemeyeceği görüşündedirler. Malikiler ise bu iki mezhepten mehrin belirlendiği hibe sözcüğünde ayrılırlar. Onlara göre bununla da nikâh akdolunur.¹¹¹ Bu konuyla ilgili eserde yer alan örnekte, bir kadın şahitler huzurunda yirmi bin akçe mehirle kendimi filana sattım, o kişi de aldım kabul ettim derse bunun sahih bir nikâh akdi olduğu vurgulanmaktadır.¹¹²

Bir diğer meselede, bir kişi baliğ olan kızını, onun rızasıyla şahitler huzurunda belirli bir miktar mehirle, (evlendirdiği adama) “verdim” derse ve karşı tarafın vekil tayin ettiği kişi de “kabul ettim” derse, bu durumda nikâhın münakid olacağı hükme bağlanmaktadır.¹¹³

Esasen “verdim” ve “kabul ettim” lafızlarının icap ve kabule delalet etmesine karşın sarîh olarak bir nikah akdini işaret etmemektedir. Bu sözlerin nikâh akdi olarak değerlendirilebilmesi için tarafların nikah için bir araya gelerek aralarında nikahı konuşmuş olmaları şarttır. Şayet bu mecliste nikahtan bahsedilmiş ise bu sözler Hanefî mezhebine göre icap ve kabule delalet eden sarîh birer lafızdır.

Konuyla ilgili bir başka meselede, Ölümcül hastalığı olan bir adamın cariyesini azad etmesi ve onunla evlenmesinden sonra adam öldüğünde, bu akdin sahih olduğu ve kadının

109. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 276.

110. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 267.

111. M. Akif Aydın, *a.g.e.*, s. 16.

112. Bkz. 39 no'lu mesele.

113. Bkz. 106 no'lu mesele.

ölen kocasının malından mehrini ve kendi payına düşen mirası alacağı hükmü yer almaktadır.¹¹⁴

Ölümcül hastalığı olan bir kişinin, aklî melekeleri yerinde ise yapmış olduğu tasarruflar sahihtir. Bundan dolayı hasta olan kişinin köle azad etmesinde ve azad ettiği köleyle evlenmesinde bir sakınca yoktur ve bu evlilik sahihtir. Zira miras hukukuna göre bir kişi ölmeden önce malının üçte birini vasiyet edebilir. Köle de kişinin malı olduğundan dolayı azad edilmesi durumunda, vasiyet edilebilen malın üçte birlik kısmına dahildir. Şu halde kişinin hastalığı sırasında köle azat etmesi geçerli bir fiil ise, azat eden kişinin onunla evlenmesi de caizdir. Sahih bir nikâh akdi ile evlenen kişilerin bu nikâhın tüm sonuçlarından faydalanmaları da sahihtir. Bundan dolayı kadın ölen kocasına varis olup onun malından mehrini ve kendi hissesini alabilir.

Bir diğer meselede, bir adamın karısından küfür kelimesi sadır olduktan sonra kadın tekrar iman edip ancak tekrar nikah akdi yapılmadan adam ölürse kadının ona varis olamayacağı vurgulanmaktadır.¹¹⁵

Eşlerden biri mürted olursa Zahiru'r-Rivâye'ye göre; kadın dul olsa da olmasa da kadının fikri sorulmadan eşler hemen ayrılırlar. Ancak bazı alimler kadının mürted olduğunda, kadının kocasından ayrılmak istediği için böyle bir yola başvurmuş olabileceğinden dolayı bu yolu kapatmak için ayrılmanın gerekmeceğini söylemişlerdir. Alimler burada bu yolla ayrılmanın önlenmesi için sedd-i zeraî gereği ayrılmanın gerekmediğini belirtmektedirler. Ancak fetva kadının ayrılması gerektiği yönündedir. Bundan dolayı kadın tekrar nikah akdi gerçekleşmeden adama varis olamamakta

1.3.1.5.2. Fâsid Nikâh Akdi

Fasid nikâh akdi unsurları ve inikad şartları tamam olup, sıhhat şartlarında eksiklik bulunan akittir. Şahitsiz olarak yapılan nikah buna örnek olarak gösterilebilir.

Konuyla alakalı fetvada bir kadın ilk kocasının öldüğü zannıyla başka bir adamla evlendiğinde, ilk kocası hayatta olarak dönerse kadının ikinci evliliğinin fâsid olacağı vurgulanmaktadır. Şâyet ayrılmazlarsa, ilk koca kadını hakim kararıyla ikinci kocasından ayırır.¹¹⁶

Nikahın sıhhat şartlarının yerine getirilmemesi sebebiyle fâsid evlilik hiçbir netice doğurmaz. Fakat fâsid evlilikte zifâf gerçekleşmişse bu, şu neticeleri doğurur: 1. Kadın mehr-i

114. Bkz. 89 no'lu mesele.

115. Bkz. 110 no'lu mesele.

116. Bkz. 42 no'lu mesele.

misil ve müsemâmâdan azını alır. 2. Neseb sabit olur. 3. Talâk iddeti gerekir. 4. Hurmet-i musâhara sabit olur. Burada olduğu gibi hamile olan kadının iddeti doğum olunca sona erer. Doğum gerçekleştikten sonra kadın ilk kocasıyla tekrar evlenebilir.

Bir diğer meselede, kocası vefat eden ümmü'l-veled, kırk gün iddet bekledikten sonra üç hayız gördüğünü ve iddetinin sona erdiğini iddia edip sonra başka bir adamla evlense ve daha sonra kadın vefat etse bu durumda ikinci kocanın ona varis olamayacağı belirtilmektedir.¹¹⁷

Fetvada, ümmü'l-veled'in beklemesi gereken iddet süresinin iki ay beş gün olduğu belirtilmektedir. İslâm hukukunda hür bir kadının kocasının ölümünden sonra beklemesi gereken iddet süresi dört ay on gündür. Ancak iddeti sırasında köle olan kadının (kölelerin hükmü yarım olduğundan dolayı) beklemesi gereken iddet süresi iki ay beş gündür. Köle veya hür olan bir kadın iddeti sona ermeden başka bir adamla evlenemez. Şâyet evlenir ise bu nikâh fâsiddir. Daha önce de belirttiğimiz gibi fâsid nikâh akdi de (duhûl gerçekleşmemiş ise) herhangi bir sonuç doğurmaz. Burada kölenin iddetinin yarım olması hükmü kanaatimizce zina eden evli cariyenin hadd cezasının¹¹⁸ uygulamasına kıyasla verilmiştir.

Konuyla alakalı diğer meselde, kadın ve erkeğin nikâhları esnasında, bir tane şahidin bulunması halinde nikâhın sahîh olmayacağı, evliliğin bu şekilde yapılması durumunda erkeğin kadını üç talâkla boşaması durumunda onunla hüllesiz olarak evlenebileceği vurgulanmaktadır.

Hanefî mezhebine ve diğer mezheplere göre, nikâh akdi, akıl ve ruh sağlığı yerinde, ergenlik çağına gelmiş ve Müslüman olan iki erkek şahidin veya bir erkek iki kadın şahidin huzurunda yapılmalıdır.¹¹⁹ Şâyet nikâh akdi tek bir şahit huzurunda gerçekleştirilirse bu nikâh fasid olur. Fasid nikâh akdi bir sonuç doğurmayacağı için kocanın karısını boşaması da herhangi bir şey ifade etmez.

1.3.1.6. Evliliğin Neticeleri

Sahih olan bir nikah akdinin mehir, mesken ve nafaka olmak üzere üç sonucu vardır. Bu konuyla ilgili eserde yer alan fetvalar iç içe zikredildiğinden dolayı bu bölümü mehir başlığı altında tahlil edeceğiz.

117. Bkz. 78 no'lu mesele.

118. Nisa, 5/25

119. Bakara, 2/282.

1.3.1.6.1. Mehir

Erkeğin evlenirken kadına verdiği ya da vermeyi taahhüt ettiği mal veya paraya mehir denir. Erkeğin kadına mehir olarak verdiği şeyler kadının olup bu malda başka birinin ortaklığı yoktur.¹²⁰ Mehir nikâh akdinin bir şartı değil sonuçlarından biridir. Bundan dolayı nikâh esnasında mehir konuşulmuş olmasa ve hatta verilmeyeceği söylenmiş olsa da bu durum nikâh akdinin oluşmasını engellemez.

Akit esnasında belirlenip belirlenmemesine göre mehir, eserde de sıkça zikredildiği gibi mehr-i müsemma ve mehr-i misil olmak üzere iki kısma ayrılır.¹²¹ Mehr-i müsemma belirlenmiş mehir demektir. Mehr-i misil, evlilik esnasında belirlenmemiş olan mehrin daha sonra kadının yakın akrabası içerisinde kendi özelliklerine yakın birisi için belirlenmiş olan mehri dikkate alınarak belirlenen mehirdir.

Araştırma yapmış olduğumuz eserde yer alan mehir bölümündeki fetvaları incelediğimizde, bu dönemde mehir olarak çoğu kez para, bazen da eşya ve elbise ve benzeri malların verildiğini görmekteyiz. Yine bu dönemde, İslâm hukuk geleneğine uygun olarak mehrin bir kısmı peşin (mehr-i muaccel), bir kısmı da herhangi bir sebepten dolayı (boşama, ölüm) eşlerin ayrılması sonucunda verilmektedir (mehr-i müeccel). Bu hususları örnekler üzerinde inceleyelim.

1.3.1.6.1.1. Mehr-i Müeccelin Ödenmesi

Mehri belirli olmayan bir tarihe kadar ertelemek (mehr-i müeccel) caizdir. Bu belirsizlik kocanın kadını boşaması, ya da başka bir sebepten tefrîk olunmaları ve karı ve kocadan birinin ölmesiyle belirli hale gelmektedir. Kadın müeccel mehri boşama veya ölüm gerçekleşmeden kocasından isteyemez. Fetvalarda yer alan, bir köle sahibinin izniyle hür olan bir kadınla on kuruş mehr-i müeccel ile evlendikten sonra kadının kocasının kendisini boşamadan önce mehr-i müeccelini kocasından isteyemeyeceği şeklindeki fetva¹²² bu konuya örnek olarak gösterilebilir.

Konuyla ilgili ilk fetvada, borçları olduğu halde iken ölen bir kişinin geride bıraktığı mallarının satılarak borçları ödenirken, karısının da satılan mallardan elde edilen paranın içinden mehrini alabileceği hükme bağlanmaktadır.¹²³

120. Bkz. *H.A.K.*, md. 89.

121. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 48.

122. Bkz. 245 no'lu mesele.

123. Bkz. 244 no'lu mesele.

Esasen mehir, sahih bir evlilik sonucunda kadının elde etmiş olduğu bir haktır. Erkek evlilikten doğan bu borcu kadına hemen verebileceği gibi kadın kabul ederse, daha sonra da verebilir. Adam mehri ödemediği herhangi bir sebepten dolayı ayrılma gerçekleşirse kadın mehrini kocasından alır. Şâyet koca ölmüş ise kadın, kocasının bıraktığı malın içerisinde mehrini alır. Koca öldüğünde geride bıraktığı malların hepsi borçlarını ödemek için satılırsa bu durumda kadın satılan mallardan elde edilen gelirden mehrinin miktarı kadarını alabilir. Çünkü mehir de kocanın bir borcudur.

Mehir konusu bir başka meselede, bir adamın kadınla belirli cins ve belirli bir miktar mehirle evlenerek birlikte olduktan sonra adamın, mehir olarak söz verdiği eşyaların vasatlarının kıymetini yüz kuruş olarak kadına ödediği belirtilmektedir. Şâyet kadın bunu alarak kabul ettikten sonra ölürse, kadının vereselerinin verilen bu miktarı kabul etmeyerek daha fazla mehir alamayacakları şeklinde zikredilmektedir.¹²⁴

Mehir, kocanın sahih bir nikâh akdi ile evlendiği kadına vermesi gereken belirli bir mal veya paradır. Kadın kocasının kendisine mehir olarak vermesi gereken miktarı tayin edebilir. Zira mehir kadının kocasından alması gereken bir borç gibidir. Kadın istemezse bu mehri kocasına hibe de edebilir. Şu halde mehir üzerindeki tüm tasarruf hakları kadına aittir. Kocasının kendisine mehir olarak ödediği mal veya para anlaştıkları mehirden daha az olsa da kadın kabul ederse adam mehri ödemiş sayılır. Kadın mehri aldıktan sonra ölürse kadının varisleri mehre itiraz edemezler.

Diğer bir meselede, bir adam bir kadınla evlenip cinsel ilişkide bulunduktan sonra aralarında süt akrabalığının olduğu delillerle sabit olduğunda tefrîk olunmaları halinde kadının mehr-i misli ile müsemmasından az olanını adamdan alabileceği belirtilmektedir.¹²⁵

Evlilik gerçekleştikten sonra karı-kocanın haramlık doğuracak yakınlıkta akraba oldukları anlaşılırsa yapılan evlilik fasittir. Şâyet fasit nikâh akdinde cinsel ilişki gerçekleşmemişse bu nikâh hiçbir sonuç doğurmaz. Ancak ilişki gerçekleşmiş ise fasit nikâh akdinin doğurduğu sonuçlardan biri de kadının mehr-i misli ile müsemmasından az olanı almasıdır.¹²⁶

Bir başka meselede, bir adam bir kadınla evlenip birlikte olduktan sonra kadını boşarsa kadın mehrini ondan istediğinde adamın, kadınla bakire olduğu zannıyla evlendiğini

124. Bkz. 246 no'lu mesele.

125. Bkz. 248 no'lu mesele.

126. Hayreddin Karaman, *a.g.e.* s. 277.

ancak kadının bakire olmadığını ileri sürerek kadına mehrini vermemeye kadir olamayacağı hükme bağlanmaktadır.¹²⁷

Esasen mehir nikâhla ilgili tüm şartların yerine getirildiği sahih bir nikâh akdinin tabii bir sonucudur. Bekâret nikâhın gerçekleşmesi için gerekli olan bir şart olmadığı için, bir adam bakire olmayan bir kadınla bakire olduğu zannıyla evlense de mehrin tamamını kadına vermek zorundadır.

Bir diğer meselede, bir adam bir kızla evlenmek için nikaha engel olması için kızın ağabeyine bir miktar para verirse nikâh gerçekleştikten sonra verdiği bu parayı ondan geri alabilir¹²⁸ hükmü yer almaktadır. Bir kişi, nikaha engel olmaması için kızın babasına veya abisine (kalın veya başlık dışında) bir miktar para verirse bu bir rüşvettir ve adam verdiği bu parayı verdiği kişiden geri alabilir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bir kişi bir kadınla evlendiğinde ona mehrini peşin ödeyebileceği gibi mehri tayin edilmeyen bir zamana da bırakabilir. Bu tür mehre de mehr-i müeccel denir. Mehr-i müeccelin zamanı boşama gerçekleşince veya ölüm halinde kesin olarak belli olur. Bir kişi karısını ba'ın bir talakla boşadığında ona mehrini vermesi gerekir. Boşama fiili gerçekleştikten sonra adam mehri vermeden kadınla başka bir mehirle tekrar evlenirse kadın birinci evliliğindeki mehri ile birlikte diğer mehri de almaya hak kazanmış olur. Eserde yer alan, bir kişi bir kadınla üç bin akçe mehirle evlendikten sonra onu ba'ın olarak boşar ve kadının mehrini vermeden onunla dört bin akçe mehirle tekrar evlenir ve sonra kadını ba'ın bir talâkla tekrar boşarsa kadının, birinci ve ikinci nikahta belirlenmiş olan mehri alacağı şeklindeki fetva¹²⁹ uygulamanın bu yönde olduğunu göstermektedir.

Bir başka meselede, bir adam ölümcül hastalığı esnasında bir kadınla mehr-i misli belli miktar mehirle evlendikten sonra ölse, adamın veresesinin bu akit ölümcül bir hastalık sırasında oldu diyerek kadının mehrini vermemeye kadir olamayacakları hükme bağlanmaktadır.¹³⁰

Daha önce de belirttiğimiz gibi ölümcül hastalığı olan bir kişi tam ehliyetlidir. Çünkü bu hastalık kişinin hüküm ehliyetini ortadan kaldırmaz. Şu halde hasta olan bir kişi bir kadınla evlenebilir ve evlendiği kişiye mehrini vermek zorundadır.

127. Bkz. 249 no'lu mesele.

128. Bkz. 250 no'lu mesele.

129. Bkz. 251 no'lu mesele.

130. Bkz. 254 no'lu mesele.

Bir diğ er meselede, bir adam bir kadınla bazı eşyayı mehr-i muaccel olarak verip evlendikten sonra halvet ve duhul gerçekleşmeden   l urse adamın varislerinin verilen eşyayı kadından geri alamayacakları belirtilmektedir.¹³¹

Mezhepler arasında g r    ayrılığı olmakla birlikte mehir şartları tam olan sahih bir akdin sonucudur. Mehrin sübutu için halvet veya cinsel ilişkinin gerçekleşmesi gerekli değildir. Ancak kadının mehrin tamamını alabilmesi için cinsel ilişki ya da sahih halvetin gerçekleşmiş olması şarttır.¹³²

1.3.1.6.1.2. M ueccel Mehrin  odenmesinde Paranın Değ er Kaybının Dikkate Alınması

Mehir konusundaki bir diğ er husus mehrin belirlendiğı tarihteki mal veya paranın değeri ile  odenme tarihindeki değerin farklı olması durumunda ne şekilde  deneceğı hususudur. Bunu bir örnek üzerinde inceleyelim: fetvada; bir adam kadınla y  z akçe mehir ile evlendikten sonra adam ölse kadın kocasının terekesinden bu miktarı almak istediğinde adamın varislerinin kadına evlilik gerçekleştiğinde eski akçe geçerli idi şimdi yeni akçe geçerli sen yeni akçe miktarınca eski akçe al diyemeyecekleri belirtilmektedir.¹³³

Mehrin belirlendiğı tarihle  dendiğı tarih arasında mehir için belirlenen para veya malın değeri azalırsa mehrin aynı şekilde yeni duruma uygun olarak ödenmesi gereklidir. Eserde yer alan Arapça bölümde bu fetva Yahya efendinin  ğrencisi tarafından eleştirilmektedir. Ona göre mehir belirlendiğı şekliyle ödenmelidir. Kanaatimizce Yahya efendinin fetvası bu konuda daha isabetli olmuştur. Zira bu konu, XVII. asırda Osmanlı devletinde enflasyonun var olduğunu göstermektedir. Bu durumda, bin lira olan bir mehir belirlendiğı tarihte örneğın bir at alabilecek iken yirmi yıl sonra bu paranın hiçbir değeri olmayabilir. şu halde mehrin de hiçbir anlamı olmayacaktır. Bundan dolayı mehrin belirlendiğı tarihteki değeri ne ise ödendiğinde de aynı olmalıdır. şunu da belirtmemiz gerekir ki, eğer adam evlenirken kadına bu mehri peşin olarak vermiş ise daha sonra eşler boşandığında ya da biri öldüğünde kadın ya da onun varisleri mehrin değ er kaybettiğini ileri sürerek değ erinin tamamlanmasını isteyemezler. Aynı şekilde evlendikleri beldede geçerli olan bir parayla mehri belirleyerek evlendikten sonra boşanma ger ekleştiğ nde kadın başka beldede yeni para geçerli diyerek mehrini yeni akçe olarak tamamlanmasını isteyemez. Eserde yer alan, bir beldede yaşayan bir adam, yaşadığı yerde zuyuf (değ eri d    k para) akçe geçerli iken yirmi bin akçe mehirle bir kadınla evlenir. Adam kadınla birlikte olduktan sonra kadını

131. Bkz. 255 no'lu mesele.

132. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 49.

133. Bkz. 268 no'lu mesele.

boşar. Daha sonra kadın bulundukları beldeye yakın bir yerde ceyyid (yeni) akçenin geçerli olduğunu ileri sürerek mehrini yirmi bin ceyyid akçe olarak istemesi durumunda bunu almaya hakkının olmadığı belirtilmektedir.¹³⁴ Diğer bir örnekte, bir belde geçriliğini yitirmiş olan züyuf akçe rayiç iken bir adam kadınla kırk bin akçe mehir ile evlendikten sonra yeni akçe yürürlüğe girer. Kadının velisi adama mehrin züyuf akçe olmasından dolayı kızının mehrinin değerinin mehr-i mislinden daha aşağı olduğunu söyleyerek ondan mehrin değerini tamamlamasını istediğinde adam da mehri kastederek kırk bin züyuf akçe yeni olsun dedikten sonra kadın ölürse, varislerinin adamdan kırk bin yeni akçe üzerinden pay alabilecekleri hükmü yer almaktadır.¹³⁵ Evlilik devam ederken kadın, mehrin arttırılmasını isteyebilir. Evlendikleri zaman belirlenen mehir değeri kaybederse kadın mehri evliliğin gerçekleştiği zamandaki kıymetiyle isteyebilir. Şunu da belirtmek gerekir ki mehir akdin bir gereğidir ve akit gerçekleştiği anda vacip olur. Ebû Yusuf'a göre, mehir ödünç alınan para gibi bir borçtur ve kararlaştırıldığı ve kayıt altına alındığı günün kıymetiyle verilmesi gerekir.

Mehirle ilgili bir diğer meselede, adam bir kadınla belli bir miktar mehirle evlenerek cinsel ilişkide bulunduktan sonra evlilik için alınması gerekli olmayan bazı malları kadının isteği ile alarak ona verse, taraflar ayrıldığında adam aldığı malları mehir olarak aldığını kadın da kendisine hibe etmek için aldığını iddia etse ve kadının buna delili de yoksa bu durumda adamın sözünün geçerli olduğu belirtilmektedir.¹³⁶ Bir kişi karısına evlendikten sonra bir miktar mal alır ve bunun mehirden olduğunu kadın da olmadığını söylerse bu durumda alınan mallara bakılmalıdır. Adamın aldığı mallar yiyecek, giyecek ve ev eşyası ise kadının sözleri geçerlidir ve alınan mallar mehirden düşülmez. Ancak bu mallar ziynet eşyası ise adamın sözü geçerlidir.

Başka bir meselede, bir adam öldükten sonra geride bıraktığı mallar karısının mehrini ödemeye yetecek kadar ya da daha fazla ise, kadın bırakılan bu mallardan mehri için bir evi aldıktan sonra çocukları bâliğ olduğunda kadın mallardan mehrinin miktarının değeri kadar malı aldıktan sonra geriye kalan maldan çocuklarının ve kendisinin payına düşen kısmı miras olarak paylaşacakları hükmü yer almaktadır.¹³⁷

Fudûlen gerçekleşen nikâhlarda nikâh, nikaha cevaz vermeye yetkili olan kişinin onay vermesiyle geçerli hale gelir. Yetkili olan kişi nikaha cevaz verirse akit geçerlilik kazanır ve şayet cevaz vermez ise akit geçersiz olur. Nikah akdi sırasında vekil tayin edilen kişi şartlara uymaz ise akit dondurulur ve vekalet edilen kişi nikaha cevaz verirse akit geçerlilik

134. Bkz. 297 no'lu mesele.

135. Bkz. 321 no'lu mesele.

136. Bkz. 282 no'lu mesele.

137. Bkz. 296 no'lu mesele.

kazanır.¹³⁸ Eserde yer alan, bir adam kendisini kırk bin akçe mehirle evlendirmesi için bir adamı vekil tayin ettikten sonra vekil o kişiyi altmış bin akçe mehirle evlendirir. Daha sonra adamın bu durumdan haberdar olmadan ölmesi halinde kadının belirlenen mehri alamayacağı şeklindeki fetva¹³⁹ bu konuya örnek olarak gösterilebilir.

Bir diğer meselede, bir kadın ikişer kat elbise mehirle evlendiği sırada elbiselerin cinsi belli olmasa daha sonra kadın öldüğünde kadının varislerinin kocadan kadının mehr-i mislini alacakları belirtilmektedir.¹⁴⁰ Kadın adamla cinsi belli olmayan bir elbise mehirle evlenmiş ise kadın boşandıktan ya da öldükten sonra mehr-i mislini alır.

Bir başka meselede, bir adam kadınla evlenmek için nişan olarak bir miktar yün gönderse, kadın da bu yünleri eğirerek kendisi için kilim yaptıktan sonra ölse kadının varisleri adama göndermiş olduğu yünü aynı şekilde ona verdiklerinde adamın bunu kabul etmeyerek göndermiş olduğu yünden yapılan kilimi alamayacağı belirtilmektedir.¹⁴¹

Eserin kaleme alındığı dönemde mehrin örfe göre belirlendiği de görülmektedir. Şöyle ki; bir adam kadınla belli bir miktar akçe mehir ile evlendiğinde bu mehrin ne kadarının muaccel olarak verileceği belirlenmemiş ise kadın kendisine denk olan kadınlara örfen ne kadar mehr-i muaccel verile gelmiş ise o kadar mehr-i muaccel isteyip kadının bu miktarı almadan kocası ile cinsel ilişkide bulunmaktan kaçınabileceği hükmünün yer aldığı fetvada¹⁴² mehr-i muaccelin örfe göre düzenlenmesi dikkat çekicidir. Eğer mehr-i muaccel miktar olarak belirlenmiş ise bu hemen ödenmelidir. Ancak mehrin miktarı belli değilse kadına seviyesine ve akit esnasında konuşulan mehre bakılır. Şâyet mehir kadının mehr-i misli değilse kadına mehr-i misli muaccel olarak ödenir. Kocanın bunda herhangi bir takdir hakkı yoktur. Şu halde kadına verilecek olan mehr-i mislin miktarı örfe göre belirlenmektedir.

1.3.1.6.1.3. Mehrin Miktarı Konusunda Yaşanan İhtilâflar

Evlilik gerçekleştikten sonra mehrin miktarı hususunda ihtilaf yaşanır ise bu durumda kadının söylediği miktar geçerlidir. Şâyet bu ihtilâf kadın öldükten sonra yaşanır ve tarafların delilleri olmazsa bu durumda kadının mehr-i misli gözetilerek hangi tarafın belirttiği miktar kadının mehr-i misline uygun ise onun sözü geçerlidir.

Mehirle alakalı bir diğer meselede, bir kadın öldükten sonra varisleri kadının kocasının zimmetinde olan mehrinin yüz akçe olduğunu söyleseler ve koca da daha az

138. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 266.

139. Bkz. 301 no'lu mesele.

140. Bkz. 306 no'lu mesele.

141. Bkz. 312 no'lu mesele.

142. Bkz. 117 no'lu mesele.

olduğunu ileri sürse, tarafların delilleri yoksa, kadının mehr-i misli varislerin söylediği miktarda ise bu durumda kadının veresesinin, mehri söyledikleri miktarda alacakları vurgulanmaktadır.¹⁴³

Aynı husus diğer bir fetvada, kadın öldüğünde kocası kadının mehrinin iki bin akçe kadının varisleri de dört bin akçe olduğunu söyleyerek ihtilaf etseler, iki tarafında delilleri yoksa mehir tayininin kadının baba tarafından olan kadınların mehrine kıyaslanarak belirleneceği şeklinde hüküm verilmektedir.¹⁴⁴ Böylelikle misil mehrin ölçüsü ve kime göre belirleneceği kayıt altına alınarak doğacak haksızlıkların önüne geçilmiş olunmaktadır.

Bu dönemde mehrin daha çok para veya altın olarak verildiği bunun yanı sıra çeşitli mallar veya elbise şeklinde verildiği de görülmektedir. Örneğin; bir adam nikahlı olduğu karısına mehr-i muaccel olması adına birkaç elbise gönderdikten sonra karısıyla halvet-i sahiha olmadan onu boşarsa kadına göndermiş olduğu mehrin yarısını geri alabileceğini belirten fetva, konuyu açıklamaya yardımcı olacaktır.¹⁴⁵

Bir diğer meselede, bir kişi vefat ettikten sonra onun karısı ve varisleri mehir hususunda ihtilafa düşerlerse taraflarının iddialarını kanıtlayacak delilleri de yoksa bu durumda kadının taraflardan hangisinin söylediği miktar kadının mehr-i misline yakınsa onun söylediği miktarın geçerli olduğu vurgulanmaktadır.¹⁴⁶ Ancak taraflardan birinin söylediğini ispatlayabilecek bir delili varsa onun sözü geçerlidir. Örneğin; bir kadın öldükten sonra kocası ve kadının varisleri mehir hususunda ihtilafa düşerlerse, taraflardan birinin söyledikleri miktarı ispatlayacak delilleri varsa ve deliller mu'teber ise onun söylediği miktarın geçerli olduğunu hükme bağlayan fetva¹⁴⁷ bu hususu özetlemektedir.

Bir evlilik gerçekleştikten sonra nikahın fasit olduğunun anlaşılması halinde, şâyet cinsel ilişki gerçekleşmişse adam kadına mehir olarak mehr-i misliyle müsemmasından daha az olanı verir (daha önce de geçmişti). Eğer ilişki gerçekleşmemişse fasit nikah akdi herhangi bir sonuç doğurmaz. Konuyla ilgili olarak eserde yer alan, karısıyla farklı beldede olan bir adamın öldüğü haberi, sika olan bazı kimseler tarafından karısına ulaştıktan sonra, kadın iddetinin sona ermesiyle başka bir adamla evlenip birlikte olur. Sonra ilk kocası hayatta olarak döner ve kadını diğer adamdan ayırırsa bu durumda kadının mehr-i misil ve müsemmasından hangisi daha az ise o miktarı mehir olarak alabileceği hükmünün yer aldığı

143. Bkz. 257 no'lu mesele.

144. Bkz. 262 no'lu mesele.

145. Bkz. 263 no'lu mesele.

146. Bkz. 264 no'lu mesele.

147. Bkz. 266 no'lu mesele.

fetva¹⁴⁸ konuyu değerlendirmemiz açısından faydalı olacaktır. Aynı konuyla ilgili bir başka meselede, bir adam zina yaptığı kadının süt kızıyla belirli bir miktar mehirle evlenip birlikte olduktan sonra tefrik olunsalar kadının mehr-i misli ile müsemmasından daha az olanı alabileceği belirtilmektedir.¹⁴⁹

1.3.1.6.1.4. Fesih Sebebi Olarak Eksik Mehir

Mehirle ilgili olan diğer bir husus da nikahın feshedilmesi halinde mehrin durumudur. Fesih, evlenme akdi esnasında mevcut olan veya sonradan meydana gelen bir eksiklik ya da bozukluk sebebiyle evlilik akdini bozmaktan ibarettir.¹⁵⁰ Evlenme akdi esnasında mevcut olan eksiklikleri şu şekilde sıralayabiliriz. a. Kadının iddet bekliyor olması veya kadının başka biriyle evli olması ya da karı-kocanın süt kardeş gibi birbirlerine mahrem akraba olmaları şeklinde nikâh akdinin sıhhat şartlarından birinin bulunmaması, b. Baba veya dede dışındaki bir velî tarafından evlendirilen küçüğün bülüğdan sonra muhayyerlik hakkını kullanarak evliliğin feshini talep etmesi, c. Reşit bir kadının velisinin rızası bulunmadan dengi olmayan birisiyle ya da mehr-i mislinden az bir mehirle evlenmesi.

Evlilikten sonra meydana gelebilecek eksiklikleri de şu şekilde sıralamak mümkündür. a. Eşlerden birinin irtidat etmesi, b. Müslüman olan erkeğin karısının Müslüman veya kitap ehli olmayı reddetmesi, c. Eşlerden birisi diğerinin akrabalarından biriyle hurmet-i musahereyi gerektiren bir fiil işlemesi.

Esasen tahkik ve takdire ihtiyaç duyulan konularda fesih kararı hakimın hükmüne bağlıdır. Örneğin; denklik, mehrin eksikliği, kadının islama girmemekte ısrar etmesi, bülüğ muhayyerliği gibi konular hakim kararı olmadan fesih doğurmaz.¹⁵¹ Ancak irtidat, nikah manileri, hurmet-i musahere gibi konularda ise hakim kararına ihtiyaç duyulmadan nikahın derhal feshi gerekir.¹⁵²

Bu açıklamalar ışığında eserde yer alan fetvaları inceleyelim. Konuyla ilgili bir meselede, küçük yaştaki bir çocuğun velisinin olmadığı sırada bir başka akrabası tarafından bir kızla evlendirilmesinden sonra velîsi bu nikaha izin vermeden, çocuk, baliğ olmadan ve evlendiği kişiyle birlikte olmadan ölürse, kızın çocuğun mirasından herhangi bir pay alamayacağı hükmü yer almaktadır.¹⁵³ Burada, nikahın geçerliliği velînin iznine bağlıdır. Velî

148. Bkz. 265 no'lu mesele.

149. Bkz. 290 no'lu mesele.

150. H. İbrahim Acar, *İslâm Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, Ekev Yay., Erzurum 2000, s. 189.

151. Hayreddin Karaman, *a.g.e.* s. 294.

152. H. İbrahim Acar, *a.g.e.*, s. 191.

153. Bkz. 291 no'lu mesele.

nikaha izin vermeden önce kız veya erkek ölürse şâyet duhûlde gerçekleşmemiş ise birbirlerine varis olamazlar. Bununla birlikte kız veya erkek baba ve dede dışında bir kişi tarafından evlendirilmiş ise baliğ olduktan sonra nikâhı hakime feshettirebilirler. Fesihten önce duhûl de gerçekleşmemiş ise yine birbirlerine mirasçı olmazlar ve mehir de gerekli değildir.

Bir başka meselede, sekiz yaşında olan bir kız annesi tarafından mehr-i misliyle bir adamla evlendirilip cinsel ilişki gerçekleştikten sonra kız baliğ olup nikâhı hakime feshettirdiğinde kızın mehr-i müsemâmâyı adamdan alabileceği hükme bağlanmaktadır.¹⁵⁴

Kız baliğ olduktan sonra hıyar-ı bülüğ ile nikâhı hakime feshettirmeden önce cinsel ilişki gerçekleşmemiş ise fesih durumunda mehir gerekli değildir. Ancak ilişki gerçekleşmiş ise kadın mehr-i müsemmasını almaya hak kazanır.

Konuyla ilgili bir başka meselede, bir kadın kayıp olan kocasının kendisini boşadığını söyleyerek başka biriyle evlenip ikinci kocasıyla birlikte olduktan sonra ilk koca geri dönerek kadını diğerinden ayırır. Ayrılık gerçekleştikten sonra, ikinci kocanın kadına mehr-i muaccel olarak vermiş olduğu eşyanın, kadının mehr-i misli kadar olan kısmını geri alabileceği hükmü yer almaktadır.¹⁵⁵

Yukarıda da belirttiğimiz gibi fasit nikah akdinde duhul gerçekleşmiş ise nikahın feshedilmesi durumunda kadına mehr-i misli ile müsemmasından daha az olanı verilir. Ancak, gâib olan adamın karısı başka biriyle mehir konuşulmaksızın evlenirse kocası gelip kadını ikinci kocadan ayırmak için nikahı hakime feshettirirse bu durumda kadının mehr-i mislini alabileceği hükmünün yer aldığı fetvada¹⁵⁶ olduğu gibi, şâyet nikah esnasında mehir konuşulmamış ise nikahın fasit olduğunun anlaşılması durumunda kadın mehr-i mislini almaya hak kazanır.

Mehir meselesiyle ilgili tahlîl edeceğimiz son meselede, bir adam bir kadınla evlenerek onunla cinsel ilişkide bulunduktan sonra ölse, daha sonra başka bir adam çıkarak kadının evlenmeden daha önce kendisiyle evli olduğunu iddia ederek ispat ederse bu durumda kadının mehr-i misli ile müsemmadan az olanı alacağı ancak ölen adama varis olamayacağı hükme bağlanmaktadır.¹⁵⁷ Daha önce de belirttiğimiz gibi nikah fasit olursa kadın, mehr-i misli ile müsemmadan az olanı alır. Fakat evlendiği adama varis olamaz. Zira varis olma hakkı nikahın özünde bulunan bir hak olmayıp, sahih bir nikah akdinin sonucudur.

154. Bkz. 300 no'lu mesele.

155. Bkz. 303 no'lu mesele.

156. Bkz. 304 no'lu mesele.

157. Bkz. 324 no'lu mesele.

1.3.1.6.2. Karı-Koca Hakları

Sahih bir nikah akdi ile evlenen karı-kocanın birbirlerinin üzerinde bazı hakları vardır. Bu haklar, kadının kocasının üzerindeki hakları ve kocanın karısının üzerindeki haklarıdır. Evlilik tamamlandıktan sonra kadının kocasının üzerindeki haklarını, kısaca mehir, nafaka ve kocasının ona iyi muamele etmesi olarak sıralayabiliriz. Kocanın karısının üzerindeki hakları ise özetle, kadının kocasına itaat etmesi,¹⁵⁸ kocasının evinde yaşaması, kocasını gözetmesi ve dinin izin verdiği sınırlar dışında kocanın izni olmadan evini terk etmemesidir.¹⁵⁹

Eserde yer alan karı-koca hakları ile ilgili olan bölümü yukarıda belirttiğimiz haklar çerçevesinde tahlil etmeye çalışacağız.

1.3.1.6.2.1. Kadının Akrabalarını Ziyaret Hakkı

Konuyla ilgili ilk meselede, annenin, evli olan kızını haftada bir kez ziyaret etmek istediğinde kocanın annenin ziyaretini engelleyemeyeceği belirtilmektedir.¹⁶⁰ Koca karısının anne ve babasını kendisinin evindeyken kızlarını haftada bir kez ziyaret etmelerini engelleyemez. Çünkü bu anne ve babanın bir hakkıdır. Aynı husus bir sonraki meselede, bir adam kızını evlendirdikten sonra onu haftada bir kez ziyaret etmek istediğinde kocanın ve annesinin adamın kızını görmesini engelleyemeyecekleri vurgulanmaktadır.¹⁶¹

Bir başka meselede, bir adam bir kasabada ikamet etmekte olan bir kadınla evlenip birlikte olduktan sonra mehri muaccelini vererek uzak bir beldeye götürür. Bu belde de bir süre ikamet ettikten sonra adam kadını tekrar aynı beldeye götürmek istediğinde kadının kocasıyla birlikte gitmek zorunda olduğu belirtilmektedir.¹⁶² Koca karısını başka bir beldeye götürdükten sonra tekrar evlenmiş oldukları beldeye götürebilir. Çünkü evlilik gerçekleştiği sırada bu belde de olduklarından dolayı kadın burada yaşamayı kabul etmiş olmaktadır.

Bir başka meselede, bir adamın karısının kardeşlerini onu ziyaret etmelerini yasaklayamayacağı belirtilmektedir.¹⁶³ Bir adam evine gelen ziyaretçileri sınırlayabilir.¹⁶⁴ Ancak karısının anne-babasının ve diğer çocuklarının haftada bir kez ziyaret etmelerini yasaklayamaz. Bununla birlikte kadının mahrem olan yakınlarının senede bir kereden fazla ziyaret etmelerini yasaklayabilir.¹⁶⁵ Ancak kadının anne-babası onun evine gelerek kocasıyla

158. Ebu'l-Âlâ el-Mevdûdî, *İslâm'da Aile Hukuku*, (Tercüme: Memiş Tekin), Esrâ Yay., İstanbul 1994, s. 47.

159. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 46.

160. Bkz. 325 no'lu mesele.

161. Bkz. 326 no'lu mesele.

162. Bkz. 327 no'lu mesele.

163. Bkz. 328 no'lu mesele.

164. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 47.

165. www.darulerkam.de/islamfikhiansikloedisi.

arasını açacak nitelikte davranışlarda bulunurlarsa koca karısının anne-babasının eve gelerek ziyaret etmelerini engelleyebilir. Bu husus, bir adamın karısının anne-babasının yaşadıkları eve gelerek karısıyla arasının açılmasına sebep olacak davranışlarda bulunduklarını anlarsa onların, kızlarını kendi evinde ziyaret etmesini engelleyebileceği şeklindeki fetvada vurgulanmaktadır.¹⁶⁶

1.3.1.6.2.2. Kadının Mesken Hakkı

Evlilik gerçekleştikten sonra kadın mehrini almış ise kocasının belirlemiş olduğu eve gitmesi ve orada yaşayarak kocasına tabi olması gerekir. Kadının kocasıyla birlikte yaşadığı sürece ona itaat etmesi gerekir. Kadın normal yaşantısı içerisinde ve dinin izin verdiği durumlarda kocasının izni olmadan evinden çıkabilir. Ancak bunun dışında kalan hallerde sadece kocasının izni ile çıkabilir. Bu hususla ilgili eserde yer alan meselede, bir kasabada yaşayan bir kadın evlenip kocasıyla birlikte olduktan sonra, kocası onu yakın olan başka bir beldeye götürmek istediğinde kadının bunu kabul etmek zorunda olduğu belirtilmektedir.¹⁶⁷ Esasen kadın muaccel mehrini almış ise kocasının evine taşınmaya mecburdur. Aynı şekilde koca başka bir memlekete gitmek isterse şayet nikah akdinde şart koşulmamış ise onunla birlikte gitmek zorundadır.¹⁶⁸ Ancak kadın mehri-i muaccelini almamış ise bu durumda mehri alıncaya kadar kocasıyla başka bir beldeye gitmeyebilir. Örneğin; bir adam bir belde yaşamakta olan bir kadınla evlendikten sonra mehr-i muaccelini vermeden evlendikleri beldeye yakın olan köyüne götürmeyi isterse kadının gitmeyi reddedebileceğine dair hüküm verilen fetva¹⁶⁹ kadının nikah esnasında anlaşılan mehr-i muaccelini almadan kocasıyla birlikte hareket etmeye mecbur olmadığını göstermektedir.

Kadın kocasının belirlemiş olduğu evde yaşar ve onunla birlikte başka bir beldeye giderse mehrinin tamamını almaya hak kazanır. Ancak kadın kocasının izni olmadan evden çıkar ya da kocasıyla birlikte hareket etmeyip onun belirlediği evde yaşamayı reddederse nafaka hakkını kaybeder.¹⁷⁰ Bir sonraki fetvada bu durum, kadının kocasıyla birlikte gitmemesi halinde kocanın kadının nafakasını temin etmeye mecbur olmadığı şeklinde

166. Bkz. 347 no'lu mesele.

167. Bkz. 329 no'lu mesele.

168. Bkz. *H.A.K.*, md. 71.

169. Bkz. 342 no'lu mesele.

170. Ahmet Yaman, *a.g.e.*, s. 51.

vurgulanmaktadır.¹⁷¹ Nafakayı kocanın temin etmesi için kadının kocasının ondan faydalanabileceği bir uzaklıkta olması gereklidir.¹⁷²

Başka bir meselede, bir adam küçük yaştaki kızını evlendirdikten sonra ölür ve kıza annesi bakmaktayken kız dokuz yaşına gelir. Ancak kız kocasıyla cinsel ilişkiye girebilecek durumda değilken kocası onu birlikte olmak kastıyla annesinin yanından almak istediğinde anne kızının zarar göreceğinden endişe ederse hakim kararıyla kızının cinsel ilişkiye girebilecek olgunluğa ulaşınca kadar kocasının onu kendi evine götürmesine engel olabileceği belirtilmektedir.¹⁷³ Büluğ çağına ermenin asgari sınırı kızlarda dokuz erkeklerde ise on ikidir. Hz. peygamber Hz. Aişe ile altı yaşında nişanlanmış dokuz yaşında da onunla birlikte olmuştur. Burada dokuz yaşına giren bir kızın baliğ olduğuna veya olmasa da kızla birlikte olunabileceğine dair bir işaretten söz edilebilir. İslam hukuku alimlerinin çoğunluğuna göre evlilikte dikkate alınması gereken husus yaş değil, kızın evliliği kaldırabilecek güçte olmasıdır. Şayet kız iri, gösterişli ve erkekle cinsel ilişkiye girmeye hazır durumda ise ve kızın zarar görmesinden endişe edilmez ise koca büluğ çağına ermese de kızla birlikte olabilir. Aksi halde ise kocanın kızla birlikte olması helal değildir.

Yukarıda incelediğimiz ve daha önce geçen (velâyet) fetvalara baktığımızda bu dönemde küçük yaştaki kişilerin evlendirilmesinin yaygın olarak gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Sahih evliliğin doğurduğu sonuçlardan biri de kadının mesken hakkıdır. Mesken kocanın kadına barınması için temin etmesi gerekli olan bir evdir. Bu kocanın karısına karşı vazifelerinden biridir. Zira, *“imkan ve varlığınıza uygun olarak oturduğunuz yerde kadınları da oturtun.”*¹⁷⁴ *“...ve onlara öftün gerektirdiği şekilde davranın.”*¹⁷⁵ âyetleri kocanın karısına bir mesken temin etmekle mükellef olduğunu ve bu meskenin kadının sosyal durumuna uygun olması gerektiğini ifade etmektedir. Kocanın temin etmekle mükellef olduğu mesken müstakil bir ev veya kadının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabileceği bir oda veya daire olabilir.

Konuyla ilgili meselede, bir adam birden fazla odası olan bir evde, birbirinden farklı iki odada karısını ve annesini iskan ederse, karısının bu evde kocasının annesiyle birlikte yaşamayı kabul etmemesinin mümkün olamayacağı hükmü yer almaktadır.¹⁷⁶ Esasen kadın istemez ise kocasının ailesiyle oturmak zorunda değildir. Bu kadının kocasının üzerindeki haklarından biridir. Kadının kocasının ailesiyle ikamet etmesi durumunda şayet evin birden

171. Bkz. 330 no’lu mesele.

172. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 287.

173. Bkz. 331 no’lu mesele.

174. Talâk, 65/7.

175. Nisâ, 4/19.

176. Bkz. 332 no’lu mesele.

fazla odası var ve kadına da girişi farklı ayrı bir oda tahsis edilmiş ise kocasından kendisine ayrı bir ev tahsis etmesini isteyemez. Ancak evin bir tek odası var ise koca, karısını ve ailesini bu evde iskan edemez. Bu durum bir başka meselede, bir adamın, bir odası olan bir evde annesiyle karısını iskan ederse karısının ondan başka bir evde ikamet etmek isterse kocanın bunu yapmaya mecbur olduğu, şeklinde hükme bağlanmaktadır.¹⁷⁷ Aynı şekilde bir adamın birden fazla karısı varsa onları ayrı odaları olan bir evde iskan edebilir. Ancak evin birbirinden ayrı farklı odaları yoksa kadınlardan her biri kendisi için özel bir oda veya ev tahsis edilmesini isteyebilir. Eserde yer alan, iki karısı olan bir adamın birbirinden farklı odaları olan bir evde onları ayrı ayrı odalarda iskan etmekte iken kadınlardan birinin kuması ile aynı evde yaşamak istemediği için kendisine ayrı bir oda tahsis edilmesini isteyemeyeceği şeklinde hükmolunan fetva¹⁷⁸ yukarıdaki hususa örnek teşkil etmektedir.

Karı-kocanın hakları ve sorumlulukları ile ilgili bir başka fetvada, pamuk satıcısı olmayan bir adamın parayla veya başka bir mal karşılığında pamuk alarak eve getirdikten sonra karısına bir şey söylemeden karısı bu pamuğu eğirerek iplik yaptıktan sonra kocasının izniyle ipliği işleyerek bez haline getirdikten sonra ölürse bu bezin kadının varislerinin değil, kocanın olacağı belirtilmektedir.¹⁷⁹ Koca karısına vermiş olduğu pamuğu kendi parasıyla satın aldığından dolayı bu pamuktan elde edilen ürün de kocaya ait olmaktadır.

1.3.1.6.2.3. Cihâz/Çeyiz

Çeyiz, evlilik gerçekleşirken kızın ailesinin ona hediye etmiş olduğu eşyalardır. Bu konuyla ilgili olarak eserde yer alan meselede, bulunduğu beldenin eşrafından olan bir kadın kızını bir adamla evlendirirken çeyiz olarak bir miktar eşya verdikten bir süre sonra kız ölür. Kızın annesi çeyiz olarak verdiği eşyaları kızına geçici olarak verdiğini koca ise hibe ettiğini iddia etse, ikisinin de delili yoksa kızın annesinin yemin etmesi şartıyla verdiği eşyaları geri alabileceği belirtilmektedir.¹⁸⁰

Bir başka meselede, bir adam kızını evlendirirken ona çeyiz olarak bir miktar eşya verir ve kız düğünden hemen sonra ölür. Daha sonra kızın babası ve kocası, mirası paylaşırken baba vermiş olduğu eşyaları da kızın terekesinden sayarak mirası bölüştükten sonra kızın babası, çeyiz olarak verdiği malları hibe ettiğini iddia etse de onları geri alamayacağı hükmü yer almaktadır.¹⁸¹ Adam mirası paylaşmadan bunu ikrar ederse

177. Bkz. 333 no'lu mesele.

178. Bkz. 348 no'lu mesele.

179. Bkz. 349 no'lu mesele.

180. Bkz. 362 no'lu mesele.

181. Bkz. 363 no'lu mesele.

yukarıdaki meselede de olduğu gibi vermiş olduğu çeyizi geri alabilmektedir. Ancak mirası paylaştıktan sonra bunu alamaz. Zira miras paylaşılmadan önce de adam vermiş olduğu malın ne için olduğunu bilmektedir. Bundan dolayı adamın sonradan ikrar etmesi muteber sayılmamaktadır. Esasen, bir adam kızını evlendirirken ona çeyiz olarak bir miktar mal verdikten sonra kızı öldüğünde vermiş olduğu bu malların çeyiz olmadığını iddia ederse, bu durumda söz kocanıdır. Zira adet olarak baba kızının çeyizini temlik amacıyla verir. Bundan dolayı delil göstermeden vermiş olduğu malları tekrar alamaz.

Bir başka meselede, orta derecedeki insanlardan olan bir kadın kızını evlendirirken ona çeyiz olarak bir miktar elbise verir. Daha sonra kızın annesi bu elbiseleri geçici olarak verdiğini kız ise temlik amacıyla verdiğini iddia etse, bu durumda kızın annesinin yemin ederek vermiş olduğu elbiseleri geri alabileceği vurgulanmaktadır.¹⁸² Çeyiz hususunda, bu şekilde ikrarda bulunan kişilerin sosyal ve ekonomik düzeylerinin dikkate alınmadan hükmün aynı şekilde verildiği görülmektedir.

Konuyla ilgili tahlil edeceğimiz son meselede, bir adam damadına yüz kuruş para vererek kızı için bir miktar elbise almasını ister. Damat elbiseleri alıp kıza vermeden kız ölse, daha sonra adam verdiği parayı ya da elbiseleri damadından istediğinde damadın, adamın bunları kızına verdiğini ve onun malı olduğunu ederek malı mirasa dahil edemeyeceği hükme bağlanmaktadır.¹⁸³ Damat burada parayı alarak bununla elbise aldıktan sonra karısına teslim etmek için vekil tayin edilmiştir. Vekil olduğundan dolayı elbiseleri alarak asıl sahibi olan karısına teslim edene kadar elbiseler karısının mülkü olmaz. Şayet adam elbiseleri teslim etmeden karısı ölürse bu elbiseler kızın babasına aittir ve adamın karısının mirasından sayılamaz.

1.3.2. Doğum ve Neticeleri

1.3.2.1. Neseb

Neseb, bir kimsenin geldiği soy ile ilişkisini kan ve akrabalık bağıını ifade eder. başka bir deyişle neseb, çocuğun anne-babasıyla olan akrabalık ilişkisidir.¹⁸⁴ Neseb konusuyla ilgili fetvalara geçmeden nesebin sübutu ile ilgili bir konuyu açıklamak daha uygun olacaktır. Doğmuş olan çocuğun annesiyle olan neseb bağı sabittir. Zira bunu ispat etmek için başka bir vasıtaya ihtiyaç yoktur. Kadın da doğurmuş olduğu çocuğun kendisinin olmadığını iddia edemez. Bununla birlikte çocuğun babasıyla olan neseb bağıının sübutu için üç yol vardır.

182. Bkz. 365 no'lu mesele.

183. Bkz. 367 no'lu mesele.

184. M. Akif Aydın, *a.g.e.*, s. 51.

Bunlar sahih veya fasid nikah akdi, evlilik şüphesiyle birleşme ve ikrardır. Neseb konusundaki bir diğer önemli husus da çocuğun anne karnında kalması gereken asgari ve azami süre konusudur.

İslam hukuku alimleri, asgari hamilelik süresinin altı ay olduğunda ittifak etmişlerdir. Çünkü bu durum bir ayette “çocuğun rahimde taşınması ve sütten kesilmesi otuz aydır”¹⁸⁵ ve diğer bir ayette de “onun sütten kesilmesi iki yıldadır”¹⁸⁶ buyrulmuştur. Bu iki yıl önceki ayette geçen otuz aydan çıkarıldığında altı ay kalmaktadır. Azami süre ise, Hanefilere göre iki yıl Şafiilere göre ise dört yıldır.¹⁸⁷ Şimdi bu bilgiler ışığında konuyla ilgili fetvaları tahlil etmeye çalışalım.

İlk meselede, bir adamın zina ettiği kadınla evlendikten sonra bu kadın akdin yapıldığı tarihten sonra altı aydan daha az bir sürede doğum yaparsa bu çocuğun nesebinin adama ait olmadığı belirtilmektedir.¹⁸⁸ Neseb zina ile sabit olmaz. Çünkü Hz. Peygamber “*çocuk yatak sahibinindir. Zina edene ise mahrumiyet vardır*”¹⁸⁹ buyurmuştur. Hadiste geçen yatak kelimesinden maksat nikah ve evlilik bağıdır.¹⁹⁰ Şu halde sadece evlilik sonucu doğan çocuğun nesebi babaya aittir. Ancak bunun için, evlilik akdinin yapıldığı tarihten sonra en az hamilelik süresi olan altı ay geçmiş olmalıdır. Şayet çocuk altı aydan daha az bir sürede doğarsa nesebi sabit olmaz. Hüküm de bu yöndedir.

Bir diğer meselede, bir adamın cariyesi hamile olduktan sonra adam bu hamileliğin kendisinden değil başka birinden olduğunu söyleyerek cariyeyi sattıktan sonra cariye bir çocuk dünyaya getirdiğinde adam çocuğun kendisinden olduğunu iddia ederse çocuğun nesebinin ondan sabit olacağı belirtilmektedir.¹⁹¹ Eğer cariye, adamın sattığı kişinin yanında altı aydan daha kısa bir sürede doğarsa çocuğun nesebi satan adama aittir.

Bir diğer meselede, bir adamın cariyesi hamile olduğunda adam hamileliğin kendisinden olduğunu ikrar ettikten sonra ölür. Cariyenin bu ikrardan yedi ay sonra bir çocuk doğurması durumunda çocuğun nesebinin bu adamdan sabit olacağı hükmü yer almaktadır.¹⁹² Bir adam cariyesinin hamileliğinin kendisinden olduğunu ikrar ettikten sonra cariye altı aydan daha az bir sürede doğum yaparsa doğuma şahitlik eden başka bir kadın ve adam çocuğun

185. Ahkaf, 46/15.

186. Lokman, 31/14.

187. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 326.

188. Bkz. 369 no’lu mesele.

189. Zebîdî, Zeynüddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi’l-Lâîf, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, (Çev. Kâmil Miras), DİB Yay., Ankara ty., c. VI, s. 350.

190. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 326.

191. Bkz. 370 no’lu mesele.

192. Bkz. 371 no’lu mesele.

kendisinden olduğunu söylerse bu durumda neseb ikrarda bulunan kişiye aittir. Eğer doğum yedi ay sonra gerçekleşmişse ispata gerek yoktur ve çocuğun nesebi adama aittir.

Bir başka meselede, bir kadın başka bir belde bulunan kocasının ölüm haberini aldıktan sonra iddetini bekleyerek başka bir adamla evlenir. Kadın ikinci evliliği sırasında bir çocuk doğurur. Daha sonra ilk kocası hayatta olarak geri döndüğünde doğan çocuğun nesebinin ikinci kocaya ait olduğu belirtilmektedir.¹⁹³

Bir kadının kocası öldüğünde beklemesi gereken iddet süresi dört ay on gündür. İddeti bittikten sonra başka bir adamla evlenir ve bu evliliği esnasında bir çocuk doğurursa çocuğun doğma zamanına bakılmalıdır. Çocuk kadının iddeti bittikten sonra altı aydan daha önce bir çocuk doğurursa çocuğun nesebi ilk kocasından sabit olur.¹⁹⁴ Şâyet çocuk iddet bittikten sonra altı aydan daha uzun bir sürede doğarsa çocuk ikinci kocanıdır. Bu konudaki bir başka husus da hamile olan kadının iddetinin doğumla sona ermesidir. Kocasını ölen bir kadın dört ay beklediğinde şâyet hamile ise bu süre içerisinde ortaya çıkacaktır. Hamileliği ortaya çıkan kadın ise iddeti sürdüğünden dolayı başka bir adamla evlenemez. Yukarıdaki meselede belirtilmese de kadın iddeti sona erdiğinde hamile olmadığı için evlenmiş olduğundan dolayı doğan çocuğun ikinci kocaya ait olduğu hükme bağlanmıştır. Zira meselede çocuğun doğma zamanından bahsedilmemektedir.

Neseb konusuyla ilgili bir başka meselede, bir adam evli olmayan bir kadınla zina ettikten sonra onunla evlenir. Evlilik gerçekleştikten sonra altı aydan daha kısa bir sürede kadın bir çocuk doğurur. Adam doğan bu çocuğun evlilikten önceki zinadan olduğunu söyleyip kendisinden olduğunu ikrar etmezse çocuğun nesebinin adamdan sabit olmadığı ve ona varis olamayacağı hükmü yer almaktadır.¹⁹⁵ Nikah akdi gerçekleştikten sonra altı aydan daha kısa bir sürede doğan çocuğun nesebi kocadan sabit olmaz. Çocuk altı ay sonra doğarsa nesebi kocaya aittir. Zina sonucu doğan çocuğun nesebi sabit değildir. Zina eden adam çocuğun kendisinden olduğunu ikrar ederse bu durumda çocuğun nesebi adama ait olur ve ona varis olabilir. Aksi halde varis olamaz.

Neseb konusunda zikretmemiz gereken konulardan biri de li'ân ya da mulâ'ane yani karı-kocanın lanetleşmesi hususudur. Hanefî ve Hanbelilerin ortak tarifine göre, li'ân; koca tarafından, yalan söylüyorsa Allah'ın lâneti kendi üzerine çekilerek, yeminlerle güçlendirilmiş şahadetlerdir. Kadın da, eğer yalan söylüyorsa, Allah'ın gazabını üzerine çeker. Bu

193. Bkz. 373 no'lu mesele.

194. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 337.

195. Bkz. 374 no'lu mesele.

yeminleşme koca için "kazf" cezası ve kadın için zina cezası yerine geçer, li'ân, evliliği sona erdiren bir boşanma yoludur.

Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre; lian bain bir talak yerine geçer ve bunun için hakim kararı gereklidir. İmam Züfer'e göre ise; lian sonucu gerçekleşen ayrılık aynen süt akrabalığı sebebiyle meydana gelen ayrılık gibi nikahı fesih niteliğindedir ve taraflar ebedî olarak ayrılırlar. İslâm hukukçularının çoğunluğu da bu görüştedir.

Liânın iki sebebi vardır. Birincisi; bir erkeğin karısına, yabancı bir kadına isnat edildiği zaman zina cezası uygulanmasını gerektiren zina isnadında bulunması, ikincisi; babanın henüz doğmamış olan veya doğmuş bulunan çocuğun nesebini reddetmesidir.

Bu hususla ilgili meselede, bir adam bir kadınla evlendikten on iki ay sonra bir çocukları olur. Adam bu çocuğun kendisinden olmadığını söyleyerek nefy-i neseb için mulâ'ane ettikten sonra hakim onları ayırınca doğan çocuğun nesebinin adamdan sabit olmayacağı belirtilmektedir.¹⁹⁶

Yukarıda zikredilen meselede de adam doğan çocuğunun nesebini reddetmektedir. Bundan dolayı mula'ane sonucunda hakim onları ayırırsa çocuğun nesebi de anneye ait olur. Nitekim, Hz. Peygamberin Hilâl b. Umeyye meselesinde verdiği karar da bu yöndedir.¹⁹⁷

Bir kişi doğan çocuğunun nesebini çocuğun doğma zamanın akabinde reddetmelidir. Çocuk doğduktan sonra uzun bir süre geçerse adamın nefy-i neseb etmesi geçerli değildir. Bu durum şu meselede, bir adam başka bir diyarda iken karısı bir çocuk doğurur. Adam geldikten sonra çevresindeki insanların çocuğu tebrikleri sırasında hiçbir şey söylemez ve daha sonra çocuğun kendisinden olmadığını söyleyerek nefy-i neseb edemeyeceği¹⁹⁸ şeklinde hükümlenmektedir. Ebû Hanîfe'ye göre, çocuğun nesebini reddetmek, hemen doğumun arkasından veya normal olarak en geç bir hafta içinde olmalıdır. Koca, karısının doğurduğu çocuğun nesebini kabul etmemekle, ona zina isnadında bulunmuş olur ve mulâane yoluna gidilir. Bu süre geçtikten sonra, çocuğun nesebi, susma sebebiyle sabit olur. Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise, nifas sonuna kadar, çocuğun nesebini reddetmek mümkündür. Nifas müddeti doğumdan itibaren kırk gündür.¹⁹⁹

Başka bir meselede, bir adam öldüğü sırada babasından hamile olan üveğ annesi, adamın ölüm tarihinden sekiz ay sonra bir çocuk doğurursa çocuğun ölen adama varis olamayacağı belirtilmektedir.²⁰⁰ Adam öldüğünde, kadın çocuğu en kısa hamilelik süresi olan

196. Bkz. 385 no'lu mesele.

197. Zebîdî, *a.g.e.*, c. XI, s. 141.

198. Bkz. 387 no'lu mesele.

199. www.darulerkam.de/islamfikhiansiklopedisi.

200. Bkz. 379 no'lu mesele.

altı aydan daha kısa bir sürede doğurursa²⁰¹ çocuk ölen adama varis olur. Çünkü çocuk adam öldüğünde annenin karnındadır. Şayet çocuk en düşük hamilelik süresinden daha fazla bir zamanda doğarsa, çocuğun, adamın ölüm anında annenin karnında olmama ihtimalinden dolayı adama mirasçı olamaz.

Bir başka meselede, bir adam karısını baîn bir talakla boşadıktan sonra kadın altmış günde iddetinin sonra erdiğini ikrar ederek başka bir adamla evlenir. Kadın, evlilik gerçekleştikten altı sonra bir çocuk doğurursa çocuğunun nesebinin ikinci kocadan sabit olacağı hükme bağlanmaktadır.²⁰² Daha önce de belirttiğimiz gibi adam bir kadınla evlendikten altı ay sonra bir çocuğu olursa çocuğun nesebi adamdan sabit olur.²⁰³

Bir başka meselede, bir adam öldükten sonra sırada babasından hamile olan annesi ölüm gerçekleşen altı ay on gün sonra bir erkek çocuk doğursa adamın varisleri ölüm gerçekleştiği günde kadının hamileliğini hileyle kabul etmeseler de doğan çocuğun ölen kişiye varis olacağı belirtilmektedir.²⁰⁴ Adamın öldüğü sırada kadının hamile olması ona varis olması için yeterlidir. Varislerin bu durumu bilmelerine rağmen daha sonra kadının hamile olmadığını söylemeleri geçerli değildir.

Neseb konusuyla ilgili bir diğer meselede, bir adam cariyesiyle birlikte olduktan sonra cariyenin hamile olduğu ortaya çıktığında adam cariyenin hamileliğinin kendisinden olduğunu ikrar etmeden ölür. Cariye adamın ölümünden sonra altı aydan daha uzun bir sürede bir çocuk doğurduğunda ölen adamın varisleri çocuğun ondan olduğunu ikrar etmezlerse çocuğun adama varis olamayacağı vurgulanmaktadır.²⁰⁵ Buradaki esas konu adamın cariyesinden olan çocuğun kendisinden olduğunu kabul etmeden ölmesidir. Zira çocuğun nesebinin sübutu için adamın çocuğun kendisinden olduğunu kabul etmesi gerekir. Diğer husus da cariyenin sahibi öldükten sonra altı aydan daha uzun bir sürede doğum yapmasıdır. Eğer doğum altı aydan daha kısa bir sürede gerçekleşseydi varislerin çocuğun nesebini kabul etmemeleri mümkün olmazdı.

Bir başka meselede, bir kadın kocasının kendi cariyesiyle birlikte olmasına izin verdikten sonra kadın kocası cariyeyle birlikte olur ve cariye bir çocuk doğurur. Adam çocuğun kendisinden olduğunu söylediğinde karısı da cariyesiyle birlikte olmasına izin verdiğini tasdik ederse, çocuğun nesebinin adamdan sabit olacağı belirtilmektedir.²⁰⁶ Nesebin sübutu cariyenin sahibinin kabulüne bağlıdır. Cariyenin sahibi kadın ise kocasına birlikte

201. M. Akif Aydın, “Aile Hayatı”, TDV İlmihal, DİVANTAŞ Yay., İstanbul 1999, c. II, s. 242.

202. Bkz. 381 no’lu mesele.

203. Osman Keskiöğlu, *Fıkıh Tarihi ve İslam Hukuku*, DİB Yay., Ankara 2003, s. 269.

204. Bkz. 387 no’lu mesele.

205. Bkz. 383 no’lu mesele.

206. Bkz. 388 no’lu mesele.

olması için izin verdiğini söylediği zaman çocuğun nesebi kocasından sabit olur. Ancak söylemezse şu meselede verilen, bir adam karısının cariyesiyle birlikte olduktan sonra bir çocuk dünyaya geldiğinde adam, cariyeyle karısının izni ile birlikte olduğunu söylese de karısı izin verdiğine dair onu tasdik etmezse çocuğun nesebinin sabit olmayacağı şeklindeki fetvada²⁰⁷ olduğu gibi çocuğun nesebi adamdan sabit olmaz.

Bir diğer meselede, bir adam karısının cariyesiyle onun izni olmadan birlikte olur. Daha sonra kadın cariyeyi kocasına satar. Cariye çocuğu doğurduğunda adam kendisinden olduğunu söylerse çocuğun nesebinin ondan sabit olacağı belirtilmektedir.²⁰⁸ Yukarıda belirttiğimiz gibi çocuğun nesebi cariyenin sahibinin iznine bağlıdır. Bir kişi başkasının cariyesiyle sahibinin izni olmadan birlikte olursa zina etmiş sayılacağı için doğan çocuğun nesebi adamdan sabit olmaz. Ancak adam birlikte olduktan sonra cariyeyi satın alır ve cariyeye bundan sonra doğum yaptığında adam çocuğun kendisinden olduğunu kabul ederse neseb ondan sabit olur. Bu durum zina eden kişilerin evlendikten sonra doğan çocuklarının durumuna benzemektedir. Zira aynı şekilde adam çocuğun kendisinden olduğunu kabul ederse çocuğun nesebi ondan sabit olmaktadır.

Bir diğer meselede, bir adam karısını boşadıktan on ay sonra, karısı iddetinin bittiğini söylemeden bir çocuk doğurursa çocuğun nesebinin adamdan sabit olacağı belirtilmektedir.²⁰⁹ Boşanmış olan bir kadının iddeti üç hayız süresidir.²¹⁰ Şayet kadın hayızdan kesilmiş ise üç ay bekler. Hamile olan kadının iddeti ise doğum yapmasıyla son erer. Boşanmış olan kadın iddetinin bittiğini iki yıla kadar söylemezse çocuğun nesebi neseb sabit olur. Kadının iddetinin sona erdiğini ikrar etmemesi onun hamile olduğuna delalet eder. Bundan dolayı kadın, Hanefî mezhebine göre en uzun hamilelik süresi olan iki yıl içerisinde bir çocuk doğurursa çocuğun nesebi kadını boşayan adama ait olur. Ancak iki yıldan sonra doğan çocuğun nesebi sabit değildir.

Bir başka meselede, bir adam başka birinin iddetinde olmayan bir kadınla evlendikten sonra kadın altı aydan daha kısa bir sürede bir çocuk doğurduğunda adam çocuğun kendisinden olduğunu kabul etmezse çocuğun nesebinin adamdan sabit olmayacağı hükmü yer almaktadır.²¹¹ Daha önce de belirttiğimiz gibi en kısa gebelik süresi altı aydır. Evlilik gerçekleştikten sonra altı aydan daha kısa sürede doğan çocuğun nesebi evlenen adama ait değildir. Ancak çocuk altı aydan sonra doğarsa çocuğun nesebi ona aittir. Burada farklı olan

207. Bkz. 395 no'lu mesele.

208. Bkz. 392 no'lu mesele.

209. Bkz. 394 no'lu mesele.

210. Bakara, 2/228

211. Bkz. 396 no'lu mesele.

durum kadının daha önce evlenip boşandığının ancak iddet beklenmediğinin belirtilmesidir. Esasen iddet beklemenin sebebi kadının hamile olup olmadığının anlaşılmasıdır. Zira iddet sona erene kadar böyle bir durum varsa ortaya çıkacaktır. Zikredilen meselede, kadının iddet beklemiyor olması onun hamile olmadığına delalet etse de kadının altı aydan daha kısa bir sürede çocuk doğurması onun kesin olarak daha önce hamile olduğunu gösterir. Bu da evlilik dışı bir ilişkiyi işaret etmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi adamın çocuğu kabul etmemesi halinde nesebinin sabit olmaması durumu, zinaya delalet etmektedir. Zina ile de neseb sabit olmaz. Ancak adamın çocuğu kabul etmesiyle çocuk adama nisbet edilir. Bir sonraki meselede yer alan, kimsenin iddetinde olmayan bir kadın, bir adamla evlendikten sonra altı aydan daha az bir sürede doğurur ve koca da çocuğun kendisinden olduğunu kabul ederse çocuğun nesebinin o adamdan sabit olmayacağı şeklindeki fetva²¹² açıklamamızı destekler niteliktedir.

Bir başka meselede, bir kişi karısını boşadıktan sonra kadın iddetinin sona erdiğini ikrar etmeden bir adamla evlenir ve onunla birlikte olur. Cinsel ilişki gerçekleştikten bir ay sonra kadın bir çocuk doğurur. Daha sonra kadının ilk kocasının ölmesi halinde doğan çocuğun nesebinin ilk kocadan sabit olduğu hükmü yer almaktadır.²¹³ Bir başka adamın iddetinde olan kadınla evlenmek haramdır. Bu da nikahın sıhhat şartlarından birinin eksik olması sebebiyle böyle bir nikahın fasid olduğunu göstermektedir. Hanefiler, fasid evlilik neticesinde doğan çocuğun nesebi için akdin değil, karı-koca arasında cinsel ilişkinin gerçekleştiği zamanı esas alırlar.²¹⁴ Şâyet çocuk ilişki gerçekleştikten altı ay veya daha uzun bir sürede doğarsa çocuğun nesebi ikinci kocadan sabit olur. Ancak yukarıda olduğu gibi; çocuk ilişki gerçekleştikten sonra altı aydan daha kısa bir sürede doğarsa çocuğun nesebi ilk kocadan sabit olur.²¹⁵ Aynı husus bir başka meselede, bir kadın kocası öldükten dört ay on gün geçtikten sonra iddetinin sona erdiğini ikrar etmeden başka bir adamla evlenir. İkinci evlilik gerçekleştikten dört ay sonra kadın bir çocuk doğurduğunda çocuğun nesebinin ölen adamdan sabit olduğu ve ona varis olabileceği şeklinde zikredilmektedir.²¹⁶ Çocuk evlilik gerçekleştikten sonra altı aydan daha önce doğarsa çocuğun nesebi ilk kocadan sabit olur.

Bir diğer meselede, bir adam ölen oğlunun karısıyla evlenip onunla birlikte olduktan dokuz ay sonra bir çocuk doğduğunda, kadının evlendiği adamın ölmesi durumunda çocuğun

212. Bkz. 397 no'lu mesele.

213. Bkz. 405 no'lu mesele.

214. Hayreddin Karaman, a.g.e., s. 337.

215. Vehbe Zuhaylî, *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi*, Çev: Ahmet Efe, Risale Yay., İstanbul 1994, c. 10, s. 20.

216. Bkz. 408 no'lu mesele.

ona varis olacağı hükmü yer almaktadır.²¹⁷ Eğer çocuk cinsel ilişki gerçekleştikten sonra altı ay veya daha uzun bir sürede doğarsa çocuğun nesebi adamdan sabit olur. Esasen bu durum fasid nikah akdinin feshedilmemesi durumunda böyledir. Ancak fesih gerçekleşmiş ise durum değişir. Bu eserde yer alan bir meselede, bir adam bulunduğu belde belli olmakla birlikte ğaib iken karısı başka bir adamla evlenerek onunla cinsel ilişkide bulunduktan altı ay sonra ilk kocası gelerek kadını ikinci kocadan ayırır. Ayrılık gerçekleştikten üç ay sonra kadın bir çocuk doğurduğunda bu çocuğun nesebinin ilk kocadan sabit olacağı belirtilmektedir.²¹⁸

Aynı husus bir başka meselede, bir adam öldükten on beş gün sonra ümm-m veledi olan kadın başka bir adamla evlenir. Evlendiği adamla birlikte olduktan sonra nikahın fasid olduğu anlaşılarak nikah feshedilir. Kadın ikinci kocasıyla birlikte olduktan altı ay sonra bir çocuk doğurduğunda bu çocuğun nesebinin ölen kocadan sabit olacağı şeklinde zikredilmektedir.²¹⁹ Nikahın fasid olduğu anlaşıldıktan sonra taraflar ayrılır ya da hakim onları ayırırsa bu durumda kadın ayrılık gerçekleştiği tarihten itibaren hamileliğin azami süresi (Hanefilere göre iki yıl) geçmeden önce doğum yapacak olursa doğan çocuğun nesebi ölen kocadan sabit olur.²²⁰

217. Bkz. 410 no'lu mesele.

218. Bkz. 411 no'lu mesele.

219. Bkz. 412 no'lu mesele.

220. Vehbe Zuhaylî, *a.g.e.*, c. 10, s. 21.

BÖLÜM II

MİNKARÎ-ZÂDE YAHYA EFENDİ'NİN NİKÂH AKDİ İLGİLİ FETVÂLARI

2.1. Kitâbu'n-Nikâh

[Varak 51b]

1. Mesele: Zeyd Hind'i rızâsıyla oğlu Amr'ı kebîre Amr'dan izinsiz tezvîc ve nikâh etdikden sonra Amr akd-i mezbûra âlim oldukda kabul itmeyüp red idicek akd-i mezbûr bâtil olur mı? El-cevab: Olur.¹

2. Mesele: Zeyd-i zımmînin zevcesi Hind Müslime oldukdan sonra Zeyd'e islâm arz olundukda zeyd dahı İslâm'a gelse nikâh-ı sâbık üzre ibkâ olunurlar mı yohsa tecdîd'i akde muhtaç mıdır? El-cevab: İbkâ olunurlar.²

3. Mesele: Hind-i sagîrenin velâyet nikâhı li-eb karındaşı Zeyneb ile li-ebeveyn ammi ogulları Zeyd ve Amr'dan hangisiniñdir? El-cevab: Zeyd ve Amr'ındır.³

4. Mesele: Hind'i ecânibden Bekr küfüvi Bişr'e mehr-i misli ile tezvîc eylese Zeyd ve Amr alîm olduklarında kabul itmeyüp red idicek akd-i mezbûr bâtil olur mı? El-cevab: Olur.⁴

5. Mesele: Âhar diyarda olan Zeyd'in zevcesi Hind'e fevt oldu diyü sikatden ba'zı kimseler haber vormeleriyle Hind mu'tedde olup ba'de inkidâi'l-idde nefsi Amr'a tezvîc itdikden sonra Hind'in mahallesi ahâlisinden ba'zı kimseler câizen Zeyd hayatda ola diyü Hind'i Amr'dan tefrîk itdirmeye kâdir olurlar mı? El-cevab: Olmazlar.⁵[Varak 52a]

1. Bülûğ çağına varmayan küçük erkek ve küçük kızlarla deli erkek ve deli kızlara velâyet gerekir. Eğer velâyet altında bulunan küçük erkek ve küçük kızlar büyürlerse velâyet düşer. Bu görüş Şâfiîlerin hilâfında bizim görüşümüzdür (*Şerhu't-Tahâvî, li'l-İsbîcâbî*). Fudûlînin akdi de kabul ve îcâba bağlıdır. Eğer uygun görülürse uygundur ve eğer reddedilirse daha sonra da göreceğimiz gibi bozulur.

2. Eğer kâfir birisi şâhîtsiz ve kâfir akdiyle evlenirse ki, bu dinlerine uygundur sonra Müslüman olursa şirk ehlinin başlangıçtaki nikâh hükmü geçerlilik kazanır (*el-Bidâye, fi Nikâh Ehl-i's-Şirk*).

3. Dedi ki velîlerde asâbe [yani baba tarafından akrabası] yok ise velâyeti anneye, sonra babanın kız kardeşine, sonra annenin çocuklarına aittir (*Zeyle'î, fi'l-Evliyâ*).

4. Fudûlî evlendirme akdi icâbete bağlıdır. Asıl olan fudûlînin yaptığı her akdin oluşumunda kendisi muhayyirdir. Nikâh, alış-veriş ve bu ikisi gibi yaptığı akidler şarta bağlıdır. Sahip izin verirse akid o andaki anlaşmaya göre gerçekleşir. İzin vermezse anlaşma bozulur (*Gâyetü'l-Beyân, fi'l-Fasli'n-Nikâh*).

5. Şehâdetü'l-Bezzâzî'de: Bir adam kadına dedi ki: "Kocanın öldüğünü işittim." Eğer haber güvenilir birisi tarafından gelmişse, kadın evlenebilir. Evlendikten sonra da bir grup tarafından kendisine ilk kocasının hayatta olduğu söylendi. Kadın ilk haberi getiren adamı doğrularsa nikâh sahihtir. Aynı şekilde bu görüş Nesefî'nin fetvâlarında da yer almaktadır (*Bahru'r-Râyik, fi'l-İdde*).

6. Mesele: Hind-i sagîreniñ memlûke câriyesi Zeyneb'i vasîsi Amr Bekr'e tezvîce kâdir olur mı? El-cevab: Olur.⁶

7. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Hind-i mu 'tekâyı Zeyd'in izinsiz küfüvi olmayan tezvîc ve duhûlü itdikden soñra Zeyd vâkıf oldukda Amr'ı 'itâk eylese nikâh-ı mezbûr nâfiz olur mı? El-cevab: Olur.⁷

8. Mesele: Hind-i bîkr-i bâligâ nefsinı babası Zeyd'in izinsiz küfüvi olmayan Amr'a tezvîc eylese Zeyd kabul îtmeyüp tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevab: Amr'dan veled götürmediyse olur.⁸

9. Mesele: Hind-i sagîre velîsi izinsiz nefsinı küfüvi Bekr'e mehr-i misliyle tezvîc ve inkâh idüp ba'dehû velîsi tecvîz itmedin Hind fevt olsa Bekr akd-i mezbûra binâen Hind'e vâris olur mı? El-cevab: Olmaz.⁹

10. Mesele: Hind-i bîkr-i bâliga nefsinı mehr-i misli ile küfüvi Amr'a tezvîc eylese Hind'in karındaşı rızâm ile olmadı diyü Hind'i Amr'dan tefrîk itmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz, ancak küfüvi olmazsa velî tefrîk idebilir.¹⁰

11. Mesele: Zeyd Hind'i tezvîc itdikden soñra âhar diyâra gidüb birkaç sene anda mekes itmekle Hind câizine Zeyd gelmeye diyü nefsinı Amr'a tezvîc eylese sahih olur mı? El-cevab: Olmaz.¹¹

12. Mesele: Zeyd kızı Hind-i bâligâyı fudûlen Amr'a tezvîc eylese Hind vâkıf oldukda kabul itmeyip red idicek akd-i mezbûr bâtlı olur mı? El-cevâb: Olur.¹²

13. Mesele: Vâlidesi Hind'den gayrı velîsi olmayan Zeyneb-i sagîra Amr'a tezvîc içün Zeyd Hind'e varup beni tevkîl ile Zeyneb'i Amr'a tezvîc idelim didikde Hind

6. Vasî ve kadı küçük câriyeyi evlendirebilirler (*Hükmü's-Sığar*).

7. Köle sâhibin izni olmadan evlenirse ve daha sonra hürriyetine kavuşursa nikâh sahîh olur. Çünkü köleyken tasarruf hakkı sahibine aittir, hür olduğunda sahibinin tasarruf hakkı da kalmamaktadır (*el-Hidâye, Nikâhu'r-Rakîk*).

8. Eğer kadın kendisine denk olmayan biriyle velîlerinin izni olmadan evlenirse, velîleri onları boşayabilirler (*el-Bidâye, fi'l-Evliyâ*).

9. Fudûlî evlenildiği zaman kendilerine izin verilmeden önce zevclerden birisi ölürse aralarında miras olmaz. Çünkü akid izne tâbîdir ve dolayısıyla ölümle bozulur (Rivâyetlerin beyânı -bidâyede olduğu gibi- velî bâbındadır).

10. Bülûğ çağına ermiş her bayanın nikâhı rızâyâ bağlıdır. [kız] Rızâ göstermezse nikâh olmaz. Ebû Hanife ve Ebû Yusuf'a göre bayan kendisini idâre edemeyen birisi ise velîsi arasını ayırabilir. Aynı şekilde eksiklik olursa velîsi buna îtiraz edebilir. Bu Ebû Hanife'nin görüşüdür. Allah ona rahmet etsin.

11. Başkasının nikâhında bulunanla nikâhlanmak câiz değildir (*Kâdîhân, fi'l-Muharramât*).

12. Bülûğ çağına gelmiş bekâr bayan zorla nikâhlanamaz. Eğer velîsi onun izni olmadan onu nikâhlarsa ve kendine nikâh haberi geldiğinde sükût ederse bu izin sayılır fakat [kız] reddettim derse bu durumda onun sözü geçerlidir. Bu durum zevc için de aynıdır. (*el-İhtiyâr, fi'l-Evliyâ*)

dahı sen bilürsün deyüp ba'de Zeyd Hind'in bu sözüyle Zeyneb'i tezvîc eylese Hind rızâm yokdur deyu feshe kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.¹³

14. Mesele: Hind-i bîkr-i bâligayı velîsi kifâet şartınsız Hind'in izniyle Zeyd'e tezvîc itdikden sonra [Varak 52b] hâlâ Hind yâhud velî-yi mezbûr Zeyd Hind'in küfüvi denkliidir diyü nikâhı fesh itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz¹⁴

15. Mesele: Sefeh fısk ve sû-i hâl ile ma'ruf olan kızı Hind-i sagîreyi küfüvi olmayan Amr'a tezvîc eylese akd-i mezbûr sahih olur mı? El-cevâb: Olmaz¹⁵

16. Mesele: Hind-i Nasrâniye şeref-i İslâm'la müşerref olup ba'dehû zevci Zeyd'e İslâm ârız oldukda Zeyd dahı şeref-i İslâm'la müşerref olsa Zeyd tecdîd-i nikâh itmedin Hind ile ezvâc-ı muâmelesine kâdir olur mı? El-cevâb: Olur¹⁶

17. Mesele: Zeyd'den kelime-i küfür sâdır olup zevcesi Hind'e mübâyene oldukdan sonra Zeyd tecdîd-i îmân itdikde Hind'i cebr-i zevvice kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz¹⁷

18. Mesele: Zeyd sagîre kızı Hind'i Amr'a tezvîc itdikden sonra Zeyd fevt olsa Hind bâliga oldukda nefsinin hıyâr-ı bülûgla Amr'dan tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz¹⁸

19. Mesele: Sulehâdan Zeyd kızı Hind'i tezvîce tâlib olan sâlihdir demekle ol zanla tezvîc itdikden sonra Amr Hind'e dâhil olmadan Zeyd fevt olup ba'dehû Hind bâliga

13. Bu ibâre vekâlet ibâresi değildir. Çünkü fukaha (Allah onlara rahmet etsin) vekâletle ilgili şöyle dediler. Vekâlet, kişinin kendisinin yerine bir başkasını tayin etmesiyle olur. Bu ibâre de buna işâret etmemektedir. *Bahr-i Râyık*'ı okurken velâyet bâbında şu ibâreyi buldum: Eğer velîsi nikâh için kendisinden izin isterse kendisi de sen daha iyi bilirsin şeklinde cevap verirse bu cevabı nikâh için izin sayılmaz. *Fethu'l-Kâdir*de de böyledir. Daha sonra böyle bir meseleyi *Zahîratu'l-Burhânî*'de gördüm

14. Asıl olarak şöyle bir şey zikredildi. Bir kadın, daha önceleri hür iken sonradan köle olan bir adamla köle olduğunu bilmeden evlense ve nikâhtan sonra o kişinin köle olduğunu öğrense bu nikâhta onun selâhiyeti kalmaz, artık yetki ve selâhiyet velîlerindir. Velîleri kadını kendi isteği ve arzusıyla evlendirseler ve daha sonra evlendiği kişinin önceden hür iken daha sonra köle olduğunu öğrenseler bu durumda selâhiyet ikisinden birinindir. Adam kendisinin hür olduğunu takdim etse kendisini bu ifadeye dayanarak evlendirseler ama daha sonra köle olduğu ortaya çıksa, bu durumda selâhiyet onlarındır [velîlerin]. Kadın kendi başına bir bir erkekle evlense ve denk olup olmadıkları hususunda kendileri şart koymamışlarsa ve daha sonra denk olmadıkları ortaya çıkarsa bu durumda seçenekleri kalmaz (*Kâdîhân, fi'l-Kefâet*).

15. Eğer evlenecek kızın babası kötü seçim yapmasıyla tanınan bir kişi ise ve bu nikâh baskı netîcesinde olmuş bir akid ise yapılan akid bâtıldır ve geçerliliği yoktur. Ebû Hanîfe'ye göre doğru olan görüş budur (*Fethu'l-Kâdir, fi'l-fasli'l-kefâet*).

16. Daha önce geçmişti.

17. Eğer erkek mürted olursa kadın evlilik için zorlanamaz. Erkek daha sonra Müslüman olsa da durum aynıdır (*Fusûhu'l-Îmâd, fi'l-Fasli's-Semeniye ve İşrîn*).

18. Henüz çocuk yaşta olan erkek ve kızı baba ve dedeleri evlendirseler ve bu evlilik gerçekleşikten sonra bâliğ olsalar da artık bundan cayma gibi bir seçenekleri yoktur. Çünkü akid duhûl ile sağlamlaşmıştır. (*el-Hidâye, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*)

olup Amr'ın müdmîn-i hamr bildikden sonra rızâsı olmayıp nikâhı hâkime fesh itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁹

20. Mesele: Zeyd sagîre kızı Hind'i şuhûd mahdarlarında Amr'ın sagîr oğlu Bekr'e nikâhla virdim diyü Amr dahı Hind'e Bekr için kabul itdim dise Hind Bekr'in menkûhası olur mı? El-cevâb: Olur.²⁰

21. Mesele: Âhar diyarda olan Zeyd-i zımmînin zevcesi Hind-i Nasrâniyye şeref-i İslâm'la müşerref olup ba'dehû Zeyd'e İslâm ârız olunmadın Zeyd âhar diyarda iken Hind nefsinı Amr-ı Müslim'e tezvîc eylese hâlâ Zeyd geldikde İslâm'la müşerref oldukda Hind-i Amr'dan tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.²¹[Varak 53a]

22. Mesele: Mütégallibeden Zeyd Amr'a kızın Hind'i bana tezvîc eyle diyü ikrâha mu'teber itmekle Amr dahı mükrâha Hind'i şuhûd mahdarlarında Zeyd'e tezvîc eylese Zeyd Hind'in küfüvi olmayıcak nikâh-ı mezbûr sahîh olur mı? El-cevab: Olmaz.²²

23. Mesele: Zeyd Müslimîn mahdarlarında hizmetkârı Amr'a kızım Hind-i sagîreyi saña tezvîc itdim didikde Amr ben dahı tezevvüc eyledim dise Hind Amr'ın menkûhası olmuş olur mı? El-cevâb: Olur.²³

24. Mesele: Zeyd Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc itdikden sonra Zeyd Zeyneb'i tezevvüc itmezden evvel Hind'e zîna itmişdim diyü ikrâr eylese Zeyneb Zeyd'den tefrîk olunur mı? El-cevâb: Olunur.²⁴

19. Küçük yaşta olan bir kızı babası bir adamla evlendirse ve evlendirdiği adam içki içmediğini beyân etmiş olsa ancak daha sonra adamın içki içtiği ve hatta mübtelâ olduğu ortaya çıksa, daha sonra kız da buna rızâ göstermezse, fakîh Ebû câfer'e göre; eğer kızın babası içki içmiyorsa ve ev halkının çoğu sâlih kimselerse nikâh [akid] bâtil olur. Çünkü kızın babası onu evlendirirken adamın kifâet sâhibi olduğunu zannederek kızını evlendirmiştir. Aksi ortaya çıkınca da akid bozulmuş olur (*Kâdîhân-fi'l-Kefâet*).

20. Velîleri tarafından evlendirilen erkeklerin ve kızların yaşları küçük olsa da nikâhları geçerlidir (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*).

21. Onlar yukarıda geçen nikâh şekline rızâ göstermediler. Muğnî'nin hulasasının hâşiyesinde: Bir kadın, Müslüman oldu fakat zımmî olan kocası bir sefer müddeti kendisinden ayrıldı. Alimler bu konuda ihtilâfa düştüler. Bâzıları kâdî kadını kocasından ayırır bazıları da ayıramaz dediler. Eğer kaybolma süresi kendisine İslâm'ı teblîğ etmeye engel olursa kâdî aralarını ayırır. Fetvâ engele bağlıdır. Eğer zevcin bulunduğu yer bilinmiyorsa bu, ona İslâm'ın arzını engeller. Bize göre de böyledir (*Hizânetu'r-Rivâyât*).

22. Eğer bir adam, küçük kızını kendisine evlilik husûsunda denk olmayan biriyle evlendirmek istemezse nikâh sahîh olmaz (*Kâdîhân, Kitâbu'l-İkrah*).

23. Bir kişinin kızını köle olan biriyle evlendirmesi, Ebû Hanifeye göre caizdir. Çünkü bu konudaki itirazlar denklikle alakalıdır (*el-Hidâye, fi'l-Fasli'l-Kefâet*). Hişam'ın rivâyet ettiğine göre, Ebû Yusuf bu hususta Ebû Hanife ile aynı görüştedir (*Tetimmetu'l-Fetevâ li'l-Burhânî*).

24. Zina evlilik yoluyla akrabalığa engeldir (*El-Bidâye, fi'l-muharremât*). Dört yerde evlilik yoluyla akrabalığa engel vardır. Erkeğin duhûl ettiği kadın, adamın babasına, yukarı [babasından büyük olan akrabaları] ve aşağı doğru [adamın çocuklarına] tüm akrabalarına haram olur. Adam da kadının annesine, yukarı [annesinden büyük olan akrabaları] ve aşağı [annenin çocuklarına] doğru olan akrabaları haram olur (*Gâyetü'l-Beyân, fi'l-Muharremât*). Hulâsada şöyle gördüm: Bir adama, eşinin annesiyle ne yaptın? şeklinde bir soru sorulsa, adam da; onunla cimâda bulundum dese, bu ifâdeye göre haram vukû bulmuştur. Sonradan adamın yalan söylediği iddia edilse de durum değişmez. Şaka yapmış olsalar da hüküm aynıdır. Çünkü haramın sübûtunun zararın vukû bulmasıyla ilgisi yoktur.

25. Mesele: Zeyd talâk-ı selâse ile mutallâkası olan zevcesi Hind Zeyd'den müddet-i münkadîye olduktan sonra nefsinin Zeyd'in abd-i memlûkü Amr-ı kebîre izniyle tezvîc idüb Amr dahı tezevvüc ve duhûl itdikden sonra Zeyd Amr'ı Hind'e hîbe ve teslîm Hind dahı kabz ve kabûl idüb Amr'a mâlik olmagla nikâh münfesihsin olsa Zeyd Hind'i Amr'dan iddeti çıkdıktan sonra almak câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²⁵

26. Mesele: Bir kasabada kâdî olup tezvîc-i sagîre me'zûn olan Zeyd kâdî ol kasaba ahâlîsinden olup kimesnesi olmayan Hind-i sagîreyi küfüvi Bekr'e mehr-i misliyle tezvîc itdikden sonra kable'd-duhûl ve'l-halve Hind'in sığarında Bekr fevt olsa Hind Bekr'e vârise olup hisse-i zevce almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.²⁶

27. Mesele: Hind nefsinin Zeyd'e yigirmi biñ akçe mehr ile tezvîce Amr'ı tevkîl itdikde Amr Hind'i Zeyd'e noksan ile tezvîc eylese Hind mucîze olmayup redde kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁷[Varak 53b]

28. Mesele: Zeyd sagîre kızı Hind'i şuhûd mahdarlarında Amr'a tezvîc itdikden sonra Hind bâliga oldukda ben Amr'ı istemem diyü tefrîk itdirmege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁸

29. Mesele: Hind-i sagîreyi vâsîsi Amr veliyyü'l-akrabı li-ebeveyn karındaşı Zeyd'in izniyle küfüvi Bekr'e mehr-i mislinden noksan fâhişe tezvîc eylese nikah-ı mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁹

30. Mesele: Zeyd üç günlük mesâfeden ba'îd âhar diyarda iken kızı Hind-i sagîreyi vâlidesi Zeyneb küfüvi hâtıbı Amr'a mehr-i misliyle inkâh itdikden sonra Hind bâliga olduğu

25. Hülle meselesiyle alâkalı olarak durumunun duyulmasını istemeyen kadının kocası bir köle satın alarak iki şahid huzurunda onların nikâhını kıyarak evlendirir, sonra köleyi kadına hîbe eder ve dolayısıyla nikâh bâtil olur. Sonra köleyi başka bir beldeye göndererek durumun açığa çıkmasını engeller. Kadın, kendine denk olmayan biriyle evlenirse bu durumda kadın önceki kocasına helâl olur. Bu, Ebû Hanîfe'nin görüşüdür (*Zâhiru'r-Rivâye*).

26. Nikâhta velâyet âsâb tarafından olan akrabalarıdır. Eğer velâyeti alacak birinci dereceden bir akraba yoksa o zaman velâyeti velîsinin velîlerinden biri alır. Bunlardan sonra velâyet kadındır. Velâyetteki silsile bu şekildedir. Eğer velîlerden biri ölürse ve henüz bülûğ çağına gelmemişse diğerinin velâyetine girer (*el-Bidâye, fi'l-Velâyet*).

27. Bâliga olan kadın kendisini bin dirhem mehirle evlendirmek üzere bir adama sözlü vekâlet verdi. Vekîli kendisini beş yüz dirhem mehirle evlendirdi. Bu durum kendisine haber verilince şöyle dedi: Ben bu mehri beğenmedim, çünkü bu mehir noksandır. Kocası bu konuda senin istediğin olur dedi. Kadın da bu söze güvenerek o zaman ben de bu nikâha râzıyım dedi. Fakih Ebû Câfer bu nikâh câizdir dedi. Çünkü kadının bu duruma râzı değilim demesi nikâhlanmayı reddetmek için değildir. Sonradan bu duruma şartlı olarak rızâ göstermesi nikâhı sahih kılmıştır (*Kâdihan, fi'l-Vekâlât fi'l-Kitâbi'n-Nikâh*). Bir adam bir adamı kendisini bin dirhem mehirle evlendirmek üzere vekil tayin etse adam da iki bin dirhem mehirle evlendirse evlenecek olan adam bu duruma razı olursa nikâh sahih olur. Râzı olmazsa nikâh bâtıldır (*Kâdihan, mahallî'l-mahakkî*). Bir kadın kendisini evlendirmek üzere bin dirhem mehirle birini kendisine vekil tayin etse adam da onu evlendirse, evlilikten sonra kocası seninle bir dinarla evlendim dese vekil de bunu doğrulasa, daha sonra koca bu mehri bine tamamlarsa nikâh devam eder. Ama kocası bini vermezse kadın isterse, mehri bir dinar da olsa adamın yanında kalabilir. İsterse de nikâhı bozabilir ve mehri mislini de alır (*el-İnâye, fi'l-Kitâbi'n-Nikâh, Bâbu's-Sânî*).

28. Eğer babası evlendirmişse bülûğundan sonra seçeneği kalmamıştır (*el-Bidâye, fi'l-fasli'l-evliyyâ*).

29. Baba küçük yaştaki kızını evlendirse, kızın mehri eksik olsa da bu nikâh câizdir. Bu hususta baba ve dede dışında hiç kimse yetkili değildir (*el-Bidâye, fi'l-fasli'l-kefâet*).

anda hıyar-ı bülûgla nefsinı ihtıyar ve işhâd idüp Amr'ın huzurunda akdi hâkime fesh itdirmeye kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁰

31. Mesele: Zeyd'in selâsen mutallâkası olan Hind kendini hulle itdirmek için ba'de inkidâi'l-idde Amr'a tezvîc idüp ba'dehû Hind ile halvet-i sahîha olup duhûl bulunmadın Hind'i tatlîk eylese Hind'in Amr'dan iddeti munkadiye oldukda Zeyd'e Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.³¹

32. Mesele: Asla kimesnesi olmayan Hind-i sagîreyi bir kasaba kâdısı olan Bekr kendiniñ abd-i memlûkü olan Bişr'e tezvîc eylese nikâh-ı mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²

33. Mesele: Zeyd kızı Hind-i sagîreyi Amr-ı sagîre Amr'ın izinsiz tezvîc itdikden sonra Amr'ın velî-yi akrabı Bekr akd-i mezbûru kabul itmeyüp red idicek bâtil olur mı? El-cevâb: Olur.³³

34. Mesele: Kudâtdan olup agniyâdan Zeyd'in kızı Hind-i bîkr-i bâliga Zeyd'in izinsiz nefsinı mehr-i mu'accel ve nafaka ve kisveye kudreti olmayup sâdatdan olan Bekr-i fakîre tezvîc eylese Zeyd küfüvi degildür diyü tefrîka kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁴[Varak 54a]

35. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde Amr'a sagîre kızı Hind'i Bekr'e tezvîc eyle diyü vasîyet idüp ba'dehû fevt olsa Amr Hind'in velî-yi akrabı izinsiz tezvîce kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁵

36. Mesele: Zeyd Hind-i kebîreyi fudûlen Amr'a tezvîc idüp ba'dehû Amr Hind'e mehr-i muaccel nâmına bir mikdar akçe irsâl idüp Hind dahî alup kabûl eylese nikâh-ı mezbûru tecvîz itmiş olur mı? El-cevâb: Olur.³⁶

30. Eğer kızı babası veya dedesi dışında başka biri evlendirmişse kız isterse nikâhı bozar isterse bozmaz (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*). Yalnız bu hususta şöyle bir şart vardır: Babası veya dedesi dışındaki kişiler tarafından evlendirilen kişi bülûğundan sonra nikâhı bozmak ve ayrılmak isterse, bu nikâhı bozmak ve ayrılma kararı almak ancak kadı tarafından olur (*Kadîhâh, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*).

31. Talâk hür kadında üç defa gerçekleşirse artık kadın ikinci kocayla gerçek manada evlenip onunla cimâda bulunduktan sonra ikinci kocası onu boşar veya ölürse birinci kocası ona helâl olur (*El-Bidâye, fi'l-Fasli fi mâ Yehillu bihi'l-Mutallaka mine't-Talâk*).

32. Eğer bir adam kızını ona denk olmayan biriyle evlendirirse Ebû Hanîfe'ye göre bu câizdir. Ebû Hanîfe'nin arkadaşları caiz değildir dediler. Ve daha sonra da baba ve dede dışındaki kişilerde böyle bir yetki olmadığı hususunda ittifak ettiler (*Kadîhân, fi'l-Evliyâ*). Amca ve onun gibi olan akrabalar da buna yetkili değildir (*Fethu'l-Kâdir, fi'l-Evliyâ*). Evlenenler için, kendilerine denk olmayanlarla evlenmek câiz değildir (*Tenvîr*).

33. Yukarıda geçenlerden şunu çıkarıyoruz: Fudûlinin akdinde eğer yetkili olanlar onu uygun görürlerse akid câizdir. Ancak onu uygun görmezlerse akid bozulur (Bizim görüşümüz de budur).

34. Malda yetkili olması gerekir ki, bu mehir ve nafaka için gereklidir. Bu durum Zâhiru'r-Rivâye'de böyledir. Bundan dolayı mehirde ödeme şartı vardır ancak nafakada eşlerin gayreti dâimîdir. Mehirde önce ve sonra örfe göre ödeme vardır (*El-Bidâye, fi'l-Kefâet*).

35. Baba izin vermiş olsa da olmasa da vasîlerin yaşı küçük olan kişileri evlendirmeye yetkileri yoktur (*Hükmü's-Sığar fi'n-Nikâh*).

36. Mehri kabul etmek ve benzeri fiiller rızâyı gösterir (*Kenz, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*). Bülûğ çağına gelmiş bir kız rızâsı olmaksızın evlendirmek câiz değildir. Ancak mehir ve nafakayı talep etmesi veya mehri ve hediyeleri kabul etmesi kızın rızâsı olduğuna delâlet eder (*İmam Serahsî, fi Bâbi'n-Nikâhi'l-Bikr*).

37. Mesele: Hind-i kebîre nefsiñi mehr-i misliyle küfüvi Amr'a tezvîc murâd itdikde Hind'in karındaşı Bekr gard-ı fâsidine binâen Amr'a vardığına rızâm yokdur diyü Hind'i menne kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁷

38. Mesele: Zeyd Hind-i sâlihâyı tezvîce tâlib oldukda Zeyd sâlihdir diyü ihbâr olunmagla Hind'in evliyâsı Zeyd'in fıkına âlim degiller iken Hind'i rızâsıyla Zeyd'e tezvîc Zeyd Hind'e dâhil oldukdan soñra Hind'in evliyâsı Zeyd'in fıkına âlim olmalarıyla rey-i hâkimle Hind'i Zeyd'den tefrîka kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.³⁸

39. Mesele: Hind şuhûd mahdarlarında nefsiñi yigirmi biñ akçeye Zeyd'e bey' itdim diyüp Zeyd dahı aldım kabul itdim der ise Hind Zeyd'in menkûhası olur mı? El-cevâb: Olur.³⁹

40. Mesele: Ulemâdan olan Zeyd'in kızı Hind-i sâlihâ nefsiñi velî-yi akrabı er karındaşı Amr'dan izinsiz küfüvi olmıyan Bekr'e tezvîc eylese hâlen Amr Hind'i Bekr'den hâkime tefrîk itdirmeye kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰

41. Mesele: Hind Zeyd'e Amr üzerime câriye tutmamaya huzûrunda yemîn iderse vekîl olup beni Amr'a tezvîc eyle eğer yemîn itmezse tezvîc itme didikden soñra Amr Hind'in üzerine câriye tutmamaya yemîn itmedin Zeyd Hind'i Amr'a tezvîc eylese Hind akd-i mezbûru kabul itmeyüp red idicek akd-i mezbur bâtil olur mı? El-cevâb: Olur.⁴¹[Varak 54b]

42. Mesele: Âhar diyarda olan Zeyd'in zevcesi Hind'e sikâtıdan Amr ve Bekr biz Zeyd'in meyyitini muayene eyledik diyü haber virdiklerinde Hind inanıp mu'teda olup ba'de inkidâi'l-idde nefsiñi Amr'a tecvîz idüp ba 'dehû bir sene murûrunda Hind hâmile iken Zeyd hayyen

37. Velînin nikâhlanmasının geçerli olabilmesi için nikâhlanan kişilerin yaşlarının küçük olması, deli olmaları veya köle olmaları gerekir. Âlimler akıl-bâliğ olan kişinin kendini evlendirmesi hususunda ihtilâfa düştüler. İmam Muhammed'den rivâyet edildiğine göre; böyle bir nikâh bâtildir. Çünkü ona göre; nikâh velînin kabul ve reddine bağlıdır. Velî uygun görürse câiz, reddederse bâtil olur (*Zâhiru'r-Rivâye*). Ebû Hanife'ye göre; evlenen kız bekâr veya dul olursa, evlendiği adam kendisine denk olsa da olmasa da kızın nikâhlanması câizdir. Ancak denk olmayan kişilerin nikâhlarına velîleri itiraz edebilir. Hasan'ın Ebû Hanife'den rivâyet ettiğine göre; evlenen kişiler denk olsun veya olmasın nikâh geçerlidir. Ancak aslen geçerli değildir. Bu rivâyet Ebû Yusuf ve Muhtar'dan gelen rivâyetlerle çelişti. Ancak Hasan'ın rivâyeti günümüz açısından daha uygundur. Şemsü'l-eimme Serahsî'ye göre; Hasan'ın rivâyeti ihtiyata [tedbirli olmaya] daha yakındır. Her velî kadıya müdâfaa yapamaz ve her kadı da âdil değildir. İhtiyaten evliliklerdeki denk olmayanların evliliği ile ilgili açık olan kapıyı kapamak gerekir (*Kâdihân, Şart fî Fasli'n-Nikâh*).

38. Bu mesele daha önce de geçmişti.

39. Kız kendimi sana sattım dese, adam da, ben de seni satın aldım veya kabul ettim dese bu, sahih bir nikâh olur (*Kâdihân, fî Evveli'n-Nikâh*).

40. Bu mesele daha önce Kâdihân'da yer almadığından dolayı bu mesele bize sorulmuştu.

41. Binâsı biliniyor olsa da olmasa da şartlı velâyet sahihtir (*İltékâ*). Vekil müvekkilinin belirtmiş olduğu şartın dışına çıkamaz. Akid vekâlet edilen kişinin iznine bağlıdır. Eğer rızâ gösterirse nikâh câiz, rızâ göstermezse bâtil olur. (Bize söyledikleri gibi).

gelüp Hind'i baîn talâkla tatlîk idüp ba'dehû birkaç gün murûrunda Hind vad-ı haml itdikden sonra bir iki gün murûrunda Amr'a Hind'i tezevvüc câiz olur mı? El-cevâb: Olur.⁴²

43. Mesele: Zeyd-i sagîriñ velâyet nikâhı vâlidesi Hind ile li-ebeveyn kız karındaşı Zeyneb'e muhayyer olsa hangisi takdîm olunur? El-cevâb: Vâlidesi takdîm olunur.⁴³

44. Mesele: Hind-i sagîreniñ velî-yi akrabı Zeyd gaybet-i munkatı'a ile ğâib olup mekânı ma'lûm olmamagla Amr-ı kâdî Hind'i mehr-i misli ile küfüvi Bekr'e tezvîc eylese ba'dehû Zeyd geldikde Hind'i Amr'dan tefrîk ettirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁴

45. Mesele: Hind-i sagîreyi harsan velîsi olan li-ebeveyn ammi Zeyd mehr-i misliyle küfüvi Amr'a tezvîc itdikden sonra Hind bâliga oldukda hıyar-ı bülûga nefsinin ihtiyar-u işhâd eylese halen Hind Amr'ın gıyâbında akd-i mezbûru hâkime fesh itdirmeye kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁵

46. Mesele: Mehr-i mu'accel ve nafakaya kâdir olmayan Zeyd Hind'e küfüvi olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁶

47. Mesele: Zeyd'iñ selâsen mutallâkası Hind'i ba'de inkidâi'l-idde murâhik olan kulu Amr'a Hind'iñ velîsi olmamagla yalnız Hind'iñ rızâsıyla tezvîc idüp Amr Hind'i vatîe ve ilâc itdikden sonra Zeyd Amr'ı Hind'e hîbe ve teslim idüp Hind âhara bey' ve teslim eylese Hind'iñ Amr'dan iddeti munkadiye oldukdan sonra Zeyd Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁷

42. Eğer nikâh fâsid olursa kadı karı-kocayı ayırabilir. Şâyet duhûl gerçekleşmemişse mehir ve iddet yoktur. Şâyet duhûl gerçekleşmişse kadına, mehri, mehr-i mislinin alt sınırından verilir ve iddet gerekli olur (*Zahîra, Nikâhu'l-Fâsid*). Hamilenin iddeti doğum yapıncaya kadar sürer (*el-Bidâye, fi'l-İdde*). Nikâhlının başkasına nikâhlanması fâsiddir (*Kâdîhân, fi'n-Nikâhi*).

43. Baba tarafından akraba olduğu için bu hususta babanın kız kardeşi anneden önce gelir. Şâfiî'nin şerhinde; akrabalıkta anne kız kardeşten daha yakındır. Sıla-i rahimde önce anne sonra babanın kız kardeşi gelir. Allah rahmet etsin, Şâfiî de bu şekilde fetvâ vermiştir [Anne kız kardeşten daha önce gelir] (*Hülâsâ- fi Fasli's-Sâmin*).

44. Eğer yakın olan akraba ğaybet-i munkatı' ile kayıp olmuş ise, akrabalık yönünden daha uzak olan kişinin evlendirme yetkisi vardır (*el-Bidâye, fi'l-Bâbi'l-Evliyâ*). Kâdî'nın velâyeti daha önce geçtiği için tekrar zikretmeğe gerek yoktur. Âlimler kaybolmanın süresi hakkında ihtilâf ettiler. Müteahhirîn âlimlerinin çoğuna göre; bu süre kâsır süresiyle ölçülür. Çünkü bu seferin en kısa süresidir. Fetvâ da bu beyân üzeredir (*Bahr-i Râyık, fi'l-Evliyâ*).

45. Bülûga ermiş olan kız kendi seçtiği biriyle evlense, kocası da kaybolda, koca ortaya çıkıncaya kadar, kendisi seçtiğinden dolayı tefrîk olunmazlar [ayrılmazlar]. Nikâh meselelerinde ğâib olanın hükmü küçük yaşta olanın hükmü gibidir. Yargılamanın şartı, bülûga eren çocuk, câriye, bekâr, dul olan kimselerin nikâhlarının feshi içindir. Burada; ğâib olan kocanın, yargılama yapılmaksızın karısından ayrılmasının câiz olmayacağına dâir bir işâret vardır (*Câmiu'r-Rumûz, fi'n-Nikâh*).

46. Bu mesele daha önce *Hidâye*'de geçmişti.

47. Bu mesele daha önce *Tetimetü'l- Fetâvâ*'da geçmişti.

48. Mesele: Hind-i sagîreniñ velî-yi akrabı hâlî oğlu Amr hâzır ve mevcut değil iken Bişr-i kâdî Hind'i kûfuvi Bekr'e mehr-i misliyle Amr'ın izinsiz tezvîc idüp kable'l-icâze sığarında Hind fevt olsa Bekr Hind'e vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁸

49. Mesele: Hind-i sagîre-i mümeyyize nefsinı velîsı izinsiz küfüvi Amr'a mehr-i misliyle tezvîc eylese akd-i mezbûr nâfiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁹

50. Mesele: Hind-i bîkr-i bâliga nefsinı Zeyd'in âhar diyarda olan kebîr oğlu Amr'a tezvîc Zeyd dahı fudûlen Amr için tezevvüc itdikden soñra Amr muhbir olmadın Hind nikâh-ı mezbûru feshe kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.⁵⁰ [Varak 55a]

51. Mesele: İki şâhid huzûrunda olmayan nikâh mün'akit olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁵¹

52. Mesele: Hind-i mecnûne için velâyet-i inkâh var mıdır? El-cevâb: Yokdur.⁵²

53. Mesele: Zeyd zevce-i medhûl bihâsı Hind'i bâyinen tatlîk itdikden soñra Hind'i iddeti içinde tezvîc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.⁵³

54. Mesele: Hind-i sagîreniñ liebeveyn ammi Zeyd hâzır iken tezvîc-i sagîr ve sagîreye me'zûn olan Amr-ı kâdî için velâyet-i tezvîc inkâh var mıdır? El-cevâb: Yokdur.⁵⁴

55. Mesele: Zeyd kızı Hind-i bîkr-i bâligâyı Hind'in izinsiz cebren Bekr'e tezvîce kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁵⁵

56. Mesele: Zeyd Hind'i on biñ akçe mehr tesmiyesiyle tezvîce Amr'ı tevkîl itdikde Amr Hind'i Zeyd'e yigirmi biñ akçe mehirle tezvîc eylese Zeyd kabul itmeyüp red idicek akd-i mezbûr bâtil olmuş olur mı? El-cevâb: Olur.⁵⁶

48. Ebû Hanîfe'ye göre: [Küçük kız çocuğunun] Akribâsı olduğı müddetçe kâdî velî olamaz. Ebu Hanifenin Arkadaşlarına göre ise ; küçük kız çocuğunun baba tarafından akrabâsı varsa kâdî kız çocuğunun velîsı olamaz (*Kâdîhân- fi'l-Evliyâ*). Metinlerin sâhipleri Ebû Hanîfe'nin mezhebini seçtiler.

49. Küçük çocuğun yaptığı akid sahih değildir (*el-Bidâye, fi'l-Hicr*).

50. Eğer kız kendisi kendisine denk olan bir adamla evlenirse, adam da ğâib olursa kadın nikâhı feshedebilir. (*Hükmü-s-Sığar fi'l-Mesâili'n-Nikâh*). Fudûl olan bir erkekle kadın arasında kadının rızâsıyla bir nikâh gerçekleşse, fudûl olan kişi adamın izni olmaksızın bin dirhemle evlendirse, nikâh gerçekleşmesi zevcin iznine bağlı olduğı için, kadın isterse nikâhı fesh edebilir. Çünkü kadın mâliktir. Fudûl olmadan kadın kendisi, başkasının iznine bağlı mâlik şartlı bir akid yaparsa, kadının bu akitte anlaşmayı bozma yetkisi bulunur (*Kitâbu'n-Nikâh, fi'l-Fasli'r-Râbi'*).

51. Akid, sadece akıl-bâlig, hür, Müslüman iki erkek şâhit veya bir erkek iki kadın şâhit huzûrunda yapılır (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'n-Nikâh*).

52. Mecnûne olan kız için velâyet yoktur (*el-Hidâye, fi'l-Evliyâ*).

53. Eğer onu üç talâğın dışında bâyin talâkla boşarsa onunla iddeti içerisinden ve iddeti sona erdikten sonra tekrar bir akitle evlenebilir. Çünkü kesin boşama üçüncü talak gerçekleştiğı zaman meydana gelir. Ve iddeti içinde başkası ile evlenmesi câiz değildir. İddetin tamâmını beklemesi boşamanın şüpheli olmasından dolayı değil, neslin korunması içindir (*el-Hidâye, Kitâbu't-Talâk*).

54. Bu mesele daha önce geçmişti.

55. Bekâr ve bâlig olan bir kız velîsı evliliğe zorlayamaz. (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*).

56. Bu mesele bir sayfa önce geçmişti (*Kâdîhân*).

57. Mesele: Hind-i sagîreniñ velâyet-i inkâhı babasının kız karındaşı Zeyneb ile anasının kız karındaşı Hatîce'den hangisiniñdir? El-cevâb: Zeyneb'indir.⁵⁷

58. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde kızı Hind'i sagîreyi Amr oğlu Amr'a şuhûd mahzarlarında tezvîc idüp Amr dahî kabûl eylese akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.⁵⁸

59. Mesele: Hind Zeyd'i bir kimesneye tezvîc eyle diyü tevkîl itdikde Zeyd Hind'i nefsine tezvîc eylese akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁵⁹[Varak 55b]

60. Mesele: Zeyd Hind-i hurrayı nikâh-ı sahîh ile tezvîc itdikden soñra Hind'iñ üzerine Hind'iñ cariye-i müdebberesi Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁶⁰

61. Mesele: Zeyd-i sagîriñ ceddesi velî-yi akrabı Zeyneb'i Zeyd'e tezvîc itdikden soñra Zeyd bâliğ olmadın kable'd-duhûl fevt olsa Zeyneb Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.⁶¹

57. Şâfi'nin şerhinde; yakınlık açısından önce anne, sonra kız, sonra oğlun kızı, sonra oğlun oğlunun kızı, sonra ebeveynin kız kardeşi, sonra baba, sonra anne, sonra çocukları, sonra halaları, sonra dayıları, sonra teyzeleri gelir (*el-Hulâsa, fi'n-nikâh*)

58. Kendisine vasiyet edilen kişi vesâyeti altında olan kızı, kendisini kızın babası vasî tâyin etmiş olsa da, kız evlendirme yetkisi yoktur. Ancak kızın babası hayattayken kızının evlenmesi için bir erkek belirlemiş olursa, o zaman vasî kızı evlendirebilir (*Fethu'l-Kâdir, fi faslu'l-kişâet*). Vasînin evlendirmesi fer-î meselelerden olup, vasiyet eden kişinin iznine tâbîdir. Hastalık hüküm ehliyetini ortadan kaldırmaz aynı şekilde talâkın, sübut ve vücubunda aynıdır. Bu hak Allah'ın hukûkundan olan namaz gibi veya kulların haklarından olan kısas veya ibâdetin mükellefiyeti gibi meselelerde hastalık, kişinin fiillerinde sorumlu olmaması için etken değildir. Çünkü aklını ve temyiz melekelerini kaybetmemiştir. Bundan dolayı hastanın nikâhı, boşanması, tasarrufları ve ibâdeti geçerlidir (*Keşfü'l-Bezdevî, bâbu'l-umûru'l-ma'rife*). Adam hasta iken yaşı küçük olan kızını, mehrini belirleyerek, şahitler huzurunda evlendirse ve sonra ölse, o kişinin yapmış olduğu anlaşma geçerliliğini yitirir mi ve nikâhın iptâli için velîler îtirazda bulunabilirler mi ve böyle bir hakları var mıdır? El-Cevâb; Hayır böyle bir hakları yoktur. Çünkü velâyet kişinin hastalığı sebebiyle ortadan kalkmaz. Aklî dengesi yerinde olduğu sürece bu hak onundur. Zîrâ tasarruf kişinin aklî dengesiyle mümkündür (*Fetâvâ-yı Hayreddîn el-Ferî*).

59. Bir kadın kendisini evlendirmesi için bir kişiye vekâlet verse vekâlet verilen kişi kadını kendisine nikâhlaşa böyle bir nikâhın yapılması câiz değildir. Fetvâ da bu yöndedir. Bekir bu nikâhın câiz olduğunu söyledi. (*Bezzâzî, vekâle, fi'l-fasli's-sâdis*). (Aynı şekilde, *Zahîra- Nikâh, sekizinci bölümde*).

60. Hz. Peygamber'in buyruğu üzere; köle olan kadın, hür olan kadın üzerine nikâhlanamaz (*el-Hidâye, fi' nikâh*). Kadın, Müslüman, kitap ehli, gayr-ı müslim veya çocuk sahibi olsa da durum aynıdır (*Câmiu'r-Rumuz, fi nikâh*).

61. Bâliğ olmayan kız ve erkek, babası ve dedesi dışında bir kişi tarafından evlendirilirse, her ikisi de bâliğ olduktan sonra ayrılmakta veya devam etmekte muhayerdirler. Bâliğ olmadan birisi ölürse diğeri ona mirasçı olur (*el-Hidâye, fi'l-evliyâ*).

62. Mesele: Zeyd Hind'i kendine tezvâce Amr'ı tevkîl idüp Hind dahı babası Bekr'i tevkîl idüp Amr ve Bekr vekâletle akd-i nikâh itdiklerinde mezburların mâ-âdâ ancak Bısr hâzır olup gayrı kimesne olmazsa akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁶²

63. Mesele: Zeyd-i sagîrın vasîsi Hind Zeyd'e velîsi izinsiz Zeyneb'i tezvâc idüp velîsi mucîz olmadan kable'l-bülûg fevt olsa Zeyneb Zeyd'e vârise olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁶³

64. Mesele: Zeyd oğlu Amr-ı sagîre Hind'i mehr-i misilden ziyâde fâhişe ile tezvâc eylese sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.⁶⁴

65. Mesele: Zeyd ümmü'l-veledi Hind'i itâk itmeden şu kadar mehr tesmiyeyle tezevvüc eylese akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁶⁵

66. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikde Zeyd ve Hind'den gayrı ancak Amr hâzır olsa akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz (açıklama yok)

67. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden sonra üç talâk boş ol dise Zeyd Hind'i hulesiz tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.⁶⁶

68. Mesele: Cünûn-u mutbîk ile mecnûne olan [Varak 56a] Hind nefsinin Zeyd'e tezevvüc eylese akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁶⁷

69. Mesele: Hind-i bıkır-i sagîreyi velî-yi akrabı anası Zeyneb küfüvi Zeyd'e mehr-i misliyle tezvâc itdikden sonra Hind bâliga olup akde âlime oldukda sükût idüp ihtiyar itmese hâlen Hind akd-i mezbûru hıyar-ı bülûga ile fesh itdirmeye kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁶⁸

70. Mesele: Mahmudu'l-hâl olan Zeyd kızı Hind-i sagîreyi âzadlı kulu Amr'a tezvâc eylese sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.⁶⁹

62. Nikâhta vekîlin şahâdeti câiz değildir. Eğer vekil kızı babası ve bir şahit huzûrunda evlendiriyorsa o zaman nikâh câizdir. (*Kâdîhân, fi Fasli'n-Nikâh*) Baba kendisi evlendiriyor olsa da nikâhta kızı hazır olsa bir şahit yeterlidir. Çünkü akid kıza nisbet olunur. Aynı şekilde kız bâliğ olur ve nikâhta bulunursa, vekîlin şahitliği de câizdir. (*Kitâbu'n-Nikâh, fi'l-Fasli's-Sâlis*) Kim küçük yaştaki kızını evlendirmek için birini vekîl tâyin etse, vekil de kızı babasının olmadığı bir yerde bir şahitle evlendirse aynı şekilde bu nikâh da câiz olmaz (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'n-Nikâh*). Faydalanmak isteyenler için, bu ilk meselede, gizliliği ortadan kaldırdığı için bu örnek yeterlidir.

63. Fudûlî evlendirse ve icâzet vermeden karı-kocadan biri vefât etse birbirlerine vâris olmaz. Nikâh mevkûf olduğundan dolayı iptal olur (*el-Hidâye, fi'l-Evliyâ ve'l-Kefâet*).

64. Baba küçük oğlunu evlendirse ve oğlunun karısının mehrinde artış yapsa bu artış câizdir. Bu Ebû hanife'nin görüşüdür. Bidâye'de yetkililer bölümünde câiz olmaz denildi. Kudûrînin sahibi, imamın görüşünü aldı ve arkadaşlarının görüşünü terketti. Aynı şekilde çoğunluk Ebû Hanîfe'nin görüşünü benimsedi. Bu görüşü tercih edenlerin de dediği gibi bu da bu görüşü sahihlik makâmına yükseltir.

65. Kişi ümm-i velediyle [çocuğunun annesiyle] evlenemez ve onu âzât edemez (*Cevâhiru'l-Fetevâ, fi'n-nikâh*). Sahip, kölesiyle evlenemez çünkü nikâhlanan kişiler arasında müstereklik dengesi vardır (*el-Hidâye, fi'n-Nikâh*).

66. Peygamber efendimizin; şahitsiz nikâh olmaz buyurduğu gibi, nikâh ancak iki şahid huzûrunda vâkî' olur (*el-Hidâye, fi'n-Nikâh*).

67. Mecnûnun nikâhı geçerli değildir (*el-Bidâye, fi'l-Hicr*).

68. Bekârın seçme hakkı, susmasıyla bâtil olur (*el-Bidâye, fi'l-Evliyâ*).

69. Kişinin küçük yaştaki kızını bir köleyle evlendirmesi câizdir (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'l-Kefâet*).

71. Mesele: Zeyd-i müteveffânın sagîre kızı Hind'i velî-yi akrabı anası Zeyneb mehr-i misliyle küfüvi Amr'a tezvîc eylese Zeyd'in anasının babası Bekr iznim bulunmaz diyü akdi feshe kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷⁰

72. Mesele: Hind-i sagîreniñ velî-yi akrabı li-ebeveyn ammi Amr Hind'i küfüvi olan kendiniñ oğlu Bekr-i sagîre mehr-i misliyle şühûd mahdarlarında tezvîc eylese sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.⁷¹

73. Mesele: Hind sagîre kızı Zeyneb'i velî-yi akrabı li-ebeveyn ammi Zeyd'in izinsiz mehr-i misliyle küfüvi Amr'a tezvîc itdikden soñra akd-i mezbûru fesh itmeyüp mevkûf iken Zeyneb bâliga olup akde mucîze olsa Zeyd iznim bulunmadı diyü feshe kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷²

74. Mesele: Hind sagîre kızı Zeyneb'i Zeyd'e mehr-i mislinden noksan fâhişe tezvîc eylese akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷³

75. Mesele: Zeyd ümmü'l-veledi Hind'i Amr'a tezvîc itdikden soñra Zeyd Hind'i itâk eylese Hind ol meclisde nefsinı ihtiyâr idüp hıyar-ı itakla akdi feshe kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.⁷⁴

76. Mesele: Hind nefsinı mehr-i misliyle küfuvî Amr'a tezvîc itdikden soñra Hind'in oğlu Zeyd iznim bulunmadı diyü Hind'i Amr'dan tefrîk itdirmeye kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷⁵

77. Mesele: Dokuz yaşını tekmiñ idüp cüssesiniñ bülûga tahammülü olan Hind hayız görüp bâliga oldum diyü ikrar itdikden sonra nefsinı şühûd mahdarlarında küfüvi Zeyd'e mehr-i misliyle tezvîc eylese velî-yi akrabı ceddesi Zeyneb iznim bulunmadı diyü akd-i mezbûru feshe kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷⁶

70. Metin sâhiplerinin tertip ettikleri gibi, anne ondan daha önce gelir (Bizim görüşümüz de budur).

71. Kişi ister velî olsun ister vekil olsun, her ikisi için de nikâhta taraf olabilir. Örneğin oğlunun oğluyla kızının kızını veya kız kardeşinin kızıyla erkek kardeşinin oğlunu evlendirebilir (*el-İhtiyâr, fi'l-Evliyyâ*).

72. Bunun cevâbı iki sayfa önce geçti. Şöyle ki; fudûlînin akdi izne bağlıdır. Eğer yetkili olan kişi izin verirse nikâh câiz olur, izin vermezse nikâh câiz olmaz. Annesi, erkek kardeşinin kabul etmesiyle, kızını evlendirmiş olsa nikâhı feshetme imkânı yoktur. Anne evlendirmiş ancak kardeşin rızası yoksa kız bâliğ olup cevaz verinceye kadar akid dondurulur (*Attâbî, fi'l-Fasli'n-Nikâh fi Bâbi's-Sânî*).

73. Eğer kızı babası ve dedesi dışında biri evlendirmişse ve mehirde noksanlık varsa nikâh câiz değildir (*el-Bidâye, fi'l-Kefâet*).

74. Eğer sahibinin izniyle evlenirse ve sonra hür olursa seçme hakkı ona âittir (*el-Bidâye- fi'l-Fasli'r-Rakîk*).

75. Eğer kadın velînin izni olmaksızın evlenirse bu evlilik câizdir. Şâyet koca kadına denk ise ve kadının mehrinde eksiklik yoksa, velînin îtiraz hakkı da yoktur (*Şerhu't-Tahâvî*).

76. Bu mesele bu soruya yeterlidir, başka bir meseleyi nakletmeye hâcet yoktur.

78. Mesele: Zeyd-i müteveffânın ümmü'l-veledi Hind Zeyd'in fevtinden kırk gün tamamında üç hayız görüp iddetim munkadiyye oldu diyüp nefsinin Amr'a tezvîc itdikden sonra Hind fevt olsa Amr Hind'e vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷⁷[Varak 56b]

79. Mesele: Hind bîkr-i bâliğa nefsinin Amr'a tezvîc itdikde izn-i kâdî bulunmazsa akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.⁷⁸

80. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i bâyinen tatlîk itdikden sonra Hind'e mehrini benden talep idersen avratım olur musun didikde Hind dahı olayım didikden sonra Hind mehrini Zeyd'den talep itdikde Zeyd kavî-i mezbûra binâen avratım olmuş olursun diyüp Hind ile ezvâc mumelesine kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁷⁹

81. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i Amr'a tezvîc itdikden sonra Hind'in Amr'dan veledi olsa Zeyd ol veledi isti'kâba kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.⁸⁰

82. Mesele: Bir kasaba ahâlisinden olup kimesnesi olmayan Hind-i sagîreyi tezvîc-i sıgarına me'zun olan Zeyd kâdî mehr-i misliyle küfüvi Amr'a tezvîc eylese sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.⁸¹

83. Mesele: Zeyd'in fevtinden sonra ümmü'l-veledi Hind iddeti içinde nefsinin Amr'a tezvîc eylese sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁸²

84. Mesele: Hind-i sagîreyi velîsi ammi Amr Bekr'in sagîr oğlu Bîşr'e tezvîc idüp ba'dehû Hind bâliğa olduğu anda nefsinin ihtiyâr ve işhâd eylese Bîşr sagîr bulunmagla Bekr huzurunda kendini hâkime tefrîk itdirmege kâdire olur mı?⁸³

77. Kölenin kocasının ölümünden dolayı beklemesi gereken süre [iddeti] iki ay beş gündür. Çünkü kölelikte hüküm yarımır (*el-Hidâye fi'l-İddet*). Fâsid nikâh, kendisinde nikâhın şartları bulunmayan nikâhtır (*el-Bahr, fi'l-Mehr*). Daha önce şartlı (mekûf) nikâhta mirasın tahakkuk etmeyeceği geçmişti. Aynı şekilde bu hükme kıyasla fâsid nikâhta da mîras tahakkuk etmez. Bizim görüşümüz de budur. Sonra Serahsî'nin Mabsut'undaki küçüklerin nikâhı bölümünde şöyle bir ibâre geçiyordu: Eğer evli olan, küçük yaştaki kız ve erkekten birisi bâliğ olmadan ve kâdî onların aralarını ayırmadan ölürse, diğeri ona vâris olur. Çünkü nikâhın aslı, fâsid nikâhın aksine, sahîh olmasıdır. Bununla birlikte fâsid nikâhta mülk sâbit olmadığından dolayı, miras da olmaz.

78. Velîsi olmayan, hür ve mükellef birinin nikâhı geçerlidir (*Câmiu'r-Rumûz*). Eğer velînin izni olmadan nikâh geçerli ise kadî'nın iznine de ihtiyaç yoktur (Bizim görüşümüz de budur).

79. Necmeddine şöyle soruldu: Kâle li-imra'etin hişten-i bî-hezâr devem ke-ebeyne bi-menn-i bezl-dâdî fe kâle li sipâs-dârem.

80. Câriyenin oğlu köle hükmündedir (*el-Hidâye, İstîlâd fi't-Tevellüd*). Kocasından olan çocuğu sâhibin mülkiyetindedir. Annenin tarafının tercih sebebi akrabalık bağı ve adamın suyunun, kadının suyuyla karışmasını sağlamak içindir.

Mağrûr olan çocuğun, bu çocuğun annesinin râzı olduğu gibi babası da râzı gösterdi (*el-Hidâye, fi'l-İtâk*).

81. Velîlerin olmadığı yerde kadî velîler gibidir (*Kâdîhân, fi Şartu'n-Nikâh*). Bu mesele daha önce de geçti ancak küçük bir ayrıntıdan dolayı tekrar zikredildi.

82. İddet hâlinde iken nikâh sahîh değildir (*el-Bidâye, fi'n-Nikâh*).

83. *Câmiu'l-Kebîr*'de: Baba veya dedenin dışında bir kişi yaşı küçük olan kızı bir erkekle evlendirirse ve kız kocasından önce bâliğa olur ve kocasından ayrılmayı isterse konu kadîya götürülür ve kadî kocanın bâliğ olmasını beklemeden onları ayırır. Ancak oğlanın babası veya vâsisinin delilleri varsa kadîya sunarlar, eğer delilleri yoksa kadî velîlerin huzûrunda onları ayırır (*Hükmü's-Sıgar, fi'l-Mesâili'n-Nikâh*).

85. Mesele: Zeyd-i Müslim zevcesi Hind-i Nasrâniyyeyi tatlık idüp Hind'in Zeyd'den iddeti munkadiye oldukdan soñra Hind'i Amr-ı zımmîye tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.⁸⁴

86. Mesele: Zeyd sagîr oğlu Amr'ı sığarı hâlinde Hind'e tezvîc ve inkâh eylese Amr bâliğ oldukda hıyar-ı bülüğla fesh-i nikâha kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁸⁵[Varak 57a]

87. Mesele: Hind'in zevci Zeyd âhar diyarda olmagla udûl-i Müslimînden bâzı kimesneler Hind'e Zeyd seni tatlık itdi diyü haber vormeleriyle Hind inanup ba'de inkidâi'l-idde nefsini Amr'a tezvîc itmiş olsa kâdî benim huzurumda sâbit olmadı diyü tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁸⁶

88. Mesele: Zeyd âhar diyâra gitdikde zevcesi Hind zevcim Zeyd âhar diyarda beni tatlık itdigini sikatdan bâzı kimesneler haber virdiler diyü iddet geçdikden soñra nefsini Amr'a tezvîc idüp ba'dehu Zeyd gelüp Hind'i tatlık itdigini inkâr itdikde Amr ve Hind isbâta kâdir olmasalar Zeyd tatlık itmedigine Amr ve Hind'in talebleriyle yemîn idicek Hind'i Amr'dan tefrîk itdirip almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.⁸⁷

89. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtime câriyesini itâk ve kendine mehr-i misliyle tezvîc ve inkâh idüp ba'dehû Zeyd fevt oldukda Hind'in kıymeti ve mehrine sülüs mâ-âdâ olup siâyet âzâd olıcak akd-i mezbûr sahîh olup Hind terekeyi Zeyd'den mehri ve hisse-i zevciye almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.⁸⁸

84. Kadın kitap ehli ve zımmî ise Müslüman bir kadın kadar iddet bekler. Ne Müslüman ne de zımmî olan kişiler onunla iddeti içinde evlenemez. Bu hüküm üzerinde ittifak vardır. Burada iddetin tamamlanmasıyla murâd edilen şey Müslüman neslinin korunmasıdır (*Şerhu'l-Mecma', Nikâh-u Ehl-i'ş-Şirk*). Buradan da anlaşılacağı üzere evliliğin câiz olması iddetin son bulmasına bağlıdır.

85. Küçük yaşta babası veya dedesi tarafından evlendirilen erkek ve kızın bâliğ olduktan sonra ayrılık husûsunda seçme hakları yoktur (*el-Bidâye, fi'l-Fasli'l-Evliyâ*).

86. Nevâzilde: Eğer kadının yanına iki kişi gelerek kocasının kendisini üç talâkla boşadığına dâir şahitlik yaparlarsa ve kadının kocası gâib ise kadın başkasıyla evlenebilir. Ama kocası emvcut ise boşadığını da inkâr ederse konuyu kadıya götürür kocanın kendisinin ayırması câiz değildir. (*el-Hulâsa, Faslu't-Tâsi' Mine'n-Nikâh*)

87. Bir kadına sîka olan kişiler tarafından, gâib olan kocasının onu üç talâkla boşadığı veya öldüğü haber verilse, kadın da bunun doğru olduğuna kanaat getirirse iddet bekler ve sonrasında evlenmesinde bir sakınca yoktur (*el-Bidâye, fi'l-Bey' Mine'l-Kerâhat*). Kendisinden haber alınamaması onun olmadığına delâlet etmez (*Înâye*). Bu haberdur. Şehâdete gelince, şahitler iki kişi de olsa şehâdet sahîh olmaz. Çünkü hüküm gâib içindir. İsturşenî'nin şöyle dediğini görmedin mi? Bir kişi kadının huzûrunda gâib olan kocasının kadını boşadığına dâir şahitlik yapsa onun şahitliği kabul edilmez. Çünkü hazır olmayan hasmın şahitliği makbul değildir. Ama kadına gâib olan kocasının kendisini boşadığı söylenirse ve bunu söyleyen kişi âdil biri ise kadının iddet bekledikten sonra evlenmesi helâldir (*Gâyetü'l-Beyân*).

88. Bir kişinin hastalığında köle âzad etmesi câizdir ve sülûsten sayılır (*el-Bidâye*). Hasta olan bir kişinin mehr-i misille evlenmesi câizdir. Çünkü havâic-i asliyyeden sayılır (*Câmiu'l-Fusûleyn, Ahkâmu'l-Maraz*).

90. Mesele: Zeyd sıhhatinde câriyesi Hind'i itâk idüp ba'dehû dört biñ akçe mehr ile tezevvüc itdikden soñra Zeyd fevt olsa Hind tereke-i Zeyd'den mehr ve hisse-i zevciye almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.⁸⁹

91. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i itâk itdikden soñra Hind'in tarafından fudûlen Bekr'i tevkîl idüp Bekr dahı Hind'i fudûlen Zeyd'e tezvîc eylese akd-i mezbûr nâfiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁹⁰

92. Mesele: Zeyd Hind'i âhar diyarda sâkin Amr'a fudûlen tezvîc idüp ba'dehû akd-i mezbûr Amr'a i'lâm olundukda kavlen ve fi'len kabulden biri bulunmadın Amr fevt olsa Hind Amr'a vâris olup terekesinden mehr ve hisse-i zevce almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁹¹

93. Bu sûretde Hind akd-i mezbûr Amr'a i'lâm olundukda Amr sükü't itmekle akd-i mezbûrı kabûl itmiş diyü terekesinden mehr ve hisse nâmına bir mikdar mal alsa Amr'ın veresi Hind'den isti'dâda kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.⁹²[Varak 57b]

94. Mesele: Zeyd Hind'i âhar diyarda sâkin Amr'a Hind'in izniyle tezvîc idüp Bekr dahı fudûlen Amr için tezvîc itdikden soñra akd-i mezbûrı Amr'a i'lâm itdikde Amr kabul idüp lâkin gelüp Hind'e dâhil olmadın Amr fevt olsa Hind Amr'a vârise olur mı? El-cevâb: Olur.⁹³

95. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde âzadlısı Hind için menkûhamdır diyüp Hind dahı tasdîk itdikden soñra Zeyd mısran fevt olsa Hind Zeyd'e vârise olup terekesinden hisse-i zevciye almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.⁹⁴

96. Mesele: Zeyd âhar diyarda gıtdikden soñra birkaç kimesneler Zeyd'in zevcesi Hind'in huzurunda Zeyd'in mevtine tesâmu'la şahâdet idüp Hind dahı inanacak nefsinin âhara tezvîce kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.⁹⁵

97. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikde hürrü'l-aslım diyüp Hind dahı hürrü'l-asl olmak üzere nefsinin Zeyd'e tezvîc itdikden soñra Zeyd'in abd-i memlûkü olduğu sâbit olsa

89. Cevabın doğruluğu geçen konulardan bilinmektedir. Ayrıca bir açıklama yapmaya hâcet yoktur.

90. Velî bâliğ olan kızını evlenmeye zorlayamaz (*el-İhtiyâr-fi'l-Fasli'l-Evliyâ*).

91. Şartlı nikâhın ölümle bozulacağı ve onda mîrasın olmayacağı konusu daha önce geçmemişti.

92. Dul kadın evliliğe kalbiyle râzı olsa ve bunu diliyle açıklamasa onu reddetme hakkı vardır. Bu durum erkek için de aynıdır (*Kâdîhân, şerâitu'n-nikâh*) Dul kadın ve çocuğun susması rızâları için delil sayılmaz (*el-Muhît, mine'n-Nikâh*).

93. İki sayfa önce geçen konudan istifâde edilir.

94. Ölümcül hastalığı olan bir adam falan kadınla bin dirhem mehirle evlendiğini ikrâr etse kadın da bunu adam hayattayken veya öldükten sonra tasdîk etse câiz olur. Kadın mehr-i misli aldığı gibi ona mîrasçı olur. (*Kâdîhân, İkrâru'l-Merîd*).

95. Bezzâzide: Adil olan bir kişi bir kadına, ben senin kocanın öldüğünü duydum dese, kadın bu habere dayanarak evlenebilir (*Bahru'r-Râyık, fi'l-İddet*)

Hind nikâh-ı mezbûru hâkime fesh itdirip kendini Zeyd'den tefrîk itdirmege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.⁹⁶

98. Mesele: Hind-i sagîreniñ velâyet-i inkâhı anasınıñ li-ebeveyn karındaşı Amr ile babasınıñ li-ebeveyn kız karındaşı Hatîce'den hangisiniñdir? El-cevâb: Hatîce'niñdir.⁹⁷

99. Mesele: Zeyd ümmü'l-veledi Hind-i mu'tekâyı Amr'a tezvîc idüp ba'dehû Amr'ıñ Hind'den oğlu Bekr vücûda geldikten sonra Zeyd fevt olsa Zeyd'ıñ oğlu Bişr Bekr'i istirkâka kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁹⁸

100. Mesele: Zeyd'in mu'tekâsı Hind nefsiñi Zeyd'den izinsiz Amr'a tezvîc eylese iznim bulunmadı diyü Hind'i Amr'dan tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁹⁹

101. Mesele: Velî mucîzi olmayan Hind'i velî-yi akrabı Zeyd sıgarında Amr'a tezvîc idüp Amr Hind'e duhûl itdikden sonra Hind bâliga olup ba'de'l-bülûg birkaç gün sükût idüp lâkin lisânen inkâha râziyye olmayup rızâyâ delâlet eder nesne bulunmazsa hâlen Hind nefsiñi ihtiyar idüp Amr'ıñ huzurunda akdi hâkime fesh itdirmege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁰⁰

102. Mesele: Hind-i sagîreyi evliyâsı izinlerinsiz ecânibden Bekr sagîr oğlu Bişr'e nikâh itdirse akd-i mezbûr nâfiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁰¹

103. Mesele: Zeyd sagîre kızı Hind'i mu'tekâyı Amr'a tezvîc itdikden sonra Zeyd fevt olsa ammi Bekr akd-i mezbûrı tutmam diyüp Hind'i Amr'dan tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁰²

104. Mesele: Zeyd-i sâlih ve âlimiñ kızı Hind'e müdmîn-i hamr olup câhil olan Amr küfüvi olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁰³

105. Mesele: Zeyd-i müslim hamrdan sekran ve lâ-ya'kîl iken Hind'i şuhud mahdarlarında [Varak 58a] tezevvüc eylese akd-i mezbûr sahîh olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁰⁴

106. Mesele: Zeyd kebîre kızı Hind'i rızâsıyla şuhûd mahdarlarında şu kadar akçe mehr tesmiyesiyle Amr'a virdim didikde Amr nikâha vekîli Bekr dahı kabul itdim dimiş olsa nikâh

96. Adam hür olduğunu söylese ve onu kadınla evlendirseler, evlendikten sonra köle olduğu ortaya çıksa, seçme hakkı kadına aittir (*Kâdihân, fi'l-Kefâet*).

97. Eğer kadının baba tarafından akrabası yoksa, bu durumda onun velâyeti annesinin, sonra halalarının, sonra dayılarının üzerinedir (*Zeylel- fi'l-Evlîyâ*).

98. Eğer kadını evlendirse ve onun çocuğu olsa, kadın için hüküm köleliktir. Çünkü hürriyet hakkı çocuğa sirâyet eder (*el-Hidâye, fi'l-İstîlâd min Kitâbi'n-Nikâh*).

99. Bâliğ, hür bir kadının nikâhı velîsiz gerçekleşebilir (*Câmiu'r-Rumûz, fi'l-Fasli'n-Nikâh*).

100. Bekâr kız evlense ve kocası ona cimâ etse daha sonra kız kocasının yanında bâliğ olsa, susmasıyla seçme hakkı iptâl olmaz. Çünkü dul olan kadının susması, rızâ gösterdiği şeklinde değerlendirilemez. (*el-Burhân, fi'n-Nikâh*).

101. Fudûlinin nikâhı mevkûfur ve mevkûf [şartlı] olan nikâh da geçerli değildir (Bizim görüşümüz de budur).

102. Bu konuya benzer bir konu daha önce geçtiğinden tekrar zikretmeye gerek yoktur.

103. Dinde denklige îtibar edilir (*el-Bidâye, fi'l-Kefâet*).

104. Âzâd etme, nikâh ve boşama hususunda, sarhoş olan kişinin tasarrufları geçerlidir (*Ahkâmu'n-Natıfı*).

mün‘akit olur mı? El-cevâb: Nikâh mezkûr olduysa olur.¹⁰⁵

107. Mesele: Zeyd-i sagîriñ anasınıñ anası Hind’den gayrı kimesnesi olmamagla Hind Zeyd’e Zeyneb-i sagîreyi velîsi izniyle mehr-i misliyle küfüvi olmagla tezvîc itdikden soñra Zeyd bâlig oldukda akd-i mezbûru hâkime fesh itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁰⁶

108. Mesele: Âhar diyarda olan Zeyd’iñ zevcesi Hind Zeyd’iñ fevt olduguna dâir bana ilm hâsıl oldu diyü nefsiñi Amr’a tezvîc itdikden soñra Zeyd hayy olmagla tarafından Bekr’i Hind’i tefrîk itdirmege vekîl eylese Bekr dahı Amr’ı hâkime götürüp Hind Zeyd’iñ zevcesi olduğunu isbât idicek Hind’i Amr’dan tefrîk itdirmege kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁰⁷

109. Mesele: Zeyd Hind’iñ kızı Zeyneb’i zevce tâlip oldukda Hind Zeyd’e bana şu kadar akçe vermeyince rızâ [Varak 58b] virmem demekle Zeyd Hind’e kendi içün ol kadar akçe virüp Zeyneb’i tezevvüc eylese Zeyd meblâg-ı mezbûrı Hind’den almağa kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁰⁸

110. Mesele: Zeyd’in zevcesi Hind’den kelime-i küfür sâdır oldukda Hind tecdîd-i îmân idüp lâkin tecdîd-i nikâh olunmadan Zeyd fevt olsa Hind Zeyd’e vârise olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁰⁹

105. Semerkand ehlinin fetvâlarından: Bir kişi bir başkasına benim gönlüm râzı dese o da, evet dedim dese nikâh akd olur. Eğer muhatab demezse olmaz (*Zahîra, Evvelu’n-Nikâh*). Ve *Mecmûu’n-Nevâzil*de zâhid İmam Necmeddîn En-Nesefî şöyle demiştir: Gönlüm râzı diyen kişi; benim iznime muhatab olan kişi benim iznimle dese nikâh olur. Ama bu olmazsa nikâh bir kısım meşâyiha göre nikâh olmaz. Burada ittifakın sağlanması için konu üzerinde daha fazla uğraşmak gerekir (*Muhît, Evvelu’n-Nikâh*). Aynı şekilde *Hulâsa*’da, *Muhît*’te, *Nevâzil*’de ve *Şerhu’t-Tahâvî*’de âlimler nikâhta sâdece verdim lâfzı üzerinde ihtilâf ettiler. Konu üzerinde ittifak olabilmesi için mutlaka iznimle lafzının kullanılması gerekir. *Şerhu’t-Tahâvî*’de: ona verdin mi dediğinde, o da verdim dese, şayet o meclis söz içinse söz, olmuştur. Eğer meclis akid için ise akid olmuştur (*Meârici’d-Dirâyet, Nikâh*). Bu cevap Şâfiî’nin cihetinde önem arzetmez. Şöyle ki; Şâfiî’ye göre nikâh evlendirdim lâfzından başka bir lâfızla olamaz. Şâfiî’nin burada, nikâh olmaz demesinin sebebi onun, nikâhta kadını evlendirme kasdı aramasındandır. Çünkü vermek sözü bâzen geri almak anlamı taşır. İttifâkın olması için bu lâzımdır. Eğer mehir konuşulmuşsa burada evlendirdim lafzına da gerek yoktur. Çünkü, o takdirde mehrin konuşulduğu meclis, nikâh meclisidir. Meseleyi vermek ve geri almak şeklinde değerlendirmemek gerekir. Söylediklerimi *Şerhut’t-Tahâvî* desteklemektedir.

106. Eğer kız ve erkek baba veya dedeleri dışında başka velîler tarafından evlendirilirlerse bunlar, bâlig olduktan sonra isterlerse evliliklerini devâm ettirirler, isterlerse de ayrılırlar (*el-Bidâye, fi’l-Bâbi’l-Evliyâi ve’l-Ekfâ*). Burada, kadın açısından denkliğin gerekli olup olmadığını bilmemiz gerekir. İmam Serahsî, Mebsût’unda şunu zikretmiştir: Aslında o bir ibâredir. Eğer kadın erkekle evlendirildikten sonra kendisi muhayyer olsa, kadın evli kalmayı isterse velîsi onu ayırmaya yetkili değildir. Çünkü denklik kadın tarafı için aranan bir şart değildir. Kadın kocasına tâbîdir ve çocuk da annesinin nesebine değil, babasının nesebine tâbîdir. Nikâhta asıl ve vekâlet husûsunda İmam el-Burhânî Muhît’inde şöyle demiştir: Kadın tarafının denklik husûsu Ebû Hanîfe’nin aksine, onlar için mu’teberdir. Ancak kadınlar için vekâletteki denklik, kıyas değil, istihsandır. Şunu bilmek gerekir ki, itibarsızlık serâhatle [açıklıkla] sâbit, îtibar da delâletle sâbittir. Şüphesiz, delâletle sâbit olan açıklıkla sabit olana karşı değildir. Soruda denklik ilkesini gerektirecek bir durumun olmadığı ortaya çıktı. Eğer îtibar kadın tarafında sâbit olursa feshi gerçekleştirmeme ilkesine bağlı kalmak gerekir. Bunu düşün.

107. Kısas ve hadd’ler dışında kalan tüm hakların alınması ve sâhiplerine iâde edilmesi vekâletle câizdir (*el-Bidâye, Vekâlet*).

108. Erkek, kız kardeşiyle evlenecek kişiden, kız kardeşiyle evlenmesi karşılığında para ve mal istese ve ona istedikleri verilse bu rüşvet olur (*Bezzâzî, fi’l-Mehr mine’n-Nikâh*).

109. Eğer eşlerden biri mürted olursa *Zâhiru’r-Rivâye*’ye göre; kadın dul olsa da olmasa da ve kadının fikri sorulmadan eşler ayrılırlar. Bâzı şeyhlerimiz şöyle fetvâ verdiler: Eğer kadın mürted olursa ayrılığa gerek yoktur. Zîra kadın kocasından ayrılmak için böyle bir yola başvurmuş olabilir bundan dolayı bu yolu kapamak gerekir.

111. Mesele: Zeyd Amr ile bir meclisde müsâhabet iderler iken mahzâr-ı Müslimînde Zeyd Amr'a sagîre kızım Hind'i sana virdim deyüp Amr dahî aldım deyüp lâkin mehr tesmiye olunmazsa bu mertebe ile nikâh sahîh olup Hind Amr'ın menkûhası olur mı? El-cevâb: Zevciyyet üzere alıp virmiş ise olur.¹¹⁰

112. Mesele: Hind nefsinin Zeyd'e tezvîce Amr'ı tevkîl itdikde Amr Hind'in izinsiz Hind'i Bekr'e tezvîc eylese Hind kabul itmeyüp red idicek akd-i mezbûr bâtil olur mı? El-cevâb: Olur.¹¹¹

113. Mesele: Zeyd câriyesi Zeyneb'i abd-i memlûki Amr'a tezvîc idüp Amr'ın Zeyneb'den evlâdı olduktan sonra Zeyd Zeyneb'i i'tâk eylese Zeyneb hıyâr-ı itâkla akd-i mezbûru hâkime izinsiz fesh itdirmege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.¹¹²

114. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüce tarafından Amr'ı tevkîl idüp Amr dahî Hind'i mehr-i misli olan dört yüz akçe mehr çokdur deyin ol kadar akçe mehrden geçdim iki yüz akçe olsundimekle Zeyd dahî râzı olsa tekrar iki yüze akd-i nikâh lâzım mıdır yoksa akd-i evvel kâfi midir? El-cevâb: Akd-i evvel kâfidir.¹¹³

115. Mesele: Agniyâdan Zeyd Hind'i tezevvüc ve duhûl idüp sekiz ay Hind ile taîş itdikden sonra Zeyd şurb-i hamr ile Hind Zeyd'e sen fâsık oldun, baña küfüv olamazsın deyü kendini [Varak 59a] Zeyd'den tefrîk itdirmege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz. Bu sûretde husus-ı mezbûr hâkime i'lâm itdikde hâkim tefrîk ile hükm eylese tefrîk sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹¹⁴

116. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i talâk-ı selâse ile tatlîk idüp iddeti munkadiye olmagla Hind bir şey söylemeden alâ sükût nefsinin Zeyd'e tezvîc itmiş olsa hâlen Hind bir sene

(Belh, Buhâra ve Semerkand âlimlerinin bâzıları). Ancak, Buhâra ve Semerkand âlimlerinin çoğu ve Belh âlimlerinin bâzıları, buna katılmadılar. Onlara göre: Riddet nikâhın ortadan kalkmasına sebep olduğu için burada evliliğe devam cebr sayılır.

110. Böyle bir konu daha önce de geçmişti. Ancak bu konuyu tekrar zikretmemizin sebebi daha önce söylediklerimizi desteklemek içindir. Allah ona rahmet etsin bunu söylemesinin sebebi babanın kızı evlenmesi için vermesi, nikâhın şartlarının yerine getirilmesi için, evliliğin, evlendirme lâfzıyla olması içindir.

111. Kadın, kendisini bir kabîleye mensup biriyle evlendirmesi için birine vekâlet verse, vekîl de kadını başka bir kabîleden biriyle evlendirse, nikâh geçerli olmaz (*Tâtârhanî, Kitâbu'n-Nikâh, fi Fasli'l-Vekâlet bi'n-Nikâh*).

112. Sâhibinin izniyle evlenen kadın köle, evlendikten sonra âzâd edilirse, kocasının köle veya hür olması bir şeyi değiştirmez, kadın isterse ayrılabilir (*el-Bidâye, Nikâh-u Ehli's-Şirk min Kitâbu'n-Nikâh*). Ve ayrılmayı istemesi durumunda mahkeme karârına ihtiyaç da yoktur. Çünkü bu bir zararı gidermek içindir. Ayrıca sâhibin mülkiyetinde artma olmuştur (*el-Hidâye, fi'l-Bâbu'l-Evliyâ min Kitâbu'n-Nikâh*). Muhît'in sâhibi onu illetlendirdi. Erkek, karısı hür olduktan sonra ona mâlik oldu. Bundan dolayı üç talâk sonrasında ziyâdeyi reddetme hakkı vardır. Kendinden zararı gidermek için asıl olmaksızın ziyâdeyi reddetmek onun için câizdir (*Hidâye sâhibinin ta'lîline şerh olması için*).

113. Bir kadın kendisini evlendirmek için bir vekîl tâ'yîn etse ve vekîl kendisini mehr-i misilden fazlsıyla evlendirse, şâyet bu insanlar arasında haksızlığa yol açıyorsa ihtilâfsız olarak mehr-i misliyle evlenmesi câizdir (*el-Muhît, fi'n-Nikâh fi Fasli'l-Vekâlet*).

114. Aslında şöyle zikredildi: Bir kadın, hür ya da köle olduğunu bilmediği bir adamla evlenir daha sonra adamın köle olduğu ortaya çıkarsa bu durumda kadının seçme hakkı yoktur (*Kâdîhân, fi-Fasli'l-Kefâet*).

murûrında Amr baña dâhil olmamışdır dise kavli mu‘teber olur mı? El-cevâb: Eger Hind şerâit-i tahlîle âlime ise olmaz, eğer câhile ise olur.¹¹⁵

117. Mesele: Zeyd zevce-i medhûlün bihâsı Hind’i talâk-ı selâse ile tatlîk idüp iddeti munkadiye oldukdan soñra tahlîl için Hind nefsiñi Bekr’e tezvîc idüp Bekr dahı Hind’iñ yanına varup arkasına sıgayup dâhil olmadın Hind’i tatlîk idüp ba‘dehû Zeyd Hind’i tezevvüc ve duhûl idüp ba‘dehû hâkim beyñlerini tefrîk eylese Hind’in soñra tesmiye olunan mehri mehr-i misline müsâvî olmagla Hind Zeyd’den mehr-i müsemâmâyı almaga kâdire olur mı? El-cevab: Olur.¹¹⁶

118. Mesele: Zeyd zevcesi Hind’i talâk-ı selâse ile tatlîk itdikden soñra Hind ba‘de inkidâi’l-idde bilâ şartu’t-tahlîl nefsiñi Amr’a tezvîc idüp Amr dahı Hind’i vatîe idüp ba‘dehû bâyinen tatlîk eylese Zeyd Hind’i ba‘de inkidâi’l-idde tezevvüc itmekde be’s var mıdır? El-cevâb: Yokdur.¹¹⁷

119. Mesele: Zeyd’den talâk-ı selâse ile mutallâka olan Hind iddetiniñ munkadiyye olmaga müsâid olan zamandan soñra Zeyd gelüp senden iddetim munkadiyye oldukdan soñra zevc-i muhallele varup medhûl bihâ olup ondan dahı mutallâka olmagla iddetim munkadiyye oldı diyüp Zeyd’e tezvîc murâd itdikde Hind sâdika idiykene mu‘tekîd olıcak Hind’i tezevvüc helâl olur mı? El-cevâb: Olur.¹¹⁸

120. Mesele: Hind-i bîkr-i bâliga nefsiñi mehr-i mislinden noksan küfüvi Zeyd’e tezvîc eylese Hind’iñ evliyâsı Zeyd mehr-i mislini tekâmîl eyle ve illâ tefrîk ideriz dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.¹¹⁹[Varak 59b]

115. Nikâh fetvâlarında: İkinci kocayla evlenmiş ve sonra boşanarak birinci kocasına dönmüş olan kadın, ikinci evliliğimde kocam bana duhûl etmedi dese, birinci kocası da duhûl etmiş dese, şu halde eğer kadın hulle ile ilgili hükmü biliyorsa kadına inanılmaz. Ancak bu hükmü bilmiyorsa kadına inanılır (*el-Hulâsa, Kabîn, Kitâbu’l-İmân*). Eğer birinci koca kadını üç talâkla boşamış, kadın da iddetini tamamladıktan sonra başka biriyle evlenmiş olsa, ikinci koca da kadını boşasa, kadının iddetini tamamladıktan sonra ilk kocasıyla evlenmesi câiz olur (*Hîdâye*). Gördüğün gibi mebsût haberleri uzunca zikretti. Şöyle ki; kadın birinci kocasına ben senin helâlin oldum dese, adam da onunla evlendikten sonra kadın ben ikinci kocamla cinsi temasta bulunmadım dese, kadın hulle hükmünü biliyorsa ona inanılmaz, eğer bilmiyorsa Mabsut’ta da zikredildiği gibi ona inanılır. (*en-Nihâye, Kabîl, fi-Babi’l-İlâ*).

116. Kadı, duhûl gerçekleştikten sonra, fâsid nikâhla evlenmiş olan karı kocayı ayırsa, kadına mehr-i mislinden fazlası verilmez (*el-Bidâye, fi-Bâbi’l-Mehr*).

117. Adam hülle şartıyla bir kadınla evlense bu nikâh mekruh olur. Şâyet adam kadını duhûl gerçekleştikten sonra boşasa kadın birinci kocasıyla evlenebilir. Çünkü duhûl sahîh nikâhın gereğidir ve nikâh şartla bâtil olmaz (*el-Bidâye, fi-Fasli fi mâ Yehillu bihi Mutallâka*).

118. Üç talâkla boşanmış olan bir kadın, ilk kocasına gelerek, ben senden sonra başka biriyle evlendim ve onunla cimâda bulundum, o da beni boşadı ve iddetim tamamlandı dese. Birinci koca kadının âdil, doğru sözlü olduğunu biliyorsa ve iddetten sonra bir süre daha beklemişlerse kadın ilk kocasıyla tekrar evlenebilir (*Kâdîhân, fi-Fasli İkrâr Ehadi’z-Zevceyni’l-Hurmet*).

119. Eğer kadın evlendiği zaman mehr-i misli noksan olursa velîleri buna îtirâz edebilirler. Ya noksan olan mehir tamamlanır ya da ayrılırlar (*el-Bidâye, fi’l-Evliyâ*).

121. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde ümmü'l-veledi Hind'i itâk idüp ba'dehû mehr-i misliyle tezvîc itdikden soñra Zeyd fevt olsa Hind tereke-i Zeyd'den mehr ve hisse almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.¹²⁰

122. Mesele: Zeyd-i müteveffânın zevcesi Hind kable inkidâi'l-idde nefsinı Amr'a tezvîc eylese sahîh olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹²¹

123. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Zeyd'den izinsiz Hind-i hürreyi tezevvüc idüp ba'dehû Zeyd vâkıf oldukda red eylese akd-i mezbûr bâtil olur mı? El-cevâb: Olur. Bu sûretde Zeyd Amr'ı bey' itdikde Hind Zeyd'den mehr nâmına nesne almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹²²

124. Mesele: Hind-i sagîrenin velâyet-i inkâhı babasınıñ anası Zeyneb ile anasınıñ liebeveyn karındaşı Amr'dan hangisiniñdir? El-cevâb: Zeyneb'indir.¹²³

125. Mesele: Zeyd Amr'dan iştirâ itdiği câriyeyi kabz itmeden Bekr'e tezvîc itdikden soñra Zeyd câriyeyi kabz idüp ba'dehû duhûl bulunmadan Bekr câriyeyi tefrîk eylese Zeyd'e iştirâ ilzâm olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹²⁴

126. Mesele: Hind-i sagîreyi vâlidesi Zeyd'e tezvîc idüp ba'dehû bâliga olduğu anda nefsinı ihtiyâr idüp ba'dehû kâdîya varup kâdî hıyar-ı bülüğla tefrîk ider oldukda zevciñ huzûrı lâzım mıdır? El-cevâb: Lâzımdır.¹²⁵

2.2. Kitâbu'r-Rıza' fi'l-Muharremât

127. Mesele: Zeyd Amr'ın zevcesi Hind'den olan kızı Zeyneb'i tezevvüc itdikden soñra Amr fevt oldukda Zeyd Amr'ın ümm-i veledi Râbiâ'yı tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹²⁶

120. Hastalıkta evlendirme meselesi daha önce geçmişti. Âzad etme hususu ise daha önce geçmedi. Söylediklerine göre bu sülûsten sayılmıştır. Bu hüküm ancak köleler ve kölelikleri devam edenler içindir. Ümm-ü'l-veled sâhibinin hastalığı esnâsında âzâd edilir ve borçla satılmaz ayrıca sülûsten sayılamaz. Buradan şu anlaşılabilir. Hastalık esnâsında onun âzad edilmesi için sâhibin ölmesini beklemeğe gerek yoktur. O da diğer köleler gibidir.

121. Daha önce de geçtiği gibi iddet esnâsında evlenmek câiz değildir.

122. Köle mevlâsının izniyle evlenirse, o bu izinle bağlanır. Ancak köle izinsiz olarak evlenmişse ve kadınla cimâ etmemişse onun için bir hüküm yoktur. Ama cimâ olmuşsa sâhibi isterse onları ayırır ve ayırması durumunda mehre gerek kalmaz. Çünkü bu mevlâya geçen bir borç değildir. İsterse de nikâhlarını kabul eder (*el-Bahr, fi-Nikâhi'r-Rakîk*).

123. Eğer kızın baba tarafından akrabası yoksa velâyet yakın akrabalarıdır. Yakınlık ise mîras tertûbine göredir.

124. Hile, adamın, kızı hakkını almadan önce onu satın alan kişiyle evlendirmesi, sonra hakkını alması, daha sonra da kocanın kadını boşamasıdır (*el-Hidâye, fi-Fasli'l-İstibrâ min-Kitâbi'l-Kerâhiyyet*).

125. Kadın bâliğ, kocası da gâib olsa, ayrılırlar mı? Şüphesiz aralarında ayrılık olmaz. Çünkü hüküm gâib içindir (*Câmiu'l-Fusûleyn, fi-l'Hâmis ve'l-İşrîn*).

126. Bir adamın, bir kadınla ve daha önce evlenmiş olduğu kadının başkasından olan kızıyla evlenmesi caizdir. Çünkü aralarında akrabalık yoktur (*el-Hidâye, fi-Kitâbi'n-Nikâh fi'l-Muharremât*).

128. Mesele: Zeyd rızâ'an babası Amr'ın mevtûası Hind-i mu'tekâyı tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹²⁷

129. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind'in âhar zevcinden olan kızı Zeyneb'i Zeyd'in âhar zevcesinden olan oğlu Amr'a tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹²⁸

130. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i 'itâk itdikden sonra Zeyd'e görünmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹²⁹[Varak 60a]

131. Mesele: Zeyd câriye-i mevtûesi Hind'in kız karındaşı Zeyneb'i mâlikinden iştirâ ve tesellüm itdikde mâdâmege nefsi üzerine Hind'i tahrîm itmedikçe Zeyneb'e vatîe itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹³⁰

132. Mesele: Bir kimesnenin taht-ı nikâhında ve iddetinde olmayup zinâdan hâmil olan Hind'i vad-i haml itmedin tezevvüc câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹³¹

133. Mesele: Hind'in câriyesi Zeyneb yedi yaşında iken Hind'in memesini emmiş olsa hâlen Hind câriyesini oğlu Bekr'e temlîk itdikde Bekr Zeyneb'i vatîe itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹³²

134. Mesele: Zeyd zevcesi Hind ile üç daf'a hul' olduktan sonra Hind'i bilâ hulle tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹³³

127. Bir kişinin aralarında süt akrabâlığı bulunan [süt] babasının karısıyla evlenmesi câiz değildir (*el-Bidâye, fi'r-Radâ' ve Mine'l-Muharremât*) Kişinin süt babasının nikâhladığı ve cimâda bulunduğu nesebi, ona [süt oğula] haramdır (*Attâbî, fi-Fasli'l-Sânî mine'n-Nikâh*). Bu mesele üzerinde daha fazla durmaya gerek yoktur. Bu soruyla yetinmek daha iyi olacaktır.

128. Kişinin bir kadınla evlenmesi sonucu kadının kızıyla kendi oğlunu evlendirmesinde bir beis yoktur. Muhammed bin Hanîfe bir kadınla evlenmiş ve kadının kızıyla oğlunu evlendirmiştir. (*el-Mebsût, fi'n-Nikâh*)

129. Kişi ecnebî olan kadınların ziynetlerine bakabilir. Kadının ziynet yerleri de elleri ve yüzüdür. Ancak şehvetle bakmayacaksa câizdir. Elbette bunun tamâmına bakan kişide şehvi duyguları uyanacaksa evlâ olan bundan kaçınmaktır (*ez-Zahîra, fi-Fasli'n-Nazar min Kitâbi'l-Kerâhiyyet*). Bu meseleden anlaşıldığına göre cevap şehvetin olup olmamasına bağlıdır. Adam onların zamânında hür ve ecnebî olan kadının yüzüne bakbiliyordu. Ancak bizim zamânımızda gençlerin bundan men' edilmesi gerekir (*Câmiu'r-Rumûz, fi-Kitâbi'l-Kerâhiyyet*).

130. Bir kişi cimâ etmediği, iki kız kardeşi birlikte satın alsa ve sonra onlardan biriyle cimâ etse, cimâ ettiği kendisine haram olmadıkça, diğeri ona helâl olmaz (*Fethu'l-Kâdir, fi Kitâbi'n-Nikâh*). Satma, hibe etme, evlendirme sebepleri gibi. Bir kişi bir köle satın alsa ve onunla cimâda bulunduktan sonra onun kız kardeşini satın alsa onunla cimâda bulunamaz. Eğer cimâda bulunursa ikisinden biriyle ayrılması gerekir. Bu ayrılma onların birini satarak veya başka bir yolla olabilir (*el-Hulâsa, fi-Fasli's-Sânî mine'n-Nikâh*).

131. Zinâdan hâmile olan bir kadınla evlenmek câizdir ancak evlenen kişinin doğumdan önce onunla cimâda bulunması caiz değildir (*el-Bidâye, fi'n-Nikâh*). Eğer onunla evlenen de zâni ise bu evlilik ittifakla câizdir ve onunla cimâda bulunabilir (*Şerh-u Mecmu' li-İbni'l-Melik*).

132. Eğer süt verme süresi geçmiş ise haram olmaz (*el-Bidâye, fi'r-Radâ'*).

133. Terk etme açık bir boşama sayılır. Eğer onu üç defâ terk etmişse üç kez boşamış sayılır ve artık hüllesiz evlenmek helâl olmaz. Bâyin olan boşama, diğer bâyin boşamaya eklenemez, zîrâ bunun için bir arada bulunmalarının gerektiği ve terk etmenin açık bir sözle olmaması delil olarak gösterilemez. Buradan murâd edilen şey her terk etme fiilinin müstakil olmasının gerekliliğidir.

135. Mesele: Zeyd müştehadde olan Hind-i ecnebiyyeniñ elini mess iderken altı münteşir olsa hâlen Zeyd Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹³⁴

136. Mesele: Zeyd Hind-i bîkr-i bâligayı tezevvüc idüp Hind ile halvet-i sahîha olup lâkin duhûl bulunmadın Zeyd Hind'i bâyinen talâk ile tatlîk itdikden soñra Hind'in anası Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹³⁵

137. Mesele: Zeyd tedbîr-i mutallâk ile tedebbür itdiği câriyesi Hind'i vatîe itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹³⁶

138. Mesele: Zeyd şarab hamr idüp sekrân ve lâ-ya'kil iken zevcesi Hind'i talâk-ı selâse ile tatlîk eylese hâlen Zeyd Hind'i bilâ hulle tezevvüce kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹³⁷

139. Mesele: Hind Zeyd'in evlâdını müddet-i rızâ'ade rızâ' eylese Zeyd Hind'in kızı Râbia'yı tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹³⁸

140. Mesele: Hind-i sagîreyi vasîsi Zeyd velî-yi akrabı li-ebeveyn ammi oğlu Bekr'in izinsiz küfüvi Bişr'e mehr-i misliyle tezvîc idüp ba'dehû Bekr vâkıf oldukda tecvîz itmeyüp redd eylese hâlen Bişr Hind'in vâlidesi Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹³⁹[Varak 60b]

141. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden soñra kable'd-duhûl ve'l-halvet Hind fevt olsa Zeyd'e Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁴⁰

142. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden soñra Zeyd'in âhar zevcesinden olan oğlu Amr ben Hind'e mukaddemen zinâ itmiş idim diyüp Zeyd tasdîk itmese Amr'in kavli mezbûru ile Hind Zeyd'den tefrîk olunur mı? El-cevâb: Olunmaz.¹⁴¹

134. Kadın bir adama şehvetle okşarsa, kadının kızı o adama haram olur. Burada şehvet sözünden kastedilen şey, cinsel organlardaki hareketlenmedir (*el-Hidâye, fi-Fasli mine'l-Muharremât fi'n-Nikâh*).

135. Kişiyi evlendiği kadının annesi haramdır. Evlilikte duhûlün olup olmaması bir şeyi değiştirmez. Zîrâ Hakk Teâlâ "Kadınlarınızın anneleriyle" sözünü duhûl gibi bir şarta bağlamamıştır (*el-Hidâye, fi-Fasli'l-Muharremât*).

136. Efendi kölesiyle cimâ edebilir (*el-Bidâye, fi-Kitâbi't-Tedbîr*).

137. Sarhoşun boşaması geçerlidir (*el-Bidâye, fi't-Talâk*).

138. Kişi çocuğunun süt kızkardeşi ile evlenbilir (*el-Bidâye, fi'r-Rıdâi*).

139. Sahîh bir nikâh akdiyle evlenen kişiler arasında cimâ şartı aranmaksızın kadının annesi kocasına haramdır. Ancak fâsid akitte, duhûl gerçekleşmişse kadının annesi kocasına haram olur (*Şerhu'l-Mecma', fi'l-Muharremât*). Burada, bu nikâhın fudûlî akdi olup şartlı bir nikâh olduğu, ancak fâsid bir nikâh olmadığı anlaşılmaktadır. Nakledilen bu mesele iddia ile sâbit olmaz. Bu nikâhta velînin durumunun akde sirâyet etmesi akdi fâsid akid gibi göstermektedir. Onların kabullerini şunlar şekillendiriyor olabilir: Kızlarıyla nikâhlanmak annelerini haram kılar. Buradaki nikâhtan maksat sahih nikâhtır. Mecma'da ve Câmiu'r-Rumuzda açıklandığı gibi burada şartlı nikâhın sıhhati amcanın oğlunun rızâsına bağlı olduğu ve o da buna rızâ göstermediği için bu nikâh sahîh değildir.

140. Kocanın cimâda bulunduğu karısının başkasından olan kızı ona haramdır (*el-Bidâye, fi'n-Nikâh*) Burada dikkat edilmesi gereken husus, kızın haram olması anneye yapılan akidle değil cimâ fiilinin gerçekleşmesi şartına bağlıdır (*Gâyet'l-Beyân*).

141. Başkasının kölesiyle cimâda bulunan kişi îtâfafta bulursa da babasının o köleyi satın alması veya evlenmesi haram değildir. Aynı şekilde bu ikrâr, babanın satın almasından sonra olursa bu istihsândır (*Attâbî, fi'l-İstihsân*). Bir adam bir kadınla evlense ve daha sonra güvenilir bir kadın, evlenen bu adamla bu kadının aynı anneden süt emdiğini söylese bu durumda erkeğin tenezzüh [kaçınma] etmesi gerekir. Hüküm ancak iki erkek ya da bir erkek iki kadının şahâdetiyle sâbit olur. Bir kadının şehâdeti hüküm için yeterli değildir. Tenezzüh de erkeğin kadından

143. Mesele: Zeyd zevcem Hind'in anası Zeyneb'i zinâ itdim diyü ikrâr eylese Hind Zeyd'e harâm olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁴²

144. Mesele: Zeyd Amr-ı harabîyi zevcesi Hind-i Nasrâniyye ile me'an seby idüp dâr-ı islâma me'an ihrâc itdikden sonra Zeyd Hind'i Bekr'e bey' ve teslîm eylese Hind'in vatîi Bekr'e helâl olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁴³

145. Mesele: Zeyd birkaç kimesneler huzûrunda Hind'e zinâ itdim diyü ikrâr eylese Zeyd'e Hind'in er karındaşı kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁴⁴

146. Mesele: Zeyd nikâh-i fâsid ile tezevvüc itdiği Hind'e dâhil olmayup mess dahı itmiş olmayacak mücerred Hind'i nikâhla Hind'in vâlidesi Zeyneb Zeyd'e harâm olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁴⁵

147. Mesele: Hind zevci Zeyd'in âhar zevcesinden olan oğlu Amr'in eviyirken donunu çözüp zekrini şehvetle mess eylese Hind Zeyd'e harâm olur mu? El-cevâb: Olur.¹⁴⁶[Varak 61a]

148. Mesele: Hind ecnebî Zeyd'e namzed olduktan sonra akd-i nikâh olunmadın Zeyd Hind'e kız karındaşım ol dise Zeyd'e Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁴⁷

149. Mesele: Zeyd'in li-ebeveyn er karındaşının oğlu Amr'in kızı Hind Zeyd'e muharram mıdır? El-cevâb: Muharramdır.¹⁴⁸

150. Mesele: Zeyd'in kulu Amr'in zevcesi Hind-i hurre Zeyd'e görünmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁴⁹

uzak durmasıdır (*ez-Zahîra, fi'l-İstihsân*). Erkek, şâyet kadının söylediğine gönülden inanırsa onunla amel eder, inanmazsa da bu sözle amel etmez (*ez-Zahîra, mine'l-Muhallel*).

142. Bir adama eşinin annesiyle ne yaptın diye soruldu. Adam da onunla cimâ ettim dedi. Bu ikrâra binâen karısı ona haram olur (*el-Hulâsa, fi'n-Nikâh*).

143. Eğer eşlerden biri sövse araları açılır ve şâyet ikisi de söverlerse o zaman araları açılmaz (*el-Bidâye, fi'n-Nikâhi's-Sirk*).

144. İki kız kardeşi aynı nikâh altında toplamadığı sürece helâldir (*Mecma'u'l-Haram*). Bir kişi karısını ve karısının erkek kardeşinin kızını aynı nikâhta toplamazsa evlenmesi câizdir (*el-Hidâye ve'l-Âhar*).

145. Kişinin bir kadınla sahih nikâh akdiyle evlenmesi karısının annesinin ona haram olması için yeterlidir. Fâsid nikâh akdinde ise cimâ şartı vardır (*eş-Şerhu'l-Mecma', li-İbni'l-Melik*).

146. İkinci imamdan: Eğer kadın kocasının diğer karısından olan oğlunu şehvetle öptüğünü iddia etse kocası da onu yalanlasa aralarını ayırmak gerekmez. Ancak adam kadını doğrularsa ayrılırlar (*Bezzâzî, fi'n-Nikâh*). Necmeddîn en-Nesefî'nin fetvâlarında şöyle zikredilmiştir: Bizde ecnebîyi ellemek akrabâlığa engel sayılır. Bu elleme şehvetle olmuşsa ikisinin de şehvetli olması gerekmez. İkisinden birinin diğerinin şehvet yerini ellemesi yeterlidir. Bunun için iki tarafın da bâliğ olması şartı aranmaz. Şehvetin biri tarafından hissedilmesi yeterlidir (*ez-Zahîra, fi-Fasli't-Tâsi' Aşera mine'n-Nikâh*).

147. Kişinin kendisine ecnebî sayılan biriyle zihar yapması bâtıldır. Çünkü bu ziharın keyfiyetine ters düşer. Kendisine haram olanı, haram olanla taşbîh etmek kabûl edilebilir bir söz değildir (*Gâyetü'l-Beyân, fi'z-Zihâr*). Teşbîh, sen annemsin, sen kız kardeşimsin veya sen kızımsın gibi sözlerle olur ve bu da zihar değildir (*Mebisût, Sadru'l-Islâm, Attâbî, Câmiu'r-Rumûz, fi'z-Zihâr*).

148. Kişiye, erkek kardeşinin kızı ve ondan aşağı doğru tüm akrabaları haramdır (*Şerh-i Mecma' fi'l-Muhrremât*).

149. Kişi kendi şehvetinden emin olmadığı için kendisine ecnebî olan kadına bakması, haramdır. Onların zamânında hür olan erkek ecnebî olan kadının yüzüne bakıyordu. Ancak bizim zamânımızda gençlerin bu fiilden imtinâ etmesi gerekir (*Câmiu'r-Rumûz, fi'l-Kerâhat*).

151. Mesele: Zeyd Hind'i şehvetiyle mass ve takbîl itdikten sonra Zeyd'in oğlu Amr'a Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁵⁰

152. Mesele: Zeyd zevce-i mevtûası Hind'in zevc-i âhardan olan oğlu Amr'ın kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁵¹

153. Mesele: Zeyd anası Hind'in üvey anası Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁵²

154. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind'den olup müştahât olan kızı Zeyneb gice korkup Zeyd'in döşegine girdikde Zeyd'in âleti münteşir olup Zeyd'in ba'zı âzâsı Zeyneb'in âzâsına bilâ-hâil şehvetiyle mumâs olsa Hind Zeyd'e haram olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁵³

155. Mesele: Zeyd anasının li-ebeveyn kız karındaşı Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁵⁴

156. Mesele: Zeyd li-eb kız karındaşı Hind'in oğlunun kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mu? El-cevâb: Olmaz.¹⁵⁵

157. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in li-eb karındaşı Amr'ın li-ümm kız karındaşı Zeyneb'i tezevvüc idüp Hind ile cem' itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁵⁶

158. Mesele: Zeyd gice ile zevcesi Hind'den olan Zeyneb'in döşegine Hind'in döşegi olmak zannı ile girüp lâkin bedeni Zeyneb'in bedenine asla dokunmadın vâkıf olmakla dönüp gitse bu mertebeyle Hind Zeyd'e haram olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁵⁷

159. Mesele: Zeyd Hind-i ecnebiyyeyi ahret ana idindikden sonra Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁵⁸[Varak 61b]

150. Şehvetle ellemek akrabâ olmaya engel sayılmıştır (*el-Bidâye, fi'l-Muharremât*).

151. Kişiyi karısının oğlunun kızları haram kılınmıştır (*el-İhtiyâr Şerhul'l-Muhtâr, fi'l-Muharremât*).

152. Dedelerinin hanımları ona helâl olmaz (*el-Bidâye, fi'l-Muhrremât*).

153-Sekiz yaşında olan bir kız gece rüyâsında korkarak babasının yatağına çıplak olarak gelse ve babası da şehvetlense, Şeyh İmam Ebû Bekir ibni'l-Fadl, kızın annesinin babasına haram olmasından korkarım demiştir (*ez-Zahîra, fi'n-Nikâh*) *Rakîâtî'n-Nâtûfî*'de şöyle denilmektedir: Adam yatağında yatan eşiyle berâber olmak için eşini uykudan uyandırırken kadının yanında yatan kızını şehvetle ellese, eşi ona haram olur. Bunu yaparken onu karısı zannetse de durum aynıdır. Ama adamın dokunuşu şehvetle olmamışsa haram olmaz ve o fiil sâdece dokunmaktan ibâret olur (*el-Muhît, fi-Fasli'n-Nikâh*).

154. Teyzesinin kızları kişiyi helâldir (*Fethu'l-Kâdir, fi'l-Muharremât*). Erkek kardeşin kızı ve kız kardeşinin kızı, anne ve babanın kızları her üç vechiyle de haramdır (*Şerhu't-Tahâvî*).

155. Kişiyi çocuklarının çocukları, erkek kardeşin çocukları, kız kardeşinin çocukları ve onlardan aşağı tüm akrabâları haramdır (*el-Merbûr*).

156. Bu durumda o kendisine ecnebî sayıldığı için bize göre onunla evlenmesi helâldir. Kişinin, neseben erkek kardeşinin kızkardeşiyle evlenmesi câizdir. Şöyle ki: Baba tarafından kardeş olanların, şâyet anne tarafından kız kardeşleri varsa, babadan tarafından, kardeş olduklarından dolayı kızlarla evlenebilirler (*Hidâye, fi bâbi'r-Rdâ*).

157. Daha önce geçen meselelerden yararlanılabilir

158. Bu mesele de daha önce geçmişti. Adam ecnebî birine sen benim kız kardeşimsin demişti.

160. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i vatîe itdikden sonra Zeyd fevt oldukda Hind vatîe oğlu Amr'a helâl olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁵⁹

161. Mesele: Zeyd Amr'ın kızı Hind'i tezevvüc itdikden sonra Amr'ın mu'tekâsı Zeyneb'i Hind'in üzerine tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁶⁰

162. Mesele: Zeyd ammi Amr'ın kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁶¹

163. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in ridâ'an kızı Zeyneb'i vatîe eylese Hind Zeyd'e harâm olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁶²

164. Mesele: Zeyd babasının babası Amr-ı müteveffâdan kendine ırsen intikâl idüp Amr'ın mevtûası olan câriyeyi vatîe itmek helâl olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁶³

165. Mesele: Hind zevci Zeyd'in üvey babası Amr'a görünmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁶⁴

166. Mesele: Zeyd ümmü'l-veledi Hind'e baña harâm ol dise Hind'in vatîi Zeyd'e harâm olur mı? El-cevâb: Olmaz, lâkin istibâha iderse keffâret-i yemîn lâzım olur.¹⁶⁵

167. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in zevci-âhardan olan oğlu Amr-ı müteveffânın zevcesi Zeyneb'i tezevvüc idüp Hind ile cem' itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁶⁶

168. Mesele: Zeyd sinnen kendine kebîr olan karındaşı Amr-ı müteveffânın zevcesi Hind'i ba'de inkidâi'l-idde tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁶⁷

159. Bir adama cimâda bulunduğu kişinin nesebinden olan usûl ve furû' tüm akrabaları haram olur (*Muhît, li's-Serahsî*).

160. Aslında Zeynep hürdür ve aslı hür olan kişi de, bir itiraz olmazsa, aslen hür olan bir kadının üzerine nikâhlanabilir. Bu bizim görüşümüzdür. 161. Amcanın kızlarını nikâhlamak helâldir (*Fethu'l-Kadîr-fi-Fasli'l-Muharremât min Kitâbi'n-Nikâh*).

162. Kadın bir kızı emzirse, emzirdiği kız büyüdüktan sonra kadının kocası bu kızla cimâ ederse, karısı ona haram olur. Süt, kacadan olsa da, olmasa da durum aynıdır (*Hulâsa, fi'n-Nikâh*).

163. Evlenmenin helâl olduğu kimseler, baba ve dedenin bu kişilerle cimâ etmesi dolayısıyla haram olur (*Kâdîhân, fi'l-Muharremât*). Babanın ve dedenin eşleri de haramdır. Hak Teâlâ'nın buyurduğu gibi: "*Babanızın nikâhladığı kadınları siz de nikâhlamayın*" burada babanın nikâhladığı kadınlar sözüyle, babanın cimâda bulunduğu kadınlar da kastedilmektedir. Babanın dile getirilmesiyle bu söz dedeyi de kapsamaktadır (*Zeyle-î, fi'l-Muharremât*).

164. Aslında o ecnebî olduğu için, bize göre, kadının ona görünmesi haram olur.

165. Her kim kendisine helâl olanı haram kılsa ve onda ısrar etmezse, o kişiye yemin keffâreti gerekir (*el-Bidâye, fi'l-Eymân*).

166. Bize göre o ikisi ecnebîdir ve bir nikâhta cem' edilmelerinde bir engel yoktur. Aslında bu baktaki cem' meselelerinin çoğu asla arzedilmiştir. Onların, iki kadının bir nikâhta cem' edilmesi haramdır sözü nikâhın haramlığına ve cevâbın doğruluğuna işarettir. Zeyneb'in zikri, Hind'in nikâhını haram kılmaz. Çünkü ikisinin arasında akrabalık yoktur. Zeyneb'in Hind'in üzerine nikâhlanmasının haram olmasının sebebi Zeyneb'in, Hind'in babasının karısı olmasıdır.

167. Açıkçası ben bu meseleyi daha önce görmedim. Burada sükûtta istifâde edilerek kadının haram olma sebebini ve birçok haram olma sebebi çıkarılabilir. Ayrıca bu meseleden yetiştirme hususunda vârid olan bazı meseleler için istifâde edilebilir. Eğer süt veren [yetiştiren] kendisine haram olmayan biriyle nikâhlanırsa ve nikâhladığı kişi sağîrin amcası ise kadının hakkı sâkit olur.

169. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind fevt olduktan sonra Zeyd Hind'in üvey anası Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁶⁸

170. Mesele: Zeyd zevcesi Hind ile ale'l-iştirâk mâlik olduğu câriyeyi vatîe itmek helâl olur mu? El-cevâb: Olmaz.¹⁶⁹

171. Mesele: Zeyd-i müteveffânın zevce-i mevtûası Hind'i âhar zevcesinden olan kızı Zeyneb'in zevci Amr tezevvüc idüp Zeyneb ile cem' itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷⁰

172. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i iki defa bâyinen tatlik itdikden sonra [Varak 62a] Hind'i tezevvüc idüp ba'dehû Hind ile mehri üzerine hul' olsa Zeyd Hind'i bilâ hulle tezevvüc itmek câiz olur mu? El-cevâb: Olmaz.¹⁷¹

173. Mesele: Hind yedinde olan sağıre kızı ile dâru'l-hurrîden seb' olunup Hind ol kız için kıızımdır diyüp bu hal üzere Hind ile ol kızı ma'an Bekr iştirâ idüp mâlik olduktan sonra Bekr-i mezbûr Hind'e vatîe eylese halen kız bâliga olduktan Bekr-i mezbûr ol kızı dahı istifrâş ve vatîe itmek câiz olur mı? El-cevâb: İhtiyâten itmemek gerekdir.¹⁷²

174. Mesele: Hind sağıre kızı Zeyneb ile Hatîce'nin sağır oğlu Zeyd'i müddet-i rızâ'adan ve irza' itdikden sonra Hatîce'nin Zeyd'den mukaddem vücûda gelen oğlu Bişr Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷³

168. Bize göre burada söz edilen kadın ecnebîdir.

169. Başkasının mülkünde tasarruf etmek, açık nasslarda da bildirildiği gibi haramdır (*el-Burhânî, fi'l-Muhît*).

170. Bir kişinin, bir kadınla, kadının daha önce evlenmiş olduğu kacasının kızını aynı nikâhta cem' etmesinde bir beis yoktur. Çünkü aralarında herhangi bir akrabalık bağı yoktur (*el-Hidâye, fi'l-Muharremât min Kitâbi'n-Nikâh, daha önce de böyle bir mesele geçmişti*).

171. Bu mesele de daha önce de geçmişti, burada tekrar zikretmemizin sebebi aralarındaki farkı göstermek içindir. Çünkü daha önce geçen mesele üç defa olan muhâlaa ile ilgili olan bir mesele idi.

172. Allah ona rahmet etsin, buradaki cevâbı diyânetle ilgili olup hüküm için değildir. Çünkü o kadının sözüyle hüküm vermek câiz değildir. Zîra bir tek haberle hüküm sâbit olmaz. Bunun için, nassta da bildirildiği gibi iki erkek ya da bir erkek iki kadın şâhit gerekir (*el-Burhânî, fi'l-Kitâbi'l-İstihsân*). Adam bir kadınla evlendiği zaman, güvenilir [sika] bir adam bu ikisini bir kadının emzirdiğini söylese veya güvenilir bir kadın gelse ve bu ikisini emzirdiğini söylese erkeğin kaçınması gerekir. Ancak hükme gelince; bu konudaki görüşümüz hükmün bir kadının veya bir erkeğin şahâdetiyle sâbit olmayacağıdır. Zîrâ hüküm ancak iki erkeğin ya da bir kadın iki erkeğin şahâdetiyle sâbit olur. Tenezzüh için yapılması gereken şey erkeğin kadını boşaması ve duhûl gerçekleşmemişse mehrinin yarısını vermesi gerekir. Kadının yapması gereken şey ise hiçbir şey almamasıdır. Bitti. *Kitâbu's-Seyr*'in yirminci faslının sonunda şöyle denilmektedir: Kadın çocuğunun kendisinde kalması için iddiâda bulunmuş olsa bu iddiası kabul edilmez. Çünkü çocuğun nesebi, Hak Teâlânın da “*onları babalarına nisbet edin*” emrinde olduğu gibi babaya aittir. Allah (c.c.) şöyle buyurdu: “*Onların örfe uygun giyinip beslenmeleri babaya âittir.*” Ayet'teki temlik lâmiyle çocuk babaya izâfe edilir. Bitti. Rahmetlinin ibâresinde, İslâm, haberi getiren bîzâr şartlar aramıştır. Allah ona rahmet eylesin ihsân kitabının başlarında şöyle demiştir. Suyun pisliği ile ilgili haberi getiren kişi zımmî ise suyun pis olması sâbit olmaz, sözünde zımmî ile fâsık arasında iki cihette farklılık vardır. Fasık olan kişiden uzak durmak gerekir, ama zımmîden uzak durmak gerekmez, ondan uzak durmak müstehaptır. Eğer uzak kalıp sonra onun doğru söylediğine kanaat getirirse teyemmüm etmesi müstehaptır. Bitti. Burada naklettiğim tüm bu sözler, rahmetlinin sözünü kuvvetlendirmek içindir.

173. Kişi erkek kardeşinin süt kızkardeşi ile evlenebilir (*Bidâye-fi'r-Rıdâ*). Kardeşinin süt kızkardeşine helâl olur sözünün sebebini muzaf ve muzâfun ileyhe bağlamak mümkündür. Birincisi onun neseben erkek kardeşi olması ve erkek kardeşin süt kız kardeşi olması, ikincisi erkek onun süt kardeşi olursa, neseben kız kardeş gibidir. Üçüncüsü ise açıktır (*Bahr-u Râyık, fi'l-Kitâbi'r-Rıdâ*).

175. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind Zeyd'in âhar zevcesi Zeyneb'den olan veled-i sagîrini irda' itdikden sonra Zeyneb'in âhar zevcinden oğlu Amr Zeyd'in Hind'den olan kızı Âişe'yi tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷⁴

176. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in li-ebeveyn er karındaşı kızı Zeyneb'i tezevvüc idüp Amr'ın vâlidesi olup zevcesi olan Zeyneb ile cem' etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁷⁵

177. Mesele: Zeyd üveğ oğlu Amr-ı müteveffânın ümm-i veledi Hid'i tezevvüc idüp Amr'ın vâlidesi olup zevcesi olan Zeyneb ile cem' etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷⁶

178. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc idüp kable'd-duhûl Hind'e benden boş ol didikden sonra yine ol saat Hind'e benden [Varak 62b] üç talâk boş ol dise hâlen Zeyd Hind'i bilâ hulle tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷⁷

179. Mesele: Zeyd ümmü'l-veledi olmayan câriyesi Hind'i vatîe idüp haml zâhir olup ba'dehu Hind'in hamli bendendir diyü da'vet itdikden sonra vad-i haml itmeden Zeyd Hind'i Amr'a tezvîc eylese akd-i mezbûr sahîh olur mu? El-cevâb: Olmaz. Bu sûretde Hind Amr'a inkâh olduktan sonra Hind vad'î haml idüp ba'dehû Amr Hind'e dâhil olmadın Hind benden üç talâk boş ol dise hâlen Amr ve Hind'i bilâ hulle tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷⁸

180. Mesele: Hind'den Zeyneb tevellüd itdikden sonra Zeyd Hind'e zînâ isnâd itmiş olsa hâlen Zeyd'in karındaşı Amr Zeyneb'i tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁷⁹

181. Mesele: Zeyd'in müdebbiri olan Amr Zeyd'in izinsiz Hind-i hurreyi tezevvüc idüp ba'dehû Zeyd akdi istima' itdikde kabul itmeyüp red etmekle akd-i mezbûr bâtil olduktan sonra Zeyd fevt olup Amr âzad olsa Amr tekrar akd olunmadan Hind ile ezvâc muâmelesine kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁸⁰

174. Neseben kardeşinin süt kız kardeşi olması sebebiyle Ayşe'nin Amr'a haram olduğunu zannetti. Ancak daha önce Bahr'da nakledilen meseleyle bunun helâl olduğu bilinmektedir. Burada bu mesele için başka bir açıklama yapmaya gerek yoktur. Muharremât kısmının başlarında buna benzer bir mesele bulunmaktadır. İstersen oradan yararlanabilirsiniz.

175. Adam bir kadınla o kadının kız kardeşinin kızını bir nikâhta toplayamaz (*Bahr-u Râyık, fi'l-Muharremât*).

176. Binâsı sağdaki sayfanın hâşiyesinde yazılıdır.

177. Adam karısını duhûlden önce üç talakla boşarsa bunu kabul edebiliriz. Talâk onları ayırırsa bu birinci ba'ın talak olur. Bunu ikinci ve üçüncü defa söylememiştir (*el-Bidâye, fi Fasli fi't-Talâki Kable'd-Duhûl*).

178. Mevlâ ümm-i veledini kendisinden hâmile iken başkasıyla evlendirirse bu nikâh bâtil olur. Çünkü o sâhibinin birlikte olduğu kadındır (*el-Bidâye, fi'l-Muharremât*). Bu meseleden, sâhibin boşama husûsunda yetki alanının dışına çıktığı anlaşılmaktadır. Boşamanın gerçekleşmesi için sâhibin buna yetkili olması gerekir. Bu sözlerden tahlîl yapmak için istinbat yapmaya gerek yoktur.

179. O, kadına ecnebîdir. Kardeşinin kızı olmadığı için ona haram değildir.

180. Daha önce geçmişti. Nikâhta yetkili kişinin izni olursa bu nikâh câiz olur. Yetkili kişinin izni olmazsa nikâh bâtil olur.

183. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'e vâlidesi Zeyneb'e zîna itdim diyü ikrâr eylese Hind Zeyd'den boş olur mı? El-cevâb: Olur. Bu sûretde Zeyd hezl tarîkiyle ikrâr itmişdim diyü nefsinı tekzîb eylese tasdîk olunur mı? El-cevâb: Olunmaz.¹⁸¹

184. Mesele: Zeyd mechûletü'n-neseb olan Hind için benim kız karındaşımdır diyüp ba'dehû tevehhüm ve hata itmişim kız karındaşım değildir dise hâlen Zeyd'e Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁸²

185. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind Zeyd'in üvey babası Amr'a muharrem olup görünmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz. Bu sûretde Amr Hind ile bir menzilde sâkin olup Hind ile ma'an ol menzilde yatıp kalksalar Amr ve Hind'e ne lâzım olur.? El-cevâb: Zecr ve men' olunurlar.¹⁸³

186. Mesele: Zeyd'in üvey anası olup rıdâ'an vâlidesi olan Hind Zeyd'e görünmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁸⁴

187. Mesele: Zeyd Amr'ın kızı Hind'i tezevvüc itdikden sonra Zeyd Amr'ın kız karındaşı Zeyneb'i dahı tezevvüc idüp Hind ile tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁸⁵ [Varak 63a]

188. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in li-ebeveyn kız karındaşını kızı Zeyneb'in kızı Hatîce'yi tezevvüc idüp Hind ile cem' itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁸⁶

189. Mesele: Zeyd medhûlün bihâ zevcesi Hind'e benden boş ol diyüp ba'dehû Hind'e iddeti içinde mürâca'at idüp ba'dehû Hind'e boş ol diyüp ba'dehu yine iddeti içinde mürâca'at idüp ba'dehû yine boş ol dise hâlen Zeyd Hind'i bilâ hulle tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁸⁷

181. Başka bir şekilde daha önce de geçmişti. Akrabalık açısından haramlığı anlaşılırsa buna binâen onlar ayrılır. Ve bu, nikâhtan önce olsa da aynı şekilde amel edilir. Şöyleki: Adam kadına, ben annenle seninle evlenmeden önce cimâ ettim dese bu ikrâra dayanarak araları ayrılır. Hüküm için ikrârda ısrâra gerek yoktur. Adam kadının annesiyle cimâda bulunduğunu ya da onu ellediğini ikrâr etse ama daha sonra yalan söyledim dese, ona inanılmaz (*ez-Zahîra, fi mâ Yûcebu bihî Hurmetu'l-Mesâhet*).

182. Kim neseb-i ebeveyn dışındaki kişileri ikrâr ederse -örneğin kardeş gibi- ikrâr edilen kimseler kendi nesebinden kabul edilmez. Çünkü onlar başka bir nesebe aittir (*el-Hidâye, fi Bâbi'n-Neseb fi'l-İkrâr*). Adam nesebini ikrâr ederken bu benim neseben kız kardeşimdir dese ve kızın nesebi de belli olmasa eğer onun kız kardeşi olma ihtimâli varsa adama bir kez daha sorulur. Adam da vehm ettim veya hata ettim dese o ikisi evli oldukları halde dediğimiz doğrudur deseler, söylediğimiz gibi aralarını ayırmamız gerekir (*Şerhu't-Tahâvî, li'l-İsbîcâbî, fi'r-Rıdâ*).

183. Soldaki sahfede meseleyle ilgili soruyu soran için cevâpla ilgili bir açıklama yapılacaktır. Buradaki meselerle ilgili bir açıklama yazılmadığını zannetmiyorum.

184. Kişiye annesi ve babasının hanımı haramdır (*el-Hidâye, fi'l-muharremât-şâyet sût akrabâlığı ile ilgili ise-Câmiu'r-Rumûz*).

185. Bir kadınla kadının halasını aynı nikâh altında tutmak câiz değildir (*el-Bidâye, fi'l-Muharremât*).

186. Bir kadını ve kadının kız kardeşinin kızını aynı nikâh altında tutmak câiz değildir. Buradaki haramlığın sebebi akrabalık bağlarının koparılmasıdır (*Gâyetü'l-Beyân*). Aynı illet kız kardeşin kızının kızı için de geçerlidir ve aynı nikâh altında toplamak câiz değildir.

187. Eğer hür bir kadını üç kez boşama fiili gerçekleşmişse, kadın başka biriyle sahîh bir nikâhla evlenip cimâ etmedikçe kadının tekrar aynı kişiyle evlenmesi câiz değildir (*el-Bidâye, fi Fasli fi mâ Yehillu bihi'l-Mutallaka*).

190. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i üç talâk boşayup ba'de inkidâi'l-idde Amr nikâhla halvet-i sahîha olup ba'dehû Amr Hind'i tatlîk idüp ba'de inkidâi'l-idde Zeyd Hind'i tezevvüc murâd itdikle Amr ben Hind'i vatîe eyledüm diyü yemîn idüp Hind vatîe itmedi diyüp yemîn eylese Zeyd Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁸⁸

191. Mesele: Hind-i müteveffânın zevci Zeyd kaynanası olup kırk yaşında olan Zeyneb ile bir menzilde sâkin olmak câiz olur mı? El-cevâb: İhtimâl-i fitne olıcak olmaz.¹⁸⁹

192. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in âhar zevcinden olan sekiz yaşında kızı Zeyneb'i şehvetle öpdükde Zeyd'in altı sâkin iken münteşiran olsa Hind Zeyd'e haram olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹⁰

193. Mesele: Zeyd mezniyesi Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹¹

194. Mesele: Zeyd ümm-i veledi Hind'i Amr'a tezvîc idüp Amr bir müddet Hind ile teâyüş idüp Amr fevt oldukda Zeyd Hind'i menziline alup ba'de inkidâi'l-idde Hind ile ezvâc muâmelesine kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.¹⁹²

195. Mesele: Zeyd câriye-i mevtûası Hind'i kulu Amr'a tezvîc idüp Amr dahı tezevvüc ve duhûl itdikten sonra Hind'in Amr'dan kızı Zeyneb vücûda gelüp Zeyd Zeyneb'i vatîe itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹³

196. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikten sonra birkaç kimesneler Zeyd'in babası Amr hayatında Zeyd ile Hind rıdâ'an karındaşlardır demiş idi öyle işitiriz diseler rıda' sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹⁴[Varak63b]

188. Kadının ikinci kocası duhûlün gerçekleştiğini söylese ve kadın da ikinci kocasıyla cimâ ettiğini inkâr etse, şu halde kadın ilk kocasına helâl olmaz. (*Kâdîhân, fî Fasli İkrârı Ehadi'z-Zevceyni fî'l-Muharremât*).

189. Adam evin bir odasında kadında evin başka bir odasında sâkin olsa adamın ve kadının odalarının kapıları farklı ancak evin kapısı aynı olsa bir arada olmadıkları sürece bu kötü değildir. Ecnebî olan küçüklerin halveti sahîh değildir, tahrîmen mekruhtur. Ebû Yusuf'a göre: Yabancıların kapılarının aynı olması haram değil mekruhtur.

190. Bu, isteyerek yapılan bir fiil değildir. Halbuki bunun şartı zorlama ve teşvik olmaksızın bu hareketin isteyerek yapılmasıdır. Söyledikleri gibi şehvetin tek taraflı olması yeterlidir. İki taraf da şehvet zannını verirse şehvet şartı yerine gelmiş olur. Ancak söylediğimiz gibi burada şehvet mahalli şartı oluşmamıştır. Burhân'ın *Fetâvâsında* dediği gibi: İkisinin de şehvetli olması şart değildir, sâdece bir tarafın şehvetli olması yeterlidir. Dokunma husûsunda da aynı şekilde bir tarafın şehvet hâlinde olması yeterlidir. Bitti. Bezzâî şehvetin sınırı hususunda ihtilâf etti. Muhtâr'da: Kızın dokuz yaşında olması şartı vardır. *Muhî'te* şöyle denildi: Sekiz yaşında olan bir kız için haram olmaya dâir fetvâ verilemez, ancak bâliğ olursa durum değişir. Soruyu soran kişi kızın büyük gösterdiğini söylese, o zaman haram fetvâ verilebilir.

191. Zînâ ettiği kadının kızı adama haram olur (*Bahru Râyık, fî'r-Radâ'*).

192. Mülkiyeti bâki olduğu için cimâ etmesi helâldir.

193. Cimâ ettiği kadının usul ve fûrû' tüm akrabaları haram olur (*Tâtarhânî, fî'n-Nikâh*).

194. Süt kardeşlik ancak iki erkeğin ya da bir erkek iki kadının şahâdetiyle sâbit olur (*el-Bidâye, fî'r-Radâ'*).

Süt kardeşliğin sübûtu malın sâbit olması gibi iki erkek ya da bir erkek iki kadının şahâdetiyle olur (*El-Bahr*).

197. Mesele: Hind müddeti rıdâ'da sagîre kızı Zeyneb ile Hatîce'niñ sagîre kızı Ayşe'yi irdâ' itdikden soñra dört sene murûrunda tevellüd iden oğlu Amr'a Ayşe'yi tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹⁵

198. Mesele: Memesinde sütü olmayan Hind memesini Zeyneb'in ağzına sokup Zeyneb memeyi çekip lâkin süt çıkmasa Hind'in oğlu Amr'a Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb Olur.¹⁹⁶

199. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da zevci Zeyd'in vâlidesi Zeyneb'in sagîre kızı Hatîce'yi irdâ' eylese Hind Zeyd'e haram olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹⁷

200. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind ecânibden Zeyneb'in sagîre kızı Ayşe'yi müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Ayşe'yi tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.¹⁹⁸

201. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind'in üzerine Zeyneb'i tezevvüc murâd itdikde Hind ben Zeyneb'i müddet-i rıdâ'da irdâ' itmişdim dise Zeyd Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: İrdâ' itdim demekle rıdâ' sâbit olmaz lâkin tenezzüh evlâdır.¹⁹⁹

202. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikde Zeyneb ben Zeyd ile Hind'i müddet-i rıdâ'da irdâ' itmişdim Hind Zeyd'den tefrîk olunur mı? El-cevâb: Olunmaz, lâkin Zeyneb âdile ise ahvât olan Zeyd'i Hind'den mufârakat itmekdir.²⁰⁰

203. Mesele: Hind Zeyd'i müddet-i rıdâ'da irdâ' itmiş olsa Zeyd'in neseben karındaşı Amr Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²⁰¹

204. Mesele: Hind-i sagîre müddet-i rıdâ'dan eksikde sütten kesilüp ta'am yir olup ta'am ile iktifâ iderken Zeyneb Hind'i irdâ' eylese hurmet-i rıdâ' sâbit olur mı? El-cevâb: Alâ Zâhiru'r-Rivaye olur.²⁰²

195. Kadın bir erkek çocuk emzirse, ondan önce ve sonra olan tüm akrabaları emzirdiği çocuğa haram olur (*el-Hulâsâ, fi'r-Radâ'*).

196. Süt akrabâlığı ya emme yoluyla ya da dışardan içme yoluyla sâbit olur. Yani ya kadının memesini emerek ya da süt veren kadının sütünü başka bir şekilde içmesiyle süt akrabâlığı sâbit olur ki, bu da emzirme fiili gibidir (*Câmiu'r-Rumûz, fi'r-Radâ'*). Süt akrabâlığı için, çocuğun sütü az ya da çok emmesinde fark yoktur. Ancak kadın memesini çocuğun ağzına soksa ancak süt gelmese haramlık sâbit olur (*el-Hulâsâ, fi'r-Radâ'*).

197. Bize göre burada haramlığı gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Çünkü adamın karısı, neseben kız kardeşinin süt annesi olmuştur. Bu da nass'ta olduğu gibi haram olmak için geçerli bir sebep değildir. Hidâye sâhibi ve diğerleri şöyle dediler: Süt akrabâlığı nedeniyle haram olan neseben haram olmaz. Burada da kadın kız kardeşinin süt annesi olmuştur; bundan dolayı onların evli kalmaları câizdir. Bitti. Etfânî şerhinde şöyle demştir: Bu husûsta üç yön vardır. Bunlardan biri kız kardeşe, biri kadına, biri de her ikisine taalluk eder. Yabancı bir kadın, erkek çocuğun neseben kız kardeşini emzirirse, erkek çocuk, kız kardeşini emziren kadınla evlenebilir.

198. Bir kadın küçük bir kız çocuğunu emzirirse, bu kız kadının kocasına haram olur (*el-Bidâye, fi Kitâbi'r-Radâ'*).

199. Süt akrabâlığının sâbit olması için bir tek kadının şahâdeti geçerli değildir. Adam haber veren kişinin doğru söylediğine kalben inanırsa akidden önce ya da sonra ayrılabilir (*el-Hulâsâ, fi'r-Radâ'*).

200. Bu mesele daha önce de biliniyordu.

201. Bu mesele de üç sayfa önce *Bahru'r-Râyık*'ta geçmişti.

202. Müddeti dolmadan süttten kesmek mu'teber değildir. Ebu Hanîfe'den şöyle rivâyet edilmiştir: Eğer kadın süttten kesmeye mecbur kalırsa başka gıdâlarla besleyebilir (*el-Hidâye, fi'r-Radâ'*). Hasan, Ebû Hanîfe'den şöyle rivâyet etmiştir: Çocuk iki yıl içerisinde süttten kesilir başka yemekle de beslenirse süttten dolayı haramlık sâbit

205. Mesele: Zeyd neseben kız karındaşı Hind'in rıdâ'an kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mu? El-cevâb: Olmaz.²⁰³[Varak 64a]

206. Mesele: İki yaşında iki aylık olan Hind-i sagîreyi Zeyd'in kız karındaşı Zeyneb irdâ' eylese Zeyd Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²⁰⁴

207. Mesele: Hind'in zevci Zeyd'den veledi olup ondan murzı'alığı hâlinde Zeyneb-i ecnebiye-i sagîreyi müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd'in zevce-i âharından olan oğlu Bekr'e Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁰⁵

208. Mesele: Zeyd vâldesinin vâldesi Hind'in irdâ' itdiği Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁰⁶

209. Mesele: Zeyd kız karındaşı Hind'in rıdâ'an kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mu? El-cevâb: Olmaz.²⁰⁷

210. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da Zeyneb'in oğlu Zeyd'i Zeyneb dahı müddet-i rıdâ'da Hind'in kızı Hatîce'yi irdâ' eylese Hind'in Hatîce'den mukaddem tevellüd iden oğlu Bekr Zeyd'den mukaddem tevellüd iden kızı Râbiyâ ile tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²⁰⁸

211. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc ve duhûl itdikden sonra ecânbiden Zeyneb ben Zeyd ile Hind'i müddet-i rıdâ'da irdâ' itdim deyüp lâkin Zeyd ve Hind tefrîk itmeseler Zeyneb'in kavliyle rıdâ' sâbit olur mı? El-cevâb: Zeyneb sika ise tenezzüh idüp müfârat evlâdır. (a.y.)

212. Mesele: Zeyd tenezzüh idüp Hind'i bâyinen tatlîk eylese Hind mehrini Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁰⁹

olmaz. *Zâhiru'r-Rivâye*'de şöyle rivâyet edilmiştir: Süt verme fiili, süt verme müddeti içerisinde gerçekleşmişse her durumda haramlık sâbit olur (*Kâdîhân, fi'r-Radâ*). en-Nâtîfî'nin *Fetâvâ*'sında: *Zâhiru'r-Rivâye*'ye göre müddet dolmadığı için haramlık sâbit olur (*Fethu'l-Kadîr, fi'r-Rivâye*).

203. Kişiyi kız kardeşinin kızı ve süt kızı haramdır. Neseben kız kardeşi ve neseben kızı ve süt kız kardeşi de aynı şekilde haramdır.

204. Süt verme süresi geçtikten sonra, haramlık süt verme fiiliyle ilgili değildir. Daha önce de geçtiği gibi emzirme fiili süt verme süresinden sonra ise fetvâda da olduğu gibi haramlık gerçekleşmemiştir (*Câmiu'r-Rumûz, fi'r-Radâ*).

205. Bir kadın küçük bir kıza süt verirse, o kız kadının kocasına, erkek çocuklarına ve babasına haram olur. Sütün oluşmasına sebep olan koca, süttten çocukların da babası olur (*Gâyetu'l-Beyân, fi'r-Radâ*).

206. Şâyet sütün emen kız ise süt veren kadının çocuklarının o kızla evlenmesi câiz değildir. İki tarafın çocuklarının çocukları için de hüküm aynıdır (*Gâyetu'l-Beyân*).

207. Kişiyi kız kardeş ve kız kardeşinin kızı hramdır. Bu haramlık süt akrabalığında da aynıdır (*ed-Dırar Garar, fi'n-Nikâh*).

208. Birinin erkek çocukları, diğerinin kız çocukları olan iki kadın, kızları olan, diğerinin erkek çocuklarından birini, oğulları olan da, diğer kadının kızlarından birini emzirse, süt emen erkeğin, kendisine süt veren kadının kızlarından herhangi biriyle evlenmesi câiz değildir. Süt emen kız da aynı şekilde, süt veren kadının oğullarıyla evlenemez. Süt emmeyen kızlarla, süt emmeyen erkekler evlenebilirler (*Tâtarhânî, fi'l-Kitâbi'r-Radâ*).

209. Adam bir kadınla evlense ve bir kadın evlendiği kadınla kendisini emzirdiğini ikrâr etse haramlık sâbit olmaz ancak kadın âdil biriyse tenezzüh etmek daha efaldır (*Kâdîhân, fi'r-Radâ*). Müstehap olan kadını boşayarak şâyet duhûl gerçekleşmemişse, ona mehrinin yarısını vermesidir. Kadın açısından evlâ olan ise bir şey almamasıdır. Eğer cimâ' hâsıl olmuşsa, adam, boşadığı karısına anlaştıkları mehri, mehr-i mislinden fazla olsa da vermelidir. Kadın açısından efdal olan ise fazla olsa da mehri almasıdır. (*ez-Zahîra, fi'l-Kitâbi'l-İstihân*)

213. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da li-ebeveyn er karındaşı Zeyd-i sagîri irdâ' itdikden soñra Zeyd kebîr olup Zeyneb'i tezevvüc idüp Zeyneb'den kızı Hatîce vücûda gelüp Hind'den birkaç sene soñra Amr vücûda gelse Amr Hatîce'yi tezevvüc idüp almak câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²¹⁰

214. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da sagîr oğlu Zeyd ile li-ebeveyn kız karındaşı Zeyneb'in sagîr oğlu Amr'ı irdâ' itdikden soñra Hind'in Zeyd'den mukaddem olan oğlu Bekr Zeyneb'in Amr'dan mukaddem olan kızı Hatîce'yi tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²¹¹[Varak 64b]

215. Mesele: Zeyd Hind için rıdâ'an kız karındaşımdır didikden soñra hata itmişim beynimizde rıdâ' yokdur diyüp kavlınden rucû' idüp Hind'i tezevvüc itmeğe kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.²¹²

216. Mesele: Zeyd rıdâ'an oğlu Amr'ın neseben kız karındaşı Hind'i tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²¹³

217. Mesele: Zeyd neseben karındaşı Amr'ı irdâ' iden Hind'in kızı Zeyneb'i tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²¹⁴

218. Mesele: Zeyd rıdâ'an karındaşı Amr'ın neseben kızı Zeyneb'i tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²¹⁵

219. Mesele: Zevci Zeyd'den zâte leben olan Hind Zeyneb-i sagîreyi müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Zeyneb'i tezevvüc etmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²¹⁶

220. Mesele: Beş yaşında olan Zeyd-i sagîr Hind'i murzı'anın memesini agzına alup emse Zeyd'in rıdâ'an anası olmuş olur mı? El-cevâb: Olmaz.²¹⁷

210. Hatîce neseben, Amr'ın dayısının kızı olup aynı zamanda süt kardeşinin kızıdır. Bundan dolayı *Dırar ve'l-Ğarâr*'da açıklandığı gibi Hatîce Amr'a haram olmaktadır. Ancak nesep yönünden haram değildir. Zirâ *Fethu'l-Kadîr*'de İbn-i Hümâm'ın açıkladığı gibi: Dayının kızıyla evlenmek haram değildir.

211. Hatîce neseben Bekr'in teyzesinin kızıdır. Aynı zamanda Bekir Hatîce'nin kardeşinin süt kardeşidir. Şu halde Bekir'in Hatîce'yle evlenmesi iki şekilde câiz olmaktadır. *Fethu'l-Kadîr*'de geçtiği gibi: Adama teyzesinin kızı haram değildir. Hidâye'de geçtiği gibi: Adamın neseben kız kardeşi süt kardeşine haram olmaz.

212. Adam şu kadın benim süt kız kardeşimdir dese ve daha sonra onunla evlenmeyi istese ve yanıldım, unuttum, hata ettim dese ve şâyet kadın da onu doğrularsa, bu kanuda doğru söyledikleri kabul edilir ve adam kadınla evlenebilir. Bu istihsândır (*ez-Zahîra, fi Fasli fi mâ Sebete bihî Hurrimetü'l-Musâhirati mine'n-Nikâh*).

213. Kişinin süt oğlunun kız kardeşiyle evlenmesi câizdir (*el-Bidâye, fi'r-Radâ'*).

214. Kişinin kardeşinin süt kardeşiyle evlenmesi câizdir (*el-Bidâye, fi'r-Radâ'*).

215. Bu mesele daha önce sayfanın orta kısmında geçmişti (*ed-Dırar*).

216. Kadın kocasının sebep olduğu sütle bir kızı emzirirse, o kız kocasına haram olur (*el-Bidâye, fi'r-Radâ'*).

217. Süt akrabalığının oluşabilmesi için sütün, çocuğa süt emme süresi içerisinde verilmesi gerekir. Şâyet süt bu sürenin dışında verilirse akrabalık hâsıl olmaz (*Şerhu't-Tahâvî, fi'r-Radâ'*). Büyük olan çocuğa süt vermekle haramlık sâbit olmaz (*el-Mebsût, fi'r-Radâ'*).

221. Mesele: Hind Zeyd'i müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd'e Hind'in oğlunun kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²¹⁸

222. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden sonra Zeyneb'in Hind ile Zeyd'i müddet-i rıdâ'da irdâ'ı sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.²¹⁹

223. Mesele: Zeyd zevce-i mevtûası Hind'i tatlîk itdikden sonra Zeyd Hind'in rıdâ'an kızı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²²⁰

224. Mesele: Zeyd rıdâ'an anasının neseben kız karındaşı Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²²¹

225. Mesele: Hind Zeyd'in oğlu Amr'ı müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Hind'in kızı Hatîce'yi tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²²²

226. Mesele: Hind Zeyneb'in oğlu Amr'ı müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyneb'in âhar oğlu Bekr Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²²³

227. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc murâd itdikde Zeyneb Zeyd ve Hind rızâ'an karındaşdır diyüp lâkin Zeyneb âdil ve sika olmayup Zeyd ve Hind Zeyneb'i tekzîb eyleseler Zeyd Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²²⁴[Varak 65a]

228. Mesele: Hind Zeyd'in li-ebeveyn kız karındaşı kızı Zeyneb'i müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Hind'in kızı Hatîce'yi tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²²⁵

229. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind'den olan Sevde ile Amr'ın kızı Zeyneb'i müddet-i rızâ'da irdâ' eylese Zeyd'in zevce-i âhardan olan oğlu Amr'a Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²²⁶

218. Kişi kendisine süt veren kadının çocuklarının hiç biriyle evlenemez. Çünkü süt emen kişi kendisine süt veren kişinin çocuklarıyla süt kardeş olur bununla birlikte süt kardeşinin çocuğuyla da evlenemez (*el-Hidâye, Radâ'*).

219. Eğer iki âdil erkek veya bir erkek iki kadın şahitlik yaparsa ayrılırlar (*Şerhu't-Tahâvî*).

220. Bu mesele daha önce *Bidâye*'de geçmişti

221. Ona neseben haram olan kişiler haramdır. Annenin kızı, kız kardeşi ve erkek kardeşinin kızı haram değildir.

222. Süt veren kadın onun süt annesidir ve süt annenin kız kardeşleri de onu teyzeleri olur. Bundan dolayı onlardan biriyle evlenmesi helâl değildir (*el-İhtiyâr, fi'r-ırdâ'*).

223. Neseben haram sayılan kişiler süt yoluyla da haram sayılırlar. Ancak annesinin kardeşiyle, kız kardeşi bunun dışındadır. Bu da üç sûretle olur. Kadın, neseben erkek ve kız kardeşinin süt annesi ise, neseben annesi, süt kız ve erkek kardeşinin süt annesi ise ya da süt annesi, süt kız ve erkek kardeşinin süt annesi ise haramlık hâsıl olmaz (*Sadru's-Şerî'a*

224. Bir adam bir kadınla evlense ve daha sonra iki kadın onların süt kardeş olduğuna şahitlik etse ya da bir adam bir kadın veya iki adam veya bir adam ve iki kadın şahitlik etse ancak şahitlik yapanların hiç biri âdil olmasa bu durumda evlenen kişiler hayatlarını ayrılmadan sürdürebilirler (*Şerhu't-Tahâvî li'l-İsbîcâbî, fi'r-ırdâ'*

225. Hatîce, Zeyd'in neseben kız kardeşinin kızının süt annesi olmaktadır. Bundan dolayı Zeyd Hind'in kızıyla evlenebilir. Şâyet bu câiz ise her hangi bir kişi de kız kardeşinin kızının, süt kardeşiyle evlenmesinde bir sakınca yoktur (Bize göre bu daha evlâdır).

226. Eğer bir kadın bir kız çocuğunu emzirirse, bu kız kadının kocasına haram olur. Kadının süt vermesine sebep olan adam o kızın babası hükmündedir (*el-Hidâye, fi kitâbi'r-ırdâ'*).

230. Mesele: Hind Zeyd'i müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Hind'in oğlu Amr Zeyd'in neseben kız karındaşı Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²²⁷

231. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da ecânibden Zeyneb'in sagîre kızı Hatîce'yi irdâ' idüp ba'dehû on sene murûrunda Hind'in oğlu Zeyd vücûda geldikten sonra Zeyd Hatîce'nin kızı Ayşe'yi tezevvüce kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.²²⁸

232. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden sonra Bekr ve Bişr gelüp Zeyneb Zeyd ile Hind'i müddet-i rıdâ'da irdâ' itmişdir diyü şahâdet eyleseler Bekr ve Bişr âdiller olacaklar rızdâ' sâbit olup Hind Zeyd'den tefrîk olunur mı? El-cevâb: Olunur.²²⁹

233. Mesele: Zeyd rıdâ'an babası Amr'ın mevtûası Hind-i mu'tekâyı tezevvüc itmek câiz olur mı? Ol-cevâb: Olmaz.²³⁰

234. Mesele: Zeyd rıdâ'an karındaşı Amr'ın neseben kız karındaşı Hind'in vâlidesi Zeyd'i irdâ' itmiş olmayıcak tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²³¹

235. Mesele: Hind sagîre kızı Zeyneb ile Hatîce'nin sagîre kızı Rahime'yi müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Hatîce'nin Hind'i emmeyen oğlu Zeyd Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²³²

236. Mesele: Hind Zeyneb ve Zeyd-i sagîreleri müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²³³

237. Mesele: Hind zevci Zeyd'den olan veledini irdâ' üzere iken Zeyneb'in kızı Hatîce'yi dahı müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Hatîce'yle tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²³⁴

238. Mesele: Hind ecânibden Zeyd-i sagîr ile Zeyneb-i sagîreyi müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Zeyd Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²³⁵[Varak 65b]

227. Bu bölümde daha önce de geçtiği gibi kişinin neseben kardeşinin süt kız kardeşiyle evlenmesi câizdir. Bu meselenin tekrâr edilmesinin sebebi tekrarlar arasındaki farkları ta'lîl ederek daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

228. Bu mesele bir sayfa önce Gâyetü'l-Beyân'da geçmişti.

229. Bu mesele bu sayfanın arka sayfasında Şerhu't-Tahâvî li'l-İsbîcâbî'de geçmişti.

230. Kişinin, süt babasının vafî'e ettiği kadınla evlenmesi câiz değildir (*el-İhtiyâr, fi'r-Radâ'*).

231. Bu mesele daha önce geçmişti

232. Adamın neseben kardeşinin süt kız kardeşiyle evlenmesi câizdir (*Bidâye*). Aslında, kardeşinin süt kız kardeşi sözünden dolayı bu kayda gerek yoktur. Eğer Hind'in annesi Zeyd'i emzirirse, Zeyd Hind'in süt kardeşi olur. Şu halde Hind, Zeyd'in süt kardeşinin kız kardeşi değildir bundan dolayı bu mesele kayda değer değildir.

233. Süt emziren kişi, süt emenin annesi hükmündedir. Onun çocukları da süt emen kişinin kardeşi hükmündedir. Bundan dolayı süt emen erkek süt annesinin kızlarıyla evlenemez (*el-İhtiyâr, fi'r-Radâ'*).

234. Bu sahîfenin başında Hidâye'de geçen bölüm bu sorunun cevâbı için yeterlidir.

235. Aynı memeden süt emen kişilerin evlenmeleri câiz değildir (*el-Bidâye, fi'r-Radâ'*).

239. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da Zeyd'in oğlu Amr'ı irdâ' idüp ba'de zaman Bekr'in kızı Zeyneb'i dahı müddet-i rıdâ'da irdâ' eylese Amr Zeyneb'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olmaz.²³⁶

240. Mesele: Hind er karındaşı Zeyd'in sağîre kızı Hatîce'yi müddet-i rıdâ'da irdâ' idüp ba'dehû Hind'in anası Ayşe dahı müddet-i rıdâ'da Hind'in sağîr oğlu Amr'ı irdâ' eylese Hind'in âhar zevcinden olan oğlu Bekr Zeyd'in kızı Hatîce'yi tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Bekr'in anası Hind Hatîce'yi irdâ' idicek süt karındaşı olur tezevvüc câiz olmaz.²³⁷

241. Mesele: Hind Zeyneb-i sağîreyi müddet-i rıdâ'da irdâ' iylese Zeyneb'in li-ebeveyn er karındaşı Zeyd Hind'in kızı Hatîce'yi tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²³⁸

242. Mesele: Zeyd-i sağîr ile Hind-i sağîreyi Zeyneb-i ecnebîye irdâ' eylese Zeyd'in babası Amr Hind'i tezevvüc itmek câiz olur mı? El-cevâb: Olur.²³⁹

243. Mesele: Hind müddet-i rıdâ'da kızı Zeyneb-i marzî'anın veledi sağîrini irdâ' eylese Zeyneb zevci Zeyd'e haram olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁴⁰

2.3. Bâbu'l-Mehr

244. Mesele: Düyûn-ı terekesini müstagrağ olduğu halde fevt olan Zeyd'in terekesini Zeyd'in dâyni Amr re'y-i hâkimle semen-i misline bey' idüp kabz-ı semen itdikden sonra Zeyd'in zevcesi Hind Zeyd zimmetinde olan şu kadar akçe mehrine semen-i mezbûrdan isâbet iden mikdârı almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁴¹

245. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Zeyd'in izniyle Hind-i hurreyi on gurus mehr-i müeccel ile tezevvüc iylese hâlen Hind Amr'ın kendini tatlık itmiş değil iken mehr-i müeccelini Zeyd'den almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁴²

246. Mesele: Zeyd Hind'i şu cins şu kadar eşya mehr-i mu'accel üzerine tezevvüc ve duhûl itdikden sonra Zeyd ol kadar eşyanın vasatlarını kıymetleri olmak üzere sıhhatinde Hind'e yüz gurus virüp Hind dahı râziye olup kabul ve kabz eylese Hind fevt oldukda sâir

236. Eğer bir kadın iki çocuğu emzirirse, iki çocuk kardeş olurlar. Süte sebep olan adam da onların babası hükmündedir. Kadın daha başka bir adamla evlense ve ondan olan çocuğunu da emzirse, o çocuk daha önce emzirmiş olduğu çocukların kardeşi olur (*Şerhu'l-Mecma' li İbni'l-Melik, fi'r-Radâ*).

237. Bu mesele sorunun cevâbını da ihtivâ etmektedir.

238. Hatîce Zeyd'in neseben kız kardeşinin süt kardeşidir. Daha önce *ed-Dırâr* ve diğerlerinde geçtiği gibi adamın kardeşinin süt kardeşiyle evlenmesi câizdir.

239. Adamın oğlunun süt kız kardeşiyle evlenmesi câizdir (*el-Bidâye, fi'r-Radâ*).

240. Aslında burada haram olmayı gerektirecek bir sebep yoktur.

241. Mehir de diğer borçlar gibidir. Bunu böyle açıkladılar. Bundan dolayı kadın mehrini kocasının terekesinden alabilir.

242. Mehrin tamamını belirli olmayan bir zamâna kadar ertelemek câizdir. Çünkü bu belirsizlik ya ölümle ya da boşamayla belirli hâle gelir. Bâzı âlimler bunun sahîh olmadığını söylediler ancak sahîh olan ilk başta başta belirttiğimiz görüştür (*Câmiu'r-Rumûz, aynı şekilde Zahîra'da da geçmektedir*).

veresi tutmazız deyüp ol eşyanıñ vasatlarından ya kıymetlerinden hisselerimizi alırız dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.²⁴³

247. Mesele: Zeyd zevce-i medhûl bihâsı Hind'i talâk-ı selâse ile tatlîk eylese Hind tamam mehrini Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: olur.²⁴⁴

248. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc ve duhûl itdikden soñra beynlerinde hürmet-i rıdâ' olduğu beyyine ile sâbit olup tefrîk olunsâ Hind Zeyd'den mehr-i müsemâmâsını almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Mehr-i misliyle müsemâmâdan hangisi ekal ise onu alır.²⁴⁵[Varak 66a]

249. Mesele: Zeyd Hind'i şu kadar mehr ile tezevvüc ve duhûl itdikden soñra Zeyd Hind'i tatlîk eylese Hind mehrini Zeyd'den talep itdikde Zeyd bîkr olmak zannıyla tezevvüc itmişdim Bîkr bulamadım diyü tamâmen virmemeye kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁴⁶

250. Mesele: Zeyd Amr'ın kızı Hind'i tezevvüc murâd itdikde nikâha mâni olmasun diyü Amr'a ağırlık nâmına bir mikdar akçe virüp ba'dehû Hind'i tezevvüc eylese Zeyd ol akçeyi Amr'dan almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.²⁴⁷

251. Mesele: Zeyd Hind'i üç biñ akçe mehr ile tezevvüc ve duhûl itdikden soñra Hind'i bâyinen tatlîk idüp mehrini virmeden Hind'i dört bin akçe mehr ile tekrar tezevvüc ve duhûl idüp bâyinen tatlîk eylese akd-i evvel ve sâni'de tesmiye olınan mehrini Zeyd'den tamâmen almağa kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁴⁸

243. Kadın kocasının terekesinden mehrinin miktârı kadar alır ve mîrasçılara bir şey kalmasa da bunu yapabilir. Diğer mîrasçılar buna engel olamazlar (Bizim görüşümüz budur).

244. Mehîr aslında kocanın zimmetinde olan ve vermesi gereken bir borçtur. Daha önce cevaplandığı şekilde alınır.

245. Eğer nikâh fâsid olursa ve kâdî onları ayırmış ise eğer cimâ da gerçekleşmişse kadın, anlaşıkları mehrin veya mehr-i mislinin daha azını alır (*ez-Zahîra, fî'n-Nikâhi'l-Fâsid*).

246. Adam kadınla bâkire olduğu zannıyla evlense ve evlendikten sonra kadının bâkire olmadığı ortaya çıksa admın kadına mehrinin tamamını ödemesi gerekir. Çünkü bekaret nikahın sıhhat şartlarından biri değildir (*Mecma'u'l-Fetâvâ li'n-Nesefî*).

247. Erkek kardeş kız kardeşinin evlenmesine bir miktar para karşılığı izin vereceğini söylese ve evlenecek olan adam kızın ağabeyine bir miktar mal veya para verse, evlilik gerçekleştikten sonra adam vermiş olduğu mal veya parayı ağabeyden tekrar alabilir. Çünkü vermiş olduğu şey rüşvettir (*Bezzâzî, fî Fasli'l-Mehr fî Kitâbi'n-Nikâh*).

248. Verilme zamânı belli olan mehirde ihtilâf yoktur. Eğer mehir bir ay sonra veya bir yıl sonra verilecekse böyle bir tarih belirlenmişse bu durumda mehir sahîhtir. Ancak bâzı âlimler mehrin zamânın belli olmaması sebebiyle sahîh olup olmaması husûsunda ihtilâf ettiler. Alimlerden bâzıları mehrin sahîh olduğunu bâzıları da sahîh olmadığını söyledi. Vakîit belli olmasa da mehir sahîhtir zîra bu mehrin de belli bir vakti vardır. Bunun vakti de kocasının onu boşaması ya da ölmesidir. Bazılarının bir sene veya bir ay gibi bir zaman kaydı koymaksızın mehri te'cîl emelleri sahîhtir (*Zahîratu'l-Fetevâ li'l-Îmâmi'l-Burhânî, fî Fasli'r-Râbi' Aşera Mine'l-Mehri min Kitâbi'n-Nikâh*). Bir adam karısını boşasa ve sonra geri evlense kadının mehr-i müeccelini isteyip isteyemeyeceği husûsunda ihtilâf vardır. Bu konu bu faslın diğer meselerinde ele alınacaktır.

252. Mesele: Zeyd Hind'i zimmetinde sâbit şu cins şu kadar emti'a mehr olmak üzere tezevvüc ve duhûl itmiş olsa hâlen Hind ol cins emti'ânın vasatını veya vasatın kıymetini Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁴⁹

253. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde ümm-i veledi Hind'i itâk idüp ba'dehû Zeyd Hind'i mehr-i misli olan şu kadar akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc itdikden sonra Zeyd fevt olsa Hind Zeyd'e vârise olup terekesinden mehr ve hisse almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁵⁰

254. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde Hind'i mehr-i misli olan şu kadar akçe ile tezevvüc idüp ba'dehû fevt oldukda sâir verese mücerred akd-i mezbûr maraz-ı mevtinde oldu diyüp mehr ve hissesini tamâmen virmemege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.²⁵¹

255. Mesele: Zeyd Hind'i ba'zı eşya mehr-i mu'accel olmak üzere tezevvüc idüp ol eşyayı Hind'e teslîm itdikden sonra Zeyd kable'd-duhûl ve'l-halve fevt olsa sâir verese eşyâyı mezbûreyi [Varak 66b] Hind'den almağa kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.²⁵²

256. Mesele: Dokuz yaşında olup bulûğına mu'terife olmayup âkile ve mümeyyize olan Hind zevci Zeyd zimmetinde olan şu kadar biñ akçe mehrini Zeyd'e hîbe idüp Zeyd dahı Hind'i tatlîk eylese hâlen Hind bâliğa oldukda mehrini Zeyd'den almağa kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁵³

257. Mesele: Hind fevt olup zevci Zeyd'i ve sâir veresesini terk itdikde sâir verese Hind'in Zeyd zimmetinde olan mehri şu kadar akçedir diyüp Zeyd şu kadar nâkısıdır diyü ihtilâf idüp tarafeyniñ beyyineleri olmayup Hind'in mehr-i misli sâir veresenin dediklerine müsâit olıcak sâir verese yeminleriyle ol miktardan hisselerini Zeyd'den almağa kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.²⁵⁴

249. Adam kadınla bir kat elbiseyle evlense ve elbisenin cinsini de belirlese bu sahîhtir. Koca belirlenen elbisenin aynısını ya da vasatını veya vasatın kıymetini vermekte muhayyerdir (*el-Hidâye, f'l-l-Bâbi'l-Mehr*). Onunla bir elbise mehirle evlense bu onun için bağlayıcı olur. Sonra onun kıymetini verse kadın bunu alması için zorlanamaz (*Şerhu'l-Mecma', fi Fasli'l-Mehr*).

250. Bu mesele daha önce nikâh faslında geçmişti. Burada tekrar ele alınmasının sebebi bunun istenmesidir. Çünkü bunlardan biri tam anlamıyla meseleyi aydınlatmamıştır. Tekrar etmezsek mesele nasıl açıklığa kavuşacaktır? Muhakkak ki Allah, tüm noksanlıklardan münezzehtir.

251. Bu soru daha önceki soru gibidir. Ancak aralarında bir fark vardır. Sorulardan biri gerçek hürriyetle diğeri de ârizî hürriyetle alâkalıdır. Ancak ikisinin cevâbı da aynı olduğundan dolayı nikâh bölümünde yaptığım açıklamayla yetindim.

252. Kim vereceği mehri on olarak belirlerse, duhûl gerçekleştikten sonra ya da öldükten sonra, daha önce belirlemiş olduğu mehir üzerine borç olur (*el-Bidâye, fi'l-Mehr*).

253-Bâliğ olmayan kişinin hîbe etmesi câiz değildir (*Şerhu't-Tahâvî, fi'l-Mehr*).

254. Kim bir kadınla evlendikten sonra mehir husûsunda ihtilâfa düşerse söz kadınındır. Kadın ondan mehr-i mislini alabilir. Eğer ihtilâf birinin ölümünden sonra gerçekleşirse cevâp hayattayken ihtilâf ettikleri zaman verilen cevâp gibidir (*el-Hidâye, fi bâbi'l-Mehr*). Sözüñ sâhibi ölmüşse o zaman söz vereselerininidir (*Fethu'l-Kadîr*).

258. Mesele: Zeyd Hind'i yüz gurus mehr-i misliyle tezevvüc ve duhûl idüp ba'dehû Zeyd ben Hind'in vâlidesi Zeyneb'e zînâ itmişdim diyü ikrâr itmekle Hind Zeyd'e hürmet-i müebbede ile harâm olup tefrîk olındukda Hind Zeyd'den yüz gurus almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁵⁵

259. Mesele: Zeyd Hind'i şu kadar akçe mehr ile tezevvüce Bekr'i tevkîl idüp ba'dehu Bekr Hind'i Zeyd'e şu kadar akçe ziyâde mehr ile tezvîc idüp ba'dehû Zeyd vâkıf olmadan Hind'e dâhil olup ba'dehû mehr-i mezbûra âlim oldukda kabûl itmeyüp Hind'den müfâratat eylese Hind Zeyd'den ne mikdar mehr alır? El-cevâb: Mehr-i misliyle müsemâmâdan hangisi ekal ise onı alır.²⁵⁶

260. Mesele: Zeyd-i Yahûdî Hind-i Yahûdiyyeyi mehr tesmiye itmeden tezevvüc idüp ba'dehu kable'd-duhûl Zeyd fevt olsa Hind hâkime terâfu' idüp terekeyi Zeyd'den mehr-i misli almağa kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁵⁷

261. Mesele: Hind-i sagîreniñ velî-yi akrabı olan Zeyd Hind'i küfüvi olan Amr-ı sagîre velî-yi akrabı ammi Bekr'in izni ve mehr-i misli ile tezevvüc itdikden sonra Hind fevt olup zevci Amr'ı ve sâir veresesini terk eylese hâlen sâir verese ba'de'l-bülûğ Amr'dan mehr-i mezbûrdan hisselerini almağa kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.²⁵⁸

262. Mesele: Hind fevt olup zevci Zeyd'i ve sâir veresesini terk itdikde Zeyd Hind'in mehri iki biñ akçedir diyüp sâir verese dört biñ akçedir diyü ihtilâf idüp tarafeyniñ beyyineleri olmayup mehr-i misli tahkîm olındukda mehr-i misl ne ile ma'lûm olur? El-cevâb: Hind'in babası cânibinden olan nisâ mehrine kıyasla ma'lûm olur.²⁵⁹ [Varak 67a]

263. Mesele: Zeyd menkûhası Hind'e mehr-i muaccel diyü ba'zı esvâb irsâl idüp Hind ile halvet-i sahîha olmadın Hind'i tatlîk eylese Zeyd ol esvâbı Hind'den almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Nısfın olur.²⁶⁰

264. Mesele: Zeyd fevt olup zevcesi Hind'i ve sâir veresesini terk itdikde Hind Zeyd zimmetinde olan mehrim şu kadar akçedir diyüp sâir verese nâkısdır diseler tarafeyniñ

255. Bu mesele Zahîra'nın sağdaki sayfasında geçmişti.

256. Bir adam kendisini bin lira ile evlendirmesi için bir kişiye vekâlet verse vekil olan kişi adamın haberi olmaksızın iki bin lira mehirle evlendirirse. Duhûl gerçekleşikten sonra adamın bundan haberi olursa evliliği reddermesi bâtıldır ve kadının mehr-i misli mehr-müsemâmâdan az ise, mehr-i misli vermesi gerekir. Mehr-i müsemâmâyı vermez. (*Kâdîhân, fî Fasli fî'l-Vekâleti bi'n-Nikâh*).

257. Eğer mehirsiz olarak evlenen kişiler zımmî ise Ebû Hanîfe'ye göre, mehr-i misil gerekli değildir (*Şerhû'l-Mecma' li İbni'l-Melik, fî'n-Nikâhi Ehl-i Şirk*).

258. İkisinden birinin ölmesi durumunda mehr-i müsemâmâ vâcip olur. Çünkü ölüm, mehrin hükmüne göre cimâ gibidir ve adamın ölmesi durumunda kadının iddet beklemesi gerekmez (*Câmiu'r-Rumûz, fî'l-Mehr*). Eğer onlar baba ve dedeleri dışında başka biri tarafından evlendirildiler ise bâliğ olduklarında ayrılma husûsunda ikisi de muhayyerdir. Eğer onlardan biri bülûğa ermeden önce ölürse diğeri ona vâris olur (*el-Bidâye, fî'l-Evliyâ*).

259. Kadının mehri babasının kavmindeki yakınlarının mehri gibidir (*el-Hidâye, fî'l-Mehr*).

260. Eğer cimâ gerçekleşmeden adam kadını boşarsa, ona anlaştıkları mehrin yarısını verir (*el-Hidâye, fî'l-Mehr*).

müdde‘âlarına beyyineleri olmayup Hind’iñ dediğine mehr-i misli müsâid olsa Hind yemîn ile tereke-i Zeyd’den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁶¹

265. Mesele: Âhar diyarda olan Zeyd’in zevcesi Hind’e sîkatdan Amr gelüp Zeyd fevt oldu diyü haber virmekle Zeyd’iñ vefâtına Hind’e ilim hâsıl olup ba‘de inkidâi’l-idde nefsinin Bekr’e tezvîc idüp Bekr dahı Hind’e duhûl itdikden soñra Bekr fevt olup Zeyd hayyen gelüp Hind’i aldıkda Hind tereke-i Bekr’den mehr-i misli ile mehr-i müsem mânîñ hangisini alır? El-cevab: Hangisi ekal ise onu alır.²⁶²

266. Mesele: Hind fevt olup zevci Zeyd ile sâir veresesini terk itdikde sâir verese Hind’iñ mehri yüz biñ akçedir diyüp Zeyd elli biñ akçedir dise sâir verese müdde‘âlarını isbât idicek yüz biñ akçe mehirden hisselerini almaga kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.²⁶³

267. Mesele: Zeyd-i zımmî Hind-i Nasrâniyyeyi tezevvüc idüp kable’ d-duhûl ve’l-halve ve Zeyd fevt olsa Hind Zeyd’e vârise olup terekesinden mehr-i müsem mânîsini ve hissesini almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁶⁴

268. Mesele: Zeyd Hind’i onuñ bir dirhem şer‘î gelir akçeden şu kadar akçe mehr ile tezevvüc idüp ba‘dehû Zeyd fevt olsa Hind tereke-i Zeyd’den olmagla ol kadar akçeyi ahz murâd itdikde sâir verese hurde ve züyûf akçe râyicdir ceyyid adedince harda ve züyûf akçe al dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.²⁶⁵

269. Mesele: Zeyd-i zımmî Hind-i Nasrâniyyeyi mehrsiz tezevvüc idüp ve dinlerinde mehrsiz tezevvüc câiz olsa Hind İslâm’la müşerref olup Zeyd İslâm’ı kabûl itmemele Hind Zeyd’den tefrîk olundukda Hind Zeyd’den mehr almaga kâdir olur mı? El-cevab: Olmaz.²⁶⁶

261. Şayet ihtilâf birinin ölümünden sonra gerçekleşirse mehir hususunda hayatayken söz hakkı kiminse ölümünden sonra da onundur. Mehir, kadının mehr-i misli ise söz hakkı onundur. Ancak mehir, mehr-i misilden fazla ise o zaman söz hakkı kocanıdır (*el-Hidâye, fi’l-Mehr*).

262. Bu mesele daha önce de geçmişti. Şayet nikâh fâsid ise mehr-i misilden daha azı gerekir. Ancak cimâ gerçekleşmişse mehr-i misil gerekir.

263. Eğer evlilikten sonra koca mehrin bin lira kadın da iki bin lira olduğunu iddia etseler, eğer kadının mehr-i misli bin lira ya da daha az ise kocanın söylediği kabul edilir. Ancak mehr-i misil iki bin lira veya bundan daha fazla ise kadının sözü kabul edilir. Onların delilleri iki şekilde kabul edilir. Eğer onlardan biri beyyinelerle fazlalığı veya eksikliği isbât ederse onun söylediği sâbit olur (*el-Hidâye, fi Bâbi’l-Mehr min Kitâbi’n-Nikâh*).

264. Müslüman olmayan iki kişi evlense ve evlendikten sonra onlardan biri [kadın] Müslüman olsa imâma göre: Anlaştıkları mehrin tamâmını alır. Ebû Yusuf’a göre: Kadın mehr-i mislini alır (*el-Hidâye, fi’n-Nikâhi’l-Kâfir*). Bu hüküm Yahûdî, Hristiyan, Mecûsîler için de geçerlidir. Çünkü küfür tek bir millettir. Ancak Zimmîlerin hükmünde farklılık vardır. Zimmîlerde kâfir şâhidsiz evlenirse ki bu dinlerinde câizdir. Daha sonra Müslüman olsalar daha önceki nikâhları sahîhtir (*el-Bidâye, fi Nikâhi Ehl-i’ş-Şirk ve Tevârusi, Mebnâ alâ Sıhhati’n-Nikâh Kemâ lâ Yehfâ*).

265. Mehir akdin özünde bulunan bir borçtur ve gereklidir. Açıkladıkları gibi borçlar da misillerliyle ödenir. Bunu reddetmek iyi bir örnek değildir.

266. Hristiyan bir adam Hristiyan bir kadınla dinlerinde câiz olmakla mehrsiz olarak evlense ve cimâ gerçekleştikten sonra adam onu boşasa veya ölse kadının mehri yoktur. Bâzı âlimler mehr-i mislini alır demişlerdir (*el-Bidâye, fi Nikâhi’l-Kâfir*).

270. Mesele: Zeyd Hind'i yigirmi biñ akçe mehr-i mu'accel ve şu kadar akçe mehr-i müccel ile tezevvüc idüp mu'accel tesmiye olunan akçeyi Hind'e [Varak 67b] virmese Hind muaccelini istîfâ itmeden nefsinin Zeyd'e temkinden imtinâ'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.²⁶⁷

271. Mesele: Zeyd fevt olup zevcesi Hind'i ve sâir veresesini terk itdikde Hind Zeyd zimmetinde olan mehrim elli biñ akçedir diyüp ve sâir verese biñ akçedir diyüp Hind'in mehr-i misli ancak biñ akçe olsa Hind ziyâdeyi isbât idemeyicek yemîn ile biñ akçeden ziyâde almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁶⁸

272. Mesele: Zeyd Hind'i bir mikdar eşya mehr-i mu'accel olmak üzere tezvîc ve duhûl idüp eşyayı Hind'e virdikden soñra ol eşyaya Zeyneb müstehakk çıkup hükm-i hâkimle Hind'den alıcak Hind eşyanın kıymetlerini Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁶⁹

273. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden soñra ehl-i örf Zeyd'e Hind'i bâyinen tatlîk eyle ve alâsını katl iderim diyü ikrâh-ı mu'teber ile ikrâh itmekle Zeyd Hind'i kable'd-duhûl ve'l-halve bâyinen tatlîk eylese Hind Zeyd'den mehriniñ nısfını alıcak Zeyd dahı nısf mehri ehl-i örfden mürâca'at idüp almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.²⁷⁰

274. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Zeyd'in izniyle Hind-i hurreyi şu kadar akçe mehr ile tezevvüc ve duhûl itdikden soñra Hind'i tatlîk eylese Amr Hind'in mehr-i ve nafakâyı iddeti için bey' olunur mı? El-cevâb: Olunur.²⁷¹

275. Mesele: Zeyd-i zımmî mehirsiz Hind-i Nasrâniyyeyi tezevvüc idüp dinlerinde dahı mehirsiz tezevvüc câiz olup ba'dehû Zeyd Müslim olup Hind İslâm'a gelmemekle Zeyd Hind'i tatlîk eylese Hind Zeyd'den mehr nâmına nesne almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁷²

276. Mesele: Hind fevt olup zevci Zeyd'i ve sâir veresesini terk itdikde sâir verese Hind'in Zeyd zimmetinde olan mehr-i mücceli on biñ akçedir diyüp Zeyd nâkısdır diyü ihtilâf eyleseler Zeyd'in müdde'âsına beyyinesi olmayup sâir veresinin dediklerine Hind'in

267. Kadın mehr-i muaccelini alıncaya kadar cimâdan uzak durabilir (*el-Bidâye, fi'l-Mehr*).

268. Bu mesele için bu konuyla ilgili Hidâye'de geçen sahîfenin baş tarafından faydalanılarak hüküm çıkarılabilir.

269. Muhammed (Allah ona rahmet etsin) burada mehir ile ücretin arısını ayırmıştır. Kadın belirlenmiş [hak etmiş olduğu] olan mehrin aynısını ya da kıymetini alır (*Bezzâzî, fi'l-İstihkâki mine'd-Da'vâ*).

270. Eğer kişi cimâ gerçekleşmeden boşamaya zorlanırsa ve boşarsa vermiş olduğu mehrin yarısını geri alır (*Bidâye, fi'l-İkrâh*).

271. Eğer köle sâhibinin izniyle evlenirse mehir sâhibin borcu sayılır. Eğer sâhip köleyi satarsa bunu dikkate alarak satar (*el-Bidâye, fi nikâhi'r-rakîk*). Mehri, meskeni ve nafakayı sâhip ödemesi satış ve âzadda bunlar dikkate alınır (*Câmiu'r-Rumûz fi Nikâhi'r-Rakîk*).

272. Bu mesele daha önce de geçti. Tekrar etmemizin sebebi sorunun farklı olmasıdır.

mehr-i misli müsâid olıcak sâir verese yeminleriyle on biñ akçeden hisselerini Zeyd'den almaga kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.²⁷³

277. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i itâk idüp ba'dehû şu kadar mehr tesmiyesiyle tezevvüc idüp mehr-i mu'accel olmak üzere nesne tâyin olunmazsa Zeyd fevt oldukda Hind terekeden ol kadar akçeyi aldıkda mehr-i mu'accel nâmına nesne almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁷⁴

278. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc ve duhûl idüp ba'dehû Hind'i tatlîk itdikde Hind Zeyd beni kırk biñ akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc itdi diyüp Zeyd üç biñ akçe mehr ile tezevvüc itdim diyüp tarafeyniñ beyyineleri olmazsa Hind'in mehr-i misli yigirmi biñ akçe olıcak Hind ve Zeyd tehâlûf itdiklerinden soñra Hind yigirmi biñ akçeyi Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁷⁵

279. Mesele: Zeyd fevt olup zevcesi Hind'i ve sâir veresesini terk itdikde Hind Zeyd zimmetinde [Varak 68a] olan mehrim yüz biñ akçedir diyüp sâir verese kırk biñ akçedir diyüp tarafeyniñ beyyineleri olmayup Hind'ni dediğine mehr-i misli müsâid olmayup Hind yemîni ile yüz biñakçeyi almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁷⁶

280. Mesele: Zeyd yigirmi biñ akçe mehr-i müeccel olan zevce-i medhûl bihâsı Hind'e ihtiyaten tecdîd-i nikâh eylese Zeyd Hind'i tatlîk itdikde Hind Zeyd'den yigirmi biñ akçeden ziyade almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁷⁷

273. Bu mesele bir sayfa önce Hidâye'nin mehr bölümünde geçmişti.

274. Bir kişi mehir olarak on şey belirlerse ve daha sonra bunu artırsa cimâ gerçekleşikten sonra veya adam öldükten sonra mehr-i müsemma geçerlidir (*Bidâye, fi'l-Mehr*).

275. Eğer koca mehrin bin lira olduğunu kadın ise iki bin lira olduğunu iddia etse, kadının mehr-i misli de bin beş yüz lira olsa ikisi de yemin ettirilir. Şâyet yemin ederlerse kadın bin beş yüz lira alır (*Bidâye, fi'l-Mehr*).

276. Mehr-i misil husûsunda *Hidâye*'de geçen bölümden istifâde edilebilir. Eğer eşler mehir husûsunda ihtilâf ederlerse hüküm mehr-i misle göredir. Eğer koca mehrin bin dirhem, kadın da iki bin dirhem olduğunu iddia etse ve ikisinin de delilleri yoksa mehr-i misle göre hüküm verilir. Eğer mehr-i misil bin dirhem ya da daha az ise yemin etmesi şartıyla kocanın sözü geçerlidir. Ancak yemîn etmekten imtinâ' ederse kadının sözüne göre hüküm verilir. Eğer mehr-i misil iki bin dirhem veya iki bin dirhemden fazla ise yemin etmesi şartıyla kadının sözüne göre hüküm verilir. Yeminden kaçınırsa kocanın sözü, yemin ederse de kadın iddia ettiği miktârın hepsini alır. Eğer mehr-i misli iddiasından daha az ise de durum aynıdır (*Bahr, fi Bâbi'l-Mehr*). Bu mesele cevâbın doğruluğunu vurgulamakta ve tasvîrin kusurlarını açıklamaktadır.

277. Adam, kadınla bin lira mehirle evlense ve daha sonra bu nikâhı iki bin lira mehirle yenileseler ve bunda ihtilâf etseler; Ebû Hanîfe ve İmâm Muhammed'e göre ikinci bine gerek yoktur. Ebû Yusuf' göre ise ikinci bin geçerlidir. Bâzı âlimlerimizin tercih ettikleri görüş ise ikinci binin gerekli olmadığıdır. Çünkü bir sözle artış olmaz. Artış ancak nikâhın kapsamında ise sâbit olur. Nikâh sahîh değilse kapsamı da sahîh değildir (*ez-Zahîra, fi Kitâbi'n-Nikâh*). Çünkü geçerli olan ilk nikâhtır. İkinci nikâh ve bu nikâhın kapsamı sâbit değildir (*Bezzâziye, fi'n-Nikâh*). Bundan dolayı ikinci akid için hiçbir şeye gerek yoktur. Zîrâ akid geçerli değilse akdin kapsamı da geçerli değildir.

281. Mesele: Zeyd Hind'i mehr tesmiye itmeden tezevvüc idüp ba'dehû kable'd-duhûl ve'l-halve Hind'i tatlîk eylese Hind Zeyd'den nesne almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Mut'a olur.²⁷⁸

282. Mesele: Zeyd Hind'i şu kadar akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc ve duhûl itdikden soñra zevciyyetden nâşî alıvırılması lâzım olmayan ba'zı emtiâyı Hind'in emri ile iştirâ ve Hind'e virüp ba'de'l-iftirâk mehrinden alıyordum mehrine hesap itdim diyüp Hind bana hîbe ve teberru' tarîkiyle virmişdiñ deyu da'vâ idüp müdde'âsı sâbit olmasa kavl-i mücerred ile mehrine tutmamaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁷⁹

283. Mesele: Zeyd-i sağîriñ ammi ve velî-yi akrabı Amr Hind'i Zeyd'e şu kadar akçe mehr ile tezevvüc itdikden soñra kable'd-duhûl Zeyd bâliğ olup hıyar-ı bülüğla akdi hâkime fesh itdirse Hind mehr-i müsem mânîñ nısfını Zeyd'den almaga kâdire [Varak 68b] olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁸⁰

284. Mesele: Zeyd mehâriminden Hind'i hil zannı ile tezevvüc ve vatîe idüp ba'dehû tefrîk olsa Hind Zeyd'den mehr-i müsem mânî almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Mehr-i misliyle müsem mânîdan ekallini alır.²⁸¹

285. Mesele: Gurus ceyyid akçe ile yetmiş akçeye râyiç iken Zeyd Hind'i şu kadar akçe mehr ile tezevvüc idüp ba'dehû züyûf akçe zâhir olup gurus zuyûf akçe ile iki yüz akçeye râyiç olup ceyyid akçe nassdan munkatı' olduktan soñra Zeyd fevt olsa Hind ol mukavvele ol kadar ceyyid akçeniñ yevm-i inkitâ'ada olan kıymetini almak istedikde sâir verese her iki yüz

278. Adam bir kadınla mehir tesmiye etmeden evlenir ve duhûl gerçekleşmeden onu boşarsa ona mut'a verir. Mut'a ise üç kat elbiseden ibârettir. Üç kat elbise de dış kıyâfet, baş örtüsü ve iç kıyâfettir (*el-Bidâye, fi Bâbi'l-Mehr*).

279. Adam kadına bir şeyler gönderse, kadın, bunlar hediyedir dese ve adam da bunlar mehrindendir dese adamın söylediği geçerlidir. Çünkü adam malın sâhibidir ve onu nasıl sarf edeceğini de kendisi bilir. Ancak adamın gönderdiği şeyler yiyecek cinsinden ise kadının söylediği geçerlidir. Adam kadına elbise göndermiş olsa da bunları mehirden sayamaz. Çünkü zâhir onu yalanlamaktadır (*el-Hidâye, fi Âhiru'l-Mehr ve fi Fetâvâ-yi Ebi'l-Leys*). Adam kadına bir miktar mal alsın ve cimâ ettikten sonra bu malların mehirden olduğunu söylese ve bu konuda ihtilâf etseler; Eğer adamın aldığı metâ' yiyecek cinsinden değilse adamın söylediği geçerlidir ve mehirden düşülür. Şeyh Ebû'l-Leys şöyle dedi: Eğer adamın aldığı mal ziynet cinsinden ise adamın söylediği geçerlidir ve mehirden düşülür. Ancak adamın aldığı mal, yiyecek, giyecek ve ev eşyası cinsinden ise kadının söylediği geçerlidir ve adam bunları mehirden sayamaz. (*el-Muhîtu'l-Burhânî, fi'l-Fasli mine'n-Nikâh*).

280. Eğer nikâh cimâdan önce feshedilirse anlaştıkları mehrin yarısını vermeğe gerek yoktur. Eğer nikâh tam olur ve fesh ihtimâli de yoksa o zaman kadın mehrin yarısını alabilir. Ancak kadını baba veya dede dışında başka bir velî evlendirmişse nikâh tam olmaz (*Şerhu'l-Mecma', fi'l-Evliyâ*).

281. Eğer adam kendisine haram kılınan örneğin kızı veya kız kardeşi gibi biriyle evlenir ve cimâ gerçekleşirse, Ebû Hanîfe'ye göre ona hadd gerekmez, yalnız mehr-i mislini verir (*Kâdîhân, fi Bâbi'l-Mehr*). Eğer mehr-i müsem mânî yoksa o zaman *Zahîra*'dan da istifâde edileceği gibi mehr-i misil gerekir. Eğer nikâh fâsid ise ve kadını onları ayırmışsa şâyet duhûl de gerçekleşmemişse, ona mehir gerekmez ancak duhûl gerçekleşmişse mehr-i müsem mânîsinden veya mehr-i mislinden daha azı verilmelidir. Eğer adam anlaştıkları mehr-i vermek isterse kadın mehr-i müsem mânîyi alabilir (*ez-Zahîratu'l-Fetevâ, fi Nikâhi'l-Fâsid*).

ceyyid akçe'ye mukâbelesinde bir isder al ya ceyyid adedince akçe al dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.²⁸²

286. Mesele: Zeyd kızı Hind-i kebîreniñ câriyesi Zeyneb'i Hind'den izinsiz Amr'a tezvîc idüp Amr dahı Zeyneb'i vatîe idüp bekâretini izale itdikden soñra Hind vâkife oldukda nikâhı kabul itmeyüp tefrîk eylese Zeyneb'in noksan bekâreti mehr-i mislinden ezyede olmagla Hind Zeyneb'in noksan bekâretini Amr'a tazmîne kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁸³

287. Mesele: Zeyd sağıre kızı Hind'i şu mukavvele şu kadar akçe esvâb mehr-i mu'accel ile Amr'a tezvîc idüp esvâb-ı merkûmeyi Amr'dan aldıktan soñra Amr kable'd-duhûl ve'l-halve Hind'i tatlîk eylese Amr esvâbı merkûmeniñ nısfını Zeyd'den almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁸⁴

288. Mesele: Hind-i sağıreyi velî-yi akrabı Zeyd mehr-i misliyle küfüvi Amr-ı sağıre tezvîc idüp Amr'in babası Bekr dahı kabul itdikden soñra Amr fevt olup malı olmasa Bekr mehre dâmin oluş değil iken Hind'in vasîsi Bısr Bekr'e mücerred Amr'ın babası olmagla Hind'in mehrini mâlikden dâmin ol demeğe kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁸⁵ [Varak 69a]

289. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Zeyd'den izinsiz Hind-i hurreyi tezevvüc ve duhûl itdikden soñra Zeyd akd-i mezbûrı mucîz olmadan Amr Hind'i tatlîk idüp ba'dehû Zeyd Amr'ı itâk eylese Hind mehr-i müsemmâsını Amr'dan almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Mehr-i misil olur müsemmâyı tecâvüz itmez.²⁸⁶

282. Nikâh-ı Futûr'da: Eğer adam bin dirhem mehirle kadınla evlense, ancak mehri kadına verinceye kadar bin dirhemini değeri kalmasa, söz verdiği zamandaki kıymetlerine göre dirhemlerin yerine değerini vermelidir (*el-Hulâsa, fi'l-Mehr*).

283. Bir kişi şüphyle bir câriyeyle birlikte olarak onun bekâretini giderse; Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre; bâkire olmayanın mehr-i misline ve bekâretin noksanlığına bakılır, hangisi daha çoksa adam onu öder. Çünkü az çok olana tâbîdir (*Kâdîhân, fi Kitâbi'l-Cinâyât*).

284. Bu meseleye benzer bir mesele daha önce geçmişti.

285. Baba yaşı küçük olan oğlunu belirli bir mehirle evlendirdiği zaman baba oğluna mehir için kefil olmadıkça bu borç babanın üzerine yüklenemez. İmam Mâlik ve Şâfi'ye göre: Mehir öncelikle babaya aittir. Çünkü onun nikâhta bulunarak mehri konuşması oğluna kefil olduğunu gösterir. Bize göre kim evlilikten yararlanıyorsa mehir ona âittir. Ali [r.a.] şöyle dedi: Nikâh mehrin kalıcılığına delil değildir. Bundan dolayı mehir için kefile gerek yoktur. Evliliğin sorumluluğu kocaya yüklendiği gibi nikâhın bedelini de koca yüklenir (*el-Mebsût, Meâricu'd-Dirâye fi'l-Mehr*). Şerhu't-Tahâvî'de şöyle geçmektedir: Eğer baba yaşı küçük olan çocuğunu bir kadınla evlendirirse, kadının mehri babadan isteme hakkı vardır. Adam da mehri çocuğunun malından öder. Eğer baba oğluna açık bir şekilde kefil olmamışsa kadının mehrini istemesine bağlı olarak baba yaşı küçük olan oğlunun malından [malın kontrolü babanın elinde olduğundan dolayı] öder. Burada babanın nikâha gelmesi, diğer iki imâmın söylediğinin aksine mehir için kefil olduğu anlamına gelmez.

286. Köle olan kadın sâhibinin izni olmadan bir adamla evlense, evlilik mevlânın iznine bağlanır eğer mevlâ izin verirse nikâh geçerli olur, izin vermezse olmaz. Eğer mevlâ akdi kadını âzad edinceye kadar bekletse de buna hakkı vardır. Ancak mevlânın şuna dikkat etmesi gerekir. Eğer cimâ âzaddan önce gerçekleşmişse mehir mevlâya âittir. Burada duhûlün gerçekleştiği fâsid nikâha kıyasla ikinci bir mehir gerekir. Nikâh gerçekleştiğinde ikinci bir mehir gerekir. Ancak istihânen bir mehir yeterlidir çünkü evlilik nikâhın vaktine istinâd edilir (*Şerhu't-Tahâvî, fi Kitâbi'n-Nikâh*). Naklettığımız bu meseleden anlaşılan şey şudur: Köle olan bir adamla bir kadının fâsid nikâh akdiyle cimâ etmeleri sonucu kadına daha önce Kitâbu'n-Nikâh'ta geçtiği gibi mehr-i mislinden ya da mehr-i müsemmâdan daha azı verilir.

290. Mesele: Zeyd mezniyyesi Hind'in rıdâ'an kızı Zeyneb'i şu kadar akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc ve duhûl itdikden sonra Zeyneb Zeyd'den tefrîk olursa Zeyneb mehr-i müsemâmâyı Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Mehr-i misliyle mehr-i müsemâmâdan ekallini alır.²⁸⁷

291. Mesele: Zeyd-i sagîrîñ veliyyi akrabâ li-ebeveyn karındaşı hâzır iken Zeyd'in ammi Bekr Amr'in izinsiz Hind'i Zeyd'e tezvîc idüp ba'dehû mezbûr akdi mucîz olmadan Zeyd kable'l-bülûğ ve'd-duhûl fevt olsa Hind Zeyd'in terekesinden mehr almağa kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁸⁸

292. Mesele: Zeyd Hind'i bir câriye-i muayyene mehri mu'accel olmak üzere tezevvüc itdikden sonra Zeyd câriyeyi Hind'e virse hâlen Zeyd câriyeyi Hind'den almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁸⁹

293. Mesele: Zeyd Hind'i cins-i muayyen şu kadar esvâb mehr-i mu'accel tesmiyesiyle tezevvüc idüp ba'dehû kable't-teslîm Hind fevt olsa Hind'in sâir veresesi ol esvâbın vasatlarından ya vasatlarının kıymetlerinden hisselerini Zeyd'den almağa kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.²⁹⁰

294. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc ider oldukça Hind Zeyd'e ergenlik nâmına iki re's inek virüp ba'dehû Zeyd Hind'i tezevvüc eylese Zeyd Hind'i tatlîk itdikde Hind ol inekleri Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁹¹

287. Daha önce de geçtiği gibi fâsid nikâhta cimâ gerçekleşmişse mehr-i mislinden veya mehr-i müsemâmâdan daha azını alır.

288. Eğer kız bâliğ olduktan sonra ayrılmayı isterse ve duhûl gerçekleşmeden, boşama olmadan kadı onları ayırırsa mehir gerekmez. Çünkü bu nikâhın feshi anlamına gelir. Fesihten kasıt nikâhın son bulmasıdır. Şâyet fesih duhûlden sonra gerçekleşmişse mehir gerekir. Aynı şekilde erkek duhûl gerçekleşmeden ayrılmayı isterse ve ayrılırlarsa bunun için de mehir gerekmez. Eğer bu durumlarda mehir gerekseydi seçimin bir faydası [avantajı] olmayacaktı. Erkek kadının mehrini vererek her zaman boşayabilir. O zaman seçimin neticesiyle boşamanın neticesi arasında bir fark kalmaz. Buradan da anlaşıldığı üzere, faydanın sübûtu mehrin düşmesini sağlar (*el-İhtiyâr Şerhu'l-Muhtâr, fî Fasli mine'n-Nikâh*).

289. Kadın mehr-i muaccelini alıncaya kadar kendisini cimâdan imtinâ' edebilir. Kadın hakkını alıncaya kadar kocasının hakkını engelleyebilir. Ticârette de durum aynıdır (*el-Hidâye, fî Bâbi'l-Mehr*). Ticârete benzetmemizdeki sebep, ticârette de satıcı malının karşılığını alıncaya kadar malı alıcıya teslim etmeyebilir (*el-İnâye, Şerhu'l-Hidâye*).

290. Mehir, kocanın ölümünden sonra vereseler hakkını almadan kadına verilir.

291. Bu mesele daha önce geçen şu meseleye kıyas edilebilir: Ağabey kız kardeşin evlenmesine izin vermesine karşılık kız kardeşle evlenecek adamdan bir miktar para veya mal istese ve adam da ona istediğini verse, evlilik gerçekleştikten sonra adam vermiş olduğu şeyleri kızın ağabeyinden alabilir. Çünkü bu rüşvettir. Bu meselelerin aslı, rüşvet bir işin uygulanabilirliğini sağlamak için verilemez. Burada o evlilik işini gerçekleştirmek için bunun hakkı olduğunu söylemektedir. Ancak bu bir borç olarak onun hakkıdır. Zîrâ bir işi yoluna koymak için böyle bir malı almak câiz değildir. Onların bu sözlerinden şu hükme varabiliriz. Şer'î akidler içerisinde, hibe veya ticâret dışında nikâh akdi ile ilgili hakkı olmayan bir şeyi almak câiz değildir.

295. Mesele: Zeyd Hind'i şu kadar akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc idüp [Varak 69b] halvet-i sahîhada bulundukdan sonra vatîe itmeden Hind'i tatlîk eylese Hind mehr-i müsemâmâyı Zeyd'den tamâmen almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁹²

296. Mesele: Zeyd fevt olup zevcesi Hind'i ve evlâd-ı sıgarını terk itdikde Hind'in mehrine vefâ ider Zeyd'in menkûlâtı var iken Hind terekeden bir menzili mehri için alıkoysa hâlen sıgar bâliğ olduklarında Hind'e mehr deynini menkûlât semenlerinden îfâ idüp menzilden hisselerini almaga kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.²⁹³

297. Mesele: Bir belde ahâlisinden Zeyd ol beldede râyiç olan zuyûf akçeden yigirmi biñ akçe mehr tesmiyesiyle Hind'i tezevvüc ve duhûl idüp ba'dehû Zeyd Hind'i ibâne ve tatlîk itdikde meblâğ-ı mezbûr ol beldede râyiç olmagla Zeyd mehr-i müsemâmâsını ol akçeden Hind'e virirken Hind yigirmi günlük mesâfede olan beldede zuyûf akçe râyiç olmagla yigirmi biñ ceyyid akçe alırım dimeye kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁹⁴

298. Mesele: Zeyd Hind'i onu bir dirhem gelür şu kadar akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc ve duhûl itdikden sonra Zeyd fevt oldukda sâir verese Hind'e meblâğ-ı mezbûr mukâbelesinde adedince zuyûf akçe al her yüz yetmiş akçe mukâbelesinde bir asdar al dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.²⁹⁵

299. Mesele: Zeyd Hind'i şu kadar mehr tesmiyesiyle tezevvüc ve duhûl itdikden sonra Hind'i tatlîk eylese Zeyd ol kadar râyic olan akçeyi Hind'e virirken Hind almayup mukâbelesinde şu kadar üsde gurus vir dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁹⁶

300. Mesele: Sekiz yaşında olan Hind-i sağîreyi veliy-yi akrabı olan vâlidesi Zeyneb küfüvi Zeyd'e mehr-i misliyle tezvîc Zeyd Hind'i vatîe itdikden sonra Hind bâliğa olduğu anda nefsinin ihtiyar ve işhâd idüp Zeyd'in huzurunda akdi hâkime fesh itdirse Hind mehr-i müsemâmâyı Zeyd'den tamâmen almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁹⁷

301. Mesele: Zeyd Hind'i kendisine kırk biñ akçe mehriyle tezvîce Amr'ı tevkîl itdikde Amr Hind'i altmış biñ akçe mehr ile Zeyd'e tezvîc idüp ba'dehû Zeyd bilmeden kable'd-

292. Eşler arasında sahih halvetin gerçekleşmesi veya birinin ölümü netîcesinde mehr-i müsemâmâ vâcip olur (*Câmiu'r-Rumûz, mine'l-Mehr*).

293. Adam ölümünden sonra vârisleri karısı ve kardeşine bir miktar mal bıraksa ve kadının kocasından bin dirhem mehir alacağı olsa, adamın bıraktığı malın değeri bin dirhemden fazla ise kadın maldan bin dirhemi alır ve geriye kalan mala ikisi vâris olur.

294. Adam bir kadınla beldelerindeki değeriyle bin dirhem mehirle evlense ve kadın parayı almadan para altın ve gümüş karşısında değer kaybetse, şâyet adam bin dirhemi ödeyerek evlenmişse kıymeti tamamlamasına gerek yoktur (*Kâdîhân, min Kitâbi'n-Nikâh*).

295. Onlar borçların ancak emsalleriyle ödeneceğini söylediler.

296. Bu mesele biraz önce yukarıda geçmişti.

297. Kız bâliğ olduktan sonra kendi ihtiyârı ile ayrılmayı isterse ve kadı onları duhûlden önce ayırırsa mehir yoktur. Şâyet duhûl gerçekleşmişse kız mehr-i müsemâmâyı alır (*el-İhtiyâr, fi'n-Nikâh*).

duhûl fevt olsa hind tereke-i Zeyd'den mehr-i müsemâmını almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.²⁹⁸[Varak 70a]

302. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Zeyd'in izniyle Hind-i hurreyi tezevvüc ve duhûl idüp ba'dehû Zeyd Amr'ı Bısr'e semeni ma'lûm ile bey' itdikde Bısr nikâhı bilürken iştirâ idüp ba'dehu Amr Hind'i tatlîk eylese Hind'in mehri Amr'in kıymetinden ekall olup Bısr'den mehrini talep idüp alamayacak Amr'ı bey' idüp semeninden almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.²⁹⁹

303. Mesele: Zeyd-i gâibi'nin zevcesi Hind Zeyd beni tatlîk itdi diyü nefsinin Amr'a tezvîc idüp ba'de'd-duhûl Zeyd gelüp Hind'i Amr'dan tatlîk idüp alsa Amr Hind'e mehr-i mu'accel diyü virdiği eşyâyı almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Mehr-i mislinden ziyadesiz olur.³⁰⁰

304. Mesele: Zeyd-i gâibi'nin zevcesi Hind mehri tesmiye itmeksizin nefsinin Amr'a tezvîc idüp Amr Hind'e dâhil oldukdan sonra Zeyd gelüp Hind'i Amr'dan tefrîk itdirip alsa Hind Amr'dan mehr mislini almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁰¹

305. Mesele: Zeyd Amr'a yigirmi bi'n akçe mehr-i mu'accel virirsen kızım Hind'i sana şu kadar cehâz esvâbı ile vireyim demekle Amr dahı Zeyd'in kızı Hind'e mehr-i mu'accelden didiği mikdar akçe virüp ba'dehû Zeyd Hind'i Amr'a virdikde didiği mikdâr esvâb virmese hâlen Amr Hind'in mehr-i mu'accel mislinden ziyâde virdiği meblagı Zeyd'den istirdâda kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁰²

306. Mesele: Zeyd Hind'i ikişer kat esvap mehr tesmiyesiyle tezevvüc idüp ol esvâbın cinsi ve kadri ma'lûm olmasa ba'dehû Hind fevt oldukda Hind'in sâir veresesi mehrden Zeyd'den ne mikdar hisse alurlar? El-cevâb: Mehr-i misilden hisse alurlar.³⁰³

298. Bir kişi, kendisini bin dirhem mehirle evlendirmesi için birini vekil tâyin etse, ancak vekil bu mehri artırsa, akid dondurulur (*ez-Zahîra, fi'l-Fasli'l-Hâmis mine'n-Nikâh*). Nikâh icâzete yetkili kişinin ölümüyle bâtil olur (*Attâbi, fi Bâbi's-Sânî mine'n-Nikâh*). Daha önce de belirtildiği gibi fâsid nikâhta duhûlden önce mehir yoktur. Burada fâsid nikâhta mehrin gerekmediği söylenmemektedir. Burada bahsi geçen şartlı ve dondurulmuş nikâh nasıl sâbit olur. Bu nikâh akid zamânında mevkûf değildir. Çünkü bu akid yetkili kişinin ölümüyle bâtil olmuştur ve bâtil oluşu nikâh zamânına kadar gider. Bundan dolayı bu tip nikâhlara fâsid nikâh demişlerdir. Bu mesele aynı şekilde bir sayfa önce *Şerhu't-Tahâvî*'de geçmişti.

299. Adam kölesini evlendirdikten sonra satarsa mehir satılan kişinin borcudur. O nereye giderse borç da onunla gider. Zîra doğru olan budur (*Bahr-u Râyık, fi Nikâhi'r-Rakîk*).

300. Daha önce de geçtiği gibi, fâsid nikâhta mehr-i misilden ve mehr-i müsemâmıdan daha az bir miktar mehir verilir.

301. Eğer nikâh fâsid olursa ve kadı, karı kocayı duhûl gerçekleştikten sonra ayırırsa, şâyet mehir konuşulmamış ise bu durumda kadına mehr-i misil verilmelidir (*ez-Zahîra, fi'n-Nikâhi'l-Fâsid*).

302. Baba kızım seni büyük bir çehizle evlendireceğim dedi. Daha sonra kız kıymetli bir mal karşılığı kocasıyla evlendiğinde kızın babası vaat ettiği çehizi vermezse bu durumda şöyle fetvâ verilir: Koca vaat edilen çeyizi karısının babasından isteyebilir. Eğer baba çehizi verirse adam verdiği mehri geri alamaz, şâyet vermezse adam verdiği mehrin daha fazlasını geri alabilir. Doğrusu mal nikâh sırasında verilmişse verilen mal kızın babasına tekrar döndürülemez (*Câmiu'l-Fusûleyn, fi'l-Fasli*).

303. Adam şâyet cinsi belli olmayan bir elbise mehirle evlenmişse, elbisenin cinsi belli olmadığı için kadın mehr-i mislini alır. Çünkü elbiseler türlü türüdür (*el-Hidâye, fi Bâbi'l-Mehir*).

307. Mesele: Zeyd-i Zımmî Hind-i Nasrâniyyeyi mehirsiz tezevvüc câiz olup ba‘dehû Zeyd ve Hind İslâm’la müşerref olduklarından sonra Zeyd fevt olsa Hind tereke-i Zeyd’den mehr talebine kâdire olur mu? El-cevâb: Olmaz, cevâb-ı âhar, İmâm-ı Âzam’a göre olmaz.³⁰⁴

308. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde zevcem Hind’e iki biñ akçe mehr deynim vardır diyü ikrâr idüp ba‘dehû Zeyd fevt oldukda Hind’in mehri müveffâ olmayup lâkin iki biñ akçeye mehr-i misli müsâid olsa Hind iki biñ akçeyi tereke-i Zeyd’den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁰⁵

309. Mesele: Zeyd zevce-i medhûl bihâsı Hind’i tatlîk itdikde Hind mehr-i müsemâmâsı ne mikdar olduğunu isbâta kâdire olmayacak Zeyd’den mehr-i misl talep idüp almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁰⁶

310. Mesele: Zeyd zevcesi Hind’i tatlîk itmeden Hind baña akçe lâzım oldu diyü Zeyd zimmetinde olan mehr-i müeccelini [Varak 70b] Zeyd’den talep ve ahze kâdire olur mı? El-cevâb: Elbette vir diyemez.³⁰⁷

311. Mesele: Zeyd sıhhatinde şu kadar koyunı zevcesi Hind’e def‘ ve teslîm itdikden sonra Zeyd fevt olup Hind tereke-i Zeyd’den mehrini talep itdikde sâir verese Hind’e Zeyd ol koyunları sana mehrin mukâbelesinde itmişdir diyü da‘vâ ve Hind Zeyd ol koyunları baña hîbe ve teslim itmişdir diyü da‘vâ idüp her biri âharın müddeasını münker olup bey‘ ve hîbeden biri sâbit olmasa Hind ol koyunları mîrâsa idhâle râziyye olmayup hîbeyi yemîni ile zapta kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁰⁸

312. Mesele: Zeyd Hind’e namzed oldukda nişan nâmına bir mikdar yapagı irsâl idüp Hind dahı nefsiçün ğazl ve kilîm idüp kable’l-‘akd Hind fevt olsa hâlen Hind’in verese

304. Zımmî bir adam zımmî bir kadınla mehirsiz olarak evlenirse, kî bu onlarda câizdir, kadın bu evlilikte mehir almaz. Ancak bâzı âlimler cimâ gerçekleşmişse veya adam ölürse kadının mehr-i mislini alacağını söylediler (*el-İhtiyâr Şerh-u Muhtâr, fî Fasli fi’n-Nikâh*).

305. Hasta olan kişinin adamın karısının mehri hakkındaki ikrârı mehr-i misline eş değerde ise sahîhtir. Borçlunun malından bir kısmını borçları için ayırması sahîhtir (*Serahsî, fî Tasarrufâtı’l-Marîdi fî Kitâbi’l-İkrâr*).

306. Eğer mehir belirlenmemişse, mehr-i misil verilmesi gerekir (*el-İhtiyâr, fî Fasli fi’n-Nikâh*).

307. Mehrin te’cîl edilebileceği konusu daha önce geçmişti. Eğer mehir nikâh vaktinde istenmiyorsa zamanı belli olmayan bir tarihe kadar ertelenmesi sahîhtir (Bizim görüşümüz budur).

308. Kadın kocasının koyunları kendisine hîbe ettiğini iddia etse ve kadının bunun için delîli olmamakla, diğer vârisler bunu inkâr etseler, bu konuda âlimler şöyle dedi: Delîli iddia eden getirmelidir ve inkâr edenlerin de yemin etmesi gerekir. İnkâr edenler bu konu için şu sahîh hadisi delil olarak gösterebilirler: Hidâyede şöyle zikredilmektedir. İddia edenin yemin etmesi yeterli değildir. Çünkü Peygamber efendimizin hadîsi şerifinde; “*Delil getirmek iddia edene âittir, inkâr edenin de yemin etmesigerekir*” buyrulmaktadır. *Gâyetü’l-Beyân*’da da iddia edenin yeminiyle hüküm verilemeyeceği belirtilmektedir (Bizim görüşümüz de budur).

Zeyd'e yapagı zâmin olurlarken Zeyd almayup kilimi almağa kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁰⁹

313. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'e mehr-i mu'accelini virmeden dâhil olsa hâlen Hind Zeyd'den mehr-i mu'accelini almayınca nefsinin temkinden imtinâ'a kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³¹⁰

314. Mesele: Zeyd namzedi Hind'e nişan nâmına bir mikdar emti'â irsâl idüp Hind dahı Zeyd'e bir mikdar esvâb irsâl eylese Zeyd ol emti'âyı Hind ahz itdikde Hind dahı ol esvâbı mevcut olıcak Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³¹¹

315. Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde zevcesi Hind'in mehr-i müsemması üzerine iki yüz gurus ziyâde eyleyüp ba'dehû Zeyd fevt olsa sâir verese ziyâdeyi tutmazız dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.³¹²

316. Mesele: Zeyd cimâ-yı mutîka olan zevcesi Hind-i sagîre ile bir odada oturup musâhabet idüp lâkin ammi Amr ol meclisde hazır olsa halvet-i sahîha bulunmuş olur mı? El-cevâb: Olmaz.³¹³

317. Mesele: Zeyd Hind'i şu kadar akçe mehr ile tezevvüc idüp mehr-i mu'accel ne mikdar idügi beyân olunmasa hâlen Hind kendi misilli için ürfen ve âdeten ne mikdar mehr-i mu'accel virilegelmiş ise ol mikdar mehr-i muaccel almayunca nefsinin Zeyd'e teslîmden imtinâ'a kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³¹⁴[Varak 71a]

318. Mesele: Bir diyârın nakdî her iki yüz akçesi bir gurusâ râyiç olup Zeyd Hind'i ol makûle hurde ve zuyûf akçeden yigirmi biñ akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc ve duhûl idüp

309. Gasp edilen mal değışse ve farklı bir şeye dönüşse gasp eden kişi de bu malı sâhiplense bedelini ödemediği takdirde bu malı kullanması helâl değildir. Buradaki gibi kişi, yünü eğirip dokuyarak elbise hâline getirirse de durum aynıdır (*Câmiu'l-Fusûlîn, fi'd-Damânât*).

310. Ebû Hanîfe'ye göre: Kadın, duhûl gerçekleşse dahi mehr-i muaccelini almadan kocasından uzak durabilir. *Hidaye*'de bu durumda kadının kocasından uzak kalamayacağı belirtilmektedir (*el-Hidâye, fi âhari Bâbi'l-Mehr*). İmâm-ı sığarın fetvâsına göre: Duhûl gerçekleştikten sonra kadın kendisini kocasından uzak tutamaz. Önemli olmasına rağmen burada imâmeynin fetvâlarından bahsedilmemektedir. Kudûrî'nin hâşiyesinde belirttiği gibi onların [İmâmeyn] önemi seçtikleri fetvâları sahihlik makâmına yükseltmeleridir.

311. Adam kadınla nişanlandı ve ona bir miktar hediye gönderdi. Adamın hediyelerine karşılık kadın da düğün alayı ile birlikte adama hediye götürdü. Kadın ve adam daha sonra boşanırlarsa, adam gönderdiği hediyelerin kadının mülkü olduğunu inkâr ederse verdiklerini geri alabilir. Aynı şekilde kadın da inkâr ederse vermiş olduğu eşyayı geri alabilir (*Câmiu'l-Fusûleyn*).

312. Burada açıklandığı gibi bu vasiyettir ve vârise vasiyet câiz değildir.

313. Halvetin gerçekleşmesi için erkek ve kadının yanında üçüncü bir kişinin olmaması şarttır (*Şerhu'l-Mecma', fi'l-Mehr*).

314. Eğer mehr-i muaccelin miktarı belli ise bu hemen ödenir. Ancak mehrin miktarı belli değilse, kadına ve akid esnâsında konuşulan mehre bakılır; şâyet konuşulan mehir kadının mehr-i misli değilse kadına mehr-i misli muaccel olarak ödenir. Kocanın bunda dörtte bir veya beşte bir gibi herhangi bir takdir hakkı yoktur. Bunun için bilinen[örf] miktara bakmak gerekir. Çünkü miktar ancak örfle sâbit olur. Hükmün sâbit olması için bu şarttır (*Kâdîhân, fi Fasli Habsi'l-Mer'eti Nefsehe bi'l-Mehr mine'n-Nikâh*).

ba'dehu fevt olsa hâlen Hind terekeden râyiç olan ol akçeyi almağa kanaat itmeyüp falan diyârda cedîd akçe râyiçdir ol cedîd akçeden yigirmi biñ akçe aluram veyâhud her yüzü mukâbelesinde bir guruh dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³¹⁵

319. Mesele: Hind zevci Zeyd'e beni tatlık eyle didikde Zeyd Hind'e zimmetimde olan mehrini hibe idersen tatlık iderim didikde Hind tatlık idersen hibe itdim diyüp Zeyd dahı Hind'i bâyinen tatlık eylese Hind mehrini Zeyd'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Muhâla'a itmediler ise olur.³¹⁶

320. Mesele: Zeyd Amr'a zevcen Hind'i tatlık eyle eğer mehrini senden talep iderse ben dâmin ve kefilim demekle Amr Hind'i tatlık idüp ba'dehû Amr fevt oldukda Hind Amr'ın terekesinden mehrini alsa Amr'ın veresesı Zeyd'e dâmin olmuş idin diyü Zeyd'den mehr-i mezbûru almaga kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.³¹⁷

321. Mesele: Hâlen teâtisi memnû' olan zuyûf akçe râyiç iken Zeyd Hind'i kırk biñ akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüc idüp ba'dehû cedîd akçe zuhûr itdikde velîsi Zeyd'e Hind'in zuyûf akçeden mehr-i misliniñ mehrinden nâkıs oldu Hind'i tefrîk iderim didikde Zeyd ziyâde mehri kast idüp kırk biñ zuyûf akçe cedîd olsun diyüp ba'dehû Hind fevt olsa Hind'in sâir veresesı Zeyd'den kırk biñ cedîd akçeden hisse almaga kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olurlar.³¹⁸

322. Mesele: Hâlen teâtisi memnû' olan zuyûf akçe ile altun ziyâdeye râyiç iken Zeyd Hind'i yigirmi biñ akçe mehr ile tezevvüc idüp ba'dehû akçeniñ ziyâfeti ziyâde ve altun dahı ziyâdeye râyiç olup ba'dehû cedîd akçe zuhûr itdikde Hind fevt olsa Zeyd ol yigirmi biñ akçeniñ kâbil-i kesadda altundan olan kıymetinden hisselerini sâir vereseye virdigin sâir verese yevm-i akdde olan kıymetinden hisse aluruz dimege kâdir olurlar mı? El-cevâb: Rey-i hâkimle olurlar.³¹⁹[Varak 71b]

315. Bu meselenin benzeri daha önce de geçmişti.

316. Hibe şartıyla boşama lafızlarını söylemek bâtıldır. Bu kelimeleri aralarında anlaştıktan sonra, bana verdiklerine karşılık sana hibe ettim derse hibe şartıyla boşama sahih olur. Şarta muhalif olursa şart batıl hibe sahih olur (*el-Hulâsa, fi'l-Bey' bi Şartin min Kitâbi'l-Buyû'*).

317. Adam kızının mehrine kefil olarak onu evlendirse, kız babadan bir şey alamaz, adamın mehri tazmîn etme gibi bir sorumluluğu yoktur. Böyle bir tazmîn batıl olur. Çünkü bunu tazmîn etmesi gereken kişi kocadır ve bunu başkası tzmîn edemez. Tazmîn kocaya âittir ve ödemeyi de kendi malından yapar (*ez-Zahîra, fi'l-Fasli'l-Hâdiye Aşera mine'l-Kefâlet*).

318. Mehrin akidden sonra arttırılması kadının elindedir. Aynı şekilde Mehrinden eksiltmek de kadının elindedir ve azaltması sahihtir (*el-Bidâye, fi'l-Bâbi'l-Mehr*).

319. Kitaplarımı incelediğimde hiç birinde [mehr] kıymeti düşse de nikâh gününün kıymetinin gerekliliği ile ilgili bir kayıt bulamadım. Sonunda Allah ona rahmet etsin, onun sözlerinde sorunun cevâbına ulaştım. Mehrin akdin bir gereğidir. Akid gerçekleştiği zaman vacip olur. Mehrin kıymeti akdin gerçekleştiği zamandan sonra inkitâyâ uğrarsa akdin gerçekleştiği zaman söz verilen mehrin kıymetinin verilmesi gereklidir. Ebû Yusuf'a göre mehr ödünç alınan para gibi bir borçtur ve kararlaştırıldığı ve kayıt altına alındığı günün kıymetiyle verilmesi gerekir. İmam Muhammed'le bu konuda ihtilâf ettiler. İmam Muhammed'e göre borç değer kaybetmiş olsa da günün kıymetiyle ödenmelidir. Fetvâsı da bu yöndedir. Eğer kadı müctehid bölümüyle hüküm verirse kendi hükmünü yürürlüğe koymuş olur. Bunun için cevap vermek için aceleci davranmış olur.

323. Mesele: Zeyd Hind'i kırk biñ akçe mehr tesmiyesiyle tezevvüce Amr'ı tevklîl itdikde Amr Hind'i altmış biñ akçe mehr tesmiyesiyle Zeyd'e tezvîc idüp ba'dehû Zeyd bilmeden kable'd-duhûl fevt olsa Hind tereke-i Zeyd'den mehr ve hisse nâmına nesne almağa kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²⁰

324. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc ve duhûl idüp fevt olduktan sonra Amr zuhûr idüp ben Hind'i Zeyd'den mukaddem ben tezevvüc itmişdim menkûhamdır diyü da'vâ ve isbat eylese Hind tereke-i Zeyd'den mehr-i misl ile müsemmadan ekallini almağa kâdire olur mı? El-cevâb; Olur. Bu sûretde Hind Zeyd'e vârise olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²¹

2.4. Mâ Li'z-Zevc ve'z-Zevce en Yef'alâ

325. Mesele: Hind kızı Zeyneb'i haftada bir kere ziyâret murâd itdikde zevci Bekr Hind'i men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²²

326. Mesele: Zeyd kızı Hind'i Amr'a tezvîc itdikden sonra Zeyd Hind'i haftada bir kere ziyâret etmek istedikde Amr ile Amr'ın vâlidesi Zeyneb Zeyd'i men'a kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmaz.³²³

327. Mesele: Bir kasabada sâkine olan Hind'i Zeyd tezevvüc ve duhûl idüp ba'de îfâi'l-mu'accel rızâsıyla Hind'i on konak bu'udı olan beldeye götürüp bir müddet belde-i mezbûrede sâkinler olup ba'dehû Hind'i yine kasabasına götürmek istedikde gitmemeye kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²⁴

328. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i karındaşlarını ona ziyârete varmakdan men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Senede bir kere varmakdan men' idemez.³²⁵

329. Mesele: Bir kasabada sâkine olan Hind'i Zeyd tezevvüc ve duhûl itdikden sonra Hind'i bir günlük bu'udı olan çiftliğine götürmek istedikde Hind imtinâ'a kâdire olur mı?

320. Bir kişi kendisini bin lira mehirle evlendirmesi için bir adamı vekil tayin etse adam da onu bin liradan fazlaya nikâhlaşa, vekil tayin eden kişi bu akdi kabul etmeden nikahı yarıda keserek olayın gelişmesini engelleyebilir (*ez-Zahîra, fi'l-Hâmis mine'n-Nikâh*). Şartlı olan nikâh, nikâha izin verecek olan kişinin duhûl gerçekleşmeden ölmesiyle bâtil olur. Duhûl gerçekleşmediği için varislere mehir verilmesi gerekmez.

321. Mehr meselesi daha önce geçmişti. Ancak vâris olma meselesi geçmemişti. Mîras hakkı nikâhın özünde bulunan bir hak değildir (*Mabsûtu's-Serahsî, fi'l-Ferâiz*).

322. Koca karısının anne babasını kendisinin evini her cuma ziyâret etmelerini engelleyemez. Bu onların hakkıdır (*Meniyyetü'l-Müftî, fi'n-Nikâh*).

323. Bu mesele daha önce geçmişti.

324. Adam karısıyla birlikte başka bir beldeye gitmek istediği zaman, karısıyla burada evlendi ise buna hakkı vardır. Çünkü her ikisi bu belde kalmak için anlaşmışlardır (*Tatarhânî, fi'n-Nikâh*).

325. Muhît'te bazı Belh alimleri: Adam, karısının anne-babasını haftada bir ve kendisine [kadına] mahrem olanları senede bir defa ziyâret etmesini yasaklayamaz. Câmiu'l-Cevâmî'de: Adam, karısının, anne-babasını ve kendisine mahrem olan kişileri ayda bir kez ziyâret etmesini engelleyemez (*Tatarhânî, fi'l-Fasli'l-Hâdiye ve'l-İşrîn min Kitâbi'n-Nikâh*).

El-cevâb: Olmaz.³²⁶

330. Mesele: Hind imtinâ' idüp gitmese nafakası Zeyd üzerine lâzım olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²⁷

331. Mesele: Zeyd kızı Hind-i sagîreyi Amr-ı kebîre tezvîc idüp ba'dehû Zeyd fevt olup Hind'i anası Zeyneb terbiye iderken dokuz yaşına girüp lâkin mehzûle olmak ile vat'a tehammülü olmayup zaîfe iken Amr vat' ve duhûl kasdıyla Hind'i Zeyneb'in yedinden ahz murâd itdikde Zeyneb zarar isâbetinden havf idüp rey-i hâkimle vat'a tehammülü olunca imsâka kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³²⁸[Varak 72a]

332. Mesele: Zeyd buyûtu adîdeyi müştemil olan menziliñiñ ğalâk ve merâfıkı başka bir odasında zevcesi Hind'i iskân itdikten soñra vâlidesi Zeyneb'i dahı ol menziline başka bir odada iskân eylese Hind Zeyneb'in sâkine olduğı menzilde ben sâkine olmam dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³²⁹

333. Mesele: Zeyd ancak bir odası olan menziline zevcesi Hind ile vâlidesi Zeyneb'i iskân eylese Hind Zeyneb ile sâkine olmam benim için ğalâk ve merâfıkı başka bir oda ittihaz ve iskân eyle dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³³⁰

334. Mesele: Zeyd Hind-i ratekâyı tezevvüc idüp vat' mümkün olmamagla Hind'den rızâsınsız emr-i hâkimle yardırmak istedikde Hind istemem beni tatlîk eyle diyü yardırmaktan imtinâ'a kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³³¹

326. Koca karısını bir şeyleri düzeltmek için götürebilir. Gidilecek yer yakınsa ona ne kadar yakın diye sorulur, sefer uzaklığının olmaması uygun olur (*Nakdi'l-Fetevâ, fi't-Tâsi' mine'n-Nikâh*).

327. Kocasına karşı çıkan kadına kocanın nafaka temin etmesi gerekli değildir. Kocasına karşı gelen kadınlar kocanın evinden çıkar. Eğer kadın kocasıyla beraber dolaşır ve onun evine giderse ya da onunla istediğı bir beldeye giderse mehrinin tamamını alabilir.

328. İmam Muhammed bülûğün aslı hakkında şöyle dedi: Hz. Peygamber, Hz. Âişe ile altı yaşında nişanlanmış dokuz yaşında gerdeğe girmiştir. Bu durumda kocanın dokuz yaşını dolduran kızla bülûğa ermese de cinsi münâsebette bulunabileceğine dâir delil vardır. Çünkü hadiste dokuz yaşında bülûğa erdiği nakledilmektedir. Nakledilmediğı için hadisi başka âlimlerden alan bazı alimler kocanın, bülûğ çağına erişmeden kadınla birlikte olamayacağını söylediler. Alimlerinin çoğunluğuna göre evlilikte dikkate alınacak unsur yaş değil, kadının evliliğı kaldırabilecek güçte olmasıdır. Kız iri, gösterişli ve erkeklerle birlikte olmayı kaldırabilecek yapıda ise, erkek kadının hastalanacağından korkmaz ise bülûğa ermemiş olsa da onunla birlikte olabilir. Aksi halde, yani kız gösterişli değilse ve evliliğe güç yetirebilecek durumda değilse ya da koca hastalanacağından korkarsa, kocanın kadınla birlikte olması helâl değildir. Ancak yaşı büyük olursa bu sahîhtir (*Muhîtu'l-Burhânî, fi's-Sâniye Aşera mine'n-Nikâh*).

329. Fetvâlarda: Kadının kocasının ailesiyle birlikte, örneğin anne ve babasıyla veya diğerleriyle birlikte bir evde ikamet ederlerse, eğer evin birden fazla odası varsa ve kadına özel bir oda tahsis edilmiş olarak ayrı ayrı odalarda ikâmet ediyorlarsa kadının başka bir ev istemeye hakkı yoktur (*Fayd Kerkî, fi Kitâbi'n-Nikâh*).

330. Eğer evin birden fazla odası yoksa kadının başka bir evde ikamet etmeyi istemeye hakkı vardır.

331. Bir kişi râtika [cinsel uzvu kapalı] olan bir câriye alsa adamın cerrâhî bir müdahaleyle onu yardırmaya hakkı vardır (*fi'l-Bâbi't-Tedâvî fi'l-Kerâhiyye*). Kitaplarımı incelediğimde kocanın nikahlı karısını yardırmaya meşesiyle ilgili bir kayda rastlayamadım. Sonra nakleden kişinin iki bölümden oluşan açıklamasını gördüm. Gördüğüm mesele hakkında şöyle dedi: Kadın yardırmaya zorlanabilir mi zorlanamaz mı? Bize göre bu husus, hakim kararı ile sınırlandırılmalıdır. Yani hakimin istemesine bağlıdır. Nikahlı olan kadının durumu, illet açısından köleninki gibidir. Çünkü erkek, kölenin sahibi olduğu gibi kadını da nikâhlamakla ona sahip olmaktadır. Köleye cebr uygulaması normal ise aynı şekilde nikâhlı karısına da cebr uygulayabilir. Şöyle denildi: Zarûret ânında nikâhlı kadına cebr uygulanmayacağı beyân edilirse şu açıklamaya bakılabilir: Kadının râtika gibi

335. Mesele: Zeyd İstanbullu olan Hind'i İstanbul'da tezevvüc ve duhûl idüp ba'de îfâi'l-mu'accel Hind'i kasabası olan Kasımpaşa'ya götürmek istedikde Hind imtinâ'a kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³³²

336. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind Zeyd'den izinsiz zokaklarda gezüp yürür olsa Zeyd Hind'i darb itmekle nesne lâzım olur mı? El-cevâb: Olmaz.³³³

337. Mesele: Zeyd bir kasaba ahâlisinden Hind'i tezevvüc itdikde menzilden çıkarmak üzere tezevvüc idüp ba'dehu Hind'e mehr-i mu'accelini virüp ol kasabaya bir günlük bu'udı olan karyesine götürmek istedikde Hind imtinâ'a kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³³⁴

338. Mesele: İki zevcesi olan Zeyd'in dârında buyût-i müteaddide olup her birinde müstakil ğalak ve merâfıgı olmagla her birini başka bir beytde iskân eylese biri ben dırram ile bir dârda sâkine olmam dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³³⁵[Varak 72b]

339. Mesele: Zeyd'in menkûhası Hind dokuz yaşında olup cimâ'a mutî'a olmagla Zeyd Hind'i vâlidesi Zeyneb'den almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³³⁶

340. Mesele: Zeyd câriye-i mevtûesi Hind'i zevcesi Zeyneb ile sâkin olduğu menzilin odalarından bir odada iskân eylese Zeyneb Zeyd'e Hind'i menzilinden ihrâc eyle dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³³⁷

341. Mesele: Zeyd bir belde ahâlisinden Hind'i tezevvüc itdikden sonra cebren müddet-i sefer ba'îd olan beldesine götürse Hind ol belde de durmayup mehâriminden biriyle beldesine gelmege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³³⁸

bir ayıbı varsa cebr uygulanabileceğinde şüphe yoktur. Bu da köleye cebr uygulanabileceğinin sâbit olması gibidir. Bazı usûlcüler bu yönde hüküm vermişlerdir. Eğer sâhip [hastalıktan] korkmazsa yardırma için cebr uygulayabilir (Bizim görüşümüz de budur).

332. Bu mesele daha önce de geçmişti.

333. Erkek karısını dört durumda dövebilir. Bunlardan biri de kadının izinsiz olarak evden çıkarak gezmesidir (*Mecma'u'l-Fetâvâ, fi Âhari'n-Nikâh*).

334. Adam, bin dirhem mehirle, bulundukları beldeden çıkmamak üzere bir kadınla evlense ve daha sonra adam kadınla başka bir beldeye gitmek istese, kadının onu engellemeye hakkı yoktur (*Tatarhânî, fi's-Sâbi' Aşera mine'n-Nikâh*).

335. Bir kadın kumasıyla aynı evde ikâmet ederken, koca kapıları farklı iki ayrı odada ikâmet ederse, kadının başka bir ev istemeye hakkı yoktur (*ez-Zahîra, fi'l-Âşir mine'n-Nikâh*). Hassâf, Edebu'l-Kâdîde şöyle zikretti: Bir adamın iki karısı varsa ve onları aynı evde bulunduruyorsa, kadınlardan birinin başka bir ev istemesi onun hakkıdır. Çünkü onların aynı evde iskân edilmeleri o kadınlara zarar verir. Bu zararı gidermek te kocanın görevidir. eş-Şeyhu'l-İmâm Ebû Bekr Muhammed ibin'l-Fadlî, şöyle hüküm verdi: Şâyet bir evin birden fazla odası varsa onların ikisini de aynı odada iskân ediyorsa, kadınlardan biri başka bir ev [bağımsız oda] isteyebilir (*ez-Zahîra, fi'l-hâdî ve'l-işrîn mine'n-nikâh*).

336. Bu mesele daha önce geçmişti, burada tekrar edilmesinin sebebi biraz farklı olmasıdır.

337. Kadın rıza gösterirse kocasının cariyesiyle aynı evde kalır, tercih edilen görüş ise kocanın buna hakkı vardır. Çünkü adamın köleyi her zaman yanında iskân etmesi gerekir. Çünkü kölenin nafakası da sâhibe âittir (*Fethu'l-Kadîr, fi'l-Bâbi'n-Nafaka*).

338. Şâyet böyle bir olay meydana gelirse, yani zaruret durumu hâsıl olursa kadın, kocanın rızâsı olmadan ordan çıkabilir (*Fethu'l-Kadîr, min Mahalli'l-Mezbûr*).

342. Mesele: Zeyd bir kasaba ahâlisinden Hind'i mehr-i mu'accel tesmiyesiyle tezevvüc itdikden soñra mehr-i mu'accelini virmeden Hind'i kasaba-i mezbûre kurbunda olan karyesine götürmek istedikde Hind gitmem dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³³⁹

343. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind ziyâret-i kubûr için mezaristana gitmek murâd eylese Zeyd men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁴⁰

344. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind her cum'ada bir kez anası Zeyneb'in menziline varup Zeyneb'i görmek istedikde Zeyd Hind'i bigayr-i veche men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁴¹

345. Mesele: Zeyd bir kasabada ehâlisinden Hind'i tezevvüc itdikden soñra Zeyd mesâfe-i sefer ba'îd olan beldesine götürmek istedikde Hind râziye iken akrabâsı men'a kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.³⁴²

346. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i anasının babası Amr'in menziline senede bir kere varup Amr'ı ziyâretten men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁴³

347. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind'in vâlidini Zeyd menziline gelüp Hind'i gördüklerinde idlâl idüp Zeyd ile hüsn-ü zendigâna vefaklarını şikâka tebdîl ider olsalar Zeyd mezburları menziline duhûlden men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁴⁴

348. Mesele: Zeyd'in zevcesi Hind Zeyd'den izinsiz yabanlarda gezer [Varak 73a] olmagla Zeyd menziline kapusını Hind'in üzerine kilidleyüp Hind'i men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁴⁵

349. Mesele: Bâyi'-i keten olmayan Zeyd'in kendi malıyla keten iştirâ ve evine götürdükde zevcesi Hind'e bir nesne söylemeden Hind ol keteni egirüp iplik idüp ba'dehû Zeyd'in izniyle ipligi nisâca virüp bez dokundukdan soñra Hind fevt olup zevci Zeyd'i ve sâir

339. Kadın mehr-i muaccelini almadan cins-i münâsebeti ve kocasının kendisini başka bir beldeye götürmesini engelleyebilir (*el-Hidâye, Mehr*).

340. Kitaplarımı araştırdığımda orada kocanın, karısını kabir ziyâretinden men edebileceğine dâir bir kayıt bulamadım. Zikredildiği kadarıyla koca, karısının, anne-babasını ve mahremlerini ziyâret etmesi dışında diğer ziyâretlerini yasaklayabilir. Kadınların kabir ziyareti yapması ihtilâflı bir konudur. Çünkü bu konuda vârid olan hadisler, el-Burhânî'nin kerâhiyyet kitabında da açıklandığı gibi iftilâflıdır. Cevaz vermeyenlere göre koca karısına hâkim olduğu için karısını menedebilir (*el-Burhânî, fî Fasli alâ Hiddet fî Kitâbi'l-Kerâhiyye*).

341. Koca, karısının anne-babasını ve onların da kızlarını haftada bir kez ziyâret etmesini engelleyemez, diğer mahremlerini ziyâret etmesini de senede bir kez olmak kaydıyla takdîr edebilir.

342. Eğer kadının aklî melekeleri, kendini idâre edecek kadar yerinde olsa da karar verme hakkı babanın veya dedenindir. Eğer babası ve dedesi yoksa velâyeti kardeşinin veya amcasının olmadığı için karar verme yetkisi kadına âittir (*ez-Zahîra, fî'l-Kitâbi't-Talâk*).

343. Bu mesele sağdaki sayfada açıklanmıştı.

344. Adam ebeveynleri olan bir kadınla evlendiğinde kadının anne-babası, kocasının evinde onun yanına gelerek, kadının kocasına yaklaşmasını engelleyerek aralarını bozucu davranışlarda bulunurlarsa bu durumda koca, karısının anne-babasının kendi evine girmesini ve burada bir araya gelmelerini engelleyebilir mi? Evet koca onların eve girmelerini engelleyebilir ancak evin dışında görüşmelerini engelleyemez. Onlar kızlarıyla evin dışında görüşebilirler (*Fetevây-i İbn-i Nüceym, mine'l-Evliyâ*).

345. Ebu'l-Leys'in fetvâlarında şöyle geçmektedir: Koca, karısının anne-babası dışındaki, diğer ziyâretçilerle görüşmesini engelleyebilir (*Edebu'l-Kâdî li'l-Hassâf, fî Bâbi'n-Nafakât*).

veresini terk eylese ol bez Zeyd ile sâir vereseden hangisiniñ olur? El-cevâb: Zeyd'in olur.³⁴⁶

350. Mesele: Zeyd keten alup zevcesi Hind'e işle diyü virüp Hind dahı işleyüp dokuyup bez eylese ol bez Zeyd ile Hind'den hangisiniñ olur? El-cevâb: Zeyd'in olur.³⁴⁷

351. Mesele: Zeyd Hind'in haftada bir kere zevci Amr'in menziline ziyâret için vardıkda Zeyd müfsid olmagla Hind'i ifsâd ve idlâl itmege gâlib olıcak Amr Zeyd'i menziline duhûlden men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁴⁸

352. Mesele: Zeyd'i zevcesi Hind'in vâlidesi Zeyneb fâcire olup Zeyd'in menziline vardıkda Zeyneb'i idlâl ider olsa Zeyd Zeyneb'i menziline duhûlden men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁴⁹

353. Mesele: Bâyi'-i keten olmayan Zeyd keten alup götürüp zevcesi Hind'e bir nesne dimeyüp Hind dahı ol keteni işleyüp bez dokudukdan soñra Hind fevt oldukda Hind'in zevci Zeyd ol bezi mustakillen ahz eylese Hind'in sâir veresesi Hind'in ğazl ve nesicî için Zeyd'den ücret nâmına nesne almaga kâdir olurlar mı? El-cevâb: Olmazlar.³⁵⁰

354. Mesele: Zeyd Hind-i kebîreyi bir beldede tezevvüc idüp ba'de'd-duhûl Hind'i rızâsıyla müddet-i sefer olan âhar beldeye götürmek istedikde Hind'in babası Amr'ı men'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁵¹

355. Mesele: Bâyi'-i keten olmayan Zeyd'in aldığı keteni zevcesi Hind Zeyd nesne dimeden ğazl idüp iplik eğirdikden soñra ol ipliği nisâce virüp nesc itdirüp Amr'a ücretini virüp bezi evine götürse ol bez Zeyd ile Hind'in hangisiniñ olur? El-cevâb: Zeyd'in olur.³⁵²

356. Mesele: Zeyd Amr'in kızı Hind'i İstanbul'da tezevvüc ve duhûl itdikden soñra ba'de îfâi'l-mu'accel Hind'in rızâsı yok iken beş konak bu'udı olan beldesine cebren götürmege

346. Eğer izin verilmişse durum şöyledir: Şâyet koca, pamuk satıcısı ise eğrilen pamuk kadınıdır. Eğer koca pamuk satıcısı değilse, eğrilen pamuk kocanıdır (*el-Hulâsa, fi Tenâzu' Raculeyn mine'd-Da'vâ*).

347. Koca pamuk satın alıp karısına bunu eğir dese ve kadın da bu pamuğu eğirse, pamuk kocaya ait olur (*el-Hulâsa, mine'l-Mahalli'l-Mezbûr*).

348. Bu mesele daha önce geçmişti.

349. Bu mesele daha önce geçmişti.

350. Eğer izin yoksa durum şöyledir; koca pamuk satıcısı ise eğrilen pamuk kadınıdır. Ancak koca pamuk satıcısı değilse eğrilen pamuk adamındır ve kadına bunun için ücret de verilmez. Çünkü bu iş kadının kocasına ekmek pişirmesi gibidir (*Bezzâzî, fi'd-Da'vâ*).

351. Kız bâkire ve yaşı küçük ise fesad korkusu olmasa dahî velîsi onu himâyesi altına alabilir. Eğer yaşı ilerlemişse, akıl ve düşünme melekeleri kendisini idâre edebilecek derecede gelişmişse, velîlerinin himâye hakkı yoktur. Emniyetli olması şartıyla istediği her yerde yerleşebilir. Şâyet kadın, dul ise ve kendisinin zarar görmesinden endişe duyuluyorsa, kadının baba ve dedesi olmayıp erkek kardeşi veya amcası varsa bunların baba ve dedenin aksine velâyet hakkı yoktur. Aralarındaki fark baba ve dedenin velâyet hakkı olmasıdır. Eğer kadın emniyette değilse amca ve kardeş onu evine gönderebilirler. Fakat baba ve dedenin dışında hiç kimsenin velâyet ve evine iade etme hakkı yoktur (*ez-Zahîra, fi'l-Fasli's-Sânî min Kitâbi't-Talâk*).

352. Bu mesele daha önce geçmişti ancak sorudaki farklılıktan dolayı tekrar edildi.

kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁵³[Varak 73b]

357. Mesele: Zeyd bir belde ahâlisinden Hind'i ol beldede tezevvüc ve duhûl idüp ba'dehû Hind'i beldesine biragub İstanbul'a gelmekle Hind Zeyd üzerine nafaka takdîr itdirüp ba'dehû ol nafakayı talep için İstanbul'a geldikde Zeyd Hind'i salıvirmeyüp benimle İstanbul'da sâkine ol diyü cebre kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁵⁴

358. Mesele: Zeyd zevceleri Hind ve Zeyneb'i bir menzilde iskân idüp her biriniñ ğalâk ve merâfıgı başka bir odası olmasa Hind Zeyd'e beni ğalâk merâfıgı başka bir beytde iskân eyle dimege kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁵⁵

359. Mesele: Zeyd Hind'e namzed oldukdan soñra Hind'e bir mikdar yabagı gönderip işlesün dokusun hâsıl olan metâ'ı beynimizde müşterek olsun dimekle Hind dahı işleyüp dokuyup metâ' hâsıl olsa hâlen Hind nefsinin Zeyd'e tezevvüc itmeyüp âhara tezvîc itdikde Zeyd Hind'e ecr-i mislini virüp metâ'ı almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁵⁶

360. Mesele: Zeyd Hind-i bikre namzed oldukda tarafından hediye tarîkiyle ba'zı eşya irsâl olunup her biri istihlak itdikden soñra nikâh müyesser olmasa ol hedâyâ tarafından tazmîn olunur mı? El-cevâb: Olunmaz.³⁵⁷

361. Mesele: Hind zevc-i mutallık Zeyd'den olan veled-i saĝîrini ancak bihakki'l-hidâne terbiye iderken Zeyd haftada bir kere veledini görmek murâd itdikde Hind men'a kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁵⁸

2.5. Fi'l-Cehâz

362. Mesele: Eşrafdan Hind kızı Zeyneb'i Amr'a tezvîc itdikde Zeyneb'e cehâz nâmına bir mikdar eşyâ virüp ba'dehû Zeyneb fevt olup zevci Amr ile Hind'i terk itdikde Hind ben

353. Ebu'l-Leys'in fetvâlarında: Eğer koca karısını bir beldeden başka bir beldeye götürmek isterse ve karısının mehrini de ödemiş ise kitabın cevâbı buna hakkı olduğu yönündedir (*ez-Zahîra, fi'z-Zâhiri'r-Rivâye ve el-Muhît, İhtâr-u Ebi'l-Leys*). Ebu'l-Leys, buna hakkı olmadığı görüşünü tercîh etmiştir. Âlimlerin çoğunluğuna göre zamanımızda kocanın buna hakkı yoktur. Çünkü durumu iyi olsa da kişi, yabancı olan bir yerde gariptir. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “Onları sizin ikâmet ettiğiniz gibi ikâmet ettirin, kişi zararı terk etmeyle yükümlüdür” (Talâk, 6). Âyetin sibâkında olduğu gibi; Onlara zarar vermeyin demek onları yabancı yerlere götürmekte zarar vardır demektir (*Tatarhânî, fi Fasli'l-Mehr*).

354. Cevâbın sıhhatinden, önceki meseleye bakılarak istifâde edilebilir.

355. Eğer içerisinde bir odadan başka bir oda bulunmayan bir evde ikâmet eden kadın, kocasından kapısı ayrı başka bir ev [oda] isteyebilir (*el-İhtiyâr Şerhu'l-Muhtâr, fi'n-Nafaka*). Hidây'e'nin sahibi, sâdece kapalı bir kapı ile yetindi. *Şerhu'l-Muhtâr*'da, Fethu'l-Kâdir'de olduğu gibi biri diğerinden ayrı iki müstakil oda eklendi. Ayrıca *Hidây'e*'nin aksine, evde faydalanılabilecek tuvalet ve mutfak bulunmalıdır. *Şerhu'l-Muhtâr*'da ve *Bahr*'da nikâh kitabının nafaka bölümünde olduğu gibi fetvâ verilmelidir.

356. Eğer adam zevcesine elbise eğirir, benimle senin olsun dese, bu elbise onun ve karısının olur. Kocanın ecr-i misil vermesi gerekir çünkü , kilit altına alınmamış olup kiralanmış gibi olur. Unu öğütmek gibidir (*Bezzâzî, fi't-Tenâzui'r-Raculeyn mine'd-Da'vâ*).

357. Erkek tarafı, kız tarafına nişanda âdet olan hediyeler verse ve kız tarafıda, aldıkları hediyelere benzer hediyeler verirlerse, bu hediyeler [karşılıklı olarak] iâde edilmez.

358. Çocuk ebeveynlerden birinin yanında ise çocuğun yanında kaldığı kişi, diğerini onu görmekten alıkoyamaz (*Tatarhânî, fi Fasli'l-Mükemmeli's-Sülûseyn mine'n-Nikâh*).

eşyâ-yı mezbûreyi Zeyneb'e âriyet vermişdim diyüp Amr hîbe ve temlîk itmişdin diyüp tarafeyniñ beyyinleri olmazsa Hind eşyâ-yı mezbûreyi yemîn ile almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁵⁹

363. Mesele: Zeyd kızı Hind'e cehâz nâmına ba'zı eşyâ virdikden soñra Hind fevt olup Zeyd'i ve zevci Amr'ı terk itdikde Zeyd eşyâ-yı mezbûreyi tereke-i Hind'den olmak üzere Amr ile iktisâm idüp hisselerini ahz itdiklerinden soñra Zeyd eşyâ-yı mezbûreyi Hind'e âriyet vermişdim diyü da'va [Varak 74a] eylese mesmû'a olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁶⁰

364. Mesele: Eşrafdan Hind kızı Zeyneb'i Zeyd'e tezvîc itdikde Hind Zeyneb'e ba'zı cehâz esvâbı virüp ba'dehû Zeyneb ve Zeyd fevt olduklarında Hind esvâbı âriyet vermişdim diyüp sâir verese hîbe itmişdin diyüp tarafeyniñ beyyineleri olmasa kavî hangisiniñdir? El-cevâb: Sâir vereseniñdir.³⁶¹

365. Mesele: Evsât-ı nâsdan olan Hind kızı Zeyneb'i Amr'a tezvîc itdikde Zeyneb'e cehâz nâmına bir mikdar esvâb vermiş olsa hâlâ Hind ben ol esvâbı âriyet vermişdim diyüp Zeyneb hîbe itmişdiñ diyüp tarafeyniñ beyyineleri olmayacak Hind yemîn ile ol esvâbı Zeyneb'den almaga kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁶²

366. Mesele: Zeyd şu kadar cehâz esvâbını kız karındaşı Hind'e hîbe ve teslîm itdikden soñra Zeyd hîbesinden rucû'a kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁶³

367. Mesele: Zeyd dâmâdı Amr'a kızım Hind içün şu mekûle şu kadar cehâz esvâbı alıvir diyu iki yüz gurus virüp Amr dahı alup lâkin esvâbı alıvirmedin yedinde iken Hind fevt olsa hâlâ Zeyd meblâg-ı mezbûrı Amr'dan talep itdikde Amr sen meblâg-ı mezbûrı Hind'e esvâb alıvirmek içün virmekle meblâg-ı mezbûr Hind'in olmuş olur diyü mîrasa idhâle kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁶⁴

359. Baba kızına âdet üzere çeyiz yapar ve sonra da ben bunu geçici olarak vermiştim derse, Şeyhü'l-İslâm Ebû Bekir Muhammed bin Fadl'a göre: Baba çeyiz yapılırken ödünç olduğuna şahâdet etmezse sözü doğru kabul edilmez. Kâdî İmam Ali es-Sefedî'ye göre: Çeyiz parasını veren kendisi olduğu için sözü doğru kabul edilir. [Dâmat ve gelin] Çeyize mâlik olmadıkça geçerli olan söz babanıdır. Mevlânâ şöyle dedi: Eğer baba halkın önde gelenlerinden ve eşrafındansa sözü geri almadıkça kabul edilmez. Eğer orta tabakadan ise; babanın sözü kabul edilir (*Kâdîhân, fi'l-Vedî'a*).

360. Aile bir adamın evini mîras olarak paylaşırken kadın da bunu ikrâr ederse hissesini [parasını] alır. Sonra kadın bunu kocasının kendisine mehir olarak verdiğini veya bunu kendi mehrinin parasıyla aldığını iddia ederse bu kabul edilmez çünkü onlara mîras taksiminde yardım ederken evin kocasına ait olduğunu ikrâr etmişti (*Kâdîhân, fi Fasli fi mâ Mahalli'l-Kasame*).

361. Bir adam kızına çeyiz yapıp evlendirir ve kızı ölünce ona verdiği çeyizin hîbe değil emânet olarak verdiğini iddia etse, söz kocanıdır. Koca nasıl şahâdet ederse öyledir. Çünkü âdet olarak baba kızının çeyizini temlik amacıyla verir (*ez-Zahîra, fi'l-Fasli mine'n-Nikâh*). Söz sahibi olan kişi ölürse söz vârislerinin olur (*Fethu'l-Kadîr*).

362. Bu mesele daha önce *Kâdîhân*'da geçmişti. Onun sözü sayfanın üst kısmındaki meselelerde idi.

363. Kişi kendisine mahrem olan bir kişiye bir şey hîbe ederse bu hîbesinden dönemez (*el-Bidâye, fi'l-Hîbe*).

364. Amr, alış-verişte ödenen paralar ve istenen şeylerin alınması, bunların paralarının ödenmesi hususunda vekildir. Paralar vekil olanın mülkündendir, onu kendi rızasıyla hîbe etse dahî, alcak olan kişinin eline geçmedikçe, onun mülkünden çıkmaz. Buradan anlaşılacağı gibi hîbe ancak onu teslîm etmekle gerçekleşir. Kocanın hîbeyi teslim alması karısının alması anlamına gelmez. Çünkü kadın buluş çağına ermiştir. Bununla

368. Mesele: Eşrafıdan Zeyd kızı Hind'i Amr'a tezvîc itdikde cehâz nâmına ba'zı eşyâ virüp ba'dehû ol eşyâyı âriyet virmişdim Hind hîbe itmişdin diyüp ihtilâf eyleseler kavı hangisiniñdir? El-cevâb: Kavı Hind'ındır beyyine Zeyd'e düşer.³⁶⁵

2.6. Mesâilu'n-Neseb fi'l-İstîlâd

369. Mesele: Zeyd mezniyesi Hind'i tezevvüc itdikden soñra Hind vakt-i tezevvücde altı aydan ekalde bir veled doğarsa ol veledin nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁶⁶

370. Mesele: Zeyd'in câriyesi Hind hâmile oldukda Zeyd hamli benden degildir gayrı biriniñdir diyü nefy itdikden soñra Hind bir veledi doğurdukda Zeyd ol veledi bendendir diyü da'vet eylese veledin nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.³⁶⁷[Varak 74b]

371. Mesele: Zeyd'in câriyesi Hind hâmil oldukda Zeyd Hind'in hamli bendendir diyü da'vet idüp ba'dehû Zeyd fevt oldukda Hind vakti da'vetten yedi ay tamâmında bir veled götürse ol veledin nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.³⁶⁸

372. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i vatîe idüp Hind'den veled geldikde Zeyd veled bendendir diyü da'vet itdikden soñra Hind Zeyd'in gulâmı Bekr bana zînâ idüp ol veled zînâdan hâsıl oldu demekle Zeyd dahı da'vetine nâdim olup veled benden degildir diyüp ba'dehû Zeyd fevt olsa ol veled Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.³⁶⁹

sorunun cevâbı açıklanmış olmaktadır. Bu meseleyi nakletmemizdeki amaç cevâbın sıhhatini ortaya koymaktır. Bundan başka bir nakle ihtiyaç yoktur.

365. Bu meselenin nakledilmesinin sebebi cevâbın sıhhatini ortaya koymak için değil, çeyizle ilgili meseleler için hüküm çıkarmaktır.

366. Neseb zînâ ile sâbit olmaz. Hz.Peygamber konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Çocuk [neseb] yataktandır, Zînâ edenin yatağı [nesebi] yoktur.” (*el-Mebsût li's-Serahsî, fî Bâbi'd-Da'vâ'l-Veled mine'z-Zânî fî Kitâbi'd-Da'vâ*).

367. Bir adam câriyesini hamile iken satar ve bu hamilelik benden değil başkasındandır dese ve cariye kendisini satın alan kişinin yanında iken altı aydan daha kısa bir sürede doğursa, satan kişinin sözü geçerlidir. Çocuk ve câriye tekrar satan kişiye teslim edilir (*el-Hulâsa, fî'l-Âşir mine'd-Da'vâ*).

368. Bir kişinin cariyesinin karnında çocuk varsa ve o kişi çocuk bendendir derse, doğuma anne olan bir kadın da şahitlik ederse, durum şöyledir; adam bunu ikrar ettikten sonra altı aydan az bir zamanda doğum olursa adamın sözü geçerlidir. Cariye çocuğu altı ayda veya altı aydan daha fazla bir zamanda doğursa adamın bir şey söylemesine gerek yoktur çünkü bu durum çocuğun ondan olduğunu gösterir. Adam cariyesi için benden hamiledir derse, cariye çocuğu altı ayla iki sene arasındaki bir zaman içerisinde doğursa dahi çocuk adama aittir (*Gâyetü'l-Beyân, fî Sübûti'n-Neseb*). Adam cariyesinin kendisinden hamile olduğunu söylese ve çocuk altı ay sonra doğarsa çocuğun nesebinin adamdan olduğu sâbit olur. Çünkü da'vet çocuk anne karnında olduğu zaman vâkî olmuştur. Çocuk altı aydan daha uzun bir zamanda doğarsa neseb sonra sâbit olur çünkü cariyesinin da'vet ânından daha sonra hâmile kalma ihtimâli vardır. Şüphayle dâ'vânın isbâtı câiz değildir (*el-Muhîtu'r-Radiyyuddîn es-Serahsî, fî Bâbi Ummu'l-Veled*).

369. Şâyet adam bu çocuk bendendir der ve daha sonra benden değildir derse inkârı geçerli değildir (*el-Hulâsa, fî'l-Fasli'l-Âşir fî'd-Da'vâ'n-Neseb min Kitâbi'd-Da'vâ*).

373. Mesele: Zeyd âhar diyarda iken fevt sâyî olmagla zevcesi Hind ba'de inkidâi'l-idde nefsini Amr'a tezvîc idüp Amr'dan veled götürdükden soñra Zeyd gelüp Hind'i Amr'dan tefrîk itdirse ol veled Zeyd ile Amr'dan hangisine hükm olunır? El-cevâb: Amr'a.³⁷⁰

374. Mesele: Zeyd bir kimesneniñ taht-ı nikâh va'detinde olmayan Hind'e zînâ idüp ihbâl itdikden soñra Hind'i tezevvüc itdikde altı aydan ekalde Hind bir veled dogursa Zeyd ol veledi kable'n-nikâh zînâdan ba'den-nikâh altı aydan ekalde doğmuş veled midir diyü da'vet itmeyicek ol veledin nesebi Zeyd'den sâbit olup Zeyd fevt oldukda vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁷¹

375. Mesele: Zeyd bir kimesneniñ nikâhında ve iddetinde olmıyan Hind'e zînâ idüp ba'dehû Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden soñra Hind altı aydan ekalde bir veled doğurdukda Zeyd ol veledi mutallâka bendendir diyü da'vet idicek ol veledin nesebi Zeyd'den sâbit olup fevt oldukda vâris olur mı? El-cevâb: Olur.³⁷²

376. Mesele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikden soñra on iki ay murûrunda Hind'den bir veled geldikde Zeyd veledi mezbûr benden değildir diyü nefy-i neseb idüp ba'de'l-mulâ'ane hâkim Hind'i Amr'dan tefrîk itdikde veled-i mezbûruñ nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁷³[Varak 75a]

377. Mesele: Zeyd âhar diyarda iken zevcesi Hind vad'-i haml idüp ba'dehû gelüp ahhâbı Zeyd'ın nehniye-i veled itdiklerinde sükût idüp ba'dehû Zeyd veledi mezbûr benden değildir diyü nefy-i nesebe kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁷⁴

378. Mesele: Zeyd nefsinden bi-gayrihi kâdir oğlu olmagla sâlih mevlidinde mechûlû' n-neseb olan Amr için oğlumdur diyü ikrâr ve Amr dahı tasdîk idüp ba'dehû Zeyd fevt olsa

370. Bir kadına kocasının ölüm haberi gelirse iddetini bekledikten sonra başka bir adamla evlenir. Bu adamdan çocuğu olursa ve ilk kocası [hayatta olup] gelse; Ebû Hanife ilk önce çocuğun ilk kocaya ait olduğunu söyledi. Ancak daha sonra bu kararından dönerek çocuğun ikinci kocanın olduğunu söyledi (*Kâdîhân, fî Mesâilî'n-Neseb mine'n-Nikâh*).

371. Bir adam bir kadınla zînâ eder ve kadın da hamile kalırsa zina eden erkek onunla evlenir, fakat doğum yapana kadar onunla cimâ etmezse, şâyet kadın başkasının iddetinde değilse nikâh câizdir ve ikisinin tövbe etmesi gerekir. Fakîh Ebu'l-Leys şöyle dedi: Eğer nikâh vaktinden altı ay ve daha uzun bir zamanda doğarsa çocuğun nesebi sâbit olur eğer altı aydan daha kısa bir zamanda çocuk doğarsa neseb sâbit olmaz. Baba bu çocuk bendendir zînâdan değildir demedikçe çocuk ona vâris olamaz (*Kâdîhân, fî Mahalli'l-Mahakkî*).

372. Bu meselenin cevâbı suale bitişiktir.

373. Eğer kazf çocuğun nesebini nefyetseydi o zaman kadı nesebini çocuğun nesebini nefyedip onu annesine verirdi. Rivâyet edildiği gibi Hz. Peygamber, Hilal oğlu ümeyyenin karısından olan oğlunun nesebini alıp kadına verdi. Bundan maksat liandan maksad çocuğun nesebini nefyetmektir. Bu durumda maksad yerine gelerek hüküm aralarını ayırır (*el-Hidâye, fî Bâbi'l-Mu'âne*).

374. Nikâhlı eşinden doğan çocuk için tebrikleri kabul eden ve buna itiraz etmeyen kişi daha sonra bu çocuğun kendisinden olmadığı söylese dahi bu kabul edilmez. Bu durum aynı şekilde ümm-i veled için de geçerlidir. Çünkü kutlama anında susmak çocuğu kabul anlamına gelmektedir (*Kâdîhân, fî fasli fî mâ yeteallaku bi'l-veled mine'd-Dâ'vâ*).

Amr'ın nesebi Zeyd'den sâbit olup Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁷⁵

379. Mesele: Zeyd fevt olup üveğ babası Amr'dan hâmil vâlidesi Hind'i terk itdikde Hind Zeyd'in fevtinden sekiz ay murûrunda bir kız doğursa ol kız Zeyd'e vârise olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁷⁶

380. Mesele: Zeyd ben Amr'ın evlâdı evlâdındanım diyü da'vâ idüp tesâmu'la şahâdet idenler Zeyd'in nesebi Amr'a muttasıl olunca mâbeynde olan ve sâbitin isimlerini beyâna kâdir olmıyup biz Zeyd'i Amr'ın evlâdı evlâdından işidiriz diseler Zeyd'in nesebi sâbit olur mu? El-cevâb: Olmaz.³⁷⁷

381. Mesele: Zeyd'in bâyinen mutallâkası Hind altmış günde inkidâ-ı iddete ikrâr ve nefsinin Amr'a tezvîc itdikden sonra altı ay tamâmında Hind'den bir veled vücûda gelse ol velediñ nesebi Amr ve Zeyd'den hangisinden sâbit olur? El-cevâb: Amr'dan sâbit olur.³⁷⁸

382. Mesele: Zeyd dâru'l-harpden Amr ile zevcesi Hind'i seby idüp dâru'l-islâma ihrâc itdikden sonra Amr ma'an seby olunup nefsinden mu'abbere olmayan Zeyneb-i sagîre için Hind'den mütevellide kızımdır diyü ikrâr eylese Zeyneb mevlidinde mechûlû'n-neseb olıcak Amr'ın ikrârına binâen Amr'ın kızı olur mı? El-cevâb: Olur.³⁷⁹[Varak 75b]

383. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i vatîe idüp Hind'in hamli zâhir oldukda Zeyd Hind'in hamli bendendir diyü da'vet itmeden Zeyd fevt oldukda Zeyd'in fevtinden altı aydan sonra bir veled vücûda gelse Zeyd'in veresesi veled-i mezbûr Zeyd'dendir diyü ikrâr itmeyicek veled Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁸⁰

384. Mesele: Bir kimesneniñ nikâhında ve iddetinde olmayan Hind mevlîdinde mechûletu'n-neseb olup kendiye kızı olmağa sinni müsâid olan Zeyneb için kızımdır diyü

375. Erkeğin iddiası dört yerde câizdir. Bunlardan biri; nesebi mechul biri hakkında bu benim oğlumdur demesi, aynı şekilde çocuk doğduğunda belli bir nesebi olmaz, adam bu benim oğlumdur derse ve çocuk bunu doğrularsa çocuk onun oğlu olur ve nesebi ondan sâbit olur. (*Şerhu't-Tahâvî, fî Bâbi'l-Miras mine'l-Ferâiz*)

376. Eğer hâmilelik başka birinden olsa bu durumda iken koca ölse, kadın çocuğu altı ay veya daha az bir sürede doğurursa bu çocuk ölen adama vâris olur. Çünkü adam öldüğü sırada çocuk annenin karnında bulunmaktadır. Şâyet çocuk en düşük hamilelik süresinden daha fazla bir zamanda doğarsa adama mirasçı olmaz. Zîra çocuk adamın ölüm anında annenin karnında olmayabilir (*Şerhu's-Sırâc li's-Seyyid Şerîf*).

377. Câmiu'l-Fetevâ'da: Bir kişi, ölmüş olan birinin amcası olduğunu iddia etse, bu kişi ölen adamın ve varislerinin nesebini bir babada birleşinceye kadar saymak mecburiyetindedir (*Tatarhanî, fî's-Sâmin mine's-Şehâde*).

378. Kadın iddetinin sona ediğini ikrâr ettikten sonra altı ay içerisinde doğum yaparsa doğan çocuğun nesebi sabit olmaz. Çünkü bu ikrârın doğruluğundan emin olamayız. Olayın daha sonra meydana gelme ihtimâli vardır (*el-Hidâye, fî Sübûtu'n-Neseb*). Adam bir kadınla evlense ve evlendikten altı ay sonra bir çocuğu olsa, bu durumda çocuk adamındır ve çocuğun nesebi adamdan sâbit olur (*Kâdîhân, fî Mesâili'n-Neseb*).

379. Kadın bir erkek çocuğun nesebinin bir adamdan olduğunu iddia etse ve bu adam onun kocası olsa, koca ve doğum sırasında arada bulunan başka bir adam bunu doğrularsa çocuk kadındır.

380. Câriye sahibinden doğum yapsa, sahip çocuğun kendisinden olduğunu kabul etmeden nesep sâbit olmaz. Çünkü cariyeyle cinsi münasebette bulunmaktan maksat çocuk yapmak değil şehvî arzuyu tatmindir ve da'vet gerekmez (*el-Hidâye, fî Bâbi'l-İstîlâd min Kitâbi'l-İtâk*).

ikrâr Zeyneb dahı tasdîk itdikden soñra musırralar iken Hind fevt olsa Zeyneb'in nesebi Hind'den sâbit olup Hind'e vârise olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸¹

385. Mesele: Zeyd bir câriyeyi câriyeniñ veledi ile iştirâ ve ba'dehû câriyeyi vatîe vü istilâd idüp câriyeden Hind tevellüd itdikde bendendir diyü da'vet itdikden soñra Zeyd fevt olup zevce-i mutallâkası Zeyneb'den olan sagîr oğlu Bekr ile Hind'i terk itdikde Bekr'in vasîsi Bişr Hind'in ol veleden hissesi âzâd olmagla Bekr'in hissesini veledde sirâyet itdirüp almaga kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸²

386. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in câriyesi Zeyneb'i rızâsınsız vatîe idüp ba'dehû Zeyneb Zeyd'den bir veled götürdükde Zeyd bendendir diyü da'vet itdikden soñra Zeyd velediyle Zeyneb'i iştirâ itmiş olsa ol velediñ nesebi Zeyd'den sâbit olup fevt oldukda vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz. Ancak iştirâ itdikde âzâd olur.³⁸³

387. Mesele: Zeyd fevt olup onu babası Amr'dan hâmil vâlidesi Hind'i ve sâir veresesini terk itdikde Zeyd'in fevtinden altı ay on gün murûrında Hind bir oğlan doğurdukda Zeyd'in veresesini Zeyd'in mevti gününde Hind'in hamlini mekr olsalar ol oğlan Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸⁴

388. Mesele: Hind câriyesi Zeyneb'in vat'ini ihlâl itmekle Zeyneb'i vatîe vü ihbâl idüp Zeyneb'den bir veled vücûda geldikde Zeyd veled-i [Varak 76a] mezbûr bendendir diyü da'vet idüp Hind ihlâl vü da'vetde Zeyd'i tasdîk eylese veled-i mezbûr nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸⁵

381. Bir kadın erkek çocuğun kendisine ait olduğunu iddia etse, doğum yaptığı sırada orada bulunan bir kadın bunu doğrulamadıkça kadının sözü kabul edilmez. Bize göre buradaki mesele kadının kocasının şahsını inkâr etmesidir. Çünkü o hamileliğini başkasından olduğunu iddia ediyor. Nikâhlı değilse böyle bir iddiayı mutlaka delillendirmesi gerekir. Bazı alimler şöyle dediler: Şâyet kadın nikâhlı değil ve iddet de beklemiyorsa onun sözüyle neseb sâbit olur. Çünkü bu durumdan başkası değil kadının kendisi sorumludur. (*el-Hidâye, fi Da'vâ'n-Neseb*).

382. Kim mahrem bir köleye sahip olursa onu azad eder (*el-Bidâye, fi'l-Îtâk*). Köle iki ortağınsa biri kendi payını azad eder. Ortağı da muhayyerdir, isterse o da azad eder ya da isterse ortağına hissesinin kıymetinin yarısını verir isterse köleyi kendi hissesinde kullanır (*el-Bidâye, fi'l-Îtâk*).

383. Adam karısının cariyesinden çocuk sahibi olursa neseb adamdan sâbit olmaz. Bir gün çocuğa sahip olursa onu azad eder. Bir câriyeye sâhip olursa, nesebi sâbit olmadan cariye adamın ümm-i veledi olmaz (*el-Bahr, fi'l-Îstîlâd*).

384. Câmiu's-Sagîr'de; Bir kadın kocasının ölümü sırasında, iki yaşında olan çocuğun kocasından olduğunu söylese ve vârisler de bunu kabul etse ancak çocuğun doğumunda şahitlik edecek bir kişi olmasa, varisler çocuğun nesebini ikrar ettikleri için bunu red edemezler. Çünkü onlar bunu kendi nefislerine kabul ettirmişlerdi (*Tatarhânî, fi Fasli mine'l-Ferâiz*).

385. Kişi karısının cariyesi ile birlikte olduğunda cariye bir çocuk doğursa ve adam çocuğun kendisinden olduğunu iddia etse bu iddia ile neseb sâbit olmaz. Aynı zamanda şüphe olduğundan dolayı hadd de uygulanmaz. Adam, karım bu cariye bana helâl etti dese karısı onu helâllik hususunda tasdik etmedikçe neseb sâbit olmaz. Karısı bu iki durumda da onu doğrularsa neseb sâbit olur (*Kâdîhân, fi'l-Îstîlâd mine'l-Îtâk*).

389. Mesele: Hind câriyesi Zeyneb'in vat'ini zevci Zeyd'e ihlâl itmekle Zeyd Zeyneb'i vatîe vü ihbâl idüp veledi olsa Hind Zeyneb ve veledini istirkâka kâdire olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸⁶

390. Mesele: Zeyd Amr ile müşterek olduğu câriyeyi vatîe vü ihbâl idüp câriyeden veled geldikde Amr bendendir diyü da'vet eylese nesebi Amr'dan sâbit olup câriye Amr'ın ümm-i veledi olmuş olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸⁷

391. Mesele: Zeyd kızı Hind'in câriyesi Zeyneb'i Hind'den izinsiz vatîe vü ihbâl idüp ba'dehû Zeyneb'den bir veled vücûda geldikde Zeyd bendendir diyü da'vet idüp ba'dehû Hind Zeyneb'in kıymetini Zeyd'den tazmîn ü ahz itmeden muflisen fevt olsa Hind Zeyneb'i istirkâk ü bey'a ya kıymeti için istis'âya kâdire olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁸⁸

392. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in câriyesi Zeyneb'i vatîe vü ihbâl idüp ba'dehû Hind Zeyneb'i Zeyd'e bey' itdikden sonra Zeyneb vad'-i haml itdikde Zeyd bendendir diyü da'vet eylese veled-i mezbûruñ nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.³⁸⁹

393. Mesele: Zeyd oğlu Amr ile müştereke olduğu câriyeyi vatîe ve ihbâl idüp bir veled vücûda geldikde Zeyd bendendir diyü da'vet eylese nesebi Zeyd'den sâbit olup câriye ümmü'l-veledi olur mı? El-cevâb: Olur. Bu sûretde Amr câriyenin yevm-i ulûkde kıymetinden hissesini Zeyd'e tazmîne kâdir olur mı? El-cevâb: Olur.³⁹⁰

394. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'i tatlîk itdikden sonra Hind inkidâ-i idde ikrâr itmeden on ay murûrında Hind'den bir veled vücûda gelse nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.³⁹¹

395. Mesele: Zeyd zevcesi Hind'in câriyesini vatîe idüp veled geldikde Zeyd Hind'in ihlâliyle vatîe itdim bendendir diyü da'vet idüp lâkin Hind Zeyd'i ihlâl ve da'vetinde tasdîk

386. El-Müntekâ'da: Bir kişi cariyesini başkasına al bu sana helâldir dese bu durumda cariye veren adam diğerine cariyeyle birlikte olma izni verdiği anlamına gelir. Ancak bu söz cariye hibe ettiği anlamına gelmez. Ancak bu sözü söylemeden önce hibe ettiğine dair bir söz söylemişse durum başkadır (*ez-Zahîra li'l-İmâmi'l-Burhânî, fi Evâili min Kitâbi'n-Nikâh*).

387. İki kişinin ortak olarak sâhip oldukları câriye bir çocuk doğursa ve ortaklardan biri çocuğun kendisinden olduğunu iddia etse çocuğun nesebi ondan sâbit olur ve cariye onun ümm-ü veledi olur. Çocuğun kıymetinin yarısını ve cariye'nin değerinin nısfından fazlasını tazmîn [mali yükümlülük] eder (*el-Bidâye, fi'l-İstîlâd*).

388. Adam oğlunun cariyesiyle birlikte olsa ve cariye bir çocuk doğursa adam da bu çocuğun kendisinden olduğunu iddia etse çocuğun nesebi ondan sâbit olur ve câriye ümm-ü veled hükmünde olur. Adam cariye'nin bedelini öder ancak çocuğun bedelini ödemez (*en-Nesefî, fi'l-İstîlâd ve'l-İtâk*).

389. Bir kişi cariyeyle zînâ etse ve cariye bir çocuk doğursa, daha sonra adam bu câriyeyi satın alsın da cariye adamın ümm-ü veledi olmaz. Çünkü ümm-ü veled olma hususunda nesebin sâbit olmasına îtibar edilir ancak burada neseb sâbit değildir Adam önce birlikte olur, sonra cariye'yı satın alır ve sonra çocuk doğarsa bu durumda neseb sâbit olur (*el-Mutâru'n-Nevâzil, fi Bâbi'l-İstîlâd min Kitâbi'l-İtâk*).

390. Bu mesele daha önce geçmişti ancak burada küçük bir farktan dolayı tekrar edildi.

391. Ric'î talâkla boşanmış bir kadın iki sene veya daha fazla bir zamanda iddetinin bittiğini ikâr etmezse neseb sâbit olur. Ancak iki seneden daha kısa bir zamanda dönerse talâk baîn olur. Bu süre iki seneyi aşarsa talâk ric'î olur (*el-Bidâye, fi Sübûtu'n-Neseb mine't-Talâk*).

itmese ol velediñ nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁹²

396. Mesele: Zeyd bir kimesneniñ mu'teddesi olmıyan Hind'i tezevvüc ve duhûl idüp altı aydan ekalde Hind'den [Varak 76b] bir veled vücûda geldikde Zeyd veled bendendir diyü da'vet itmese nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁹³

397. Mesele: Zeyd kimesnesi mu'teddesi olmayan Hind'i tezevvüc ve duhûl idüp altı aydan ekalde Hind'den bir veled vücûda geldikde Zeyd veled bendendir diyü da'vet eylese nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.³⁹⁴

398. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i Amr'a bey' ve teslîm idüp ba'dehû Hind altı aydan ekserde bir veled götürdükde evvel bendendir diyü da'vet idüp veled-i mezbûr Zeyd'den olduğunu tasdîk itmese veled veled-i mezbûruñ Zeyd'den nesebi sâbit olup Hind Zeyd'iñ ümm-i veledi olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁹⁵

399. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'i Amr'a şu kadar akçeye bey' ve teslîm idüp ve kabz-ı semen idüp ba'dehû sekiz ay murûrunda Hind'den bir veled vücûda gelüp Amr dahı câriyeyi itâk idüp veledi istirkâk üzere iken Zeyd veled bendendir diyü da'vet idüp Amr dahı tasdîk eylese Zeyd veledi ahz itdikde Amr verdiği semenden veledde isabet iden hisseyi Zeyd'den almağa râzı olmıyup cümle semeni alırım dimeğe kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁹⁶

400. Mesele: Zeyd babası Amr'iñ câriyesi Hind'i izinsiz vatîe idüp veled zuhûr itdikde bendendir diyü da'vet idüp ba'dehû Amr fevt olup ancak oğlu Zeyd'i terk itdikde câriye ve

392. Bu mesele daha önce geçmişti.

393. Adam bir kadınla evlense ve kadın evlendiği günden sonra altı aydan daha kısa bir sürede bir çocuk doğursa çocuğun nesebi sâbit olmaz. Çünkü ilişki nikâhtan önce olmuştur. Ancak evliliklerinin altıncı ayında doğum yaparsa adam da çocuğu kabul eder veya sükût ederse çocuğun nesebi sâbit olur (*el-Hidâye, fî Sübûtu'n-Neseb*).

394. Adam bir kadınla zînâ etse ve kadın da hâmile kalsa, hamilelik ortaya çıktığında kadın adamla evlense ancak çocuk doğana kadar birlikte olmazlarsa bu durum için alimler şöyle dediler: Eğer kadın başkasının iddetinde değilse nikâh câizdir ve tövbe etmeleri gerekir. Fakîh ebu'l-Leys şöyle dedi: Çocuk nikâhtan sonra altı ay tamamında ya da daha fazla bir sürede doğarsa neseb sâbit olur. Şâyet çocuk altı aydan daha kısa bir sürede doğarsa, adam çocuk bendendir zînâdan değildir derse neseb sâbit olur (*Kâdîhân, min Mesâîli'n-Neseb mine'n-Nikâh*).

395. İmam Muhammed şöyle dedi: Bir adam cariyesini başkasına satsa ve cariye satın alanın yanında doğum yapsa, satan kişi çocuğun kendisinden olduğunu iddia etse mesele üç vecih üzeredir. İkinci vecih; çocuk altı ay ya da daha uzun bir sürede doğarsa satın alan kişi doğrulamadıkça satın alanın iddiası sahîh değildir (*el-Muhîtu'l-Burhânî, mine'd-Da'vâ*).

396. *Câmiu's-Sağîr*'de: Bir adam kendisinin yanında hamile kalan carîyesini sattı ve câriye satın alan kişinin yanında doğurdu ve satan kişi çocuğun kendisine âit olduğunu iddia etti. Adamın bu iddiası sahihtir ve cariye onun ümm-ü veledi olur. Satış da istihsânen bâtil olur. Eğer satan kişi, müşteri çocuğu azad ettikten sonra iddiada bulunursa bu iddia bâtil olur. Eğer müşteri anneyi âzâd ederse çocuk satanın oğludur ve iddiası sahihtir. Satan kişi müşteriye ücretinden hissesini verir. Eğer çocuk satış vaktinden sonra altı aydan daha az bir zamanda doğarsa bu durum müşküldür. Ancak çocuk altı ayda ya da daha uzun bir zamandan sonra doğarsa, adamın iddiası iki seneden daha kısa bir sürede gerçekleşmişse, satın alan bu iddiayı doğrulamadıkça iddia sahîh olmaz (*el-Hulâsa, fî'd-Da'vâ'n-Neseb mine'd-Da'vâ*). Satıcı çocukta hak iddia eder müşteri de anneyi âzâd ederse çocuk satıcının oğludur ve ücretteki hissesi kendisine verilir (*el-Câmiu's-Sağîr, min Kitâbi'd-Da'vâ*).

veled Zeyd'in mülkünde dâhil olsalar câriye ümm-i veledi olup veledin nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁹⁷

401. Mesele: Zeyd'in ümmü'l-veledi olmayan câriye-i mevtûası Hind'den Zeyd'in fevtinden sekiz ay tamâmında bir veled vücûda gelse Zeyd da'vet itmiş olmayacak veledin nesebi Zeyd'den sâbit olup Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz (Açıklama yok)

402. Mesele: Hind câriyesi Zeyneb'i Zeyd'e tezvîc idüp ba'dehû altı aydan sonra [Varak 77a] Zeyneb'den bir veled gelse veled-i mezbûrun nesebi Zeyd'den sâbit olur mu? El-cevâb: Olur.³⁹⁸

403. Mesele: Zeyd Amr'in câriyesi Hind'i vat'ini bana ihlâl itdi diyü vat'îe idüp Hind'den veled vücûda geldikde Zeyd bendendir diyü da'vet idüp lâkin Amr Zeyd'i ihlâl ve da'vetde tasdîk itmese veledin nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olmaz.³⁹⁹

404. Mesele: Zeyd'in oğlu Amr-ı müteveffânın zevcesi Hind'e zinâ idüp Hind'den evlâdı olsa Zeyd fevt oldukda ol evlâd Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁰⁰

405. Mesele: Zeyd zevce-i medhûl bihâsı Hind'i tatlîk itdikden sonra kable inkidâi'l-idde Amr Hind'i tezevvüc ve vat'îe idüp bir ay murûrunda Hind'den bir veled vücûda geldikten sonra Zeyd fevt olsa veledin nesebi Zeyd'den sâbit olup Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰¹

406. Mesele: Zeyd Hind'i câriyesi olmak üzere Amr'a bey' Amr dahı Hind'i vat'îe idüp hamli zâhir oldukda bendendir diyüp ba'dehû Hind'in hurreti'l-asl olduğu Amr muvâcehesinde sâbit oldukdan sonra altı aydan ekserde Hind'den vücûda geldikde Amr veled bendendir dise nesebi Amr'dan sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰²

407. Mesele: Zeyd'in kulu Amr Hind-i hurreyi Zeyd'in izniyle tezevvüc idüp ba'dehû Amr'in Hind'den evlâdı vücûda gelse evlâd-ı mezbûr Hind'e teb'iiyyet ile hür olmuş olur mı?

397. Cariye, ebeveynlerden birinden çocuk sahibi olsa neseb sâbit olmaz. Bir gün çocuğa sahip olsa onu azad eder. Çocuğun annesine sahip olsa, anne adamın ümm-i veledi olmaz çünkü neseb sâbit olmamıştır (*el-Bahru'r-Rayık, fî Âhiri'l-İstîlâd*).

398. Adam bir cariyeyle evlenir ve altı aydan daha uzun bir zamanda bir çocukları olursa çocuğun nesebi sâbit olur. Çünkü evlendikten sonra birlike olmuşlardır (*fî'l-İstîlâd min Kitâbi'l-İtâk*).

399. Bu mesele daha önce geçmişti burada küçük bir farktan dolayı tekrar edildi.

400. Adam hür bir kadınla zinâ ettiğini ikrâr ettikten sonra bir çocuk dünyaya gelse adam çocuğun kendisinden olduğunu söylese kadın da onu doğrulasa dahi neseb sâbit olmaz çünkü Hz. Peygamber konuyla ilgili şöyle buyurdu: "Çocuk yataktandır zinâ edenin yatağı yoktur." (*el-Mebsût, fî Bâbi'd-Da'vâ'l-Veled min Kitâbi'd-Da'vâ*).

401. Bâ'in bir talâkla boşanan bir kadın iddeti içerisinde başka bir adamla evlense ve daha sonra bir çocuk doğursa eğer çocuk talâk zamanından sonra iki seneden az bir zamanda doğarsa çocuk ilk kocanıdır. Eğer çocuk ikinci nikâhtan sonra altı aydan daha az bir sürede doğarsa çocuk ilk kocanıdır (*Kâdîhân, fî Fasli fî'n-Neseb fî Âhiri't-Talâk*).

402. Adam ümm-ü veledini başka bir adama satsa ve müşteri bunu bilmeseydi, kadın bir çocuk doğurduğunda adam bu çocuğun kendisinden olduğunu iddia etse çocuğun nesebi ondan sâbit olur. Bu durumda çocuk hür olur.

El-cevâb; Olur. Bu sûretde Zeyd evlâd kulum veledidir diyü istirkâka kâdir olur mı? El-cevâb: Olmaz.⁴⁰³

408. Mesele: Zeyd fevt olup zevcesi Hind dört ay on gün tamâmında inkidâi iddeti ikrâr itmedin nefsinin Amr'a tezvîc idüp Amr Hind'e dâhil olup ba'dehû yevm-i tezevvücden dört ay tamâmında Hind'den bir veled vücûda geldikde veled-i mezbûruñ nesebi Zeyd'den sâbit olup Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰⁴

409. Mesele: Zeyd mezniyesi Hind'i tezevvüc ve duhûl itdikden soñra altı aydan ekserde Hind'den bir veled vücûda gelse nesebi Zeyd'den sâbit olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰⁵

410. Mesele: Zeyd oğlu Amr-ı müteveffânın zevcesi Hind'i ba'de inkidâi'l-idde tezevvüc ve duhûl idüp ba'dehu dokuz ay murûrunda Zeyd'in Hind'den veledi olduktan soñra Zeyd fevt olsa veled-i mezbûr Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰⁶

411. Mesele: Hind'in zevci Zeyd ğâib ani'l-beled [Varak 77b] olmayup beldesinde bir mekânda muhtefî iken Hind nefsinin Amr'a tezvîc idüp Amr Hind'e dâhil olduktan soñra Zeyd altı ay urûrunda Hind'i Amr'dan tefrîk idüp ba'dehû üç ay murûrunda Hind'in bir veledi vücûda gelse nesebi Zeyd ile Amr'dan hangisinden sâbit olur? El-cevâb: Zeyd'den.⁴⁰⁷

412. Mesele: Zeyd vefât itdikde on beş günden soñra ümm-i veledi Hind nefsinin Amr'a tezvîc idüp ba'de'd-duhûl nikâh-ı mezbûrun fesâdı ma'lûm olup nikâhı fesh eyleseler ba'dehû Amr Hind'e duhûlünden altı ay soñra Hind veled götürse ol veledin nesebi Amr'dan sâbit olur mı? El-cevâb: Zeyd'in vefâtından iki seneden ekalde doğdu ise olmaz veled Zeyd'in olur.⁴⁰⁸

413. Mesele: Zeyd-i müteveffânın zevcesi Hind inkidâi iddete ikrâr itmedin Zeyd'in fevtinden on buçuk ay tamâmında bir veled doğursa veledin nesebi Zeyd'den sâbit olup Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.⁴⁰⁹

403. Bu mesele daha önce geçmişti. Hürriyette ve kölelikte çocuk anneye bağlıdır.

404. Kocasının vefâtıyla iki sene arasında evlenir ve çocuk doğarsa çocuğun nesebi kadının ölen kocasından sâbit olur (*el-Bidâye, fi Bâbi Sübûtu'n-Neseb min Kitâbi't-Talâk*).

405. Bu mesele daha önce geçmişti. Aralarındaki bir farktan dolayı tekrar edildi.

406. Adam bir kadınla fâsid nikâh akdiyle evlendikten sonra altı ay tamâmında bir çocuk doğsa çocuğun nesebi adamdan sâbit olur. Bu süreye itibar edilmesi hususunda ihtilâf vardır. İtibar edilen zaman nikâh akdinden sonra veya duhul gerçekleştikten sonraki altı aylık zaman dilimidir. Ebû Hanîfe ve Ebû Yusuf şöyle dediler: Nikâh zamanına ve duhûlün gerçekleşme zamanına itibar edilir. (*Kâdîhân, fi Mesâili'n-Neseb mine'n-Nikâh*).

407. Kadın bir adamla evliyken başka bir adamla evlenirse çocuk ilk kocanıdır. Ebu Hanîfe ve Ebû Yusuf bu konuda şöyle dediler: İlk koca hâzır ve ğâib [ğaybet munkatı' olmazsa] olsa çocuk ilk kocanıdır. Ancak ilk kocanın ğaybet-i munkatı' ile ğâib olduğu bilirse çocuk ikinci kocanıdır (*el-Muhîtu'l-Burhânî, mine'n-nikâh*).

408. Sahip ölürse, çocuk ümm-ü veledindir ve onların iddeti üç hayzdır (*el-Bidâye, fi'l-İddet*). Adam ümm-ü veledini azad etse ve sonra kadın iki sene içerisinde bir çocuk doğurursa, çocuğun nesebi adamdan sâbit olur ve adam bunu engelleyemez (*Kâdîhân, fi'l-İstîlâd mine'l-İtâk*). Aynı şekilde, sâhip ölürse câriye onun iddetindedir bundan dolayı çocuğun nesebini nefyetmek mümkün değildir (*Fethu'l-Kadîr, fi'l-İstîlâd*).

409. Ölen kişinin çocuğunun nesebi annesinindir. Kadın daha sonra evlenir ve iki seneden daha kısa bir sürede bir çocuk doğurursa çocuğun nesebi ilk kocanıdır (*el-Bidâye, fi Sübûtu'n-Neseb*). Kadın iddetinin geçtiğini ikrâr etmezse durum böyledir. Şâyet ikrâr ederse ikisi için geçtiğine hüküm verilemez.

414. Mesele: Zeyd fevt olup üveğ babası Amr'dan hâmil vâlidesi Hind'i ve li-ebeveyn ammi Bekr'i terk itdikde Hind Zeyd'in fevtinden altı aydan ekalde bir veled tevellüd eylese veled-i mezbûr Zeyd'e vâris olur mı? El-cevâb: Olur.⁴¹⁰

415. Mesele: Zeyd câriyesi Hind'e hamlim olmasun diyü ihtirâz ile cimâ' iderken Hind hâmil oldukda Zeyd haml kendîden olmasında şüphe idüp dört ay oldukda hamlini düşürtse diyânetde Hind Zeyd'in ümm-i veledi olur mı? El-cevâb: Olur.⁴¹¹

410. Bu mesele daha önce geçmişti. Aralarındaki bir farktan dolayı tekrar edildi.

411. Adam çocuğun kendisinin olduğunu itiraf etmezse çocuğun nesebi sâbit olmaz. Adam çocuğu kabul etmeyip yok ederse zikrettiğimiz gibi diyânete göre hüküm verilir. Eğer adam kadınla birlikte olmuş ve ona bakmakla yükümlü ise ve onu azletmezse çocuğun kendisinden olduğunu itiraf etmelidir. Adam onu azleder ve ona bakmazsa onu nefyetmesi câizdir (*el-Hidâye, fi Bâbi'l-İstîlâd*). Ebû Yusuf'tan rivâyetle *el-Mebsût*'da şöyle zikredildi: Adam kadınla birlikte olursa ve ondan uzak olduğunu beyân etmezse bundan sonra kadın bir çocuk doğurursa bu çocuk adamındır (*Gâyetu'l-Beyân*).

SONUÇ

İncelediğimiz bu eser Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin şeyhüislâmlık yaptığı dönem olan 21 Kasım 1662 – 21 Şubat 1674 tarihleri arasında verdiği fetvâları kapsamakta olup eserin Hanefî fıkıh kitaplarının klasik sistematığına uygun olarak düzenlendiği görülmektedir. Kitapta yer alan nikah akdi/evlilikle ilgili bölüm “Kitâbu'n-Nikâh”la başlayıp “Mesâilu'n-Neseb fi'l-İstîlâd” ile sona ermektedir. Diğer fetvâ kitaplarında da olduğu gibi bu eser de soru-cevap tarzıyla kaleme alınmış olup eserde yer alan ve fetvâların kaynaklarını gösteren Arapça bölümler, Yahya Efendi'nin öğrencilerinden ve kendisi de şeyhüislâmlık yapmış olan Atâullah Mehmed Efendi tarafından eklenmiştir. Bundan dolayı da eserin bâzı nüshaları Fetâvâ-yı Atâullah adıyla da anılmaktadır.

Bu çalışmamızda incelediğimiz evlilik hukuku ile ilgili fetvalar, Osmanlı devletinde kurumsallaşmış olan fetvâ sistematığına uygun olarak, karşılaşılan problemlerle ilgili sorular ve bu sorulara verilen cevapları içermektedir. Ayrıca her mesele için Arapça olarak ele alınmış olan fetvalarla ilgili açıklamalar da eserde yer almaktadır. Bu bölümde, fetvâyı veren kişi, sorunun çözümünde kullandığı kaynakları belirtmektedir.

Yahya Efendi'nin fetvâlarını açıklayan Ataullah Mehmed Efendi bu açıklamalarını delillendirirken Hanefî fıkıh alimlerinin kitaplarının dışında başka bir kaynak kullanmamaktadır. Bu kitaplar içerisinde en çok başvurduğu kaynakları; Zâhiru'r-Rivâye (İmam Muhammed, ö.m.804), el-Kâfî –Müntekâ (Hâkimü's-Şehîd Muhammed Mervezî, ö. m. 945), Hizânetu'l-Ekmele (Ebû Abdullah Yusuf Cürcânî, ö.m. 1007), Mebsût (Şemsü'l-Eimme Hülvânî, ö.m. 1063 ve Serahsî, ö.m. 1106), Haniye (Fahreddin Hasan Kâdîhân, ö.m. 1196), el-Hidâye (Burhâneddin Ali Merğînânî, ö.m. 1197), ez-Zahîra, Muhîtu'l-Burhânî (Burhanüddin Mahmud b. Tâceddin, ö.m. 1219), el-Vikâye (Sadru's-Şerîa Ahmed, ö.h. 7. asır.), Câmiu'l-Fusûleyn (Bedrüddin Mahmud Simavnalı, ö.m.1420), Fethu'l-Kadîr (Kemal İbnu'l-Hümmam, ö.m. 1457), Bahru'r-Râyık (Zeynelâbidin İbn-i Nüceym, ö.m. 1562), Kenz (Hâfızuddin Neseî, ö.m. 1310), Muhtar (Ebu'l-Fadl Mecdüddin Abdullah Mevsîlî, ö.m. 1284), Muhtasar-ı Tahâvî-Meânî'l-Âsâr (Ebû Câfer Tahâvî, ö.m. 932) şeklinde sıralamak mümkündür. Minkarî-zâde Yahya Efendi'nin fetva verirken yukarıdaki kaynakların yanı sıra, meseleye muhatap olan tarafların kendi mezheplerini ve hatta kendi dinlerini göz önünde bulundurarak hüküm verdiğini görmekteyiz. Zira bazı meseleleri -özellikle evlilik engelleri ve mehirle ilgili fetvaları- incelediğimizde Osmanlı imparatorluğunda yaşamakta olan Zimmî,

Yahudi ve Hristiyan unsurların haklarında verilen hükümlerde kendi dinlerinin göz önünde bulundurulduğu görülmektedir.

Eserde yer alan fetvaları incelediğimizde, bu dönemde evlilik hususunda en fazla karşılaşılan problemlerin nikah akdi, mehir, evlenme engelleri ve nesep konularıyla ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Nikah akdi ile ilgili fetvalara baktığımızda, bu dönemdeki uygulamanın Hanefî mezhebinin genel görüşüne uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Evlilikle ilgili konuları incelediğimizde dikkati çeken ilk husus denklik mevzuudur. Denklik evlenen kişilerin sosyal ve kültürel vasıflarının birbirine yakın özellikler taşımasıdır. Bu durum erkekler için geçerli olduğu gibi bülûğ çağına ermiş olan kızlar için de geçerlidir. Hanefî mezhebine göre kefaet şartıyla, bülûğ çağında olan kızlar babalarının izni olmadan evlenebilirler. Kızın evlendiği kişi kendisine denk değilse bu durumda velisi onu hakim kararıyla ayırabilir. Ancak bu da kızın hamile olmaması şartına bağlıdır.

Evlenen kişilerde denklik şartının aranması toplumsal bir sınıf ayrımı yapıldığı izlenimi uyandırır da esasen bu durum toplumsal hayatın en iyi şekilde tesis edilmesi için gerekli bir uygulamadır. Hanefi mezhebinin altı durumda erkeğin kadına denk olması şartını getirdiğini daha önce belirtmiştik. Ailesi dindar olan bir kızın dindar olmayan, alkolik olan ve kumar oynayan bir kişiyle evlenmesinin aile içi uyumsuzluğa neden olacağı açıktır. Bundan dolayı evlenecek kişiler arasındaki denklik, aile kurumunun sağlam esaslar üzerine kurulması ve sağlıklı yürümesini temin etmesi yönüyle toplumun huzur ve refahı için gerekli bir şarttır.

Mehir bölümünde yer alan fetvalarda, bu dönemde kocanın karısına mehir olarak paranın yanı sıra çeşitli eşyalar, elbise vb. şeyler verdiğini görmekteyiz. Ayrıca dikkat çekici diğer bir husus mehirde anlaşılan miktarın değerinin korunarak verildiği günde de aynı değerde olmasının gerekli görülmesidir. Bunu bir örnek üzerinde inceleyelim.

Fetvalarda da görüldüğü gibi mehirde anlaşılan günün değeri esas alınarak ödendiği günde de aynı değerle ödenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Mehir konusuyla ilgili bu ve benzeri fetvalardan anlaşıldığı kadarıyla bu dönemde enflasyonun varlığı açık bir şekilde görülmektedir.

Evlilik engelleri ile ilgili meselelerde üç talak boşama ve sıhrî hısımlık bağı hakkında verilen fetvalar dikkat çekicidir. Fetvalarda, bir adamın karısını üç talâkla boşadıktan sonra onunla tekrar evlenebilmek için hülle yaptığı görülmekte ancak bunu da bazı durumlarda bir hile ile gerçekleştirmektedir. Bu dönemde hüllenin bir hile haline getirildiğini bununla birlikte hülle yapılırken dahi hilelere başvurulduğunu görmekteyiz.

Bazı meselelerde de, karısını üç talakla boşayan bir adamın onunla tekrar evlenebilmek için karısını başka bir adamla evlendirmekte ve ikinci kocanın da kadınla

birlikte olmadan boşaması halinde ilk kocanın onunla evlenemeyeceği belirtilmektedir. Ayrıca, bir adamın karısını iki kez boşadıktan sonra onunla hul' yapmaları sonucunda kocanın karısıyla hülle yapmadan tekrar evlenemeyeceği belirtilmektedir. Burada hul' bain bir talâk sayılmaktadır.

Esasen bu konuda en önemli husus üç talak boşama fiilinin sıkça vuku bulması ve bunun sonucunda hülle yapmanın normal ve alışlagelmiş bir fiil gibi değerlendirilerek bu yönde fetva verilmesidir. Üç talâkla boşamanın fazlalığı, kanaatimizce aynı anda söylenen üç boşama lafzının üç talak olarak kabul edilmesidir. Esasen bu uygulama, Hz. Ömer'in vermiş olduğu üç talakla boşamanın üç talâk sayılması karına dayandırılmaktadır. Ancak bu durum yani bir anda söylenen üç talakın hepsinin geçerli sayılması, toplumu oluşturan en önemli unsur olan aile kurumunu zedelediği gibi Hz. Peygamberin lanetlemiş olduğu hülle evliliklerine de sebep olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Sıhrî hısımlık bağı hakkındaki fetvalarda da dikkat çekici olan husus, şakayla söylenen bir lafzın ve okşamanın dahi hurmet-i musahara doğurmasıdır. Hanefi mezhebine göre hurmet-i musaharanın açıklaması şöyledir: Birbirleriyle cinsel ilişkide bulunan, tenleri çıplak olarak ya da vücut sıcaklığını geçirecek kadar ince bir örtüyle birbirine değip şehvet duyan veya kadın erkeğin uzvuna, erkek de kadının uzvunun içine bakıp yine şehvet duyan bir kadınla bir erkek sanki birbirleriyle karı-koca olmaları gibi aralarında "Hısımlıktan Doğan Haramlık" oluşur. Buna göre karı koca oldukları varsayımında hangi yakınlarının nikâhı kendilerine haramsa, onlar bu davranışla da haram olur, bu haram olanlardan birisi nikâhlısı ise boş olur.

Zînanın hurmeti musahara doğurduğuna dair görüşün genelde fetvalarda dikkate alındığı görülmektedir. Örneğin, bir kişinin karısının annesiyle zina ettiğini ikrar etmesi durumunda karısının ona haram olacağı belirtilmektedir.

Bazı meselelerde de okşamanın sıhrî akrabalık bağı oluşturacağı belirtilmektedir. Burada zikrettiğimiz meselelerin Hanefi mezhebinin çizmiş olduğu hürmet çerçevesinde değerlendirmek mümkün değildir. Zira meseleler hakkında yapılan açıklamada adam karısının annesiyle zina ettiğini ikrar ettikten sonra yalan söylediğini ya da şaka yaptığını söylese de hurmetin gerçekleşeceği belirtilmektedir. Evet bu ikrarın aile mefhumuna zarar vereceği düşüncesine dayanarak hurmetin gerçekleşeceğine hükmedilmesi mübalağalıdır. Aynı şekilde diğer meselelerde de zikredildiği gibi bir adamın bir kadının elini okşaması ya da bir kadının kocasının diğer karısından olan oğlunun altını değiştirirken çocuğun cinsel organına dokunması sonucu şehvet duymasıyla hurmetin gerçekleşeceği hükümleri kanaatimizce abartılıdır.

Eserde yer alan karı-koca hakları ile ilgili fetvalarda kocanın eve gelen ziyaretçileri kısıtlayabileceği ve kadının anne-babası dışındaki yakın akrabalarını ancak senede bir kez ziyaret etmesi kaydıyla kısıtlayabileceği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte ihtilaflı bir mesele olmasına rağmen kocanın karısının kabir ziyareti yapmasına engel olabileceği yönünde hüküm verilmesi ve bunun erkeğin hakimiyetine dayandırılması düşündürücüdür.

Karı-koca haklarıyla ilgili diğer bir husus da evlilikteki mal rejimidir. İslâmda eşler arasında mal ayrılığı rejimi benimsenmiş olmakla beraber kocanın evine getirmiş olduğu pamuk, keten ve. gibi eşyalar hanımı tarafından işlenerek değer kazansa da bu malların mülkiyeti kadına intikal etmemekte ve konuyla ilgili fetvaların açıklamalarında yer aldığı gibi bu durum kadının evde yemek pişirmesi gibi değerlendirilmektedir. Ancak kocanın pamuk satıcısı olması halinde bu husus farklı değerlendirilmektedir. Şöyle ki; eğer koca pamuk satıcısı ise eve getirdiği pamukları karısına işletirse bu durumda ortaya çıkan ürün kadının mülkü olarak değerlendirilmektedir. Bunun sebebi ise kadının normal ev işleri dışında daha fazla emek sarfetmesinin dikkate alınmasıdır. Çünkü bu durumda kadın kocanın yapmış olduğu işe tıpkı bir işçi gibi katkıda bulunmaktadır ve böylelikle elde edilen ürün kadının emeğinin karşılığı olarak onun mülkiyetine intikal etmektedir.

Genel olarak araştırmamıza konu olan aile hukukunun bir bölümü olan evlilik ile ilgili fetvaları incelediğimizde bu dönemde, toplumda Hristiyan, Yahudi ve zımmî olan kişilerin yaşadığı ve hüküm tesisinde kendi dinlerindeki uygulamaların da dikkate alındığı gözlenebilmektedir. Ayrıca Müslüman olan kişilerin de Hanefi mezhebi dışında diğer mezhebe mensup olanlar hakkındaki hükümlerin, kendi mezhepleri dikkate alınarak verildiğini söylemek mümkündür. Eserdeki bir kısım fetvaları bazı yönleriyle eleştirsek de vuku bulan sorunların hepsine çözüm bulunması ve toplumun tamamı göz önünde bulundurularak hükümlerin kamu düzeninin korunmasına matuf genel anlamda da maslahat ilkesinin göz önüne alındığını söyleyebiliriz.

Fetvalarda yer alan dikkat çekici diğer bir husus, nişanlanan kişilerin evlenmeden önce ayrılmaları durumunda birbirlerine vermiş oldukları hediyeleri karşılıklı olarak iade ettikleri görülmektedir. Eşya ve diğer hediyelerin vasıf değiştirmesi dikkate alınmaktadır. Yani verilen hediyeler vasıf değiştirse de verildiği şekliyle iade edilmektedir.

Eserde yer alan fetvalarla ilgili zikredeceğimiz son husus, kocası kaybolan kadının boşanmasıyla ilgili olan durumdur. Bu konudaki fetvalara baktığımızda kadının kocasının ölümü ya da onu boşaması ile ilgili bir habere dayanarak iddet bekledikten sonra başka bir adamla evlenebileceği yönünde hüküm verildiği gözlenmektedir. Esasen Hanefi mezhebinin bu konudaki uygulamasında kadının başka bir adamla evlenebilmesi için mahkeme kararının

bulunması gereklidir. Ancak eserde yer alan fetvalarda böyle bir kayıttan bahsedilmemektedir. Kanaatimizce eserdeki fetvalarda hakim kararının zikredilmemesine rağmen bu tarzdaki boşama ve evlenmeler daha sonradan hakim tarafından kayıt altına alınmaktadır. Bu durum Osmanlı şer'î sicil kayıtlarında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- ACAR, İbrahim (2000), *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, Ekev Yay., Erzurum .
- AYDIN, M. Akif (1985), *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, MÜİFV Yay., İstanbul.
-, (1999) “*İslâm ve Toplum*”, İlmihal, Divantaş Yay., İstanbul.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi (1967), *Hukuku İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- HİNN, Mustafa Said (1993), *İslam Hukukunda Yöntem Tartışmaları*, (Çev. Halit Ünal), Rey Yayıncılık, Kayseri.
- Hukuk-ı Aile Kararnamesi (1985), (*İslâm-Osmanlı Aile Hukuku içerisinde*), (Neşr. M. Akif Aydın), İstanbul.
- İPŞİRLİ, Mehmet (2003), *Minkarî-zâde Yahya Efendi, DİA*, TDV Yay. Ankara.
- KARAMAN, Hayreddin (1991), *Mukayeseli İslam Hukuku*, Nesil Yay., İstanbul.
-(1999), *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, Ensar Neşr., İstanbul.
- KESKİOĞLU, Osman (2003), *Fıkıh Tarihi ve İslâm Hukuku*, DİB Yay., Ankara.
- Kur'an-ı Kerîm
- MEVDÛDÎ (1994), *İslamda Aile Hukuku*, (Çev. Memiş Tekin), Esra Yay. İstanbul.
- MUHİBBÎ, *Hulâsatı'l-Eser*, Neşr. Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, Kâhire, ty.
- ŞABAN, Zeküyyiddin (2001) *İslam Hukuk İlminin Esasları*, Çev. İ. Kâfi Dönmez, TDV Yay. Ankara 2001.
- ŞEYHÎ, Mehmed Efendi (1989), *Vakâyî'u'l-Fudalâ, (Şakâik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri içinde)* (Haz. A. Kadir Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1989), *Osmanlı Tarihi*, TTK Yay., Ankara.
- YAMAN, Ahmet (2002), *İslam Aile Hukuku*, Yediveren yay., Konya.
- ZUHAYLÎ, Vehbe (1994) *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, (Çev. Ahmet Efe), Feza Yayıncılık, İstanbul.
- ZEBÎDÎ, Zeynü'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtîf, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, (Çev. Kâmil Miras), DİB Yay., Ankara ty.

www.osmanlımedeniyeti.com/OsmanlıŞeyhülislamı. (10.07.2006)

www.darulerkam.com/islamfikhiansiklopedisi. (07.04.2006)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Bünyamin KARADÖL
 Doğum Tarihi : 20. 04. 1980
 Medenî Durumu : Evli
 Adres : 408 Evler Mah. Gülen Sok. No: 25 Kırıkhan/HATAY
 Telefon : Ev: 0 326 344 81 05
 Cep: 0 505 589 58 52

AKADEMİK AŞAMA

2002-2006 Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel
 İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Adana
 1997-2002 Lisans, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Adana
 1993-1996 Lise, Dört Yol İmam Hatip Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2003 Kozluk/Batman Asi Köyü İmam Hatipliği (Aynı yıl istifa ederek ayrıldım)
 2005-... Kırıkhan/Hatay 408 Evler Mah. Ulu Cami İmam Hatipliği

YABANCI DİL: İngilizce, Arapça

BİLGİSAYAR BİLGİSİ: Windows XP, Word 2003, Exel 2003

هو مسعود
مكافئه

فصل اول در بیان سبب و اثر

٢٠

[illegible]

خود را

مجلسه اول
تعلیمات

ان ذکر کلمه ان وان واکمل علی

عبدالمطلب
بن عثمان

زوف
عبد

[illegible]

مذہبہ کھل کر لکھنے
مخالف

مقدم الخ

مكتبة
مخطوطات

بابا زبیر رحمہ
خط اول

کتابخانه

مقدم

برگه ۱۰۰

عنه

五

نفسہ

[illegible]

مدتھا مثل
ما علم

حیات

۱۰۰

والمحمدة فورت

درم

مستتر

امین فوریخ
مهر مثل نام

چونکہ

48

[illegible]

مفتی محمد رفیع الرحمن

مجلس ۱۰۰

五所

عبدالحق صاحب

منه

درت کمال
خدا علو

کتابخانه
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

المجلس

卷之四

سجود میں

کمر پائے نغمے
خاکه

